NGUYỄN-DU

Kim-Vân-Kiều

Bình-giảng

越南第一文藝奇書

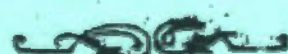
阮攸先生原著

金雲翹

評講

Dịch-thuật: LÝ-VĂN-HÙNG

譯述：李文雄

Truyện Kiều

Nguyên tác chữ Nôm của NGUYỄN-DU

Bản dịch Hán văn

của LÝ VĂN HÙNG

越南第一文藝奇書——上集

金雲翹

評講

阮攸先生原著

李文雄譯述

詠翹

黄甲花堂范貴適

佳人不是到錢塘，半世烟花債未償。
玉面豈應埋水國，冰心自可對金郎。
斷腸夢裏根緣了，薄命琴終怨恨長！
一片才情千古累，新聲到底為誰傷？

Vịnh Kiều

Hoàng-Giáp — Hoa-Đường — Phạm-quí-Thích

Vì chăng đến kiếp sóng giồi,
Yên hoa còn nợ nửa đời chưa xong.
Nỡ vùi mặt ngọc đáy sông,
Lòng băng tuyết chẳng thẹn cùng Kim-lang.
Căn duyên vì giấc *đoạn-trường*,
Cung-đàn bạc-mệnh oán thương còn dài!
Tài tình là lụy muôn đời,
Khúc *tân-thinh* ấy vì ai đau lòng?

Nông-Sơn — Nguyên-can-Mộng dịch

Vịnh Kiều

Giọt nước Tiền-đường chẳng rửa oan,
Yên hoa bao trắng nợ hồng-nhan?
Lòng tơ còn vướng chàng Kim-Trọng;
Gót ngọc chưa tiêu chốn Thủy-quan.
Nửa giấc *đoạn-trường* tan gối điệp;
Một dây bạc-mệnh dứt cầm loan.
Cho hay những kẻ tài tình lắm,
Trời bắt làm gương để thế gian.

青心才人緣序　潘孟名

踏青憑吊，紅顏命薄之天；覽翠逢人，白傳情深之地。黛蕾春華，三月煙花。即初步以參觀，諒畢生而可卜。誤因果于三千世界，墮落塵緣；恨枝花於五百年前，風流冤業。才應命妒，色爲情牽。此青心才人所由緣也。

王翠翹年方未字，旬已及笄。閉月之容，且羞花之貌。琴成別譜，証蔡氏之前身；詩自一家，疑謝娘於再世。花逢佳節，葉送良緣。春色蕩心，秋波奪目。何郎傅粉，誰未一見之緣；倩女離魂，長訂三生之結。想必車停鸚鵡，義可投金；宇織鴛鴦，人皆如玉矣。

無奈，命途多舛，心事相違。遼陽歸叔父之喪，雷洲急差衙之票。身輕似葉，情斷如絲。猶復架蕩茶蘼，絮飄綠柳。結鶯花之社，兩度青樓；投福果之門，重開白業。小姐見妒，倍愁鴛枕之孤；俠士含冤，難寫香絨之恨。一千里外，十五年中。石難補於情天，波更深於孽海。畢竟風情之厄，無非才命相猜；然而，借妹留緣，賣身贖罪。盟山非薄，義海堪償。爲國爲民，報恩報怨。亦情緣之不斷，羌忠孝之克存。知己還詩，斷盡風塵之數；故人結網，開尋會合之期。花亦開顏，月重圓鏡。嚴慈雙慶，椿萱長不老之壽；姊妹一家，山海訂同心之結。斯蓋悲歡離合，此事難全；而旋轉輪廻，化機莫測也。

嗟夫，絕代色才，半生淪落；煙花孽障，紅雪恨緣。兒女亦千秋，得已知爲不恨；有生於來世，雖我見亦猶憐。未免有情，誰能遣此？故觀斯緣者：見於評註，爲聖嘆之外書；演作國音，有儂田之新傳。寸心千古，知音自同。古所謂先得我心，情之鍾正在吾輩。有謂涉汝，剪來半幅秋江；亦復憐卿，說到一場春夢。塘蓋風冷。荒草雲深。本是恨人，已不勝黃土青霜之感；雖非達者，夫豈無發紅牆綠之吟。

王翠翹傳序　　舵江遊子

蓋聞典籍經史，樂頌謳詞。雖內蘊外宣異途，而屬教文化同致。激濁揚清，過桑間之凡响；輔世導俗，啟濮上之淳風。夫惟義以至情，故倫常而綱立。亦訓忠以教孝，乃玉律而金科。斯王翠翹傳之作，所以深刻於越國者歟！

曩者，世慶承平，民安沃土。月朗椰橋，聽騷客輕挑慢撚唱斷腸之曲；日薰芽屋，看麗妹拈鍼唖線綉雙奇之圖。其文其韻婁且艷，其人其事煩而憂。始也，春郊邂逅，密室纏綿。情緣奇遇，巧招綺夢；海誓山盟，膀結同心。終也，緣蹇三生，劫歷半世；百煉千磨，零丁淪落。

當其舍情取孝，等曹娥之赴溺；賣身贖父，效緹縈之陳詞。叵耐波疊險重，竟似柳絮因風舞；天荒地老；命帶桃花任蹂磨。間有俗士忘良，不少悍婦荼毒。白刃錐心，視死如歸生奚戀；災星厄運，求生不得死尤難。字猜「昔趙」，亡命愿違信薄命；曲賦「木枷」知才未必能憐才。淚濕青衫，銅琶勾起別抱恩；歌殘紅粉，鐵板敲盡離恨聲。淚拋澱曲空彈；塵蒙弱質淪妾妓，命使檀郎遭別離；泥汙花奴悲無主，間何觀音思逃禪。芳草在春，佳人何妨賤而貴；騰蛟入海，騷客遑論寵與辱。

乃借橫磨之劍，痛快恩仇；紓長虹之才，贊參帷幄。大嵐城郭烽煙起，碧海艨艟刀劍興。霸圖勢去欲輸誠，安撫約和齊解甲。何期報國心長，歸農望絕，虎落平陽，龍游淺水。傷哉，草赤江紅！慘矣，珠沉玉碎！吁嗟乎，昇沉有數悵獨活，魂夢無期愿雙棲。

從茲一頁傳奇，千古同慨。潮湧錢塘水，奔騰嗚咽；月照青天心，黯淡悽愴。靈感才人，神助生花妙筆；詞傳異域，譜作「斷腸新聲」。已矣哉！才命相妨知有數，功勳無分且立言。鴻嶺雲飛，氤氳綠　；直江鶴去，澎湃滔滔。騷客襟懷磊落甚，翠娘飲恨古今愁。

甲午孟冬書於富林蓂園

自序

文雄

談越南文學名著者，莫不首推金雲翹賦；其文字鋪駢驪典雅，香艷幽怨，薈萃漢化之精華，而寄意遙遠，描寫深刻，尤覺嘔心瀝血之工。

作者阮攸先生，生逢末世，遭遇坎坷。時值鼎革，兵刀離亂，以一弱質書生，既不能執干戈以衛社稷，效魯陽之返日，亦不獲遁蹤跡而出世外，從仲連之蹈海。終致被迫出仕，身事二朝，進退失據，啼笑因人。其遇足悲，其心苦矣。

所以書中人物，有多點可謂作者自傳或理想表現者，雖其爲「青心人才」之譯本，然其文筆流利描摹曲工想當較原本絕勝？觀乎金重雅倩風流，瀟灑拔俗，邂逅佳麗，一見鍾情；然于談風弄月海誓山盟之夜，竟能臨崖勒馬坐懷不亂，允眞君子風度，體味愛情之眞諦者。徐海豪邁慷慨，重俠尙義，半肩弓劍憑天縱，一棹江山藉地維。惟其兒女情長，正是英雄本色。王翠翹紅顏薄命。才高招妒，才命相妨，古今同例，故開章明義第一段，卽引起「古來才命兩相妨」句以作題目。「佳人不是赴錢塘，半世烟花債未償！玉面豈應埋水國！冰心自可對金郎。」范貴適之詩，論得恰好。翠翹一生遭逢，如賣身贖父，勸妹代嫁，含羞忍辱于馬生摧折蹂躪，明幾導正使徐海解甲輸誠；爲愛老父愛小妹愛情人愛夫婿愛其家庭愛其民族，發揚東方倫理綱常，博愛精神。此偉大的愛，衡諸情理，的是難能可貴！

副角如秀媽薄媽之狠毒狡詐，差衙獄吏之勒索貪婪，楚卿之狂蜂浪蝶，馬生之販粉售香，都足作人海百怪圖寫照。淡仙之寂寞黃昏，黯淡埋骨。翠雲之迴遲從審花月團圓，亦翠翹前身後身未了事業結算。此書其殆合馮小青傳，花月痕傳，紅樓夢傳之脫胎歟？

該書之時代人物，是描寫明季縮影，其重要角色，如胡宗憲，徐海等，史有紀載。主角王翠翹，散見文章題咏，傳奇等，然其眞姓名或許仍如西廂記裏的鶯鶯，紅樓夢裏的黛玉，花月痕之秋痕，亦未可定。至於配角，金重，翠雲，淡仙，王觀，覺緣，三合，束其心，馬監生，楚卿，秀媽，薄媽，薄倖，宦姐，與夫土酋，差衙，阿鷹，阿犬之流，或則有姓有名，或有名無姓，或是指示生員散人，或是代表地位職業，空中樓閣，是眞是幻，全靠作者生花妙筆描摹恰到好處。世界是一舞台，傳奇亦一社會縮影，姑無論其爲千數百年前，抑千數百年後之事，然其殘酷狡詐卑污貪饕之暗影，總復瀰漫於人羣眼目胸襟心靈中，徒發出微弱的不平呼聲，聊吐鬱抑低徊的悲鳴！茫茫塵劫，古今故如斯也。

是書正本，有所謂靑心才人傳，雙奇夢，越本有阮攸著之金雲翹傳，又名斷腸新聲。查金雲翹名，是總括主角金重，王翠翹，翠雲三人之名稱，其定名意側重于倫理地位觀念。後人亦有反持此種論調，逕以書中正主角者而定名爲王翠翹傳。然亦有以王金並爲主角稱爲王金演辭者，其俗固不可耐矣。綜計抄本，有京版，坊版，廟版與及國語字版，書籍合十餘種，文字中偶有互異或舛誤處在所不免。

越南閨秀之針黹纖巧者，愛將書中的章回景物，與及各個角色之縮影，題錄詩句，分別以五彩絲線，繡諸錦帕，成三數十幅，在花前月下陌頭柳色，輒將離情別緒繾綣悱惻之心懷，取而叩詢，看其景物詞句，占卜前程，而亦往往奇驗，竟成讖語，識者固嗤其褻，然亦安知書中之事物色相，包羅萬有，虛實幻眞，未可捉摸之玄妙哲理歟！

余多情種子也，曩讀是傳至錢塘投水一回，輒掩腕嗟歎。迨續至重會金郎，則色然以喜。既而漸諳世故，則知此番花月團圓，徒添做作。正如西廂記草橋驚夢之後，復多四回。得不足取，徒見續貂。夫天下事十九不如意也，設使英雄美人，一見鍾情，珠聯璧合，共譜白首，事極平凡，有何可言？惟其紅顏薄命，多才招妒，才子不遇佳人，佳人難覯才子，此不平凡之景幕，留得無限哀怨，俾驚動膾炙天下後世。悲歡離合，成敗得失，在所不計，此王佳人墮溷風塵，輾轉歷劫境遇堪憐，終假錢塘怒濤，洗我清白之軀，據傳記載其絕命題詞云：「十五年前有約，今朝得到錢塘，百世光陰火灼，一生身事黃粱。潮訊催人去也，等閒了却斷腸」。則反映其可了解空空色色，而清債難償，斯可許矣，又何憾乎哉。

Hồi thứ nhất

Viếng chị Đạm trước mồ, tình không mà có;
Gặp chàng Kim dạo cảnh, duyên có thành không.

第一回： 無緣有情陌路吊淡仙
有情無緣學空遇金重

Trăm năm trong cõi người ta,
Chữ tài chữ mệnh khéo là ghét nhau!
Trải qua một cuộc bể - dâu,
Những điều trông thấy mà đau-đớn lòng!

百年人世正堪奇　　才命相妨竟如斯
歷盡滄桑千萬變　　心懷隱痛復奚疑

想着人生在世，不過百年：有才華的時常很巧妙地遭受命運支配妬妨。所以歷過了滄海桑田的變故，看到了那懷才不遇的人，都令到我們悱惻切怛了

註：詩經：百歲之後歸于其室。莊子：百年境而我猶為人。徐令嫺：百年何幾，泉穴方同。呂氏曰：人壽以百年為期。唐司空圖詩品，曠達篇：生者百歲，相去幾何。歡樂苦短，憂愁實多。
隋閩詩：古來才命兩相妨。隋書：薛道衡久當樞要，才名益顯。神仙傳麻姑云：接侍以來，已見東海三為桑田。尋源書：海上老人每滄海桑田一變，則置一籌，既而添籌滿屋。
李陵答蘇武書：殊深切怛耳。
南定老詩人潘孟名於筆花集裏，戲集句云：人事百年堪涕淚(詩林)算來憎命為才多(兒女情)幾經滄海桑田變(詩林)拭目令人不勝愁(唐詩)
隴西嶺表書生評曰：余生平研究越文，首推服膺者，厥為阮攸先生所著斷腸新聲(金雲翹又名王翠翹傳)一書。常令寤寐縈廻，唔哦終日。究其感召之神妙，無他，文章通靈耳。憶昔宋代才子蘇東坡，於顛沛流離之際，嘗吟：人家生子望聰明。我為聰明誤一生。但願生兒愚且魯，無災無禍到公卿。不堪為之失笑，天下事寧有矛盾如是耶？而阮攸先生亦正因『一代才華』而淪於『千秋薄命』(Nghìn năm bạc mệnh, một đời tài hoa) 景況何其巧合。百五年後，讀其遺作，想見其人，纏綿悽惻，能不慨然！

Lạ gì: «bỉ-sắc tư-phong»,
Trời xanh quen thói, má hồng đánh ghen.
Cảo thơm lần giở trước đèn,
«Phong-tình cổ lục» còn truyền sử-xanh.

彼嗇斯豐緣正慳　　蒼天何慣弄紅顏
披看燈前芳稿錄　　風情尚載青史間

可是我們不要奇怪，那些豐於斯而嗇於彼的事情。這是青天好像故意來作弄妬忌紅顏呢？當着夜靜灯前，披閱風情錄這本芳稿。青史記載很顯然的了。

註：古語：豐於彼嗇於此。或云：豐於才嗇於遇。
青天即彼蒼，道家所謂造化之主。紅顏即美人。漢武帝賦：色紅顏而弗明。古語：自古紅顏多薄命。又云：造物妬紅顏。
古人用芳草藏書中，以辟蠹魚，謂之芸編。
翠翹傳，原由中文風情錄青心才人傳演譯。
古以竹簡書事，謂之削青。故謂記事之史，曰青史。
貫華堂金聖嘆先生評：造化忌盈，豐此嗇彼。所以生一分顏色，受一分折磨；賦一分才情，增一分孽障。

Rằng: năm Gia-Tĩnh triều Minh,
Bốn phương phẳng-lặng, hai kinh vững-vàng.
Có nhà viên-ngoại họ Vương,
Gia tư nghỉ cũng thường thường bậc trung.

且說明朝嘉靖中　　四方平定兩京同
員外王翁聲望重　　尋常資產也非豐

話說當着明朝嘉靖年間，四夷拱服，邊疆平靜，南京兩京，百姓安寧。京都有位姓王的員外，他的家資也不過平常吧了。

註：明太祖朱元璋代元有天下，改號曰明。凡十六帝二百七十六年，為清所滅。(1367——1643)
明世宗年號嘉靖 (1522——1566) 竊攷本書主角王翠翹，生於嘉靖三年，歿於嘉靖三十三年 (1524——1554) 自沉錢塘江裏。惟青心才人記載，年代微有出入。
隋賜縉紳予員外郎銜，以別於正額官。
按青心才人載：北京人王員外，名兩松，于貞。妻何氏，禱於衡山，夢一老人賜以桃花三枝；一枝已成果子，一枝花色少開，一枝花開半謝。醒起乃以告員外。員外曰：是天所與；一枝結成果子，必

生男子，二枝花開，必生二女。後果生二女，長翠翹，次翠雲，季男王觀。果如所夢。
評：王員外家貲平常，可知其地位靠學有淵源而致。翠翹姊妹夢桃花以誕生，紅顏薄命，斯殆天定。

Một trai con thứ rốt lòng,
Vương-Quan là chữ, nối dòng nho gia.
Đầu lòng hai ả Tố-nga,
Thúy-Kiều là chị, em là Thúy-Vân.

晚年得子名王觀　　承繼儒宗志氣寬
學誕素娥葩雙放　　翠翹嬌艷翠雲端

晚年的時候，王夫人誕下一子，名喚王觀，承繼了儒家一脈。頭一胎得到兩位素娥般美觀的女兒，長名翠翹，次名翠雲。
註：凡宗孔孟之學說，稱爲儒家。
唐明皇中秋夜遊廣寒宮，見十餘皓衣女子，乘白鸞舞於桂下，奏霓裳羽衣曲。李商隱霜月詩：初聞征雁已無蟬，百尺樓台水接天。青女素娥俱耐冷，月中霜裏鬥嬋娟。(意讚雙清二美)
古婦女取翡翠鳥尾上長毛作裝飾，曰翠翹。李商隱詩：旁有墮釵雙翠翹。宋玉招魂賦：砥室翠翹，絓曲瓊些。(言內卧之室砥石平滑以翠羽飾鈎玉，以懸衣物)
辭源注：翠雲草名，多年生之隱花植物，生於山地，高五六尺，莖細長，多枝，葉密佈如鱗片，青翡可愛。
潘孟名先生戲集句譯云：卿家今古兩仙娥(談瀛)姊妹風情自一家(隨園集)豐彩十分青欲動(詩林)不知是雪是梅花(詩林)
評：阮攸先生字素如，嘗以小青自擬。咏讀小青記云：西湖梅苑儘成墟，獨吊窗前一紙書。脂粉有神憐死後，文章無命累焚餘。古今恨事天難問，風韻奇寃我自居。不知三百餘年後，天下何人哭素如？本篇主角之王翠翹，亦先生之自擬也。一起而引用素娥稱翠翹，(素)字用得太奇絕妙。百年後吾人讀書到此，寧不爲之一哭？

Mai cốt cách, tuyết tinh thần;
Mỗi người mỗi vẻ, mười phân vẹn mười.

秀梅骨格飄香遠　　傲雪精神映皎娟
綽約丰姿雙彩鳳　　天生麗質十分全

說到容顏美麗，則翠翹骨格窈窕，豐韻絕勝，翠雲精神娟皎，玉質冰肌

。姿態各饒其美，配合堪稱十全。

註：宋盧梅坡題雪梅詩：梅雪爭春未肯降，騷人擱筆費評章。梅須遜雪三分白，雪却輸梅一段香。(二)有梅無雪不精神，有雪無詩俗了人。日暮詩成天又雪，與梅并作十分春。明高啟梅花詩：瓊枝祇合在瑤台，誰向江南處處栽。雪滿山中高士卧，月明林下美人來。寒依疏影蕭蕭竹，春掩殘香漠漠苔。自去何郎無好咏，東風愁絕幾回開。

潘孟名集句譯云：雪輸香臉梅輸白(詩林)點綴春光到十分(花月痕)

評：梅飄香而送煖，雪六出以知春。把梅香雪白，渲染十分春色。暗示翠翹嬌艷尤勝乃妹皙白。婉轉細膩，匠心獨運。想見文章工絕處，安得不心折拜服耶！

Vân xem trang trọng khác vời,
Khuôn trăng đầy đặn, nét ngài nở nang.
Hoa cười ngọc thốt đoan-trang,
Mây thua nước tóc, tuyết nhường màu da!

翠雲莊重絕羣儔　月貌娥眉似圖畫
鬟澤膚脂香且艷　嬌聲玉韻態含羞

先就說翠雲：她生來特別莊重，迥異常人；那面如滿月，娥眉開揚，的是福相。兼以笑靨宜人，玉韻清朗，雲鬢冰肌，更如一朵解語的花呢。

註：唐詩：淡掃娥眉朝至尊。又：回眸一笑百媚生。
東坡詩：髻繞巫山一段雲。
莊子：神仙在姑捩之山，膚肌若冰雪。

評：比花花解語，比玉玉生香

Kiều càng sắc-sảo mặn-mà,
So bề tài sắc lại là phần hơn:
Làn thu-thủy, nét xuân-sơn,
Hoa ghen thua thắm, liễu hờn kém xanh!

翠翹體態更溫柔　才貌雙標勝一籌
秋波嬌轉春山媚　解語花嗔柳妬愁

至於翠翹更是嬌姿穠艷，把才與色和妹比較都佔勝一籌。她眼波如秋水，眉淡若春山。花比臉龐也不及鮮艷，柳比眉黛也不及青翠。

評：白居易長恨歌裏，嘗以(芙蓉如面柳如眉)比太真之美。而翠翹顏容花柳還要嗔妬遜色，則比諸太真無乃更勝乎？

Một hai nghiêng nước, nghiêng thành,
Sắc đành đòi một, tài đành họa hai.
Thông minh vốn sẵn tính trời,
Pha nghề thi họa, đủ mùi ca ngâm.

傾國傾城稱異品　　　才華蓋世爛如錦
天生麗質聰穎慧　　　詩畫嫻精更歌吟

她一笑傾城再笑傾國，令到當之皆為顛倒。說到才華或者有雙，說到顏容則堪稱國色。加以她的聰明由天賦，不祗混和詩畫的藝術，更具備歌吟的風味。

註：李延年讚女弟李夫人之美云：北方有佳人，絕世而獨立：一顧傾人城，再顧傾人國。寧不知傾城與傾國，佳人難再得！
文選：惑陽城，迷下蔡[illegible]色之顛倒衆生。

評：文章有襯托渲染法，阮[illegible]先生先寫翠雲之美，再以「更」字讚翠翹之色，旁及才華藝術。一「更」字具無限力量。

Cung thương làu bậc ngũ-âm,
Nghề riêng ăn đứt, hồ-cầm một trương.
Khúc nhà tay lựa nên xoang, (chương)
Một thiên «bạc-mệnh» lại càng não nhân!

[illegible]宮商熟五音　　　藝高絕勝弄胡琴
曲譜新腔兼撰調　　　編成薄命惱人深

她的聲律嫻熟了宮商五音，而於音樂絕擅弄一枝胡琴。自撰曲譜，別奏腔調，那「薄命曲」惱懊了不少人的心靈。
禮樂記：宮商角徵羽，謂之五音。
胡琴形似琵琶，刳木為體，方柄，龍首，文武四絃。
薄命曲云：懷故國兮漢那參商，(西施，昭君)悲淪亡兮玉容何祥。(虞姬，張麗華)姊妹固寵兮一朝俱死，(趙飛燕．合德)東昏不令兮(潘淑妃)本先滅亡。(貂嬋)侯門似海兮蕭郎陌路，(崔郊婢)失身非類兮(蔡文姬)茂陵爭光。(卓文君)為君憔悴兮及爾同死．(王嬌鸞)離魂情重兮淺唱賠傷。(倩娘)死貞父屍兮(曹娥)生代父死，(緹縈)寵衰紈扇兮爾生不昌。(班婕妤)有始無終兮趣乎失侶，(崔鶯鶯)門前冷落兮老大誰將。(琵琶女)古今紅顏兮莫不薄命，(楊玉環．林黛玉，……)紅顏薄命兮莫不斷腸。(朱淑真，李清照)我本怨人兮乃為怨曲，聞此怨曲兮莫不悲傷！(按：註解人名，或有舛誤；希讀者諒之，並予指正！)

評：自古紅顏多薄命，蒼天何故妬姑歟？翹之迍邅，蓋早兆於此曲矣！

Phong - lưu rất mực hồng - quần,
Xuân - xanh xấp - xỉ tới tuần cập - kê.
Êm - đềm trướng rủ màn che,
Tường đông ong bướm đi về mặc ai.

紅裙瀟灑風流襟　　荏苒及笄歲序臨
靜坐深閨幔帳裡　　東牆蜂蝶怎追尋

她的風流襟懷瀟灑姿態，在紅裙隊裏，可算絕等。那時候青春剛到十五年華．養在深閨人未識，任他東牆外的美男子也無法追求。

註：唐萬楚觀妓詩：西施漫道浣春紗，碧玉今時鬥麗華。眉黛奪將萱草色，紅裙妬煞石榴花。

禮記：女子十五歲笄而字。

孟子：踰東牆而摟其處子。唐詩：東[illegible]玉牆。

潘孟名集句譯云：纔到及笄猶未字(兒女情)滿階春色醉紅裙(詩林)

又譯：羅幃綉帳深調護(詩林)浪蜂狂蜂不許棲(訣瀛)

Ngày xuân con én đưa thoi,
Thiều quang chín chục đã ngoài sáu mươi.
Cỏ non xanh tận chân trời,
Cành lê trắng điểm một vài bông hoa.

呢喃燕子柳穿梭　　九十韶光容易[illegible]
踏遍天涯芳草地　　梨花數點綴枝柯

春光荏苒，九十韶華，瞬過六旬：柳蔭下燕子蹁躚好像穿梭。遠望天涯，一片芳草碧綠，梨樹枝頭已點綴幾朵白花了。

註：唐詩：黃鶯織柳亂拋梭。

古詩；芳草連天碧，梨枝數點花。岑參詩；忽然一夜春風來，千樹萬樹梨花開。

潘孟名集句譯云；九十韶光今過半(宋詩)投梭燕子已飛來(唐別裁)

評；韓愈春詩；天街小雨潤如酥，草色遙看近却無。最是一年春好處，絕勝烟柳滿皇都。翠翹遊春，此其時矣。

Thanh-minh trong tiết tháng ba,
Lễ là Tảo - mộ, hội là Đạp - thanh.
Gần xa nô - nức én anh,
Chị em sắm - sửa bộ hành chơi xuân.

三月清明景怡人　　踏青掃墓客繽紛
燕語鶯喧無限好　　雙雙姊妹去遊春

在三月裏有清明節，俗例掃墓，並有踏青之會。遠近婦女[illegible]前往，翠翹姊妹也打扮整理去遊春。

註；春分後十五日爲清明節，在暮春三月，即陽曆四月五日或六日。子孫拜掃先墳，俗有踏青會。

古人素服詣墓，具酒饌及芟剪草木之器，[illegible]，剪除荊草，拜掃壙塋。古代於正月初八，二月初二，三月初三，或清明日，士女嬉遊郊原，謂之踏青會。

燕侶鶯儔，指婦女蹁躚輕盈。西廂記：詩人老去鶯鶯在，公子歸來燕燕忙。此蓋蘇內翰，嘲張子野晚年娶妾。按：錢塘范十二郎有兩女曰：鶯鶯燕燕，爲富戶陸氏妾。張養浩詩：花柳巧爲鶯燕地，管絃遙作綺羅風。皇甫冉詩：鶯啼燕語報新年。杜牧詩：綠樹鶯鶯語，平沙燕燕飛。古代高雅之名詞，今世多借喻花柳冶游之地，故鶯燕也曲解爲娼妓矣。

Dập - dìu tài - tử giai nhân,
Ngựa xe như nước, áo quần như nêm.
Ngổn - ngang gò đống kéo lên,
Thoi vàng vó (*hồ*) rắc, tro tiền giấy bay.

才子佳人路上催　　馬龍車水衣冠廻
[illegible]地丘墳繽紛起　　風翻冥鏹散灰飛

沿路上熙往攘來，不少才子佳人，車馬川流不息，衣冠擠擁不堪。到了郊外，見着墳墓繽紛堆起，那些冥鏹鋪滿，紙錢亂飛。

註：文學優美曰才子，秀外慧中曰佳人。

漢書：車如流水馬如游龍，衣冠塞路。李後主憶江南詞：多少恨，昨夜夢魂中。還是舊時遊上苑，車如流水馬如龍，花月正春風。

晏子：臨淄之地，肩摩轂擊。

高菊澗清明詩：南北山頭多墓田，清明祭掃各紛然。紙灰化作白蝴蝶，淚血染成紅杜鵑。宋黃庭堅詩：滿眼蓬蒿共一丘。唐詩：虎岐山上塚纍纍。

潘孟名集詩林句譯：松楸舊塚家家掃，榆莢和飛亂紙錢。

評：好一幅踏青圖。

Tà tà bóng ngả về tây,
Chị em thơ - thẩn dan tay ra về.
Bước lần theo ngọn tiểu khê,
Lần xem phong - cảnh có bề thanh thanh.

賞青未已日向西　　　　姊妹從容携手歸
慢步沿隨小溪轉　　　　青青風景意遲遲

太陽斜斜地影倒向西，姊妹們便從容携手同歸。沿着小溪源流前進，一路上欣賞風景都是秀麗。
詩經國風北門章；惠而好我，携手同歸。
古詩；草草河畔草，綿綿思遠道。青青，茂盛秀麗貌。
潘孟名先生集句譯云；芒鞋緩步落花溪(詩林)景色風光入品題(十美)溪下一泓流水碧(蘇[illegible])小橋斜傍夕陽低(詩林)

Nao - nao dòng nước uốn quanh,
Dịp cầu nho - nhỏ cuối ghềnh bắc ngang.
Sè - sè nấm đất bên đàng,
Rầu - rầu ngọn cỏ, nửa vàng nửa xanh.

涓涓泓水繞東流　　　　小小板橋靠巖頭
路旁青塚低低陷　　　　荒草半黃恨悠悠

一泓流水涓涓的環繞，岩頭盡處架着小橋。姊妹們前進，見着路旁一坯荒塚，草色黯淡半青半黃。
註；杜甫詠昭君詩：羣山萬壑赴荊門，生長明妃尚有村。一去紫台連朔漠，獨留青塚向黃昏。畫圖省識春風面，環珮空歸月夜魂。千載琵琶作胡語，分明怨恨曲中論。按：青塚在綏遠歸化縣南三十里。塞草皆白，惟此獨青。潘孟名集句譯：溪曲近村流水碧(唐詩)小橋斜傍竹居青(情史)最恨無情芳草路(情史)蒼黃一色過年光(情史)

Rằng: «sao trong tiết thanh-minh,
Mà đây hương khói, vắng tanh thế mà?»
Vương - Quan mới dẫn gần xa:
«Đạm - Tiên nàng ấy xưa là ca nhi.

翹問今日是清明　　　　冷落香烟究何因
王觀卻把緣由述　　　　歌妓淡仙塚裏人

翠翹問：今天清明節屆，為什麼這座墳墓香煙冷落，沒有人來拜祭呢？王觀把緣由向姊叙述：這是昔日歌兒劉淡仙的墓呢！
按：原傳：翠翹與弟妹踏青到溪邊，見一芳塚，因問王觀：此處山岱列眉，樹煙綰髻，甚是幽雅，何無人來拜祭？王觀道：此乃淡仙墓。三人遂轉過，一灣流水，半扇小橋，到墓前拂草細看，認出是劉淡仙校書墓。

註：宋書：歌兒舞女。
潘孟名集句譯：寂寞獨憐荒塚在(花月痕)煙花零落過清明(情史)
評：杜牧憑吊金谷園詩云：繁華事散逐香塵，流水無情水自春。日暮東風怨啼鳥，落花猶似墜樓人。淡仙身後之湮沒荒涼，與綠珠髣髴相似。

Nổi danh tài sắc một thì,
Xôn xao ngoài cửa, thiếu gì én anh.
Kiếp hồng nhan, có mỏng - manh,
Nửa chừng xuân, thoắt gãy cành thiên-hương.

當年才色噪一時　　門前喧鬧衆皆知
紅顏歷刧憐飄泊　　青春倏萎折香技

她的才和色曾著名一時。門前喧鬧不少尋芳客。可憐紅顏歷刧命單薄，當正青春便凋謝了。
註：隨隱詩：韓香色藝冠一時。
李正封咏牡丹詩：天香夜染衣，國色朝酣酒。按：牡丹國色天香，有花魁之稱，借喻絕代佳人。
唐賓筆吊妓：未到春殘已墮紅。
按：此句鶯燕應作尋芳客解，與婦女代名詞解意義不同。憶西湖聯云：紫紫紅紅處處鶯鶯燕燕；朝朝暮暮年年雨雨風風。（此聯可倒讀而不失意）同一名詞，而運用出神入化，足見阮攸先生飽學不凡。
評：北京陶然亭附近有香塚，碑上題詞：（浩浩愁，茫茫刧，短歌終，明月缺。鬱鬱佳城，中有碧血。碧亦有時盡，血亦有時滅，一縷香魂無斷絕。是耶？非耶？化爲蝴蝶！）詞淒婉哀怨，可借以題淡仙塚。

Có người khách ở viễn - phương,
Xa nghe cũng nức tiếng nàng tìm chơi.
Thuyền tình vừa ghé tới nơi,
Thì đã trâm gãy bình rơi bao giờ.

遠方有客訪相知　　欲識阿嬌情更痴
一片情舟方到岸　　瓶沉花折已多時

那時候遠方有一客，慕她的名也渴望結識。當着一片情舟抵達的時候，可惜阿嬌已玉殞香銷多時了。
註：顧況詩：石上磨玉簪，玉簪未成中央折；井上挽銀瓶，銀瓶未上絲繩絕。

Buồng không lặng ngắt như tờ,
Dấu xe ngựa đã rêu lờ-mờ xanh.
Khóc than khôn xiết sự-tình,
Khéo vô duyên bấy là mình với ta!

空房冷落雀無聲　　車馬跡稀苔痕青
幾回哭嘆傷心事　　何巧無緣我與卿

祇見空房寂寞，鴉雀無聲，門前冷落，蘚苔模糊，車馬跡稀。那人客不盡傷感，哭嘆道：我倆何巧太無緣呢？

註：白居易琵琶行：暮去朝來顏色故，門前冷落車馬稀。

按：原傳：淡仙既歿，鴇母不仁，棄諸溪畔，幸豪客到來動憐，代爲殯殮埋葬。

評：此客豪爽多情，的是可人，惜未詳其姓字耳！

Đã không duyên trước chẳng mà,
Thời chi chút ước, gọi là duyên sau.
Sắm-sanh nếp-tử xe-châu,
Vùi nông một nấm, mặc dầu cỏ hoa.

生前既然無緣份　　來世也許訂佳期
梓櫬珠車齊配備　　紅花黃土任相依

罷了！生前既然無緣份，不如訂下一些許諾於來世。那人客便出資配備梓木的棺，罩珠的車來替他埋葬。從此一坯黃土，伴着花草長眠了！

註：崔俊臣題芙蓉屏詩：此生緣已斷，願結再生緣。
古人多以梓木造棺，以牛車輓之。
潘孟名集句譯：再世有緣成相遇(再生緣)今生無份向伊麽(情史)

評：美人自古如名將，不許人間見白頭。

Trải bao thỏ lặn ác tà,
Ấy mồ vô chủ ai mà viếng thăm!»
Lòng đâu sẵn mối thương tâm,
Thoắt nghe Kiều đã đầm-đầm châu sa.

幾經兎没與烏斜　　拜掃坵墳有那家
情緒感傷蘊底裏　　汍瀾珠淚灑飛花

經過了歲月遭遞，這無主孤墳，試問還有何人來拜祭呢！翠翹看見情景，早已悲感，聽罷弟言，更覺傷心，涕淚汍瀾了。

註：金烏玉兎，喻日月之精華。
李商隱詩：滄海月明珠有淚。古文：泣鮫人之珠淚。馮衍賦：淚汍瀾而雨集。

«Đau-đớn thay, phận đàn bà!
Lời rằng bạc-mệnh, cũng là lời chung.
Phũ-phàng chi bấy Hóa-công?
Ngày xanh mòn-mỏi, má hồng phôi-pha!

女兒身世最堪憐　　命薄如花緣更慳
造化恩深徒辜負　　青春虛度月難圓

翠翹嘆云：傷哉，女兒的身世！人們所說『薄命』二字，這都是指一般性了。我們爲什麼毫無作爲底虛度了韶華青春，任教紅顏黯淡老去！辜負上天的好意呢？

註：司馬相如美人賦：日既暮兮顏色衰。
潘孟名集句譯：兒女自然多情分(西廂)此生長抱怨恨多(情史)獨把紅顏遲晚歲(十才子)總因造物不相容(談瀛)

評：秦士鄧弼不用於世，嘗嘆曰：『天生一具銅筋鐵肋，不使立勳萬里外，乃槁死三尺蓬蒿下，命也，尚何言？』絕代英雄，尚有才難之歎，而況絕代佳人乎？我欲問天矣！

Sống làm vợ khắp người ta,
Hại thay thác xuống làm ma không chồng!
Nào người phượng chạ loan chung,
Nào người tiếc lục tham hồng là ai?

在世曾爲萬人妻　　死了無夫鬼相依
鳳者鸞翔難配偶　　憐香惜玉有誰悲

唉！你生爲萬人妻，死作無夫鬼。可憐生時未享家庭溫暖，死了也無惜玉憐香之人。

評：劉禹稱悲妓詩：『鸞辭舊侶棲何處，鳳構新巢別稱心。紅粉已殘香漠漠，碧雲初斷信沉沉。無限悽惻，可借作此詠。

Đã không kẻ đoái người hoài,
Sẵn đây ta thắp một vài nén hương.
Gọi là gặp-gỡ giữa đường,
Họa là người dưới suối-vàng biết cho».

既然世上無回想　　趁便捏來一炷香
途中邂逅偶相遇　　泉下有靈應賞賽

既然沒有人追念前情，趁便我來拈一炷香拜祭。總算爲中達邂逅，或者黃泉下人會鑒及我呢！

註：原傳：翹撮土爲香拜祭淡仙。

詩經：邂逅相遇，適我願兮！

左傳：鄭莊公誓曰：不及黃泉，無相見也。

Lầm-dầm khấn vái nhỏ to,
Sụp ngồi vài gật trước mồ bước ra.
Một vùng cỏ áy bóng tà,
Gió hiu-hiu thổi một vài bông lau.

喃喃祝拜不勝傷　　跌坐墓前幾悽愴
日色昏黃蓬蒿萎　　蕭蕭蘆葦信悲涼

翠翹喃喃禱告，跌坐稽首然後退步。那時候日色昏黃，草色憔悴，晚風蕭蕭搖動幾莖蘆葦的白花。

唐詩：風吹蘆荻花。又：楓葉荻花秋瑟瑟。

Rút trâm sẵn giắt mái đầu,
Vạch da cây vịnh bốn câu ba vần.
Lại càng mê-mẩn tâm thần,
Lại càng đứng lặng tần ngần chẳng ra.

抽出鬢簪來刻劃　　詩成格律韻聲揚
心神更自添惆悵　　益發低徊思難量

她抽出鬢邊的簪，刻劃樹皮，題一首詩。題罷心神更覺迷惘，留戀低徊，流連而不忍去。

註：原傳：翹畫木皮題吊淡仙詩；香魂何處去，憑吊痛心哉！明月冷鴛被，暗塵封鏡台。玉雖黃土瘞，名未白雲埋。尙有如江酒，無人莫一杯(按：若照此詩，應爲八句五韻Tám câu năm vần乃合)

評：夫叠字詩非輕容易，稍一失蹶，便覺累贅。此節阮攸先生連用『更還 lại càng』數字，纏綿悱惻，情緒縷縷。一如情史裏鄭天趣吊吳氏女句：『但如病如痴，如狂如舞，如夢如醒，香魂至今迷戀。』一氣呵成，何等有力。

Lại càng ủ-dột nét hoa,
Sầu tuôn dứt nối châu sa vắn dài.
Vân rằng: chị cũng nực cười,
«Khéo dư nước mắt khóc người đời xưa».

花容憔悴慘淒清　　珠淚長短落紛紛
翠雲哂姊何愍態　　賺得淚眼哭古人

翠翹的花顏更還憔悴凄慘，愁緒斷續，珠淚短長。翠雲說：『姊你眞可發一笑了，爲什麽賺得流淚眼而痛哭古人呢？』
古詩：愁腸萬縷斷還續，珠淚雙行短復長。
世說：南海有鮫人，常出賣綃，眼能泣珠。
評：金聖嘆，千古聰明才子也；每評才子書，至握腕擲筆處，輙痛哭流涕。所謂『賺得流淚眼，痛哭古人』。阮攸先生不期而引用之。想天下有情人，當同此感！

Rằng: «Hồng nhan tự thuở xưa!
Cái điều bạc-mệnh, có chừa ai đâu!
Nỗi-niềm tưởng đến mà đau,
Thấy người nằm đó biết sau thế nào?»

翹答紅顏夙世因　　這般薄命古今循
同情想及心悲痛　　眼看長眠益酸辛

翠翹答：『自古紅顏　大多薄命！我同情想及所以心痛，眼看她如是收場，而我的將來也不知怎樣了？』
註：西廂記：心中無恨傷心事。
才人傳：翠雲道：爲什麽朝着古墓下淚？翹答：紅顏無主，從古皆然。看古來美女，能有幾個得善始善終。王觀道：姐眞好笑，所講一輸遠了。
潘孟名集句譯：紅顏命薄語非虛(百美)偏作紅閨寫怨書(百美)今日豈知身後事(筆生花)塵埃滿眼正愁予(詩林)

Quan rằng: «Chị nói hay sao?
Một lời là một, vận vào khó nghe.
Ở đây âm-khí nặng-nề,
Bóng chiều đã ngả, dặm về còn xa».

王觀聞說更不謂然，便道：『姊你爲什麽說來說去都這一句語，我聽得膩了。這裏陰氣深沉，況且日已啣西，歸程還遠呢！』

王觀聽說不謂然　　說來說去總由天
此間陰氣多沉重　　崦嵫速返勿纏綿

註：廣雅：日西落光反照，謂之反景。
道家以人生爲在陽世，死曰落於陰間。
評：古今來迍邅不遇客，常把遭遇委諸天命。實則蒼蒼者天，豈忍長埋沒那些英才哉？無寧謂社會環境使然耳。阮攸先生把無限心事，借付筆墨演洩。吾人細味，當領會作者牢騷所指。

Kiều rằng: «Những đấng tài hoa,
Thác là thể phách, còn là tinh anh.
Dễ hay tình lại gặp tình?
Chờ xem, ắt thấy hiển linh bấy giờ».

翹云那輩才華客　　生爲精英死爲靈
有情若與有情遇　　幽冥感應亦現形

翠翹云；『凡一般才華之人，生而爲英死而爲靈。有情的人豈易遇到有情的景，你們稍待一些，必會見到感應顯靈了。
註；歐陽修祭石曼卿文：嗚呼曼卿！生而爲英，死而爲靈。
評；夫精英者，死而爲靈，其精神千古不泯。

Một lời nói chửa kịp thưa,
Phút đâu trận gió cuốn cờ đến ngay;
Ào - ào đổ lọc rung - cây,
Ở trong dường có hương bay ít nhiều.

一言未及禱蕭騷　　忽覺旋風陣陣豪
樹搖葉落呼呼響　　墓底香飄漸漸高

一言說罷尚未及禱告，忽然一陣捲旗旋風吹到來；呼呼的響樹搖葉落，而墓裏彷彿有陣陣香氣飄來。
註；漢書：神君至其風颯颯然。岑參詩；風掣紅旗凍不翻。
情史；香魂至今迷戀，問真仙消息最分明。

Dè chừng ngọn gió lần theo,
Dấu giầy từng bước in rêu rành rành.
Mặt nhìn ai nấy đều kinh,
Nàng rằng: «Nầy thực tin-thành chẳng xa!

風吹餘香壓送來　　弓鞋步步印青苔
相看相顧咸驚訝　　翹云幽靈感應來

餘芳漸漸吹送，青苔上彷彿印着弓鞋前來。姊妹們相顧俱驚駭起來。翠翹云；這真是精誠貫通了。
註：李白咏香詩：一氣凌紫霞。
才人傳：見蒼苔上履印自西而東，到墓冉冉而滅。
商書：高宗精神感召，故傅說入夢。

Hữu-tình ta lại gặp ta,
Chớ nề u hiển mới là chị em».
Đã lòng hiển hiện cho xem,
Tạ lòng nàng lại nối thêm vài lời.

顯現幽靈切莫慌　　有情相遇亦無妨
既若有心來顯現　　待余感激續詞章

我倆有情方能相遇，妳不要拘泥幽顯相隔．那纔是姊妹呢〗翹很感動淡仙的顯現，便再續題一首詩來致謝她。

註；地下曰幽。蘇軾詩：夜看金輪出九幽。着明曰顯，書；天有顯道

Lòng thơ lai-láng bồi-hồi,
Gốc cây lại vạch một bài cổ-thi.
Dùng dằng nửa ở nửa về,
Nhạc vàng đâu đã tiếng nghe gần-gần.

情詞娓娓意何痴　　樹皮刻劃古風詩
停步踟躕多眷戀　　金鈴乍聽馬聲嘶

那時候詩意淋漓低徊．便在樹脚下再刻劃一首古詩。她正在踟躕留戀依依，乍聞金鈴聲自遠處傳來。

註；才人傳；翹拔釵刺慰藉詩一首於樹皮云；西風何忽起，陣陣使人哀。慘切如含怨，凄凉似有懷。乘鸞疑乍去，跨鶴訝重來。不斷香魂處，蒼蒼履印苔。

評；李商隱詩；相見時難別亦難，東風無力百花殘。當玆情景．翹實覺無限依依。

Trông chừng thấy một văn-nhân,
Lỏng buông tay khấu bước lần dặm băng.
Dề huề lưng túi gió trăng,
Sau chân theo một vài thằng con-con.

遠看斯文是秀才　　路上冉冉緩轡來
提攜囊裏多風月　　附驥奚童戴笠簑

望去見一位文人，放鬆韁轡緩緩前來。他提携着半囊的風月佳句，後邊跟隨着一兩個奚童。

註；羅洪先詩；清風明月一詩囊。
宋韓世忠騎驢遊西湖，尾隨奚童一二。潘孟名戲集句譯云；春風歸去幾凄迷（詩林）村墅馬今金勒嘶（詩林）佇立花間看客過（駐春園）一鞭爭逐夕陽低（唐別裁）

Tuyết in sắc ngựa câu dòn,
Cỏ pha màu áo nhuộm non da trời.
Nẻo xa mới tỏ mặt người,
Khách đà xuống ngựa tới nơi tự tình.

雪白駿駒高且肥　　天青衣色襯光輝
遠俚相逢乍認識　　下馬趨前叙别離

他騎着一匹高駿雪白的名駒，穿一件淡青綠色的輕袍。遠處方看得清楚，那位客已下馬到來叙情了。

註；詩大雅；有客有客，亦白其馬。有萋有且，敦琢其旅。詩衛風；青青子衿，悠悠我心。唐詩：下馬飲君酒，問君何所之？越謠；君乘車，我戴笠，他日相逢下車揖。君担登，我跨馬，他日相逢爲君下。

評；李白少年行；五陵年少金市東，銀鞍白馬度春風。落花踏盡遊何處笑入胡姬酒肆中。本書阮攸先生描寫金重饒有詩意，的是翩翩俗世佳公子。

Hài văn lần bước - dặm xanh,
Một vùng như thể cây quỳnh cành dao.
Chàng Vương quen mặt ra chào,
Hai Kiều e - lệ nép vào dưới hoa.

文鞋踐踏芳草俚　　丰彩瓊瑤意翩翩
面睹王郎呼故舊　　二喬忸怩躲花邊

他輕踐芳草前來，意態翩翩好似瓊林瑤樹一般。王觀和他相識跑來招呼翠翹姊妹忸怩躲在花下避面。

註；王戎讚王夷甫(王衍)神姿高徹，如瓊林瑤樹，自是風塵外物。杜甫酒中八仙歌；宗之瀟洒美少年，皎如玉樹臨風前。拾遺記；西施鄭里，見越軍入苑，避於樹下。

Nguyên người quanh - quất đâu xa,
Họ Kim tên Trọng, vốn nhà trâm - anh.
Nền phú hậu bậc tài - danh,
Văn chương nết đất, thông minh tính trời.

姓金名重世簪纓　　品格惇厚性聰明
詞賦敢云誇七步　　文章蓋世奪先聲

這個人原本住在附近，姓金名重，簪纓世家子弟。相格富厚，才華著名。文章學有淵源　加以天資聰穎。

註；才人傳；王觀里中有一富家秀士，姓金名重，字千里，與觀同學。
生得貌若潘安，才如子建。

簪纓；貴者之冠飾。李白詩；京國會簪纓。駱賓王詩；簪纓北闕來
。

册府　天性聰明，文章地步，特稟異質，迥出倫輩

Phong - tư tài mạo tót vời,
Vào trong phong - nhã, ra ngoài hào - hoa.
Chung - quanh vẫn đất nước nhà,
Với Vương - Quan, trước vẫn là đồng - thân.

丰姿才貌四海揚　　風雅豪華氣宇昂
京都鄰舍家鄉邇　　王郎過去是同窗

丰姿才貌與別不同，內心蘊藏風雅，外表煥發豪華。大家本是鄉里，從前也和王觀是同窗。

註：高啟詩：莫把丰姿比楊柳。羅虬詩；謝娘休莫逞丰姿，未必嬋娟勝柳枝。　文章之道曰風雅。文選序；風雅之道，燦然可觀。

Vẫn nghe thơm nức hương - lân,
Một nền Đồng-tước khóa - xuân hai Kiều.
Nước non cách mấy buồng thêu,
Những là trộm dấu thầm yêu chốc mòng.

芳鄰閨秀艷聲飄　　銅雀春深鎖二喬
咫尺天涯相距遠　　徒萌情愛慕阿嬌

時常竊聞東鄰裏養在深閨有兩位美嬌娆。可惜相隔咫尺而渺若山河，惟有不盡眷戀而已。

註；杜牧詩；折戟沉沙鐵未鎖，自將磨洗認前朝。東風不與周郎便，銅雀春深鎖二喬。按；喬，翹，越語同音，暗寓翹姊妹與江東大小喬娆美。

曹子建銅雀台賦；……立雙台於左右兮，有玉龍與金鳳。攬二喬（橋）於東南兮，樂朝夕之與共。……

李商隱詩；劉郎已恨蓬山遠，更隔蓬山一萬重。西廂記；不是雲山幾萬重。

May thay giải - cấu tương - phùng,
Gặp tuần đố lá, thỏa lòng tìm hoa.
Bóng hồng nhác thấy nẻo xa,
Xuân - lan, thu - cúc, mặn - mà cả hai.

踏破鐵鞋邂逅逢　　工夫不費得芳蹤
瞥見花間紅裙露　　春蘭秋菊艷無雙

幸而今天無意中相會，當着賽花時節(妬花時節)快睹阿卿。在這徑瞥睹雙雙穠艷，一個如春蘭一個如秋菊呢。

註；唐俗，天寶間，長安富戶於春季植花中庭，開門百草花會。朱淑真落花詩：連理枝頭花正開．妒花風雨便相催。願教青帝常為主，莫遣紛紛點翠苔。杜牧詩：自是尋春去較遲，不須惆悵怨芳時。狂風落盡深紅色、綠葉成陰子滿枝。

隋書：麗妃與張麗華，如春蘭秋菊，皆一時之秀也。漢武帝秋風辭；秋風起兮白雲飛，草木黃落兮雁南歸。蘭有秀兮菊有芳，懷佳人兮不能忘。

Người quốc - sắc kẻ thiên - tài,
Tình trong như - đã mặt ngoài còn e.
Chập chờn cơn tỉnh, cơn mê,
Rốn ngồn chẳng tiện dứt về chỉn khôn.

國色天才兩相歡　　心心相印上眉端
如醉如痴潮起伏　　訣別難離脉脉看

那才子佳人一見，經已心心相印，而外表還持重未說。他們心潮起伏，如醉如癡，更覺「相見時難別亦難」了。

註：異聞錄：名色配名士。

Chỉn khôn 祇窘；固難：亦難分難捨。

評；多情盡在不言中。

Bóng tà như giục cơn buồn,
Khách dà lên ngựa người còn ghé theo.
Dưới dòng nước chảy trong veo,
Bên cầu tơ liễu bóng chiều thướt - tha.

落照催愁映玉顏　　登騎客去目猶攀
一泓春碧弄潺潺　　綠柳橋邊掩映間

那時候斜陽冉冉，若催愁思，金郎已上馬告別，翠翹目逆而送。只見流水涓涓，垂柳掩映，倏忽個郎踪跡已杳。

註；左傳；目逆而送之。舒芬詩；西風匹馬上長安，一路青山帶眼看。

詩林：絲垂弱柳平橋晚

評；即景生情，情景混和一片。

Hồi thứ nhì

Tựa kỷ lờ-mờ, nàng Kiều mộng đề mười vận
Bên tường gấp ghế, chàng Kim đính ước trăm năm.

第二回： 翠翹隱坐几夢題斷腸詩
金重盼東牆遙訂同心結

Kiều từ trở gót trướng hoa,
Mặt trời gác núi chiêng đà thu - không.
Gương nga chênh-chếch dòm song,
Vàng gieo ngấn nước, cây lồng bóng sân.

翠翹徐步返蘭房　　日沒搜空鐘錚鏘
月光如水窺紗障　　院樹籠陰自昏黃

翠翹緩步返回花帳裏，日已銜山，鉦聲報告入暮。少頃，一輪皓魄斜上窺窗、那金光遍射水面，濃陰籠罩院樹。

註；越俗，京省府縣諸公所，至晚六時，擊鼓三通，謂之搜空。(入夜)
漢書；月穆穆兮金波。謂月色照水之金光。
鮑照詩；蛾眉蔽珠櫳，玉鈎映綺窗。
潘孟名集句譯；桂輪斜照粉樓空，(情史)水際花間影淡濃(駐春園)
惆悵東鄰千樹雪(詩林)海棠開盡一庭紅(唐詩)

評；西廂記寫景；玉宇無塵，銀河瀉影。月色橫空，花陰滿庭。按諸阮攸先生寫景，正相吻合。可知翠翹傳裏，句句都有出處。

Hải - đường lả ngọn đông - lân,
Giọt sương trĩu nặng cành xuân là - đà.
Một mình lặng ngắm bóng nga,
Rộn đường gần với nỗi xa bời-bời.

海棠搖曳東鄰家　　霜華重墜葉婆娑
獨自徘徊觀月影　　紛紜意緒亂如麻

東牆邊一枝海棠，不禁霜華重墜，搖曳生姿。翹獨對月影，觸景生情，念及目前，將來事，愁緒萬端起來。

註；李商隱詩；淡月照中庭，海棠花自落。吳淑姬描寫三絶；綠楊影裏，海棠枝畔，紅杏梢頭。
潘孟名集句譯云；欲將心事問姮娥(兒女情)爭奈雲遙路遠何(唐詩)

人世幾回傷往事(唐詩)此生亦自厭繁華(談瀛)
評;一株名葩不禁霜華重,搖曳東牆。蓋暗示翹之芳心,深受金重吸引。如此奇妙文章,安得不擊節讚賞。

«Người mà đến thế thời thôi!
Đời phồn-hoa cũng là dời bỏ đi!
Người đâu gặp-gỡ làm chi?
Trăm năm biết có duyên gì hay không?»

人生在世總堪憐　　似夢浮華何有牽
邂逅逢君命注定　　百年偕老靠姻緣

想着;淡仙身世,人生如此,繁華一夢何足留戀!還有金重,奈何和他邂逅?與我有百年姻緣註定嗎?
註;李白恨賦:試望平原,蔓草縈骨,拱木斂魂。人生到此,天道寧論。於是僕本恨人,傷心不已。直念古者,伏恨而死。
佛書;繁華世界,轉眼成空。俗語:花花世界如春夢。
聊齋誌異;胭脂曰;所以念郡生者,爲百年而不爲一夕也。
潘孟名集句譯;共嗟人事無常定(唐詩)生怕繁華迹易磨(詩林)又譯;有緣千里能相遇(今古奇觀)浮世百年那得知(詩林)

Ngổn-ngang trăm mối bên lòng,
Nên câu tuyệt-diệu ngụ trong tình-tình.
Chênh-chênh bóng nguyệt xế mành,
Tựa ngồi bên triện một mình thiu-thiu.

千愁萬緒縈心懷　　詞賦吟來絕妙佳
月影湘紋金綫透　　欄干獨坐意難開

心頭裏百感縯紛,吟成絕句寄寫心情。夜深了,月亮昇到中天影透簾櫳,翹獨倚在篆紋的香几邊(各本解作曲欄杆邊)矇矓睡去
註;翹百感縯紛,題詩寄意;天空雲靜迥無塵,宛似冰壺坐裏人。若有多情勤問訊,別來無恙祇傷神。
漢蔡邕題曹娥碑背:黃絹幼婦,外孫虀臼八字,時人莫能懂其意。蔡文姬以示魏武帝,惟楊修解出乃「絕妙好辭」。
李白詩;解釋春風無限恨,沉香亭北倚欄干。潘孟名集句譯:斜月當空光照檻(詩林)春愁壓夢苦難醒(情史)眼前忽見多嬌女(再生緣)一半風流一半清(詩林)
評:春色惱人眠不得,月移花影上欄干。翠翹之夢,有由來矣。

Thoát đâu thấy một tiểu - kiều,
Có chiều phong - vận có chiều thanh - tân.
Sương in mặt, tuyết pha thân,
Sen vàng lững - dững như gần như xa.

瞥睹阿嬌丰韻新　　柳腰窈窕步娉婷
月貌霜籠如雪化　　金蓮纖小玉裝成

忽而見到一阿嬌，她的面目清新娟皎，體態丰韻輕盈，如雪雕塑，如霜籠罩，蓮步姍姍，若即若離。

註：王應麟贊美逸民，如清風遠韻，如玉雪之不朽。

唐詩：清新庾開府。

昔李少翁爲漢武帝致李夫人魂，帝爲詩曰：是耶？非耶？立而望之，偏何姍姍其來遲？復作賦曰：美連娟以修嫮兮，命天絕而弗長。飾新容以延佇兮，泯不歸乎故鄉。慘鬱鬱其閟感兮，處幽隱而懷傷。稅餘馬于上椒兮，掩修夜之不陽。

南齊東昏侯以金爲蓮花貼地，令潘妃行其上，讚美曰步步生蓮花。

評：疑眞似幻，好一段漢武帝夢會李夫人故事。

Rước mừng đón hỏi dò - la,
«Đào - nguyên lạc lối đâu mà đến đây ?»
Thưa rằng : «Thanh khí xưa nay,
Mới cùng nhau lúc ban ngày đã quên.

迎迓天仙問慇懃　　桃源到此迷津行
聲氣相求曾相識　　日間把晤豈忘情

寒邀慇懃迎迓微詢來意，說道：姑娘在桃源仙境，緣何迷津到此呢？那女子答云：我倆素來同聲同氣，日間剛纔相會，怎得很快便忘記呢？

註：陶潛桃花源記：晉太元中，武陵人捕魚爲業，緣溪行，忘路之遠近，忽逢桃花林。

王維詩：春來遍是桃花水，不辨仙源何處尋。

易乾文：同聲相應，同氣相求。詩經棠棣篇：伐木丁丁，鳥鳴嚶嚶，出自幽谷，遷於喬木，嚶其鳴矣，求其友聲。

評：唐張泌懷妓詩云：別夢依依到謝家（謝秋娘）小廊回合曲闌斜。多情只有春庭月，猶爲離人照落花。翹之夢會淡仙，景色正復相似。

Hàn - gia ở mé tây - thiên,
Dưới dòng nước chảy, bên trên có cầu
Mấy lòng hạ - cố đến nhau,
Mấy lời hạ - tứ ném châu gieo vàng.

寒家落在西阡湄　　清水橋邊可問知
有情下顧多垂及　　珠玉嘉言醒夢痴

我的寒家住在西邊的阡陌間（墓道）下面一泓流水，上架一度小橋。很感謝妳有心下顧，和須湯些珠璣金玉良言。
註：墓道也，杜甫詩：新阡絳水遙。宋歐陽修作瀧岡阡表。
阡：潘孟名集句譯：小橋家隔西江路（紅樓夢）斜向淸溪綠水邊（詩林）

Vàng trình hội chủ xem tường,
Mà xem trong sổ đoạn-trường có tên.
Âu đành quả-kiếp nhân-duyên,
Cũng người một hội, một thuyền đâu xa!

會主參詳已分明　　斷腸簿裏載姓名
與會遭逢船不遠　　當知果劫是前因

我把妳的詩呈上會主看個端詳，她查斷腸簿裏載有妳的姓名。吧了，很不忍見妳前生因緣，以致今生遭劫，同一環境，實屬堪憐。
註：搜神記：昔有獵戶射殺猿子，猿母抱尸悲啼，傷極斃絕，獵戶破其腹，見腸皆斷裂。宋代海寧才女朱淑眞著斷腸詞集。
佛書因果錄：今生果由前世因，今世因結來世果。又云：欲知前世因，今生受者是。欲知來世果，今生作者是。
原傳云：前船後船，安知你我非再來人。
按：阮攸先生改編靑心才人傳，爲王翠翹賦，顏曰：「斷腸新聲」。斷腸喩事之甚悲，新聲指新曲調。事見春秋時衞靈公將之晉，至濮水夜聞隱隱鼓新聲者，狀似鬼神鳴。使樂工師涓聽，靜坐撫琴而寫之。阮先生此賦，腔調凄涼，纏綿悱惻，成越南第一奇書，千秋絕唱。

Này mười bài mới mới ra
Câu thần lại mượn bút hoa vẽ-vời».
Kiều vâng lĩnh ý đề bài,
Tay tiên một vẫy, đủ mười khúc ngâm.

茲有新詞十首長　　生花妙筆寫文章
翠翹應命題詩句　　仙手一揮曲曲揚

現在有十首新詞牌，勞妳生花妙筆描摹神句。翠翹便應領意思，仙手一揮已撰了十首吟曲。
註：江淹夢郭璞贈以五色筆，文思大進。李白，少時夢筆生花。
十首詞曲題云：一：惜多才，驚望不忍哉，合歡年年爲人謂，自身只把相思捱。相思捱，惜多才。二：憐薄命，夜夜成孤另，金屋當門妒阿嬌，偏聽一面難僥倖。難僥倖，憐薄命。三：悲岐路，羊腸苦難受，路艱未苦奴心難。一折岸時千折誤。千折誤，悲岐路。四：憶故人，眼見白頭新，何曾昔前青宮上，認得平生車笠眞。車笠眞，憶故人。五：念奴嬌，對鏡頓魂銷，我見猶憐頻嘆息，怎教紅粉不相嘲。不相嘲，念奴嬌。六：哀靑春，嬌花似美人。正是上林春

色好，願被風姨潤花神。潤花神，哀害恭。七，嗟霎遇，好夢都醒去。非是逢人便乞憐，祇因不識朱門路。朱門路，嗟霎遇。八：苦零落，一身無處着。落華辭樹自東西，孤雁失巢繞簾幙。繞簾幙，苦零落。九：夢故園，歸魂誰肯爰。松菊舊處都不識，白蘋芳草默無言，默無言，夢故園。十，哭相思，哽咽已多時。心痛有聲忍不住，情深故土忽傷悲。忽傷悲，哭相思。

按：宋季，戴石屏流寓江右，娶武甯富家女，戴歸，女贈(憐薄命)詞永訣，詞云：惜多才，憐薄命，無計可留汝。揉碎花箋。忍寫斷腸句。道傍楊柳依依，千絲萬縷。抵不住一分愁緒。指月盟言，不是夢中語，後日君若重來，不相忘處，把杯酒，澆奴墳土。

Xem thơ nấc-nở khen thầm;
«Giá đành tú-khẩu, cẩm-tâm khác thường!
Ví đem vào tập đoạn-trường,
Thì theo giải nhất, chị nhường cho ai!»

看罷詩詞讚若狂　　錦心綉口非平常
若將譜入斷腸集　　豈肯讓人獨冠當

淡仙看了心花怒放，暗裏稱賞：這錦繡文章，的確與別不同。若然把它放入斷腸集裏，那論元首獎，定不讓他人了。

註：柳宗元乞巧文，駢四驪六，錦心綉口。
　　潘孺名集句譯：字字簪花詩錦綉(百美)品題應得蕙蘭心(百美)又譯：信知天下無雙品(詩林)集得新編號斷腸(百美)

Thềm hoa khách đã trở hài,
Nàng còn cầm lại một hai tự-tình.
Gió đàn sịch bức mành-mành,
Tỉnh ra mới biết rằng mình chiêm bao.

花階客去步已催　　別意慇懃盼不迴
颯然風吹竹簾動　　醒來是夢氣欲頹

稍頃，淡仙告退，步落花階，翻意未闌，還欲留住敘情。忽而颯然風吹湘紋簾幕，驚醒起來方知是夢裏。

註：古報：古人入夢，醒來多占其朕兆報告。
淮南子：方其夢也，不知其夢也，覺而後知其夢也。
潘孺名集句譯：滿風一陣渾無踪(情史)斜月當簾春夢醒(詩林)
評：淡仙之來去，如眞似幻，非色非空，描寫之洗煉，大有：(體素儲潔，乘月返眞。………流水今日，明月前身)之慨。

Trông theo nào thấy dâu nào,
Hương thừa dường hãy ra vào dâu dây.
Một mình lưỡng-lự canh chầy,
Đường xa, nghĩ nỗi sau nầy mà kinh!

開門不見玉人顏　　　蘭麝餘香繚繞間
獨自思量多苦楚　　　前途黯淡倍憂煩

她望去不見什麼影子，祇餘香仍還繚繞。獨個兒嘗着更漏，左思右想，念前程日後不堪吃驚起來。

註：西廂記：蘭麝香仍在。

潘孟名集句譯：魂魄香魂如有在（詩林）珮聲聲斷玉人遙（詩林）

後人有詩咏曰：淡仙事去幾霜冬，夢入粧台月下逢。慕姓慕名原不識，疑人疑鬼竟何從。十題草草凝新思，一醒依依認舊容。不解斷腸何許數，佳人最苦是情鍾。

評：神態何懸，一如坡公遊赤壁驚悟，開戶視之，不見其處。

Hoa trôi bèo giạt dã dành,
Biết duyên mình, biết phận mình thế thôi!
Nỗi riêng lớp lớp sóng giồi,
Nghĩ dòi cơn, lại sụt-sùi dòi cơn.

花泊萍飄運未佳　　　前因後果命安排
滿腹心潮頻起伏　　　悽愴嗚咽信傷懷

註：唐詩：三月花隨半流水，百年身世一浮萍。又萍賦：共落花而相逐。

評：翠翹之夢幻光景，彷彿似與白玲警太平詞：長吟短吟，恩深怨深，天邊一曲瑤琴，是鸞心鳳心。香沈漏沈，魂尋夢尋。玉階良夜黯黯，有花陰月陰。

Giọng Kiều rền-rĩ trướng loan,
Nhà huyên chợt tỉnh, hỏi: «cơn cớ gì?
Cớ sao trằn-trọc canh khuya,
Màu hoa lê hãy dầm-dìa giọt mưa?»

鸞帳啼聲不勝愁　　　萱堂驚醒問根由
轉輾不眠又反側　　　黎花帶雨淚悠悠

翠翹在鸞帳哽泣的聲音，驚醒了母親的好夢。便問：為什麼妳深夜輾轉不寐，梨花顏容汍瀾帶雨呢？

註：張易之為武后作帳，有魚龍鸞鳳之形，　　詩經國風：焉得萱草，言堂之背。

意謂把繁殖之萱草，種於北堂，以冀家族昌盛。故後世把萱堂稱母親。

白居易長恨歌：玉容寂寞淚闌干，梨花一枝春帶雨。

潘孟名集句譯：夜深倚枕難成寐（倚樓夢）含住梨花不忍啼（詩別拔）

Thưa rằng: «Chút phận ngây thơ,
Dưỡng sinh đôi nợ tóc tơ chưa đền.
Buổi ngày chơi mả Đạm-Tiên,
Nhắp đi, thoắt thấy ứng liền chiêm bao.

微末稚軀實耽憂　　親恩養育尚未酬
日間漫過淡仙墓　　夜夢夢魂纏不休

翠翹回答云：想兒天眞幼稚，對於父母養生的功恩絲毫未報。今天我遊玩淡仙的墓，驀然而往已即應現夢中了。
註：詩小雅蓼莪篇：哀哀父母，生我劬勞，欲報深德，昊天罔極。指人子想念父母深恩，比諸昊天也不能極。

Đoạn-trường là số thế nào?
Bài ra thế ấy, vịnh vào thế kia.
Cứ trong mộng-triệu mà suy,
Phận con thôi có ra gì mai sau!»

女兒命薄或如斯　　詞牌咏出調更淒
夢兆看來凶近似　　未來磨折可堪悲

斷腸的命運莫非註定？十首詞牌題材這樣，而我吟出又那般。若根據夢兆來推測，兒的日後身世亦足悲了！
註：潘孟名集句譯：一枕遊仙終是夢（情史）眞成薄命久尋思（情史）。
按：「斷腸」二字，散見詩詞名著，不可勝數。如：楊巨源咏虞姬詩：芳草復芳草，斷腸還斷腸。李白詩：朝爲芙蓉花，今作斷腸草。白居易長恨歌：行宮見月傷心色，夜雨聞鈴斷腸聲。歐陽修訴衷情詞：未歌先斂，欲笑還顰，最斷人腸。趙佘入京詞：千里斷腸，關山古道。俱指幽恨難堪之意。

Dạy rằng: «Mộng-huyễn cứ đâu!
Bỗng không mua não chuốc sầu nghĩ nao!»
Vâng lời khuyên giải thấp cao,
Chưa xong điều nghĩ, đã dào mạch Tương.

玄幻夢魂虛莫有　　自尋煩惱何足愁
翹把母言仔細想　　如泉湘淚潸然流

她的媽媽訓道：夢幻的事有甚根據，何苦無端的取煩惱呢！她聽從母親一番的勸解，未暇細思便已血淚斑斕了。
註：佛書：一切夢幻，皆由心造，須去煩惱障。
帝舜南巡崩於蒼梧，娥皇，女瑛哭於湘濱，竹皆成斑。
潘孟名集句譯：夢去反憎眞更覺（征婦吟）不關愁處莫關愁（詩林）。

Hồi thứ ba

Lòng đấy lòng đây, cầu Lam đã tiện nẻo
Vui là vui gượng ngọc biếc vẫn còn màu.

第三回： 兩意堅藍橋有路
通宵樂白璧無瑕

Ngoài song thỏ-thẻ oanh vàng,
Nách tường bông liễu bay ngang trước mành.
Hiên tà gác bóng chênh chênh,
Nỗi riêng, riêng tranh tấc riêng một mình.

鶯聲隔戶婉嬌清　　柳絮花飛過綉屏
月影窺人斜斜照　　心情撩亂淚盈盈

那時候窗外鶯聲婉轉，拔牆的柳絮迎風吹掠簾櫳；曉月斜斜擱影軒外，看那情景獨自更覺淒涼。

註：唐詩：鶯來暖庭前，春風語流鶯。
梁武帝咏柳詩：帶日交簾影。

評：連用叁個Riêng字，特别寫翹之心事，惟有自心知，無人代爲分解。

Cho hay là thói hữu-tình,
Đố ai gỡ mối tơ mành cho xong!
Chàng Kim từ lại thư-song,
Nỗi-nàng canh-cánh bên lòng biếng khuây.

多情自縛古皆然　　絲亂春蠶誰解牽
金郎緩步窗前蹀　　飄渺心懷態纏綿

所以我們要知道，當着情絲纏綣，實在無法解拆得來。那金重他盤桓窗前，心情渺渺，滿懷徘徊。

註：情主人云：人生煩惱思慮，皆因有情而起。
潘孟名集句譯：游絲一斷渾無力（紅樓夢）如此相稱信有情（百美）又譯：寂寞芸窗歸去後（八才子）悠悠愁恨掛心中（再生緣）

評：翠翹之事似無可再寫，乃把撩人景色牽到金重身上去，推波助瀾，頓覺生意盎然，所謂「山窮水盡疑無路，柳暗花明又一村」。

Sầu đong càng lắc càng đầy,
Ba thu dồn lại một ngày dài ghê!
Mây Tần tỏa kín song the,
Bụi hồng lẽo-đẽo đi về chiêm-bao.

情思萬斛無限愁　　一日不見如三秋
秦雲深鎖紗窗障　　紅塵杳杳夢悠悠

他愁思萬斛，愈播動愈增加，一日不見，如三秋兮。而遙望翠翹紗幔，猶如秦雲低迷，紅塵漫漫，欲要見她惟有如在夢裏。

註：國風：一日不見如三秋兮！

晉書：秦雲如美人　韓愈詩：雲橫秦嶺家何在？

長恨歌：回頭下望塵寰處，不見長安見塵霧。

唐詩：聞鄰家理箏：銀鑰重開聽未闌　不如眠去夢中看。

Tuần trăng khuyết, dĩa dầu hao,
Mặt mơ-tưởng mặt, lòng ngao ngán lòng.
Buồng văn hơi giá như đồng,
Trúc se ngọn thỏ, tơ chùng phím loan.

月華虛度缺圓韋　　悵惘情牽意緒糢
蕭瑟文房冰雪冷　　鸞琴絃弛兔毫枯

他獨自厮守，至度月華圓缺，心情面目都表現惆悵模糊。文房裏冷落如冰，琴書都無心消憂，弄到兔毫筆澀，鸞琴絃弛。

註：寇準踏莎行詞：密約沉沉，離情杳杳。

Mành tương phân-phất gió đàn,
Hương gây mùi nhớ, trà khan giọng tình:
«Vì chăng duyên nợ ba sinh,
Làm chi đem thói khuynh-thành trêu người?»

湘紋拂拂薰風搖　　香裊情思茶渴調
不是三生緣注定　　怎逢傾國夢魂銷

當着薰風吹送飄入湘簾，對着縈繞檀香，更嗅懷圍芬芳，品茗迴味，復撩起情思渴痴，想着道：譬如不是三生註定，緣何把這傾城姿態來撩人呢？

註：聊齋誌異序：三生石上，早悟前因　白居易詩：世說三生如不謬，共疑巢許是前身。甘澤謠：三生石在浙江杭縣天竺寺後山。唐李源與圓澤善，圓澤將亡，約十二年後，在杭州相見。源後詣餘杭赴會，有牧豎歌曰：三山石上舊精魂，賞月吟風不要論，慚愧情人遠相訪，此身雖異性長存。

Bàng-khuâng nhớ cảnh, nhớ người,
Nhớ nơi kỳ-ngộ, vội dời chân đi.
Một vùng cỏ mọc xanh-rì,
Nước ngâm trong vắt, thấy gì nữa đâu!

灼焦思景復思人　　奇逢不再會真真
芳草依然油翠綠　　碧波澄澈一般清

他很焦灼思景復思人，思念當日奇遇之地（西阡）便移步前往。誰知那裏祇一片青草綠油油，除了清澈泓水，便一無所見了。

註：清宅錄：東坡問杭州妓：何謂景中人？妓答：裙拖六幅瀟湘水，鬢綰巫山一段雲。

潘流名集句譯：傷心人對傷心景（花箋）舊路迷離又到來（尋桃源）。

評：刻舟求劍，情痴可哂。

Gió chiều như gợi cơn sầu,
Bông lau hiu-hắt như màu khơi - trêu.
Nỗi riêng nhớ ít, tưởng nhiều,
Xăm xăm dè nẻo Lam-kiều lần sang.

晚風陣陣添離愁	蕭瑟蘆花若弄嘲
心事萬千思復想	藍橋逕往訪阿嬌

晚風陣陣如掀起愁思，蘆風蕭瑟倍觸動情懷。他離愁別恨，意緒萬千，便闖然逕往藍橋訪問阿嬌

註：白居易琵琶行：潯陽江頭夜送客，楓葉荻花秋瑟瑟。

情史：修行家以情多想少為醇修。

裴航遇雲翹夫人與詩曰：一飲瓊漿百感生，玄霜搗盡見雲英，藍橋便是神仙窟，何必崎嶇上玉京。後過藍橋驛，向媼求飲瓊漿，以玉杵搗玄霜，娶雲英仙去。

評：壹片失望景色，讀之令人神往。

Thẳm nghiêm kín-cổng cao-tường,
Cạn dòng lá thắm dứt đường chim xanh.
Lơ-thơ tơ liễu buông mành,
Con oanh học nói trên cành mỉa-mai.

高牆溝秘幾森嚴	紅葉絕流鳥訊淹
綠柳絲絲垂碧障	鶯兒若嘲聲嚹圓

到了看見門戶森嚴，牆高溝秘，紅葉絕流，青鳥淹通。那柳絲垂垂低放，好像隔絕，黃鶯婉轉學語，意若嘲弄。

註：唐時，于祐在御溝拾紅葉有宮女題詩云：流水何太急，深宮竟日閒，慇懃謝紅葉，好去到人間。後娶得該女子韓翠蘋。

東方朔朝漢武帝，看見青鳥翔集，知西王母將到。

唐詩：兩個黃鸝鳴翠柳。

情史載：宋元經佇盼娟娟，題詩云：異鳥嬌花不奈愁，湘簾初捲月沉鈎人間三月無紅葉，却放桃花逐水流。

潘流名集句：本來銀漢是紅牆（新聊齋）青鳥啣箋事渺茫（情史）綠楊陰中垂弱線（青別裁）黃鸝學語試新腔（詩林）。

評：身無彩鳳雙飛翼，心有靈犀一點通。

Mấy lần cửa đóng, then cài,
Đầy thềm hoa rụng, biết người ở đâu ?
Tần-ngần đứng suốt giờ lâu,
Dạo quanh chợt thấy mái sau có nhà.

重門深鎖栓扉關　　花落庭階人渺然
片時躊躇低徊看　　繞過牆頭復有軒

重門深鎖，門扉緊扣，落紅滿階，玉人不見。他低徊悵惘片時，漫步後軒，瞥睹有一鄰家。
註：西廂記：門掩重關，花柳依然，玉人不見。
元稹古豔詩：春來頻到宋家東，垂袖開懷待好風。鶯藏柳暗無人語，惟有牆花滿樹紅。
潘孟名集句譯云：重門深鎖未曾開(詩林)花落無人紅滿階(覓桃源)最是魂消獨立處(昇平傳)聽愁尋訪川茅齋(詩林)
評：劉郎已恨蓬山遠，更隔蓬山一萬重。

Là nhà Ngô-Việt thương-gia,
Buồng không để đó, người xa chưa về.
Lấy điều du-học hỏi thuê,
Túi đàn, cặp sách, đề huề dọn sang,

訪問方知吳越商　　空房冷落未還鄉
借題遊學租書寓　　攜琴負笈住西廂

他訪問方知乃一位前往吳越經商者的別墅，if主人遠行還未回來。金重借着遊學爲名來稅賃，提携琴書前往。
註：輿苑誌，吳越人多取值爲商賈。
唐詩：携囊負笈便登程。

Có cây, có đá sẵn-sàng,
Có hiên Lãm-thúy nét vàng chưa phai.
Mừng thầm chốn ấy chữ bài,
«Ba-sinh âu hẳn duyên trời chi đây !»

野花啼鳥亦欣然　　金漆牌題攬翠軒
幽居且喜行藏掩　　玉顏重睹有機緣

那裏有花木石山，並有一座(攬翠軒)金字鐫劃還未褪淡，他暗喜這地方清幽，牌名雅緻。莫非三生天緣早注定呢！
註：才人傳評：園名攬翠，則二翠之事不卜可識。

Song hồ nửa khép cánh mây,
Tường đông nghé mắt, ngày ngày hằng trông.
Tấc gang động tỏa nguồn phong,
Tịt mù nào thấy bóng hồng vào ra.

糊窗雲扇半掩遮　　窺看東牆日夕斜
雲鎖源封咫尺渺　　紅顏不見望逾賒

從此糊窗雲扇半虛掩，日夕矚望東牆邊。怎奈雲鎖源封咫尺遠，雖然極目也不見紅顏的蹤跡。

註：漢書：永平中，劉晨阮肇上天台山採藥，遇兩仙女顏容艷妙，因邀至家，設胡麻飯款待，結為鴛侶。半年後，二生辭歸，景物全非，蓋已隔了七世。兩生再往，則雲鎖洞府矣。陳子良詩：壹返桃源路，別後再難逢。王維詩：笑黜桃源人，花紅復來覲。

Nhận tư quấn khách lân-la,
Tuần trăng thấm-thoắt nay đà thêm hai.
Cách tường phải buổi êm trời,
Dưới đào dường có bóng người thướt-tha.

客館盤桓望眼穿　　韶光荏苒月重圓
夕陽斜照景昏暗　　人影迷離桃樹間

計自客館盤桓，瞬息又是逾月。壹日，天氣晴和，景色怡人。隔牆兒的碧桃花下掩映似有玉人影子。

註：原傳載：金重盤桓書館逾月餘。壹日天氣晴和，景色怡人，偶步假山邊，瞥看隣碧桃枝上掛着碧玉金釵壹枝，中綴明珠九顆，寶石弍丸。生知是美人所遺，乃順手取回書房賞玩。

評：桃花薄命之象徵也。翠翹壹生薄命，作者阮攸先生處處以桃花比喻其環境遭遇。翹與金重結識，亦藩緣桃院，文字結構，何其精細縝密耶！

Buông cầm xóc áo vội ra,
Hương còn thơm nức người đà vắng tanh.
Lần theo tường gấm dạo quanh,
Trên đào nhác thấy một cành kim-thoa.

放下琴絃結束追　　餘香裊裊玉人移
跟蹤尋過牆邊去　　花裏遺留釵一枝

金重即放下琴絃，結束衣冠追出去，餘香裊裊但玉人已不見，他沿着錦牆窺探，瞥見桃柯掛着金釵壹枝。

評：阮攸先生所用「放琴束衣追出」壹言，使讀者體味到翠翹是爲着偷聽琴音而來，然後得與金重相會，由此穿針引線，頓覺入情入理扣緊逼真。原傳祇述賞景而遇，未免稍爲鬆弛，於可見阮攸先生行文運筆之精到處。

Giơ tay với lấy về nhà;
«Này trong khuê-các, đâu mà đến đây?
Gẫm âu người ấy, báu nầy,
Chẳng duyên, chưa dễ vào tay ai cầm!»

信手拈回家裏藏　　　　深閨遺物莫聲張
細細思量情意重　　　　無緣豈肯露春光

金重隨手撿取回家，想着：這閨閣之物，爲何遺在這裏？若非我與她無緣，未必這般容易落在凡手了。

註：閨閣通作閨閤，女子所居之處。王昌齡詩：封侯取盡戰，豈復念閨閤。

Liên tay ngắm-nghía, biếng nằm,
Hãy còn thoang-thoảng hương-trầm chưa phai.
Tan sương đã thấy bóng người,
Quanh tường ra ý tìm-tòi ngẩn-ngơ.

幽香縷縷意纏綿　　　　睹物思人竟不眠
拂曉遭逢芳影動　　　　沿牆尋覓態訝然

他不停的把握賞玩，寤寐難忘，縷縷餘香，芬芳繚繞。黎明時候，霜霧初散，遙望已見人影遂認作愕然找尋狀。

註：沉香梵語伽羅，其之香氣甚烈，或以之彫刻佛像。

評：阮攸先生描寫金重之苦思切想，痴迷神態，極纖秀濃華之致。正如詩品所載：采采流水，蓬蓬遠春，窈窕深谷，時見美人。碧桃滿樹，風日水濱，柳陰路曲，流鶯比鄰，乘之愈往，識之愈眞，如將不盡，與古爲新。

Sinh đà có ý đợi chờ,
Cách tường lên tiếng xa đưa ướm lòng,
«Thoa này bắt được hư không!
Biết đâu Hợp-phố mà mong châu về?»

期待阿嬌倍情痴　　　　隔牆遙語表心思
遺釵檢獲前緣定　　　　合浦珠還渴望斯

金重早已等候，隔牆兒揚聲表達掩抑心情云：這枝金釵我無意中拾獲，但不知誰是物主，所以渴望合浦珠還。

註：西廂記：隔牆兒酬和到天明。

ướm: ươm ướp 掩抑心懷。hư không 虛空：無意中。

後漢孟嘗君爲合浦太守，化行一年，去珠復還。

Tiếng Kiều nghe lọt bên kia:
«Ơn lòng quân-tử xá gì của rơi.
Chiếc thoa nào của mấy mươi!
Mà lòng trọng nghĩa khinh tài xiết bao!»

翠翹感激回聲低　　君子恩深不罕遺
金釵價額值無幾　　重義輕財世所希

翠翹聞着便傳聲回答云：感你君子恩深，不希罕還遺物。那金釵所値幾何，而你輕財重義之心實足佩戴了。

註：唐裴度見女子遺金環，拾而還之。解頤：君子所重者道義，故視金玉如鴻毛。

Sinh rằng «Lân-lý ra vào,
Gần đây, nào phải người nào xa-xôi.
Được rày nhờ chút thơm rơi,
Kể đà thiểu-não lòng người bấy nay!

居處坊鄉距匪遙　　阿嬌名重德馨飄
今朝何幸沾香澤　　夙昔心情已惱悄

金重云：我們鄰里之間，相距匪遙，現在得沾芳澤，而說起來我夙昔的心情惱悵惘已多時了。

註：潘孟名集句課：路通紅苑儂家近(紅樓夢)人倚朱欄送日勞(詩林)又課：自從散得天花後，(隨詩話)惆悵東風幾度開(情史)。

Bấy lâu mới được một ngày,
Dừng chân, gạn chút niềm tây gọi là».
Vội về thêm lấy của nhà,
Xuyến vàng đôi chiếc, khăn là một vuông.

相慕多時今日逢　　留嬌細訴別離衷
忙返書齋取信物　　雙環金釧綺羅方

到現在纔得這機會，請你稍作停留，待我傾述積悃　說罷，連忙跑回去拿两隻金釧和一幅綺羅巾。

註：定情篇：我既媚君姿，君亦悅我顏　何以致拳拳，綰臂雙金環。

Vén mây rón bước ngọn tường,
Phải người hôm nọ rõ-ràng chẳng nhe?
Sượng-sùng giữ ý rụt-rè,
Kẻ nhìn rõ mặt người e cúi đầu.

雲梯援上過牆頭　　乍喜乍驚樂亦憂
忸怩端莊還穩重　　飛霞粉頰不勝羞

他攀上雲梯，踏過牆頭，看一看清楚是那當日的美人兒嗎？翠翹很持重縮恧，當着金重行止細看的時候，她反覺靜答答的俯首了。

註：雲梯攻城之具，言其高也。謝靈運詩：惜無同懐客，共登青雲梯。

Rằng : «Từ ngẫu-nhĩ gặp nhau,
Thầm trông trộm nhớ bấy lâu đã chồn.
Xương mai tính đã rủ - mòn,
Lần - lừa ai biết hãy còn hôm nay ?

憶昔偶然邂逅逢　　追求何處覓芳踪
情般繾綣梅消瘦　　巧合天緣鸞運通

金重鼓起勁兒對她說道：慨自偶爾邂逅佳麗，我暗思竊想稍悃眷戀多時。梅骨不禁消瘦，遷延時日不料獲有今朝。

註：金玉緣：暗自思來暗自愁。古詩：梅骨瘦難支
連以下兩句，潘孟名戲集句譯云：借得梅花一縷魂(紅樓夢)風流不自解溫存(西廂)年年夜夜甘孤寄(紅樓夢)株守痴情祗自皆(詩林)。

Nằm tròn như Cuội cung mây,
Trần trần một phận ấp cây đã liều !
Tiện đây xin một hai điều,
Đài gương soi đến dấu bèo cho chăng ?»

蜷眠吳質寄雲宮　　抱柱踐盟拚曲衷
今朝欲請粧台鏡　　鑑照相期寄萍踪

我蜷眠如吳質之寄身雲宮，此身已拚凋了抱柱之盟。趁今對妳有一些請求，不知粧台上客，可照及我萍踪之人嗎？

註：史記：后羿妻奔月宮爲姮娥，世說：吳質卽吳剛，在月宮裏伐丹桂。情史：尾生與女子期於橋下，久候不至，水漲抱柱溺死。李白長干行：寧抱存柱信，不上望夫台。
古詩：妾如台上鏡，照見始分明。溫嶠娶姑女，以玉鏡台爲聘。按：鏡奩之大者，兼儲粧飾品，上可架鏡，故名鏡台。

Ngẩn-ngơ, nàng mới thưa rằng;
«Thói nhà băng tuyết chất hằng phỉ-phong.
«Dù khi lá thắm, chỉ hồng,
«Nên chăng thì cũng tại lòng mẹ cha.

翠翹錯愕回從容　　家道冰霜質菲葑
紅葉赤繩雖注定　　雙親主宰命須從

翠翹聽了頓覺愕然答道：妾質如菲葑而家道清白；縱然這段姻緣是紅葉赤繩注定，但成事與否，也要父母作主呢。

註：後漢楊震遺名後世，稱爲清白吏子孫。
詩經：采菲采葑。女子自謙之詞。
唐宰相，張嘉貞有五女擇婿，各持一絲在幔後，郭元振前牽一紅絲，得第三女最妙好。

唐韋固旅次宋城南店，見老人向月檢書，因問何書？曰：天下之婚牘耳，凡姻緣者

以紅線繫之。韋詢問，悉未來婦乃眇嫗所抱之三歲女子。然而遣僕刺此女。又十四年相州刺史王泰妻以女，容色華麗眉間嘗貼一花鈿，固問之曰：昔在襁褓乳母陳氏抱行市中，為狂賊所刺。因述前事，相敬愈篤

評：推託得婉轉，指示得有方。

Nặng lòng xót liễu vì hoa,
Trẻ thơ đã biết đâu mà dám thưa !»
Sinh rằng : «Rày gió mai mưa,
Ngày xuân đã dễ tình cờ mấy khi !

惜柳憐花感觸深　　　含情脈脈意沉吟
白雲蒼狗春歸去　　　邂逅何妨細細斟

我很感念你有憐花惜柳之心，但少小幼稚那敢向父母稟告呢！金重說：今風明雨，人事變幻，況且青春易逝，機緣無多啊！

註：唐詩：繾綣花柳不勝春。
邵堯夫曰：若今日晴，明日雨，吾安得知耶？
詩林：人世青春容易過。

Dù chăng xét tấm tình-si,
Thiệt đày, mà có ích gì đến ai ?
Chút chi gắn-bó một hai,
Cho đành rồi sẽ liệu bài mối manh.

縱難邀請察痴情　　　憔悴為卿怕誤卿
得眷戀時且眷戀　　　良緣錯過苦一生

若然妳不鑒察我一片痴情的話，則徒令我受痛苦而於妳也有何益處呢？現在我希望妳賜予金諾，再後來求媒妁致意。

註：情史　有情癡情愛。　　　淮南子：女因媒而嫁。

評：一番衷須話，說得很天真。

Khuôn-thiêng dù phụ tấc thành,
Cũng liều bỏ quá xuân - xanh một đời.
Lượng-xuân dù quyết hẹp-hòi,
Công đeo - đuổi chẳng thiệt - thòi lắm ru ?»

蒼天若負寸丹誠　　　虛度青春斷俗情
俚語不蒙嬌採納　　　前功盡廢事難成

縱使蒼天孤負我一片赤誠，我準備犧牲了一輩子的青春。而妳海量汪涵若不接納，則我前功追隨豈不盡廢了嗎？

註：才人傳：金重謂不娶得翠翹，決不婚。
成語：春量：春有海涵之量。　　　有女懷春，吉士誘之。
潘孟名集句譯：人世青春容易過，（詩林）當教辜負此時情。（情史）又譯：春心一點千重束（情史）懷抱為何不早開（情史）

評：金重後來聞翹已嫁，傷感至於咯血，寧願孤居終老。足證當日誓詞不虛。

Lặng nghe lời nói như ru,
Chiều xuân dễ khiến, nét thu ngại-ngùng.
Rằng : «Trong buổi mới lạ-lùng,
Nể lòng có lẽ cầm lòng cho đang !

聽罷言詞若催眠　　春情蕩漾波暗宣
推却固難酬知己　　順從又怕蜚聲傳

翠翹靜聽那一番恍若催眠的話，不覺春思蕩漾，秋波娟娟，答云：我倆乍初相識，理應順從但也要持重。
註：蘇軾詞：水是眼波橫，山是眉峯聚。
　潘孟名集句課：色相乍開甘綺語，（百美）春情脈脈尚含羞（重園夢）。
評：人非草木，孰可忘情。

«Đã lòng quân - tử đa mang,
«Một lời vâng tạc đá vàng thủy chung».
Được lời như cởi tấm lòng,
Giở kim-thoa với khăn-hồng trao tay.

既然君子垂温存　　金石一聲銘刻遵
聞罷心花驚喜放　　巾釵敬獻致情敦

但既蒙君子垂愛，謹諾一言，銘刻金石始終。金重聞罷心花怒放，忙遞回金釵與送上紅巾。
註：金石喻堅貞之事。後漢書：心如金石。
　唐詩：惟有同心人，可當金石論。
　漢書：季布一諾值千金。

Rằng : «Trăm năm cũng từ đây,
«Của tin gọi một chút này làm ghi».
Sẵn tay khăn gấm quạt quỳ,
Với cành thoa ấy tức thì đổi trao.

百年盟誓定今天　　信物訂交日月前
翹把金釵蒲扇遞　　兩相愛慕難言宣

並云：我倆百年締盟請從今始，這些信物留作紀念　翹接了趁手以手裏葵扇錦帨還答，並付金釵一枝交換。
註：詩：百年偕老。
　原傳：翹以手中金扇，袖內錦帨答之。

Một lời gắn - bó tất - giao,
Mái sau dường có xôn - xao tiếng người.
Vội vàng lá rụng hoa rơi;
Chàng về viện sách, nàng dời lầu trang.

情話喁喁膠漆投　　後軒驀聽喧聲稠
葉落花飄驚離散　　郎離書院嬌返樓

一言既定，兩意如膠漆相投，不盡纏綿，驟聞後軒人聲嘈雜，乃相驚散猶如葉落花飄，金重忙回書院，翠翹移步返粧樓。

註：膠漆言交情之堅，不相離也。史記：感於心，合於行，親於膠漆。古詩：以膠投漆中，誰能別離此。

Từ phen dá biết tuổi vàng,
Tình càng thấm - thía, dạ càng ngẩn - ngơ.
Sông Tương một dãy nông sờ,
Bên tròng dầu nọ, bên chờ cuối kia.

精誠金石感心弦　　滲透情深懷惘然
君在江頭妾在尾　　相思相見似無緣

一自石試眞金，兩悉赤誠，心心相印，情懷惘悃，怎奈遙山咫尺，猶如湘水迂迴，君在江頭，妾在江尾，欲見無由。

註：情史載：五季後周瀟湘梁公女意娘，與中表李生因中秋玩月而潛通。事覺公下逐客令，女長思無聊，作長相思曲寄意。曲云：「花花柴葉落紛紛，終日思君不見君。魂欲銷兮腸欲斷，淚珠痕上更添痕。我有一寸心，無由對君說？願風吹散雲，訴與天邊月。携琴上高樓，樓高月華滿，相思彈未終，淚滴冰絃斷。人道湘江深，未抵相思半，江深終有底，相思無邊岸。君在湘江頭，妾在湘江尾，相思不相見，共飲湘江水。夢魂飛不到，所欠惟一死，人我相思門，知我相思苦。長相思兮長相憶，知相思兮無盡極。早知如此絆人心，悔不當初莫相識」。李得詩悲咽，因託媒訴以原委，公乃妻以女焉。

潘孟名集句譯：迂迴一帶瀟湘水（詩林）兩地情懷感索居（紅樓夢）。

Một tường tuyết trở sương che,
Tin xuân dâu dễ đi về cho năng.
Lần-lần ngày gió, dèm trăng,
Thưa hồng rậm lục đã chừng xuân qua.

阻隔東牆霜雪陳　　音沉响絕徒問津
清風明月悄悄過　　綠暗紅稀又一春

些幅東牆狀如霜雪般森嚴阻隔，春訊豈易時常來往，漸而風晨月夕任虛度，綠暗紅稀，春去夏來。

註：成語考：王凱折梅逢驛使，聊寄江南一枝春。
春有二十四番花信。
西廂：綠暗紅稀春去也。
潘孟名集句譯：厭浥墻東霜雪落（詩林）一心輾轉望凄迷（紅樓夢）

Ngày vừa sinh-nhật ngoại-gia,
Trên hai đường, dưới nữa là hai em.
Tưng-bừng sắm-sửa áo xiêm,
Biện dâng một lễ, xa đem tấc thành.

欣逢外戚慶生辰　　弟妹萱椿同賀申
襜衣鮮麗金釵飾　　聊奉菲儀表寸真

有一天欣逢外戚慶祝生辰，翹的父母弟妹同往申賀；他們整理鮮衣麗服，順便奉些禮物，借表寸誠。

註：男子誕辰，乃懸弧令日。
　　原書：適逢外戚稱觴上壽，翹托詞藉故不往。

Nhà lan thanh-vắng một mình,
Ngẫm cơ hội ngộ đã-dành hôm nay.
Thời trân thức thức sẵn bày,
Gót sen thoăn-thoắt dạo ngay mái tường.

蘭閨寂寞悵伊人　　天假機緣偎倚親
携備時珍巧手製　　金蓮步步過東鄰

翹獨處蘭閨寂寞，心念天假機緣，已定在今朝。於是携備了各式時珍，輕移蓮步踱過東鄰。

註：古語：與善人交，如入芝蘭之室。
　　西廂：閨闈深寂寞，無計度芳春。料應高吟者，應憐長歎人！
評：春色撩人，春意闌珊，翠翹獨處春閨，未免有情，誰能遣此？無怪春色滿園關不住，一枝紅杏出牆來了。

Cách hoa sẽ dặng tiếng vàng,
Dưới hoa đã thấy có chàng đứng trông.
«Trách lòng hờ hững với lòng,
Lửa hương chốc để lạnh-lùng bấy lâu.

隔牆謦欬數輕聲　　郎佇花邊笑盈盈
責嬌漠視相思苦　　乍慍乍歡冷落情

她垂着粉頸輕輕作咳，桃花樹下，早見金重延佇。他深深埋怨道：為何對我漠然，溫暖的心情很快便冷落呢！

註：西廂記：月移花影動，疑是玉人來。
　　瀛涯名集句譯：切切良宵花解語（重圍夢）秋波流轉盼檀郎（情史）又譯負我碧桃花下約。（情史）冷香庭院曉霜濃（九美）
評：女兒心事，最重自尊。她初識金重，更難以言詞宣諸口呼喚，乃假咳聲輕輕傳遞，便覺妙絕。

Những là đắp nhớ đổi sầu,
Tuyết sương nhuốm nửa mái đầu hoa râm».
Nàng rằng : «Gió bắt, mưa cầm,
Đã cam tệ với tri - âm bấy - chầy.

爲卿悵惘念卿忙　　膚肌消瘦髮半霜
風雨無情佳節誤　　知音愧對已悽愴

我從心底思念惆悵，鬢髮幾已半蒼。翠翹抱歉答道：徒被風雨牽纏，致令我郎翹企，說來很對不住知音人了。

註：李白將進酒：君不見高堂明鏡悲白髮，朝如青絲暮成雪。昔伍子胥欲出昭關，一夜焦灼白頭。古句：相思頭盡白。

俞伯牙鼓琴，鍾子期聞之曰：巍巍乎志在高山。蕩蕩乎志在流水。伯牙許爲知音，結爲忘年交。

潘孟名集句譯：一點悲愁倍堆積（提麗記）霜雲飛來半白頭（明別拔）又譯：雨銷風減思幾許（賽桃源）空留一片惜憐心（情史）

Vắng nhà được buổi hôm nay,
Lấy lòng gọi chút ra đây tạ lòng».
Lần theo núi giả đi vòng,
Cuối tường dường có nẻo thông mới rào.

偷閒邂逅事無常　　一片冰心謝玉郎
假山環繞相將轉　　柳暗花明又帝鄉

今天方有機會到來，特奉菲薄，聊表謝意。言罷，沿着假山環廻，看着牆隅似有曲徑通幽。

註：潘孟名集句譯：假山砌就桃源洞（五美）始信藍橋有路通（情史）

Sấn tay mở khóa - động - đào,
Rẽ mây trông tỏ lối vào Thiên - Thai,
Mặt nhìn mặt, càng thêm tươi,
Bên lời vạn phúc bên lời hàn - huyên.

桃源鎖解玉人來　　輕撥雲霞入天台
相愛相歡多喜悅　　卿卿我我笑顏開

他們便掀開堵塞，天台桃源看個清楚了。翠翹步過那邊，兩俱不勝欣喜，寒暄叙禮各通問安好近況。

註：桃源天台指仙境奇遇。陶潛記，漁父入桃源。漢書記，劉阮上天台。此處借喻金重書齋之清雅。

評：潘孟名集句譯：引人賺入天台路（賽桃源）洞口奚妨手一篙（十美）

Sánh vai về chốn thư-hiên,
Góp lời phong nguyệt nặng nguyền non sông.
Trên yên bút-giá thi đồng,
Đạm thanh một bức tranh tùng treo trên.

並肩邁步返書房　　海誓山盟訴悃長
案上書筒與筆架　　青松淡掃畫幀方

他們並肩步往書軒，談論些風月閒事，和訂下山盟海誓。翠翹望見了案上擺着筆架詩簡，牆壁間還懸掛淡青色青松的畫幀。
註：秦始皇登泰岱，避雨松下封爲五大夫。
評：松有丈夫氣概，能禦凌厲風霜，殆暗寓金重爲一丈夫乎。

Phong sương được vẻ thiên nhiên,
Mặn khen nét bút càng nhìn càng tươi.
Sinh rằng: «Phác-họa vừa rồi,
Phẩm đề xin một vài lời thêm hoa».

摹描姿勢挺風霜　　彩色調勻更擅長
嬌筆品題粉飾句　　增輝幀幅價名揚

這松樹很天然底挺立於風霜裏，翠翹愈看愈讚賞不絕。金重道：這描就樸畫，還請教妳品題來增華呢！
註：美麗句：筆花描得天然趣，非似尋常夢裏人。

Tay tiên gió táp mưa sa,
Khoản trên dừng-bút thảo và bốn câu.
Khen: «Tài nhả ngọc phun châu,
Nàng Ban, ả Tạ cũng đâu thế nầy!

妙手揮毫不推辭　　題成上款韻和詩
珠璣吐艷如龍舞　　班謝才高畢竟斯

翠翹領命揮毫風吹雨灑般題就上款，並附七絕一首。金重讚道：眞個是珠璣才華，雖當日班昭（或班婕妤）謝道蘊也不過如是了。
註：古詩：風雨催詩思。
原傳：翠翹題詩云：十月輕寒葉未凋，淡黃初綠亙長條，無情有態堪憐處，日角雲頭兩半腰。
才女班昭代兄班固續完後漢書。漢班婕妤有紈扇詩。晉謝安女問兄子胡兒曰：大雪紛紛何所似，胡曰：撒鹽空中差不擬。兄女道蘊曰：未若柳絮因風起。安大奇之。

Kiếp tu xưa vỉ chưa dầy,
Phúc nào nhắc được giá nầy cho ngang !»
Nàng rằng : «Trộm liếc dung quang,
Chẳng sân ngọc - bội; cũng phường kim - môn.

前世修行報果昭　　今生才得遇阿嬌
容光煥發美丰彩　　玉佩金門姓字標

想我前生若然修德不厚，何福消受配稱得妳呢？翠翹連忙謙遜答云：自從瞥睹容光，便知縱不列班佩玉之場(高貴)也齊名於金馬之坊了。(才華)

註：古代君子佩玉，宋翰林院有佩玉堂。漢武帝使學士待詔於金馬門。翹以此相喻，意謂金重高貴才華。

潘孟名集句：不是生前緣份定(再生緣)箇中豔福誰能修(五美)又譯：人是金台珠履客(詩林)蓮花叢裏訝容光(詩林)

Nghĩ mình phận mỏng cánh chuồn,
Khuôn xanh biết có vuông tròn mà hay ?
Nhớ từ năm hãy thơ ngây,
Có người tướng - sĩ doán ngay một lời :

自嗟命薄蜓翅輕　　難料蒼天替玉成
少小曾逢術士相　　幾番譏誚惡批評

竊嗟我命薄如蜓翅，不知蒼穹肯玉成這段姻緣嗎？憶在稚齡天眞時候，有位相士斷定一言云：

註：潘孟名集句譯：薄命嬋娟難供恨(情史)想到匣匣喑斷魂(再生緣)

Anh - hoa phát tiết ra ngoài,
Nghìn thu bạc mệnh, một đời tài hoa.
Trông người lại ngẫm đến ta.
Một dày một mỏng biết là có nên ?»

穎絕天資最惹愁　　才華薄命恨千秋
將君試與妾身比　　厚薄如斯緣怎儔

我的英華太過發洩外露，雖然是一代才華，但不免千秋薄命。而今我看你又復自思，一厚一薄，不知這姻緣可能成就嗎？

註：天地之英華，造物所秘惜。

評：一代才華，千秋薄命，全書之警句也，阮攸先生以此讖翹，蓋亦自傷耶？世有懷才不遇者，對此寧無痛哭

Sinh rằng: «Giải - cấu là duyên,
Xưa nay nhân - định thắng thiên cũng nhiều.
Vì dù giải kết đến điều,
Thì đem vàng đá mà liều với thân».

邂逅相逢是前緣　　古今人定可勝天
寃家倘能解深結　　共訂鴛盟金石堅

金重說：我倆邂逅相逢，前緣已定，古今來不少人定可以勝天的事呢！譬若寃業解結不了的話，則我決心犧牲來踐金石之盟了。
註：劉定之云：人定勝天，天定亦能勝人。
諸葛武侯云：謀事在人，成事在天。易經：盡人事，聽天命。
佛書：解結，解結，解寃結。俗語：寃家宜解不宜結。
古詩：蒼天若解同心結，金石爲盟我與君。
周禮：凡國有大故而用金石，則掌其令。
潘孟名戲集句譯云：邂逅原來伉儷緣（駐春園）定知人意可回天（好逑）縱然不遂今生願（再生緣）鐵石肝腸堅幾堅（八才子）
按：寃家一名怨家，宋元詞曲多用此名詞，意指痴男怨女，姻緣迍邅。其義有六：（一）情深意濃，彼此牽繫，寧有死耳，不懷異心。（二）兩情相繫，阻隔萬端，心想魂飛，寢食俱廢。（三）長亭短亭，臨岐分袂，黯然魂銷，悲泣良苦。（四）山遙水遠，魚雁無憑，夢寐相思，柔腸寸斷。（五）憐新棄舊，辜恩負義，悽切惆悵，怨恨刻骨。（六）一生一死，觸景悲傷，抱恨成疾，迨與俱逝。上見烟花記載。翠翹才貌魁世，工愁善感，終致沈淪苦海，無由自拔，斯蓋由其多情（青心）所累歟！

Đủ điều trung - khúc ân - cần,
Lòng xuân phơi-phới chén xuân tàng-tàng.
Ngày vui ngắn chẳng đầy gang,
Trông ra ác đã ngậm gương non đoài.

衷曲慇懃語語芬　　春心蕩漾盞斟頻
歡樂正酣嫌晝短　　西山啣日正黃昏

雙方竭誠慇懃傾吐衷曲，春心蕩漾，無限暢快，淺斟細酌，春盞重重。可惜歡娛苦短，倏又日色含山。
春心謂女子懷春。李白詩：憶昔嬌小時，春心亦自持。
古詩：歡娛嫌日短，寂寞恨更長。
古詩：西山欲含半邊日。

Vắng nhà chẳng tiện ngồi dai,
Giã chàng, nàng mới kíp dời song - sa.
Đến nhà vừa thấy tin nhà,
Hai thân còn giở tiệc hoa chưa về.

不便離家長久留　　辭郎漫步返粧樓
應門孺子報音訊　　雙親開筵夜未休

為着不便久坐，翠翹便告別了金郎急返紗窗去。到了家中接到音訊，謂雙親尚開筵坐花未能即回。

註：李白春夜宴：開瓊筵以坐花，飛羽觴而醉月。

Cửa ngoài vội rủ rèm the,
Xăm-xăm băng lối vườn khuya một mình.
Nhặt thưa, gương rọi đầu cành,
Ngọn đèn trông lọt trướng huỳnh hắt-hiu.

紗簾垂下莫偷窺　　步向園中影動移
月上梢頭人約後　　螢幃燼落悄然思

她忙放下紗簾，踽踽移步獨向園裏。那時候月上梢頭，影照雖雖，書院中流螢撲幃，景色悄然。

註：朱熹四時讀書樂：夜深燼落螢入幃。詩林：輕抑羅扇撲流螢　長恨歌：夕殿螢飛思悄然。

評：月上柳梢頭，人約黃昏後。

Sinh vừa tựa án thiu-thiu,
Giở chiều như tỉnh, giở chiều như mê.
Tiếng sen sẽ động giấc hòe,
Bóng trăng đã xế hoa - lê lại gần.

玉郎倚案睡朦朧　　如醉如痴態半濃
蓮步輕驚槐夢覺　　姍姍梨面綠陰中

金郎倚案朦朧睡去，神態半迷半醉，翠翹蓮步陣陣驚動了酣夢，當着月影移照裏，梨花玉面已款款移近。

註：淳于棼神遊槐安國，娶公主，享盡榮華富貴，醒來乃南柯一夢。
　　添註名集句譯：爛醉扶紅郎半醉(百美)一襟擁恨恐魂消(情史)又譯：喚起關山魂斷處(詩林)溶溶月影一枝梨(唐別裁)

Bàng-khuàng đỉnh-Giáp non-Thần,
Còn ngờ giấc mộng đêm xuân mơ màng.
Nàng rằng : «Khoảng vắng đêm trường,
Vì hoa nên phải đánh đường tìm hoa.

神峰巫峡事怔忡　　迷惘還疑月下逢
深恨更長人影寂　　惜花尋到訴心衷

他很徬徨，疑在夢裏，以爲巫山神女，黄夜滋臨。翠翹解釋云：爲着今夜月明人靜，一心愛花，所以到來尋花呢！

註：楚襄王夢遊高唐，見神女願薦枕席，既去而辭曰：妾在巫山之陽，高丘之阻，旦爲朝雲，暮爲行雨，朝朝暮暮，陽台之下。
古詩：惜花春早起，愛月夜眠遲。唐白珍秋夜花芬詩：狂呼紅燭來，照見花雙開。恨不稱花意，躑躅滿玉盃。

評：蘇軾詠海棠詩：東風嫋嫋泛崇光，香霧空濛月轉廊。祇恐夜深花睡去，故燒紅燭照紅粧。翹之夜訪金重，饒有無限詩意。

Bây giờ rỏ mặt đôi ta,
Biết đâu rồi nữa, chẳng là chiêm bao ?»
Vội mừng làm lễ rước vào,
Đài sen nối sáp, lò đào thêm hương.

今天幸睹廬山面　　他日許還夢裏見
施禮恭迎携玉手　　蓮台燃蠟爐香添

而今我倆都說明白，但安知將來再見不是夢裏麼？那時候金重方纔清醒，連忙施禮歡迎，把蓮台上燈光添蠟，挑爐裏檀楠增香。

註：西廂：與我都是明白，安知不是夢中來。
潘孟名集句譯：等閒識得東風面(千家詩)往事都成夢裏花(鏡花緣)

Tiên thề cùng thảo một trương,
Tóc mây một món, dao vàng chia đôi.
Vầng trăng vằng-vặc giữa trời,
Đinh - ninh hai mặt một lời song-song.

書齋共草誓詞章　　雲鬢釵分巧樣妝
朗朗明月天半照　　雙雙盟誓結鴛鴦

他倆在書齋裏把花箋共草誓詞，並剪撮雲鬢，綰結同心，擘開金釵，叮嚀囑咐。那時候中天月朗，他們雙雙底同讀(在天願作比翼鳥，在地願爲連理枝)之句

按：才人傳：兩人盟誓云：同心人金重，王翠翹，某年月日時生謹以香心一注，水體一區，叩于皇天后土之鑒：竊聞夫婦大義，義在終身不移，兒女多情，情切生死無負。
先時翠翹頗有家。金重願有室，憐才慕色，已深結爲同心。今日翹慮其始，重慮其終，瀝胆傾心，敢請盟於異日。自盟之日，男期九死無變，女誓一節終身。縱外來之變，或有不測，而吾心之矢，斷乎一定。苟渝此盟，神天共鑒。
註：花箋：趁此月圓同發誓，一輪冰鑑照終身。

長恨歌載：昔天寶十四年明皇與楊玉環盟誓：七月七日長生殿，夜半無人私語時。在天願作比翼鳥；在地願為連理枝。後楊妃把鈿合金釵寄將去：釵留一股合一扇，釵擘黃金合分鈿。但教心似金鈿堅，天上人間會相見。

Tóc tơ căn-vặn tấc lòng,
Trăm năm tạc một chữ đồng đến xương.
Chén hà sánh-giọng quỳnh-tương,
Dải là hương lọn, bình gương bóng lồng.

絲髮綰作同心結　　百年偕老銘骨血
瓊樓歡叙盞頻斟　　形影不離磁與鐵

又把剛纔所結話之雲鬟盟誓，願銘心鏤骨，百年偕老。繼而共舉紫霞金甌酌飲瓊漿很親密底偎倚，香飄羅帶，影籠鏡屏。

註：古以帶結表男女同心。梁武帝子夜歌：綉帶合歡結，錦衣連理文。劉禹之陽綾賦出閩刊：綾開翡鶴，映雕浦以成文；錦縟翔鸞，艷江波以濯色。賀鑄薄倖詞：翔鸞屏裏，羞把香羅偷解。

Sinh rằng: «Gió mát trăng trong,
Bấy lâu nay, một chút lòng chưa cam;
Chày sương chưa nện cầu Lam,
Sợ lần-khân quá, ra sờm-sỡ chăng?»

月白風清惹情思　　珠聯璧合待佳期
藍橋未搗玄霜杵　　又恐纏綿變崎嶇

金重吐道夙悃云：今晚月白風清，好景不常，但可惜多時來我的宿願還未酬償。原因是未能如昔日裴航之搗玄霜，娶雲英仙去。又恐人過依眷綿縣，於妳必弓有些不便呢！

註：蘇東坡後赤壁賦：月白風清，如此良夜何？
裴航娶雲英典，已見前註。
評：好一片花話。

Nàng rằng: «Hồng-diệp xích thằng,
Một lời cũng đã, tiếng rằng tương tri.
Đừng điều nguyệt nọ hoa kia,
Ngoài ra ai lại tiếc gì với ai».

紅葉赤繩宿世緣　　一言金石訂心堅
閒談莫說風花事　　花月惱人誰復憐

翠翹答云：紅葉赤繩，良緣早訂，一言為定，貴相知心。除了那些風月之事外，我對於你還有什麼保留可惜呢？

註：紅葉，于佑典。赤繩，韋固典　俱已見前註。
李陵答蘇武書：人之相知，貴相知心。
潘孟名集句譯：曾聞葉上題紅怨（滿鑑）慣見仙家繫赤繩（百美）

Rằng : «Nghe nổi tiếng cầm-đài,
Nước non luống những lắng tai Chung-kỳ».
Thưa rằng : «Tiện-kỹ xá chi !
Đã lòng dạy đến, dạy thì phải vâng».

琴韻清歌早著名　　高山流水知音聲
雕蟲小技蒙君獎　　遵命揮弦報盛情

金重復又道：素聞卿著名於琴台，高山流水之音媲美伯牙，今到如我的鍾子期張威、欲洗耳恭聽了。翠翹答：這些微末小技算得什麼呢！既然有心訓誨，我就謹遵大教了。

註：伯牙鼓琴，子期聽之曰：巍巍乎志在高山。蕩蕩乎志在流水，伯牙許爲知音。
後子期死，伯牙碎琴，終身不復鼓絃。
潘流名集句譯：慨叔鍾期歸去後•(詩林)新聲重望吝琴台(玉蟾)又譯：豈敢漫場誇巨擘(隨園集)暫時相賞莫相違(千家詩)

Hiên sau treo sẵn cầm trăng,
Vội-vàng sinh đã tay nâng ngang mày.
Nàng rằng : «Nghề mọn riêng tay,
Làm chi cho, bận lòng nầy, lắm thân !»

高掛月琴樂器優　　匆忙舉上齊眉頭
翹云撫弄心偏好　　底事奈何正惹愁

廂後早懸有月琴，金重連忙雙手高舉齊眉奉獻。翠翹謙遜云：還是我偏愛好，但不知甚事弄來正惹愁思呢！

註：孟光傳梁鴻妻，舉案(碗)齊眉。謂極表恭敬。

So dần dây vũ dây văn,
Bốn dây to nhỏ, theo vần cung thương :

瑤琴文武四絲纓　　譜合宮商大小弦
珠落玉盤聲細細　　和諧音韻曲中傳

隨而較調好了文武四絃，聯合宮商角徵羽五個音階，

註：琴譜：大絃爲武，小絃爲文。武者聲重濁，文者聲輕清

Khúc-đầu Hán Sở chiến trường,
Nghe ra tiếng sắt tiếng vàng chen nhau.
Khúc-đầu Tư-mã Phượng-cầu,
Nghe ra như oán như sầu phải chăng?

楚漢相爭古戰場　　金戈鐵馬响錚鏘
繼彈司馬求凰調　　如怨如愁更斷腸

第一部曲奏(楚漢戰場)錯雜着金戈鐵馬之聲。第二部曲奏司馬相如(鳳求凰)，其聲如怨如愁，

註：漢書：漢高祖與楚項羽相鬥，有鐵馬金戈聲。琵琶行：銀瓶乍破水漿迸，鐵騎突出刀鎗鳴。
史記：司馬相如以琴音挑動卓文君，奏有鳳求凰操　其一曲：
鳳兮鳳兮歸故鄉，遨遊四海求其凰。時未遇兮無所將，何悟今夕升斯堂。有艷淑女處蘭房，室邇人遐毒我腸。何由交結爲鴛鴦，相頡頏兮共翱翔。其二曲：
凰兮凰兮從鳳棲，得托孳尾永爲妃。交情通體心和諧，中夜相從知者誰？雙翼俱起翻高飛，無感我思使予悲！
西廂記：琴心章：其聲壯似鐵騎刀槍冗冗，其聲幽似落花流水溶溶，其聲幽似清風明月鶴唳空空，其聲低似兒女語小窗中喁喁。

Kê-khang nầy khúc Quảng-lăng,
Một rằng lưu-thủy hai rằng hành vân.
Quá-quan nầy khúc Chiêu-quân,
Nửa phần luyến chúa nửa phần tư gia.

三疊嵇康奏廣陵　　行雲流水氣漫漫
雁門關下昭君怨　　思戀君親意興闌

第三部曲奏嵇康(廣陵散)，流水行雲意態漫漫。第四部曲奏昭君(過雁門關)半思家鄉半憶漢皇。

註：晉嵇康奏廣陵散，暢如流水行雲，聲調清艷。
漢代昭君出塞，過雁門關，奏琵琶怨思一曲，長恨綿綿。
評：一曲奏出四部：慷慨激昂，淒凉哀怨，行雲流水，思憶纏綿：的是傑構。所謂此曲祇應天上有，人間那得幾回聞。

Trong, như tiếng hạc bay qua;
Đục, như nước suối mới sa nửa vời.
Tiếng khoan, như gió thoảng ngoài,
Tiếng mau, sầm-sập như trời đổ mưa.

初疑颯颯涼風動　　又似蕭蕭暮雨零
近若流泉垂碧嶂　　遠如玄鶴下青冥

這的音清時恍似玄鶴戛然，濁時恍似流泉潺潺，緩時恍似涼風颯爽，急時恍似暮雨滴瀝。

註：上述四句錄自孫氏琴詩，與琵琶行裏：間關鶯語花底滑，幽咽流泉水下灘，水泉冷澀弦凝絕，凝絕不通聲漸歇等數句之描摹略似。

Ngọn đèn khi tỏ khi mờ,
Khiến người ngồi đó mà ngơ-ngẩn sầu.
Khi tựa - gối, khi cúi - đầu,
Khi vò chín khúc, khi châu - đôi mày.

青灯明滅漏遲遲　　坐聽琴音悵復悲
倚膝俯頭情眷戀　　廻腸盪魄皺雙眉

註：白居易琵琶行：別有幽愁暗恨生，此時無聲勝有聲…………悽悽不似向前聲，滿座聞之皆掩泣。
潘孟名集句譯云：燈如紅豆半明滅（花鄉集）深宵兀坐正愁予（明則栽）又譯：曲成虛憶青蛾斂（唐詩）醉倚春風不掉頭（鼓吹）。
評：翠翹弄琴之摹寫，極盡纏綿悱惻。既以雄壯，哀怨，悠揚，悲傷四部曲宣染，又復引孫氏琴詩四句繪聲，加以金重廻腸盪魄，繪影繪色，幾欲媲美香山琵琶行

Rằng : «Hay thì thực là hay !
Nghe ra ngậm đắng, nuốt cay thế nào !
Lựa chi những bực tiêu-tao ?
Thiệt lòng-mình, cũng nao-nao lòng người ?»

妙兮妙矣曲終時　　茹苦含辛太覺痴
撰音何必蕭騷調　　聽聞鐵石也凄其

奏罷，金重讚云：妙則妙矣？不過聽得太含辛茹苦呢！爲什麼妳撰這蕭騷曲調，不祇斷人腸而亦傷己心啊。
註：原傳金重云：卿何作此悲調，斷人腸而傷己心也。

Rằng : «Quen mất nết, đi rồi,
Tẻ vui, thôi cũng tính trời biết sao?
Lời vàng vâng lĩnh ý cao,
Họa dần dần bớt chút nào được không !»

失規慚愧在君前　　天性悲歡各使然
金玉良言情意重　　心神領會感高賢

翠翹云：失體得很，對於悲觀與樂觀方面，殆本天性，我也不明其所以然？既然你頒賜金玉良言，我謹領意，希望或者漸漸減些悲觀吧！
註：金玉良言，喻言語之貴重。詩：無金玉爾音。

Hoa hương càng tỏ thức hồng,
Đầu mày cuối mắt, càng nồng tấm yêu.
Sóng tình dường đã xiêu - xiêu,
Xem trong âu - yếm, có chiều lã - lơi.

靦面嬌羞似粉紅　　眉頭眼梢愛更濃
情懷蕩漾思搖曳　　偎倚忘形在箇中

那時候翹的嬌姿媚態與燈光相映，眉目益發可愛。金重情波蕩漾，不復自持，相偎相倚，放浪形骸。

註：古詩：色不波蕩易溺人。

Thưa rằng : «Đừng lấy làm chơi,
Dẽ cho thưa hết một lời đã nao.
Vẻ chi một đóa yêu - đào,
Vườn hồng chi dám ngăn rào chim xanh.

勸君不可作兒戲　　杜漸防微勿放肆
妾身猶若夭桃枝　　紅院怎欄青鳥寄

翠翹莊重底規勸云：請你不要兒戲。待我從容奉告數語。我不過比如一朵夭桃，植在紅院那敢阻欄青鳥。

註：詩：桃之夭夭，其葉蓁蓁。喻儀態嬌嫩。

Đã cho vào bậc bố - kinh,
Đạo tòng phu lấy chữ trinh làm đầu.
Ra tuồng trên Bộc, trong dâu,
Thì con người ấy, ai cầu làm chi ?

釵荊裙布早鍾情　　從夫之道首爲貞
若蹈桑中濮上約　　有玷淑女好逑名

不過你既然當我賢如孟光釵荊裙布，那從夫之道應以貞守爲首。若然弄出那桑中濮上之行，則這小妮子還何足重呢？

註：後漢梁鴻妻孟光，有賢德，飾荊釵，御布裙。故後世謂妻曰荊人。
春秋之世，鄭衛之俗淫靡，君民常作桑間濮上幽會。詩經國風載：期我乎桑中，要我乎上宮，送我乎淇之上矣。

潘孟名集句譯：記得荊釵與裙布（琵琶記）肯將朱粉汚堅貞（詩林）又譯：下至桑間花裏客（百美）應知身世伊何求（詩林）。

Phải - điều ăn - xổi ở - thì,
Tiết trăm năm, nỡ bỏ đi một ngày!
Ngẫm duyên kỳ ngộ xưa nay,
Lứa đôi ai lại đẹp tầy Thôi-Trương?

霧水姻緣野鴛鴦　　百年何忍旦毀傷
古今多少傳奇事　　美眷誰及崔與張

因爲我倆不是霧水鴛鴦所以百年貞節豈忍毀諸一旦。倒想古今來佳偶奇遇，有誰美滿及得崔鶯鶯與張君瑞呢？

註：會眞記：唐貞元中，有張生君瑞，性溫茂，美豐容　游於蒲州普救寺西廂，負緣與崔鶯鶯識。女顏色艷麗，光輝動人。嗣因紅娘酬簡，踰牆相從焉。張生俄以赴試，文戰不利，背盟疏隔，弄致始亂終棄，以相訣絕。

評：「翹」之典句，多脫胎於西廂記，運遞寫來，一氣呵成，到此乃覺畫龍點睛。

Mây mưa đánh đổ đá vàng,
Quá chiều nên đã chán-chường yến-anh.
Trong khi chắp cánh liền cành,
Mà lòng rẻ - rúng đã dành một bên!

順從雲雨恨難填　　忍春厭倦燕鶯嗔
方對蒼天盟比翼　　心懷樓曳伴花眠

總因爲順從雲雨，遂致破散金石良盟結果弄到鶯燕厭倦。當着他們願爲比翼連理之時，誰能料及這樣的收場呢。

註：毛滂惜分飛詞：斷雨殘雲無意緒，寂寞朝朝暮暮。
古詩：爲雲爲雨楚襄王。世以雲雨爲男女定情之稱。
戰國時韓憑爲宋康王舍人，妻何氏美姿容，王捕殺韓，欲迫何氏，何作烏鵲歌見志遂自縊。所葬處枝生連理，有兩鳥比翼飛哀鳴其上。
潘孟名　集句譯云：雲雨巫山枉斷腸(唐詩)惜春無限燕鶯忙(二才子)連枝比翼成虛話(再生緣)萬轉千迴懶下床(鶯鶯詩)

«Mái-tây để lạnh hương nguyền,
«Cho duyên đằm - thắm ra duyên bẽ - bàng.
«Gieo thoi trước chẳng giữ - giàng,
Để sau nên thẹn cùng chàng bởi ai?

西廂冷落人杳然　　好景不常秋扇捐
無計投梭終抱恨　　羞郎怕見咎誰愆

結果，西廂香願冷落，一段美滿姻緣化作析散姻緣了。推究起來，她不能及早投梭相拒，終致羞不見郎，這咎愆應由誰負後果呢？

註：聊齋：好姻緣是惡姻緣。
晉謝鯤挑鄰家高氏織女，被投梭折其兩齒。
會眞記：鶯鶯贈張君瑞詩：自從消瘦減容光，萬轉千廻懶下床。非爲旁人羞不起，爲郎憔悴却羞郎。又致書有句：君子有援琴之挑，鄙人無投梭之拒。

評：始亂終棄，固人情厭故喜新之常，張生假尤物禍水以解嘲，實天下薄倖之尤。願世間兒女，當鑒及之。

Vội chi liễu ép hoa nài,
Còn thân ắt hẳn đền bồi có khi».
Thấy lời đoan chính dễ nghe,
Chàng càng thêm nể thêm vì mười phần.

採花折柳須逢時　　花柳逢時任折枝
濃艶端莊花解語　　郎聞花解亦稱奇

所以我奉勸你不必急於攀柳折花，此身將來定許酬償有日的。金重聽到端正的言詞，很覺入耳，從此倍加尊重賞識她了。

註：鶯鶯對張生語：非禮之動，能不愧心。特願以禮自持，毋及於亂。

Bóng tàu vừa nhạt vẻ ngân,
Tin dâu đã gõ cửa ngăn gọi vào.
Nàng thì vội trở buồng thêu,
Sinh thì dạo gót sân đào vội ra.

殘月如鈎樹影斜　　驀聞門外聲喧譁
嬌返繡房思躲避　　郎移桃苑把路跨

夜色闌珊，曉月黯淡，門檻外驀聞呼叫聲。翠翹匆忙步返繡房，金重連隨踏出桃院。

註：月色皎潔如銀，古稱銀盤或銀兎。隋煬帝詩：清露冷浸銀兎影。

Hồi thứ tư

Chữ hiếu đền bồi, đành liều thân thiếp,
Tơ - tình đứt mối, phải mượn duyên em.

第三回：孝念深其身可捨不忍宗淪　姻緣斷而情難忘猶思妹續

Cửa sài vừa ngỏ then hoa,
Gia đồng vào gởi thư nhà mới sang.
Đem tin thúc - phụ từ đường,
Bơ - vơ lữ thấn tha hương đề - huề.

柴掩栓闢乍啟開　　家僮忙步遞書來
辭堂叔父道山去　　旅殯飄零情可哀

他戶啓柴扉，有家僮遞書信來。報道：叔父已辭堂仙逝，而今旅殯飄零在他鄉，需人來扶持。

註：男僕之年稚者曰家僮：鄭谷詩：久歎家僮散。

Liêu-dương cách trở san khê,
Xuân đường kíp - gọi sinh về hộ tang.
Mảng tin xiết nỗi kinh - hoàng,
Băng mình lên trước đài trang tự tình.

遼陽山溪遠茫茫　　椿命難違赴護喪
噩訊驚傳心意亂　　往訪阿嬌訴端詳

那地方喚作遼陽，山川阻隔，所以他的父親着他前往護喪。金重聞能不禁驚愕，忙自悄然闖到粧台敘述事情。

註：遼陽縣名，漢置，晉廢，遼，元，清各代置州府治，民國改爲縣。本文借作遼東解。

椿，落葉喬木，高三四丈，葉複狀，夏開小白花，果色淡紅，甘香可食。莊子；上古有大椿者，以八千歲爲春，八千歲爲秋。今稱父曰椿堂，喻壽老之徵。

Gót đầu mọi nỗi dinh - ninh,
Nỗi nhà tang tóc nỗi mình xa xôi:
«Sự dâu chưa kịp dôi - hồi,
Duyên dâu chưa kịp một lời trao tơ.

叮嚀囑咐復啼嘘　　乍痛喪亡又別離
好事多磨千古恨　　良緣未竟繫紅絲

他把願未申訴和叮嚀囑咐，述及遭逢喪亡，以致須要離別，很感慨云：我倆的事情俄頃間已如鏡花水月，好姻緣還未及紅絲交結佳偶。

註：叮嚀或作丁寧，再三言之也。

Trăng thề còn đó trơ - trơ,
Dám xa - xôi mặt mà thơ - thớt lòng.
Ngoài nghìn dặm, chốc ba đông,
Mối sầu khi gỡ cho xong còn chầy.

月華証誓猶依然　　遠隔豈教背前緣
千里長程三冬過　　離情渺渺望歸船

看那月華證盟依舊皎然朗照，我豈敢爲着遠隔而淡然渾忘。今我千里遠去，倏復三冬，將來愁緒能舒，時光還悠長呢。

註：唐書，雖隔千里，皆如面談

評：征夫懷往路，起視夜何期。參辰皆已沒，去去從此辭。

Gìn vàng giữ ngọc cho hay,
Cho đành lòng kẻ chân-mây cuối-trời».
Tai nghe ruột rối bời - bời,
Ngập - ngừng nàng mới giải lời trước sau :

望嬌珍重莫牽懷　　魚雁頻傳慰天涯
難捨難分心意亂　　陳詞哽咽忘形骸

請妳務自保重金玉的嬌軀，俾慰藉我天涯雲末之客心吧、聽罷下開當即愁腸百結，哽咽多時纔佈達衷心事云：

註：保重金玉，指珍惜嬌姿。
天涯雲末，指遙遠方向。

評：黯然銷魂者，唯別而已矣！兒女情長，誰能遣此？

«Ông Tơ, ghét bỏ chi nhau ?
Chưa vui sum họp đã sầu chia phôi!
Cùng nhau chót-đã nặng lời,
Dẫu thay mái tóc dám dời lòng tơ !

緣何月姥妬蛾眉　　未慶團圓已別離
最後一言情默許　　縱蒼鬢髮不心移

月姥呀，你爲何這樣妬恨我們呢？使我未樂團圓，而已黯然離別，各自分散。今願對我郎作最後的盟誓：縱有日鬢髮已蒼，但我如絲丹心決定不變。

註：古詩：鬢髮雖易催，絲情仍不改。杜甫詩：鬢髮各已蒼。
俗諺：藕斷絲連。喻人雖遠隔，心仍牽繫。

Quản bao tháng đợi năm chờ,
Nghĩ người ăn gió, nằm mưa, xót thầm.
Đã nguyền hai chữ đồng - tâm,
Trăm năm thề chẳng ôm cầm thuyền ai.

歲月待君豈管遷　　櫛風沐雨繫拳拳
既願同爲比翼鳥　　百年琴肯抱別船

不管它歲月遷遷，也要期待到底，永遠想念你露宿風飧之客。既與郎願同心偕老，到死之日也誓不手抱琵琶過別船的。

註：古文：餐風宿露。露宿風飧六百里。
天香集表嬌鸞對劉生曰：妾以身許君，雖碎玉沉珠，亦不抱琵琶過別船也。唐詩：肯抱琵琶過別船。連環記：只指望上秦樓吹鳳簫，卻緣何抱琵琶彈別調。按此典出白居易詩：千呼萬喚始出來，猶抱琵琶半遮面。後世借喻婦女再嫁之意。
按以下兩句，潘孟名集句譯云：百年惟願守同心，不遇相知不聽琴(紅豆稿)依舊紅山如昨日(七才子)不堪腸斷爲知音(情史)

Còn non, còn nước, còn dài,
Còn về còn nhớ đến người hôm nay!»
Dùng-dằng chửa nỡ rời tay,
Vầng đông trông đã đứng ngay nóc nhà.

山高水遠情猶長　　永待郎歸倚閣看
握手踟躕難分手　　一輪冉冉照東方

我倆盟誓，山高水遠，而情懷更長，你是要歸來，我是永待的，兩人執手踟躕，思心徘徊，直到東方一輪紅日昇上三竿。

註：俗諺：青山不老，綠水長流，他年相見，後會有期。

註：執子之手，思心徘徊。蘇武別妻：握手一長歎，淚爲生別滋。
成語考：日上已三竿，謂時已晏。

潘孟名集句譯：綠水青山猶麗古（七才子）爲誰歸去爲誰來（詩林）

評：原文運用四個存 còn 字，情意纏綿，韻節婉轉，的是奇文奇筆。

Ngại-ngùng một bước một xa,
Một lời trân-trọng châu sa mấy hàng,
Buộc yên quảy gánh vội-vàng,
Mối sầu xẻ nửa,. bước đường chia hai.

辭嬌漫步情思長　　珍重一聲淚幾行
輕裝緩轡低徊去　　愁緒紛披路傍徨

依依不捨底一步一遠，結果一聲珍重，相對淚灑幾行。眼看書僮們緊鞍挑担就道，從今愁緒两分，征途各岐了。

註：宋孝武詩：陰雲掩歎緒，江山起別心。

原評：一聲珍重，淚隨聲下。

Buồn trông phong-cảnh quê người,
Đầu cành quyên nhặt, cuối trời nhạn thưa.
Não người cữ gió tuần mưa,
Một ngày nặng gánh tương-tư một ngày.

他鄉景物眼看非　　鵑急枝頭天雁稀
風雨惱人行不得　　相思苦透馬蹄遲

一路上，金重眼看他鄉風景，不勝惆悵，聽那枝頭杜鵑聲緊，看那天邊鴻雁影稀。更那堪風雨時節，相思的重壓一天天加緊沉重了。

註：張泌邊征雜詩：近寒食雨草萋萋，着麥苗風柳映堤，等是有家歸未得，杜鵑休向耳邊啼。
蘇武雁足繫書寄回漢庭。庾信燕歌行：寒雁嗈嗈度遼水，桑葉紛紛落薊門。
史記：一日一風，一日一雨。

評：唐司空圖詩品，沉著篇：鴻雁不來，之子遠行。所思不遠，若爲平生。此段寫金生之遠別情景，何等纏綿超脫。

Nàng còn đứng tựa hiên tây,
Chín hồi vấn-vít như vầy mối tơ.
Trông chừng khói ngất song thưa,
Hoa trôi-trát thắm, liễu xơ-xác vàng.

翠翹斜倚看西廂　　纏綣春蠶絲正長
極目紗窗烟影寂　　花飄柳萎景凄凉

至於翠翹別後，她還倚望西廂，九曲迴腸不勝纏綣，痴看那邊的爐香已歇，紗窗影寂，落花無主，柳絮飄零。

註：雜說：情緒紛紛，如蠶自縛。

賈至春愁詩：草色青青柳色黃，桃花歷亂李花香。東風不爲吹愁去，春日偏能惹恨長。

柳宗元登柳州城樓：嶺樹重遮千里目，江流曲似九迴腸。

評：金重已去，翠翹猶復痴看，愁態迫眞之至。

Hồi thứ năm

Đành trăm mối gầy vò, quản chi sống thác,
Đoái một nhà dông dủ thổn thức can trường.

第五回：甘心受百忙裏猛棄生死
　　　　捨不得一家人哭斷肝腸

Tần-ngần dạo gót lầu trang,
Một đoàn mừng thọ ngoại-hương mới về.
Hàn-huyên chưa kịp giãi-giề,
Sai-nha bỗng thấy bốn bề xôn-xao.

漫步低徊上翠樓　　椿萱祝壽返優遊
未及寒喧通定省　　衙差四面已啾啾

她低徊往復，凝思粧樓之際，那父母弟妹一團兒已由外鄉祝壽回來。大家未及寒暄陳詞，忽見四面已洶湧差衙到來了。

註：王昌齡詩：閨中少婦不知愁，春日凝粧上翠樓。忽見陌頭楊柳色，悔教夫婿覓封侯。

Người nách thước, kẻ tay đao,
Đầu trâu mặt ngựa ào - ào như sôi.
Già giang một lão một trai,
Một dây vô - loại buộc hai thâm tình.

或持鐵尺或操刀　　　馬面牛頭洶湧嘈
枷杠老少非誰孰　　　骨肉情深被縛牢

他們或持鐵尺，或執短刀，狀如牛頭馬面，作態非常緊張。拿出枷杠及繩索，毫不講理底竟縛住了王翁父子。
註：佛經：閻王皂卒，牛頭馬面。此文喻面目可憎之輩。
「青心傳。衆差衙拿縛王員外與王觀，懸之樑上。

Đầy nhà vang tiếng ruồi xanh,
Rụng - rời khung dệt tan - tành gối may.
Đồ tế - nhuyễn, của riêng tây,
Sạch - sành - sanh vét cho đầy túi tham.

衙差雜踏聲盈堂　　　搜遍機杼與繡囊
細輭錙銖囊括去　　　家徒四壁洗清光

那時候滿屋子充滿了蒼蠅般可惡之聲，翻箱倒篋搜索，無論機杼，綉囊，細輭，私已各般東西，俱括個淨盡，俾塞滿那貪囊。
註：詩經：蒼蠅之聲。喻其吵耳可惡。

Điều đâu bay buộc ai làm?
Này ai đan rậm giật giàm bỗng dưng?
Hỏi ra sau mới biết rằng:
«Phải tên xưng - xuất tại thằng bán tơ»

橫禍飛來災劫成　　　罪名羅織驀然興
詢查始曉屈冤事　　　絲販供攀誣揑稱

翠翹母女等很爲愕然：這飛來橫禍，緣何而至呢？這羅織罪名，緣何而興呢？經過了訪問，方知道盡由那絲販招供誣捏的
註：漢書；張易之徒，能羅織人人罪。
青心傳：有响馬絲客，爲人所告，含糊招連入罪于員外
Dan Râm 織笠以捕魚，giật giàm 牽網以捕鳥。

Một nhà hoảng - hốt, ngẩn - ngơ,
Tiếng oan dậy đất, án ngờ lòa mây.
Hạ từ, van lạy suốt ngày,
Điếc tai lân - tuất phũ tay tồi - tàn.

一家無主咸愕然　　撼地冤聲慘震天
下氣陳詞哀懇訴　　裝聾不惜反摧殘

於是闔宅慌忙無措，對此冤案蔽天，不禁冤聲震地。終日底卑辭懇拜求饒，憐恤。但他們尤其作孽，反爲盡力推殘鞭朴。
註：漢高祖詔：獄之疑者，吏不能決，則讞之。
評：明季宦豎弄權，校尉專橫，平地興獄，無法無天：迄其亡也，固有由矣！

Rường cao rút ngược dây oan,
Dẫu rằng: đá cũng nát gan lọ người!
Mặt trông đau - đớn rụng - rời,
Oan này có một kêu trời nhưng xa!

王翁倒吊高樑端　　鐵石心腸見也酸
憤欲呼天天在遠　　傷哉怎教眼相看

他們把繩索將員外父子倒抽樑上，任你鐵石人兒也要心破膽裂。翹等眼看僵爲委頓悲痛，這冤案祇有呼天，奈天在遠何！
註：青心傳：縛員外與王觀倒懸於樑上，骨節毛孔，幾乎痛死。
書經：無辜籲天。屈原傳：人窮莫不呼天也。

Một ngày lạ thói sai - nha,
Làm cho khốc - hại chẳng qua vì tiền!
Sao cho cốt - nhục vẹn tuyền,
Trong khi ngộ biến tùng quyền, biết sao?

差衙底事酷刑煎　　不酷安來杖棍錢
骨肉團圓冤待雪　　達人應變且從權

竟日底差衙弄這怪態，使到酷害，也不過爲錢吧！翠翹自思：怎麼樣使到骨肉能夠團圓？當着遇變也要從權吧了！
註：淳于髡問曰：嫂溺援之以手乎？孟子對曰：嫂溺援之以手，權也。
評：古今酷吏，羅織人罪，吮民膏血，自飽腸腦。此黑暗冤獄，安得千萬龍圖再世，一一爲之昭雪耶!?

Duyên hội - ngộ, đức cù - lao,
Bên tình bên hiếu, bên nào nặng hơn?
Để lời thệ hải minh sơn,
Làm con trước phải đền ơn sinh thành.

危難到此煞傷情　　為孝為情孰重輕
生我劬勞恩非淺　　忍拋鶯盟為孝名

想着會遇的姻緣與劬勞的功德，一邊爲情，一邊爲孝，那方面較重呢？吧了，祇有放棄山盟海誓之言，爲人子者，先要酬答生成功恩。

註：詩經蓼莪篇：哀哀父母，生我劬勞。欲報深恩，昊天罔極。喻父母功恩，那宵可極。

易經：天生之，地成之。

情史：山盟海誓。俗語：海枯石爛，此志不渝。

Quyết tình, nàng mới hạ tình :
«Dẽ cho để thiếp bán mình chuộc cha !»
Họ Chung có kẻ lại già,
Cũng trong nha - dịch lại là từ - tâm;

忍拋鶯盟為孝名　　賣身贖父把緣輕
誠感終翁動憐憫　　差衙隊裏有同情

她決斷了便吐露出來云：寧願委屈一些待我賣身贖父吧！那時候，差衙隊裏有一位姓終的老翁，宅心頗爲仁慈。

註：青心傳：翠翹自願賣身，以贖父罪，終公身爲衙役，而一口長素齋。長官見其忠厚，屬以事，朋友信其率直，常付託。

按：終公，原名終事。

評：罪而可用金銀贖洗，事情一何可笑！

Thấy nàng hiếu trọng tình thâm,
Vì nàng nghĩ cũng thương thầm xót vay.
Tính bày lót đó luồn đây,
Có ba trăm lạng việc này mới xuôi.

差衙隊裏有同情　　奔走為嬌鳴不平
設法鑽營多運動　　紋銀三百案可清

看見翠翹對父情孝對弟情深，爲此也同情爲之傷感起來。於是多方爲之鑽營運動，事情要三百両銀方可辦妥。

註：鑽營，卽趨媚攛用。此處作運動賄賂解。

Hãy về tạm phó giam ngoài,
Dặn nàng qui-liệu trong đôi ba ngày.
Thương lòng con trẻ thơ-ngây.
Gặp cơn vạ gió, tai bay, bất kỳ!

囑嬌規料速經營　　保外數朝案自清
堪歎天真閱歷少　　難當橫禍驀然興

儘可暫予保釋出外，並着翠翹在三數天內規料這筆款子。可憐那少小天眞的女兒，猝然遭逢那飛災橫禍，實費應付維艱了。

註：世說：飛災橫禍。喻平地風波，禍從天降。

Đau lòng tử biệt sinh ly,
Thân còn chẳng tiếc, tiếc gì đến duyên!
Hạt mưa sá nghĩ phận hèn,
Liều đem tấc cỏ, quyết đền ba xuân.

正當死別與生離　　情孝難兼煞費思
雨露恩深感德澤　　怎忘寸草報春暉

說到賣身更爲悲痛，悲莫悲兮生別離。但身旣犧牲了，還計及什麼姻緣呢！念雨露德澤高深，決把孝養來酬報於萬一了。

註：孟郊遊子吟：慈母手中線，遊子身上衣。臨行密密縫，意恐遲遲歸。誰言寸草心，報得三春暉。（按：此詩言慈母待子之情，刻不能忘。父母之恩，如三春日光，和而且普，人子不能寸報）

評：生離死別，人之所悲。故唐詩有句：悲莫悲兮生別離。

Sự lòng ngỏ với băng-nhân,
Tin sương đồn-đại xa gần xôn-xao.
Gần miền có một mụ nào,
Đưa người viễn khách tìm vào vấn danh.

事情傳報若星馳　　騷動一聲遠近知
附近牙婆充月姥　　帶來遠客笑嘻嘻

於是翠翹把心事向媒婆傾吐，消息風傳便轟動遐邇。附近有一老媽子，介紹一位遠客前來問名。

註：晉書：令孤策夢立冰上，與冰下人語。索紞曰：此媒介事也，當爲人作媒冰泮而成。

鴻信：鴻雁而飛以南歸，報信秋來。意謂消息早達。

按：請媒必名咸氏。

問名古代六禮之一。

Hỏi tên, rằng : «Mã Giám-Sinh».
Hỏi quê, rằng : «Huyện Lâm-Thanh cũng gần».
Quá niên trạc ngoại tứ tuần,
Mày râu nhẵn - nhụi, áo quần bảnh - bao.

自言姓馬是監生　　　　家住臨清附近城
不惑年逾多虬髯　　　　浮華衣飾甚鮮明

請教姓名，他自稱馬監生，請問籍貫，他自認在附近的臨清縣裏。看他的年齡已四十開外，眉鬚虬髯，但衣服穿得很漂亮。

註：監生謂入國子監肄業者。本漢之太學生。明制，令天下擇諸生學行優者或舉人會試不第者就學。清代或由捐納入學。臨清：本漢清淵縣元置臨清縣，明升爲州，清改爲直隸州，屬山東。民國仍改爲縣，屬山東臨清道，津浦鐵道經此。按原傳載：馬名不進，本住臨淄詭稱臨清，以四百五鏹而購翹。

Trước thầy sau tớ xôn - xao,
Nhà băng đưa mối rước vào lầu trang.
Ghế trên ngồi tót sỗ - sàng,
Buồng trong mối đã giục nàng kíp ra.

主僕喧囂舉步浮　　　　牙婆媚笑引粧樓
當中箕踞高翹坐　　　　催促聲傳語不休

他們主前僕後，冲冲闖進，媒婆介紹，接上粧樓。他毫不客氣底箕踞高坐，媒婆連聲催促翠翹出來見客。

註：箕踞謂曲兩腳坐，其形如箕。

評：馬監生醜態，令人氣憤。

Nỗi mình thêm tức nỗi nhà,
Thềm hoa một bước lệ hoa mấy hàng !
Ngại-ngùng giợn gió, e sương
Ngừng hoa bóng thẹn, trông gương mặt-dày.

命薄如花痛斷腸　　　　蘭階一步淚雙行
風霜欺壓知多少　　　　腆面厚顏意態傖

她滿含悲怨，幽嘆身世，階前一步，淚灑雙行。最難禁受霜風摧殘，使到花顏羞慚，玉容寂寞。

註：長恨歌寫楊妃悲哀：玉容寂寞淚闌干，梨花一枝春帶雨。

Mối càng vén tóc bắt tay,
Nét buồn như cúc, điệu gầy như mai.
Đắn - đo cân sắc cân tài,
Ép cung cầm nguyệt thử bài quạt thơ.

玉肌雲鬢審看真　　艷色才華迥絕新
淡菊瘦梅評月旦　　題詩彈唱正通神

馬生看猶未已，媒婆更上前掠髮握手，相個端詳仔細，翹愈顯出幽怨，容淡如菊，骨瘦若梅。較量一番顏色，又復試其才藝，追彈月琴高歌一曲，並題執扇絕詩一首。

註：青心傳：媒稱翹詩詞歌調，無所不通，又善胡琴。客試令翹賦春鳩，題於扇，翹援筆云：東風吹煖至，百卉媚春陽。何事鳩喚雨，花神欲洗裝，又令彈琴翹彈紅顏怨曲。

評；翹當日之憔悴，正如詩品所謂：落花無言，人淡如菊。其悽愴悱惻，無限沉痛。原文所寫媒婆，馬生，品藝評色，更覺咄咄迫人。

Mặn nồng một vẻ một ưa,
Bằng lòng, khách mới tùy cơ dặt - dìu.
Rằng : «Mua ngọc đến Lam-kiều,
Sính - nghi; xin dạy bao nhiêu cho tường».

嬌嬈畢竟世希珍　　應變隨機把語陳
遠訪藍橋求美玉　　聘儀幾許試問津

看那嬌姿濃艷，無一不可愛，他便隨機應變謙抑底說道：我爲求獲得美玉，所以到尋藍橋仙鄉，未知聘儀幾許，還要請教呢！

註：聘儀卽聘金：由媒妁致幣帛通問。荆楚歲時記：牽牛娶織女，借天帝二萬錢下聘。

楊公伯雍性孝，種玉藍田，娶得徐氏女。李商隱詩：藍田日煖玉生煙。

Mối rằng : «Đáng giá nghìn vàng,
Rấp nhà, nhờ lượng người thương dám nài !»
Cò - kè bớt một thêm hai,
Giờ lâu ngã giá vàng ngoài bốn trăm.

牙婆開價值千金　　海量汪涵仔細斟
番覆參詳增復減　　議成四百頗稱心

媒婆答云：這位小姐價值千金，爲着家庭一時窘迫，所以冒昧向你大量底懇求。雙方個拉拉扯扯底討價還價，經了一番時候邊添邊減，卒以四百五十両銀成交。

註：漢以一斤金爲千金，當一萬錢。千金小姐，喩其身份高貴：

評：買一千金小姐，絕代佳麗，而幾番酌斟參詳，諸多割價，可見馬確是鄙吝傖夫！

Một lời thuyền đã êm giầm,
Hãy đưa canh thiếp, trước cầm làm ghi,
Định ngày nạp - thái, vu - qui,
Tiền lưng đã có, việc gì chẳng xong!

憑媒定奪掉輕舟　　取獲年庚篋裏收
納釆于歸諏吉日　　腰纏萬貫何須籌

一言爲定，猶如順水推舟，藉梯容與，馬生即着先遞來庚帖爲憑，並諏吉期納釆，于歸。這些交易，靠着腰裏有錢，萬事都可通靈了。

註：婚禮：男委媒問娶，先投貫帖，女遞庚帖。
　　儀禮誌：婚有六禮：納釆，問名，納吉，納徵，請期，親迎。

評：腰裏有錢，大可賺良追娼，通篩反獄，財之爲用大矣哉！

Một lời cậy với Chung - công,
Khất - từ tạm lĩnh Vương - ông về nhà.
Thương tình con trẻ, cha già,
Nhìn nàng, ông những máu sa, ruột rầu:

一言吩咐托終公　　暫保王翁歸返逢
父女相看悲隕涕　　天胡不吊恨無窮

說到率繼有把握，當即通知終公，寫了保結暫領王翁回家。可憐父女重逢，問悉原由，王翁無限悲痛，肝腸欲斷，血淚汍瀾。

越南刑律：凡被告者，察之情理猶有可疑，交衙役，總里，暫領回候究，名曰：(外候夯)中文曰(保釋)

卞和獻璞，被刖足。楚文王即位，乃抱璞哭於山，三日三夜，淚盡繼之以血。陸機詩：拊膺涕泣，血淚徬徨，

按原傳載：有响馬投宿於王員外賊舍，稱臨上銹時曾共虎。案發，响馬怨員外不照顧，遂誣陷。案件由楊司馬處理，結果翹賣身贖父之資，賄賂與司馬，刑房，衆差衙，响馬及媒婆分佩筭點，惟終公推却不受。

«Nuôi con những ước về sau,
Trao - tơ phải lứa, gieo - cầu đáng nơi.
Trời làm chi, cực bấy trời,!
Này ai vu thác, cho người hợp tan?

千愁萬苦淚瑩瑩　　贖贖忍教中雀屏
擇婿抛球如幻影　　爲誰誣捏誤終生

翁很悽慨道：我護兒育女，寄予無限前途，她交絲要合伴侶，拋球要適目標纔是。奈何天公使我太苦，無辜誣訌，致使團圓迫得分散？

註：唐張嘉嘉貞有五女選婿，各持彩絲使引出廳堂，郭元振抽紅絲得第三女最醫。
　　古代貴家女子擇婿，或築綵棚，把綉毬從上抛下，以中者入選。

Phủ cân bao-quản thân tàn,
Nỡ dày-dọa trẻ, càng oan-khốc già!
Một lần sau trước cũng là,
Thôi thì mặt khuất, chẳng thà lòng đau!»

斧鉞寧甘戕戮身　　嬌娃忍聽嫁非人
人生世上誰無死　　死後無知了前因

縱然斧下誅戮，我也不惜殘餘身世，豈忍眼看孩輩遭受折磨。徒令我心更覺冤酷呢！吧了，人生早晚也要一死了，不如瞑目還務傷心啊！
註：天文祥過伶仃洋詩：人生自古誰無死？

Theo lời như chảy dòng châu,
Liều mình, ông đã gieo đầu tường vôi.
Vội-vàng kẻ giữ người lôi,
Nhỏ to, nàng lại tìm lời khuyên-can:

傷心說罷涕泫流　　腦袋撼牆一拚休
幸有家人忙捉住　　翠翹勸諫解衷愁

他說罷淚眼瑩瑩，涕泣紛灑，拚命底撞向灰牆，意圖自殺。衆家人忙來扶持，翠翹把意見勸諫申述。
註：以言規勸，使人聽從，謂之勸諫。
評：王翁遭難，無一親戚故舊，慰勉盡力。可見人情冷暖，世態炎涼。

«Vẻ chi một mảnh hồng-nhan,
Tóc tơ chưa chút đền ơn sinh-thành.
Dâng thư đã thẹn nàng Oanh,
Lại thua ả Lý bán mình hay sao?

翠翹勸諫解衷愁　　養育絲毫恩未酬
緹縈弱質知贖罪　　李寄賣身豈無儔

她說道：我不過一弱質紅顏，對於父母生成之恩絲毫未報。自慚不能如緹縈之上書救父，也肯讓李寄之賣身蘇窘嗎？
註：漢書：緹縈年十五，上書文帝，願以身代父淳于意死罪。
唐代女子李寄家貧，賣身供獻蛇妖，以蘇窮窘，後殺得蛇妖同家團聚。

Cỗi xuân, tuổi hạc càng cao,
Một cây gánh vác biết bao nhiêu cành.
Lòng tơ dù chẳng dứt tình,
Gió - mưa âu hẳn tan - tành nước - non!

鶴壽還高椿更青　　一株庇蔭滿芳庭
縱斷絲連今訣別　　肯教風雨任飄零

爸爸你猶如椿壽鶴齡，一株庇蔭撑潤家庭。縱然藕斷絲連，情深不斷，但一時風雨之打擊，想不致破碎我們山水之團聚呢！
註：俗語：山水有相逢。

«Thà rằng liều một thân con,
Hoa dù rã cánh, lá còn xanh cây.
Phận sao đành vậy cũng vầy,
Cầm như chẳng đỗ, những ngày còn xanh.

弱女犧牲等落英　　花英雖落樹還青
命該如此尚何說　　强作果青已散形

寧願犧牲了女兒一身，花雖落英，化作春坭還可使樹青綠。唉！命運如此，夫復何言！請寬懷當作子尚青時不能結實吧！
註：吳季子曰：木之千柯萬葉，木之合根。
　　龔自珍詩：浩蕩離愁白日斜，吟鞭東指即天涯。落紅不是無情物，化作春坭更護花。
評：龔子(落紅護花)乃至清名句。阮攸先生生於乾嘉之際，與龔子同時，況又出使中國，可能互相認識，引用其名句。不然，何英雄之見，如是巧合耶？

Cũng đừng tình quẩn, lo quanh,
Tan nhà là một, thiệt mình là hai».
Phải lời Ông cũng êm tai,
Nhìn nhau giọt ngắn, giọt dài ngổn-ngang.

朝思夕想最神傷　　家散何堪人再亡
聽罷滄桑傷感事　　魂飛魄散淚汪汪

更望你老人家不要左思右想，不祇家破還會人亡呢，王翁聽罷勸解頗爲入耳，惟有相顧潸淚繽紛短長。
註：俗語：家散人亡，指災事嚴重。
　　繽紛：亂貌，桃花源記：落英繽紛。

Hồi thứ sáu

Nghĩ phận hạt mưa, chu-tuyền tròn chữ hiếu
Gặp cơn vạ gió, khốc hại chẳng qua tiền

第六回：孝女捨身行孝猶費周旋
貪夫消屈得金全不勞力

Mái ngoài, họ Mã vừa sang,
Tờ hoa đã ký, Cân vàng mới trao.
Trăng già độc-địa làm sao?
Cầm dây chẳng lựa, buộc vào tự-nhiên!

牙婆帶客重來臨　　簽押花箋始付金
月姥無情多作劇　　紅絲繫錯恨遍深

軒子外馬某來到，先要簽押妥花箋然後秤足金銀交付。這宗交易說來悲慘，那月姥真惡作劇，拿着紅絲不擇隨便撮成。

註：昔書契多用花箋書寫。
古代金銀計算多用秤。

月姥，出自草固故事，世俗當是管理人間姻緣的神，各地間有奉祀，惟杭州西湖，白雲庵側月下老人祠香火鼎盛。門聯云：願天下有情人，都成為眷屬，是前生註定事，莫錯過姻緣。

Trong tay sẵn có đồng tiền,
Dầu lòng đổi trắng, thay đen khó vì!
Họ Chung ra sức giúp gì,
Lễ-tâm đã đặt, tụng-kỳ cũng xong.

衙門自古說金錢　　皂白何分任倒顛
終翁鼎力多維護　　心禮奉供訟了然

至於那宗冤案，當着手裏有錢，則欲變亂黑白亦有何難。兼以終公出力維護，「心禮」奉上，訟獄隨即宣告了結。

註：漢書：酷吏所欲獄，順附主議：所欲殺則比死罪。今世貪奸吏者，猶謂老好變亂黑白，顛倒是非。
錢神論：手中有錢，可改變黑白，顛倒是非。

評：心禮名詞，用得奇巧。今世之人，多言«熟徒» biết phải quấy» 運用可謂神化之至。

Việc nhà đã tạm thong-dong,
Tinh-kỳ giục-giã đã mong độ về.
Một mình nàng, ngọn đèn khuya,
Áo dầm giọt tủi, tóc se mái sầu :

家庭慶幸紫情消　　擇吉咸婚期不遙
獨對寒燈思往事　　衣襟濕透厭裝描

當着家務暫告從容，馬監生方面已催促星期于歸。這晚夜翠翹獨自愁對寒燈，衣襟濕透傷心淚，鬢髮零亂絲絲愁。
註：古者迎親，婚者見星而行。
評：差衙紛擾，令人悶絕，到此乃一筆勾銷，頓覺秋高氣爽。

«Phận dầu, dầu vậy cũng dầu,
Xót lòng deo-dẳng, bấy lâu một lời !
Công-trình kể biết mấy mươi,
Vì ta khăng-khít cho người dở-dang.

功虧一簣歎今朝　　辜負琵琶另別調
骨肉恩深圖急報　　誓盟義負更心焦

她長嗟短嘆云：命該如此夫復何言，不過想念金重多時來底追隨，費了幾許心血，方纔博得一言許諾，今日爲着我太眷戀骨肉深情，致使你情緣分散了。
評：昔馮小青避居湖上，即事題詩：新妝竟與畫圖爭，知在昭陽第幾名。瘦影自臨春水照，卿須憐我我憐卿。絕代紅顏，自嗟薄命，翹之處境，不期巧合。

Thề hoa chưa ráo chén vàng,
Lỗi thề, thôi đã phụ-phàng với hoa !
Trời Liêu non nước bao xa !
Nghĩ đâu rẽ cửa chia nhà tự tôi !

花前信誓情迢迢　　背負鴛盟怨自招
欲訴寃情遼水遠　　難明心事隔雲霄

想當初花前月下證鴛盟，共飲金觴還未乾，驀地背盟實覺對花不住。況你遠天山川阻隔，那知道由我而破散這美滿家庭呢！
註：詩：信誓旦旦，今已焉哉！
家庭猶言家門，謂一家之內，此處借言夫婦組合之家庭。

Biết bao duyên nợ thề-bồi,
Kiếp nay thôi thế thì thôi còn gì?
Tái-sinh chưa dứt hương thề,
Làm thân trâu ngựa, đền nghì trúc mai.

邂逅當年在碧郊　　青梅竹馬漆與膠
再生未絕温馨誓　　如海深情豈忍抛

堪嘆我們無限盟誓，吧了，夫復何望？若然我幸得再生不忘香誓的話，願爲牛馬來報答靑梅竹馬之情義吧！

註：唐韋臯與玉簫女有三年之約，逾期女抑鬱病歿，御韋所贈玉環殉葬。後韋臯遠設壇招魂於鸚鵡洲，女得再世，又十三年復歸於韋，風韻如昔，臂上環印宛然。
聊齋誌：張生於且與招遠邑令魯公女悅，女死魂謂生曰：今托生河北盧戶部家，如不相忘，過此十五年八月十六日煩往一會。及期，女認而不得，憂憤啼泣而死，生夜夢女曰：當速向土地祠招魂可活，生依言果活，遂爲夫婦。
靑梅竹馬，指兩相愛慕少小無猜。李白長干行：妾髮初覆額，門前折花劇，郎騎竹馬來，兩小無嫌猜。

Nợ tình chưa trả cho ai,
Khối tình mang xuống tuyền-đài chưa tan!»
Nỗi riêng, riêng những bàn-hoàn,
Dầu chong trắng đĩa lệ tràn thấm khăn.

回憶恩情不欲眠　　泉台心塊情還牽
輾轉盤桓思復想　　油乾蠟炬淚涓涓

唉！我情債未酬與你，一塊情血死下泉台還未散呢！翠翹的苦悶盤桓繾綣，倏而蠟盡燈白，巾濕淚枯了。

註：傳奇載：昔有女悅一商者，既而不至，女鬱死。家人改葬，見心中結成一塊，擿之不破，照之中有商人狀。後商來觀看，淚滴此塊散而爲血。
泉台：指黃泉路下，死落陰間之意。

評：李商隱無題詩：相見時難別亦難，東風無力百花殘，春蠶到死絲方盡，蠟炬成灰淚始乾。曉鏡但愁雲鬢改，夜吟應覺月光寒。蓬萊此去無多路，靑鳥殷勤爲探看。可借作翠翹此時咏。

Thúy-Vân chợt tỉnh giấc xuân,
Dưới đèn ghé đến ân-cần hỏi han:
«Cơ trời dâu bể đa-đoan,
Một nhà để chị riêng oan một mình.

春夢醒廻詳事端　　挑燈仔細究根源
家庭幾度滄桑變　　大難臨門姊受冤

翠雲酣夢裏被吵醒，在燈下慇懃問詢云：天機玄妙，變幻多端，一家之事使妳獨自受冤苦。

註：春夢：春眠不覺曉，喻夢境之酣蜜，天機玄妙莫測，指世事變幻不可預料。
滄海桑田典，已見篇首註。

評：鉅變以來，翠雲無聲無息，到此乃如夢初覺，稚態可掬。雲，直一木偶美人耳

Cớ chi ngồi nhẫn tàn canh,
Nỗi riêng còn mắc mối tình chi đây ?»
Rằng : «Lòng đương thổn-thức đầy,
Tơ duyên còn vướng mối này chưa xong.

夜漏更殘苦自傷　　豈爲情緒費思量
翠翹感觸悲傷事　　纏綣紅絲恨正長

爲什麼妳還在捱更抵夜，莫不是別有一番心事牽纏不決嗎？翠翹答道：妹啊！你說得很對，姊的內心忖息彷徨，爲着情絲一縷還糾纏不了。

註：古人以銅壺滴漏驗時刻，夜分五更，當闌珊垂盡之際，謂之殘更。

Hở môi ra cũng thẹn-thùng,
Để lòng thì phụ tấm lòng với ai !
Cậy em, em có chịu lời,
Ngồi lên cho chị, lạy rồi sẽ thưa,

囁嚅啟唇意轉慚　　郎情辜負那心甘
懇懇但請妹方便　　骨肉恩深可細談

我輕啓朱脣說出，實覺不勝羞慚，但抑壓住心懷又很對不住伊人。現在姊欲托你一點事情，若然許諾的話，先請你上座，待姊拜謝了纔敢敬告。

註：負心謂背負恩義也。晉書：匹夫之交，尚不負心，何況大丈夫乎？

Giữa đường đứt gánh tương-tư,
Keo loan chắp mối tơ thừa mặc em.
Kể từ khi gặp chàng Kim,
Khi ngày quạt ước, khi đêm chén thề.

骨肉恩深可細談　　中途拜托相思擔
鸞膠弦續無旁貸　　唱隨說來樂且耽

因爲姊中途不幸斷了這相思的担子，欲委托你作鸞膠續還斷弦。憶自與金郎邂逅，有時日間執扇題詩，有時夜裏把盞盟誓。

註：漢武帝斷了弦，西海獻鸞膠續之。帝大悅，名續弦膠。
孫覿詩：朱弦久零落，鸞膠續其斷。
陶穀贈秦若蘭詞：琵琶撥盡相思詞：知音少；待得膠鸞續斷弦，是何年？
根據以上各典，男子斷弦再娶，謂之續絃。

Sự đâu sóng gió bất kỳ,
Hiếu, tình khôn nhẽ hai bề vẹn hai!
Ngày xuân em hãy còn dài,
Xót tình máu mủ, thay lời nước non.

與郎把盞事偏多　　樂極生悲起風波
背義拋情存孝道　　鴛盟代訂意云何

豈料家庭風波驟興，爲情爲孝，難以兩全其美。妹你青春年少，來日方長，請念及血脈深情，爲我瓜代還山盟海誓吧！
註：古詩：不作風波於世上，自無冰炭到胸中。

Chi dầu thịt nát, xương mòn,
Ngậm cười chín suối hãy còn thơm lây!
Chiếc vòng với bức tờ mây,
Duyên nầy thì giữ, vật nầy của chung.

含笑黃泉沾香襟　　粉身碎骨也甘心
釧箋信物珍藏起　　春色平分表微忱

若能成其好事，姊雖肉碎骨枯，也含笑九泉，沾染餘芳了。現把當日信物金釧和雲箋付與，這姻緣請你珍守，這東西當爲共有吧。
註：明于謙詩：碎骨粉身原不顧，猶留青白照人間。
原傳：翹檢盟誓信物付妹，並遺書金郎云：自君之出，禍起蕭牆。仰盼歸期，痛焉欲絕！父罹法網，義在必救，琵琶別抱，實負君盟。錦水有鴛，玉山有鹿，彼物而視。嗟世之人兮，苦分離而莫聚！書不盡言，言不盡意。臨別拜詞，珍重萬千！義兄盟千里金郎文台，辱愛妾翠翹泣血斂衽百拜。並附詩云：寄別傷心一紙書，封緘清淚濕緗與。溪邊靈水驚回雁，湖畔烟波少尺魚。柳色低垂春色好，梅花遙折意何如？知君若肯應憐我，無奈東皇促去車！
按：錦水有鴛句，出自卓文君白頭吟。玉山有鹿句，出自小雅鹿鳴之什。

Dù em nên vợ, nên chồng,
Xót người mệnh bạc, ắt lòng chẳng quên.
Mất người, còn chút của tin,
Phím đàn với mảnh hương nguyền ngày-xưa.

宜室宜家作嫁娘　　當思薄命人難忘
薄命人亡存證物　　弦琴信誓須珍藏

若然將來眞個宜室宜家成夫成婦的話，憫念到姊的薄命，我一定感激不忘。金郎雖然失了我，但見到這信物——胡琴一張，花箋片幅，亦稍慰情於萬一了。
註：甘棠傳：人亡物在，覩物思人。

Mai sau, dầu có bao giờ,
Đốt lò hương ấy, so tơ phím này:
Trông ra ngọn cỏ lá cây,
Thấy hiu-hiu gió, thì hay chị về.

弦琴信物須珍藏　　日後挑彈燃炷香
草梢樹葉風翻起　　魂魄歸來覓玉郎

倘年真個得到這樣，請你個焚香調琴，來招我魂，看那蕭瑟秋風，搖動草梢樹葉，則可知道我魂分歸來了。
原傳：翹留詩云：焚香調琴，芳魂若來，幸以杯茗澆我冤魂。

Hồn còn mang nặng lời thề.
Nát thân bồ-liễu, đền nghì trúc-mai.
Dạ đài cách mặt, khuất lời,
Rẩy xin giọt nước cho người thác oan.

魂魄歸来覓玉郎　　青梅竹馬義情長
泉台夜永音容寂　　白酒祈将酹幾行

我的精魂有靈，能夠遵守實踐誓論的話，願粉碎蒲柳之姿，來酬青梅竹馬之情義。若然夜台下音容隔絕，也請你以茗醴酹澆我冤魂。
太平廣記：張倩女與表兄王宙，兩相愛慕，奈婚事不成，女聞抑鬱，生亦悲恨。買舟遠行，倩娘忽至，挈居蜀五年，始詣舅謝罪。家人大驚，以女抱病數年，未離閨閣也。兩女相見翕然爲一體，衆始知彼爲離魂。
蒲柳水楊也。世說顧悅與簡文帝同年而髮早白，文帝曰：卿何以先白，對曰：蒲柳之姿，望秋而落，松柏之質，經霜彌茂。
評：西廂記崔鶯鶯書：沒身含恨，永嘆何言。………骨化形銷，丹誠不泯………幽憤所鍾，千里神合。

Bây giờ trâm gãy, gương tan,
Kể làm sao xiết muôn vàn ái ân!
Trăm nghìn gởi lạy tình quân,
Tơ-duyên ngắn-ngủi có ngần ấy thôi.

鏡破釵分嘆彼蒼　　千恩萬愛綿綿長
叮嚀傳語玉郎記　　未結絲羅情未央

今日釵分鏡破，怎說盡那千恩萬愛的離衷呢？惟有千萬珍重的寄拜請君說：我這一縷絲緣，祇有短底到此限度吧了！
註：寶釵分　指夫婦離別。秦嘉與婦徐淑書：今致寶釵一雙，價值千金，可以耀首。淑答曰：未奉光儀，則寶釵不設。
陳時徐德言爲東宮舍人，尚樂昌公主。陳亡（公元589年）破鏡各分其半，約以元宵夜賣於市。公主爲楊素所得，德言至京，有蒼頭賣半照者，德言出半照合之，題曰：鏡與人俱去，鏡歸人未歸。無復嫦娥影，空留明月輝。公主得詩，悲泣不食。素知之，召德言至，席間公主吟詩哀傷：今日何遷次，新官對舊官。笑啼俱不敢，方驗做人難。素感動，還之使合。

Phận sao phận bạc như vôi?
Đã đành nước chảy, hoa trôi lỡ-làng!
Ôi Kim lang! hỡi Kim lang!
Thôi thôi! thiếp đã phụ chàng từ đây!»

命薄桃花難耐霜　　萍飄弱質任汪洋
呼郎不應郎蹤遠　　妾負情郎恨更長

唉！我為什麼命薄如灰呢？已拚了水流花落般飄零了。唉，金郎啊！金郎啊！吧了，吧了，從今後妾已辜負郎君的恩愛了！

註：情郎，猶言情人。韓偓詩：書中說却平生事，猶疑未盡情郎意。
水流花落，指身世浮沉飄零。文天祥詩：身世浮沉雨打萍。唐詩：水流花謝兩無情。

評：翹對雲的一番話，情至義盡，聲隨淚下。是作者(阮攸先生)嘔心瀝血之作，亦全書最精彩感人肺腑之一段。

Cạn lời, phách tán hồn bay,
Một hơi lặng ngắt, đôi tay lạnh đồng.
Xuân, huyên chợt tỉnh giấc nồng,
Một nhà tấp-nập kẻ trong người ngoài.

魂飛魄散痛難勝　　蹳冷如冰氣欲凝
弟妹椿萱咸驚集　　合家忙把藥湯蒸

她說罷當即魂飛魄散，氣息奄奄微弱，雙手冰冷如銅。她的雙親被驚醒了好夢，一家雜沓，跑出跑入施救忙個不了。

註：道家謂人有三魂七魄。魂飛魄散，喻驚恐之極。
越人夏季飾物器具多用銅，取其清涼。此處冷如銅，即冷如冰凍。

Kẻ thang, người thuốc bời-bời,
Mới tan cơn vựng, chưa phai giọt hồng.
Hỏi: «Sao ra sự lạ-lùng?»
Kiều càng nức-nở, nói không ra lời.

湯藥回春氣奮興　　斑斕血淚苦難勝
王翁仔細低聲問　　幽恨填膺怎應承

紛紛紜紜或湯或藥，一番灌救，纔得使她悠然復甦，但血淚仍然斑斕滴瀝。他們老輿底詢問究竟何事？翠翹更為嗚咽，泣不成聲。

註：湯藥：藥劑之泛稱。凡藥多煮為湯而飲之。

Nỗi nàng, Vân mới rỉ tai;
«Chiếc vòng này, với tờ-bồi ở đây !»
«Này cha làm lỗi duyên mày,
Thôi thì nỗi ấy sau này đã em !

盟誓金釵兩物呈　　翠雲附耳訴心聲
王翁接過知分曉　　誤姊鸞盟妹代成

隨由翠雲附耳向爹親敘述她的心事，並呈出金釧雲箋兩件信物作証。王翁聽了感慨底勸道：這姻緣我誤你了，而今這心事惟有將來交付與雲妹吧！

註；Rỉ tay 附着耳邊喁喁細語。

Vì ai rụng cải, rơi kim,
Để con bèo nổi mây chìm vì ai ?
Lời con dặn lại một hai,
Dẫu mòn bia đá, dám sai tấc vàng !»

芥散鍼離事已糟　　萍飄雲渺害兒曹
金言付託當銘記　　傾盡葵心日愈高

啊！是那個使我們芥散針離，害到你萍飄雲渺呢？今日女兒所囑咐數言，縱然碑石可爛而寸心金諾決不渝的。

註：史記：誰爲爲之，孰令致之。
世說：琥珀拾芥，磁石引鍼，指物以類聚。
本篇芥散鍼離，即指骨肉分離之意。
萍飄雲渺，指萍之飄浮，雲之低迷，言人遭際之淪落。

評：凡物之不得其平者則鳴。王翁雖鳴，惟不敢直指，殊足悲矣。

Lạy thôi, nàng lại thưa tường;
«Nhờ cha trả được nghĩa chàng cho xuôi.
Xá chi thân phận tôi-đòi,
Dẫu rằng xương trắng quê người, quản đâu !»

翠翹再拜復呼號　　酬德還教緊記牢
妾婢沉淪何足惜　　他鄉埋骨任滔滔

翠翹叩首下拜，再復叮嚀云：這宗事靠着父親成全酬答金郎情義吧！女兒雖作婢作妾也不惜，甚至他鄉埋骨也不管呢！

註：妾婢：副室曰妾，女僕曰婢。翹賣身於馬監生，自份卑賤，料必嘗盡人世辛酸。
他鄉白骨：翹自分已無生還希望。

評：翹之犧牲，可謂情至義盡。

Xiết bao kể nỗi thảm sầu!
Khắc canh đã giục nam-lâu mấy hồi;
Kiệu hoa đâu đã đến ngoài,
Quản huyền, đâu đã giục người sinh-ly.

心懷慘淡任滔滔　　更鼓驚人份外嘈
花轎臨門催促早　　管絃嘔啞別離遭

翠翹申訴無限愁慘，耳畔已聞南樓更鼓聲闌。門外驀來了花轎，管絃喧鬧催人生離。

註：古以銅壺滴漏計時刻。置於南樓俾報更鼓。戴叔倫詩：銅壺滴愁更漏長。
管絃：鼓吹琴絃之聲，古者迎娶必以樂
古詩：苦莫苦兮長相思，悲莫悲兮生別離。

Đau lòng kẻ ở người đi,
Lệ rơi thấm đá, tơ chia rũ tằm.
Trời hôm, mây kéo tối rầm,
Rầu-rầu ngọn cỏ, đầm đầm cành sương.

悵惘出門首自搔　　煩絲繚繞淚如濤
風雲黯淡千山暗　　草木凄悲萬籟號

唉！很傷心底這一幕生離死別的情景，血淚滲透了階石，絲紊破碎了臘心。那一天，黑雲密佈，草木淒悲，霜露點滴。

註：柳永雨淋鈴詞：執手相看，淚眼竟無語凝咽。念去去千里烟波，暮靄沉沉楚天闊。多情自古傷離別。
古詩：黃昏欲雨黑如藍。
評：翹之出嫁，天地含愁，草木淒悲。

Rước nàng về đến trú-phường
Bốn bề xuân khóa một nàng ở trong.
Ngập-ngừng then lục e hồng,
Nghĩ lòng lại xót-xa lòng đòi phen

客院權充假洞房　　玉樓深鎖遣孤芳
羞紅慚綠添惆悵　　月影窗紗夜恨長

馬監生迎接翠翹返抵住坊，四面春深，無限寂惱。她獨個兒羞慚嗚咽，幾番思量感覺幾番傷感。

註：住坊：居止之處。馬監生假客舍迎娶。
鎖字散見詩詞：杜牧詩：銅雀春深鎖二喬。
秦觀桃源憶故人詞：玉樓深「鎖」多情種，清夜悠悠誰共？羞見枕衾鴛鳳，悶則和衣擁。無端畫角嚴城動，驚破一番新夢。窗外月華霜重，聽徹梅花弄。
評：余讀金雲翹，覺句句皆有古典出處，所注者或有渲染附會，然淵博若阮攸先生者，筆力萬鈞，其選典神化固意中事也。

«Phẩm tiên rơi đến tay hèn,
Hoài công nắng giữ mưa gìn với ai!
Biết thân đến bước lạc-loài,
Nhụy đào thà bẻ cho người tình-chung!

仙姿偏謫下凡塵　　保守貞操枉自珍
有意栽花花不發　　悔教難對鍾情人

她自忿：今日我仙姿落於傖夫之手，枉了保持呵護兩日的優閒，究爲誰忙。早知道到了這淪落的地步，一枝桃蕊寧採擷於鍾情人之手了。

註：昔齊世子諸兒悉文姜歸魯，假送桃花爲名，附以詩云：桃有華，燦燦其霞，當戶不折，飄而爲苴。吁嗟兮復吁嗟。文姜會意復以詩曰：桃有英，燁燁其靈，今茲不折，詎無來春。叮寧兮復叮寧。
杜秋娘金縷衣詞：花開堪折直須折，莫待無花空折枝。

評：情鍾：鍾情人也。拆字，則情爲青心，指青心才人：鍾爲金重，即金千里。阮攸先生筆墨細膩，每一字皆暗藏玄機。
憶拆字聯有云：八刀分米粉：千里重金鍾，巧對別出心裁。

Vì ai ngăn đón gió đông,
Thiệt lòng khi ở đau lòng khi đi.
Trùng-phùng dầu họa có khi,
Thân này thôi có ra gì mà mong!

桃源洞鎖徒問津　　難捨難分若比鄰
惆悵前歡渾若夢　　重逢祇合暗傷春

爲着我阻擋春風不度玉門，致使他相對失望，臨別神傷。將來縱若獲得重逢，杜牧尋春春已晚，此身已成破甑還有什麼希望呢！

註：春風化被百花，阻擋春風，指拒絕求歡。
王之渙出塞曲：羌笛何須怨楊柳，春風不度玉門關。

評：「貞」字觀念，有時太過拘泥。

Đã sinh ra số long-đong,
Còn mang lấy kiếp má hồng được sao?»
Trên yên sẵn có con dao,
Giấu cầm, nàng đã gói vào chéo khăn.

命生墮溷苦浮沉　　說甚紅顏歷劫深
靜把尖刀收拾好　　緊藏預備在香衾

唉！我既命生不辰，墮溷飄泊，還說甚紅顏高貴呢？那時候案上置有小刀一把，這是翠翹預先收藏在三角巾裏的

註：紅顏指美人，言其艷麗高貴。翹既失身於馬監生，怨非配偶，有自慚形穢之感。

Phòng khi nước đã đến chân,
Dao này thì liệu với thân sau này.
Đêm thu, một khắc một chầy,
Bâng-khuâng như tỉnh, như say một mình.

拚將苦命答金郎　　事到臨頭不用慌
如醉如痴還若省　　秋宵祇爲一人長

她因防着到了水淹脚跟緊張的時候，就拼把這刀鋒自决。那晚上秋宵好像祇爲一人長，她如醉如醒底獨自徬徨。

註：唐白居易和關盼盼詩云：滿窗明月滿簾霜，被冷香消拂臥床。燕子樓中更漏永，秋宵祇爲一人長。

Chẳng ngờ : «Gã Mã Giám-sinh,
Vẫn là một đứa phong-tình đã quen.
Quá chơi lại gặp hồi đen,
Quen vùng lại kiếm-ăn miền nguyệt-hoa.

誰知馬某老當行　　妙手偷香四海揚
散盡黃金無仗倚　　煙花寄跡靠鴇娘

誰料到馬監生這東西，原本是一個蕩子弟，他太過沉迷風月，散敗家財，乃跑慣到烟花叢裏生活。

註：風情：指風月之情懷。李後主詩：風情漸老見春羞，到處消魂感舊遊。
　　花月：指風花雪月才子佳人之韻事。清季，眠鶴主人著花月痕傳，寫青樓韻事。
評：在百忙中把馬監生來歷敘述，乃覺眉目清楚。

Lầu xanh có mụ Tú-bà,
Làng chơi đã trở về già hết duyên.
Tình-cờ chẳng hẹn mà nên,
Mạt-cưa mướp-đắng đôi bên một phường.

結識鴇娘喚秀媽　　珠黃人老在煙花
我欺汝騙稱奇遇　　混洋木糠合苦瓜

青樓裏結識秀媽，她是久歷風塵，老來無緣而做鴇母。兩人不期而遇，一個是混售木糠的騙子，一個是哄賣苦瓜的虔婆，道行各有千秋。

註：青樓古本指顯貴之家，自梁劉邈詩：倡女不勝愁，結束下青樓。始轉而指妓館。昔有兩棍騙對門而居，一以木糠混白米，一以苦瓜混甘瓜。互以貨物交換，結果拆穿西洋鏡，原來兩相欺詐。

按：翹爲金科玉律之名著，書中人物，如秀媽，楚卿，鷹犬等，俱獲後世借用爲鴇母，薄倖兒，走狗等醜惡名詞。

Chung lưng mở một ngôi hàng,
Quanh năm buôn phấn, bán hương đã lề.
Dạo tìm khắp chợ thì quê,
Giả danh hầu-hạ, dạy nghề ăn chơi.

籌資設館弄嬌娃　　笙歌旦旦飾繁華
販玉售香成慣例　　閒來無事教琵琶

他倆挖出腰囊合資開設一座妓坊，週年慣例幹些販粉售香的事情。並由馬監生逡巡遍城市鄉村，假名購取妾侍，實則帶回教她幹迎送生涯。

按：概自管子設女閭三百，歷代相沿，有北里　平康，教坊，樂戶，青樓，妓院，勾欄等名詞，哄誘良家婦女，教予賣笑生涯，人間地獄之境堪憫，而懇陽元緒公輩實屬可惡也。

Rủi, may, âu cũng sự trời,
Đoạn-trường lại chọn mặt người vô-duyên!
Xót nàng chút phận thuyền-quyên,
Cành hoa đem bán vào thuyền lái-buôn.

否泰昇沉似晚霞　　名花一朵落娼家
嬋娟命薄堪嗟嘆　　飲恨吞聲歲月賒

一般人的心理，既入牢籠，便認爲這僥倖已由天注定，所以馬生專找那些不幸女兒來幹這斷腸事了。可憐翠翹一株弱嬋娟女兒，慘售給落市儈之肋。

註、嬋娟指娟皎可愛之態。孟郊詩：花嬋娟泛春泉，竹嬋娟籠曉霆，妓嬋娟不長妍月嬋娟真可憐。蘇軾水調歌頭：但願人長久，千里共嬋娟。

評：人生遭際，當囿於命運之說，一蹶輒不能自拔，而於女子尤然。可憐弱質飄零，一經墜溷，屢經抗拒，然終屈服矣。

Mẹo lừa đã mắc vào khuôn,
Sính nghi rẻ giá, nghinh-hôn sẵn ngày.
Mừng thầm: «Cờ đã đến tay,
Càng nhìn vẻ ngọc, càng say khúc vàng!

誤入牢籠着已差　　便宜聘禮早迎迓
馬生暗喜旗操手　　酣看金姿貌更誇

他施下狡計使翹落了圈套，聘儀付得很相宜，迎婚催得很匆促。他偷自歡喜底想：而今號令已操在我的手了，啊！看她的玉貌金姿眞叫我愈看愈醉。

註；旗，用爲號令之標識，旗已在手，指主動權已在握掌。

Đã nên quốc-sắc thiên-hương,
Một cười này, hẳn nghìn vàng chẳng ngoa.
Về đây nước trước bẻ hoa,
Vương-tôn quí-khách, ắt là đua nhau.

天香國色豈徒然　　一笑千金體態妍
公子王孫微逐服　　花魁獨占屬誰先

這麼個國色天香的佳麗，倘若就千金一笑這句話，誠不我欺了。將來那些王孫公子，定必競爭採折，早着先鞭。
天香國色稱譽牡丹花的。唐文宗問陳修己曰：今京邑人傳牡丹詩，誰爲首。修己對曰：李正封詩：天香夜染衣，國色朝酣酒。
千金一笑，指不惜千金買一笑。王僧孺詠寵姬詩：再顧傾城易，一笑千金買。
李白詩：美人一笑千黃金。王孫指貴人之子孫。

Hẳn ba trăm lạng kém đâu,
Cũng đà vừa vốn, còn sau thì lời».
«Miếng ngon kề đến tận nơi,
Vốn nhà cũng tiếc, của trời cũng tham».

一夜能兼子母錢　　饞甘豈讓占光先
鮮花眼見正當採　　採去又慌花減妍

初度權衡三百兩決不減少，一次過就夠了本，以後一直就是利了，但他又想着：這片甘饞既然到了口吻，若然吃了又恐可惜放棄這筆血本，不吃這天生佳麗又怎能捨得她呢？
註：子母錢，謂青蚨錢之去而復來也。
評：既惜血本，復貪大才，寫馬監生之卑鄙，洞見肺腑。

«Đào tiên đã bén tay phàm,
Thì vin cành quít, cho cam sự đời!
Dưới trần mấy mặt làng chơi,
Chơi hoa đã dễ mấy người biết hoa!

傖夫幸得伴花眠　　錯過時機恨難填
好花當折直須折　　莫待無花空自憐

他想來想去：也罷！仙桃既落凡夫手，不如隨便攀折摘枝領賞識世間風味吧！試問塵俗幾許蠢頭，他們玩花是容易，而真正賞識的有幾人呢？
註：蘇詩：老人遊戲如童子，不折梅枝折杏枝。指無心賞花，不過隨便攀折爲快。
評：「玩花容易識花難」此句罵盡天下之蠢頭。

Nước vỏ lựu, máu mào gà,
Mượn mầu chiêu-tập lại là còn nguyên.
Mập-mờ đánh lận con đen,
Bao nhiêu cũng bấy nhiêu tiền, mất-chi?

雞冠血與石榴皮　　完璧還教定可欺
魚目混珠蒙俗子　　千金一擲貨居奇

我大可以利用鷄冠的鮮血，混和石榴的殼汁，借着顏色來招集，豈不是依然完璧嗎？混混糊糊的欺騙俗流，當迷惘中，任你丁娘十索，他也伸頭受戮，而於我有何損呢？

註：世說：青樓妓女能以鷄冠血石榴皮招集僞裝，飾作完璧處女。
con đen 黔黎，指一般俗子。

Mụ già hoặc có bề gì,
Liều công mất một buổi quì mà thôi.
Vả đây đường-sá xa-xôi,
Mà ta bất động, nữa người sinh nghi».

鴇母識透箇中機　　甘心跪倒在羅幃
路途遙遠風波惡　　又恐不動嬌生疑

那老虔婆若然有甚麼短長，充其量拚個一跪便了。況且這裏路途遙遠，若然我不接觸又恐妨她（翠翹）生疑呢。

評：馬生拚了一跪，鄙賤令人可惱。文內所用「不動」兩字，覺文雅而生動之至。

Tiếc thay! Một đóa đồ-mi,
Con ong đã mỡ đường đi lối về!
Một cơn mưa gió nặng-nề,
Thương gì đến ngọc, tiếc gì đến hương.

荼蘼一朵任風吹　　浪蝶狂蜂亂點枝
覆雨翻雲寧顧惜　　花殘柳敗恨無期

馬生的主意立定，可憐翠翹如一朵荼薇開到闌珊，慘遭蜂蠆摧殘。一場狂風暴雨，豈知惜玉憐香。

註：原傳：忽被狂風暴雨，豈知惜玉憐香。
荼薇開在春末，當風雨時節，備受摧殘。阮攸先生用此名詞，恰可之至。

評：宋王淇題春暮遊小園：一從梅粉褪殘妝，塗抹新紅上海棠，開到荼薇花事了，絲絲天棘出霉牆。翹以一朵嬌花，竟插在牛糞堆裏，造物弄人，眞是大煞風景。

按：春有二十四番花信，自小寒以至谷雨，合八氣得二十四候，每候以一花之風信應之。花名如下：梅、山茶、水仙、瑞香、蘭、山礬、迎春、櫻桃、望春、菜、杏、李、桃、棠棣、薔薇、海棠、梨、木蘭、桐、麥、柳、牡丹、荼薇、楝花。

Đèm xuân một giấc mơ-màng,
Duốc hoa để đó, một nàng nằm trơ.
Giọt riêng tầm-tã tuôn mưa,
Phần căm nỗi khách, phần dơ nỗi mình;

惘惘春宵苦自思　　　　滋滋蠟燭淚凄其
遭逢薄倖何堪處　　　　怨懟飄零更足悲

洞房之夜春夢迷惘，翠翹毫無表情的眠着，眼看紅燭高燒。她的珠淚沈滴如雨，一方面痛恨馬生，一方面怨歎命薄。

註：白居易上陽人詩：獨宿空房秋夜長，夜長無寐天不明。耿耿殘燈背壁影，蕭蕭暗雨打窗聲。
新婚之室曰洞房，燃花燭以慶之。庾信詩：洞房花燭明，燕餘雙舞輕。
李商隱詩：蠟炬成灰淚未收。杜牧詩：蠟燭有心還惜別，替人垂淚到天明。

«Tuồng chi là giống hôi tanh,
Thân nghìn vàng để ô danh má hồng!
Thôi còn chi nữa mà mong,
Đời người thôi thế là xong một đời!»

紅顏薄命遇傖夫　　　　白璧千金身已污
天道如斯安足論　　　　人生到此歎幾微

暗自思量道：這腥臭的傖夫給他污辱了我千金紅顏。罷了！今後還有什麼希望呢？人生如此，也算完結一輩子了！

註：蘇詩：汝非其人身腥臊。
王嬌鸞詩：千金身已破，寂寂悲無那！
李白恨賦：人生到此，天道寧論。

評：馬生滿臉于思，濃眉大眼，一副下流相，更兼身腥臭如胡騷，豈不是煞佳人？

Giận duyên, tủi phận bời-bời,
Cầm dao, nàng đã toan bài quyên sinh.
Nghĩ đi, nghĩ lại một mình:
«Một mình thì chớ, hai tình thì sao?

行屍走肉不如無　　　　短刃安排輕弱軀
獨自躊躇思復想　　　　雙親受累有何辜

她既恨遺姻緣，亦復傷懷，情緒紛紛，幾欲拿刀捐生。不過，再行細思量：我獨自犧牲本無足惜，但是我的父母又怎應付呢？

註：捐生，捐棄其生命也，意謂自殺。潘岳賦：甘捐生而自引。
按：翹之賣身券，有父母簽証在上。

Sau dầu sinh sự thế nào,
Truy nguyên, chẳng kẻo lụy vào song-thân ?
Nỗi mình âu cũng giãn dần,
Kíp chầy thôi cũng một lần mà thôi !»

雙親受累有何辜　　苟且偷生作後圖
忍辱待機聊自慰　　心懷短見胡爲乎

日後眞箇生出事端起來，追究根源，豈不累了雙親？唉！我的痛苦無論如何也要煞滅了，早或晚的死也不過一次吧。
註：古語：人莫不有死，死或重於泰山，或輕於鴻毛。

Hồi thứ bảy

Nhờ cha trả được nghĩa chàng, hở môi nhưng thẹn
Nghĩ phận càng căm nỗi khách, chữ tiết bỏ đi

第七回：含羞告父母用情之終
忍耻賊狂且失身之始

Những là do-dắn ngược xuôi,
Tiếng gà nghe đã gáy sôi mái tường.
Lầu mai vừa rúc còi sương,
Mã-sinh giục-giã vội-vàng ra đi.

籌思困惱幾悲悽　　喔喔晨鷄雜亂啼
霜天曉角南樓警　　馬婿忙催途返齊

她不盡底盤思籌算，耳畔已聞鷄聲啼澈墻隅。南樓的霜天曉角吹動，馬生已催促匆忙起程返臨淄去。
註：客中詩：鷄聲茅店月，人跡板橋霜
古軍樂有畫角，製出羌胡，形如竹筒，頭細末大，發聲嗚嗚然哀厲高亢，以警昏曉。越語：舉凡號角，汽笛，警報，哨子之聲，俱曰 còi 角。
評：馬生作賊心虛，其情如見。

Đoạn trường thay, lúc phân kỳ!
Vó câu khấp-khểnh, bánh xe gập-ghềnh.
Bề ngoài mười dặm tràng đình,
Vương-ông mở tiệc tiễn-hành đưa theo.

車輛輾轉路崎嶇　　馬足踉蹌步透迁
十里長亭翁餞別　　嘉賓昔酒僕提壺

眞可憐的，當着分岐的時候，馬蹄躓躓，車輪崎嶇，懶洋洋提不起勁。到了十里長亭外，早見王翁開席前來餞行了。

註：庾信哀江南賦：十里五里，長亭短亭。秦漢之際，於路旁置亭堠，過往者在此息鞭，送行者在此餞別

評：寫別離情景，何等黯然，正如西廂記裏：馬兒慢慢行，車兒快快隨。猛聽得一聲去也，鬆了金釧。遙望見十里長亭，減了玉肌。

Ngoài thì chủ khách dập-dìu,
Một nhà huyên với một Kiều ở trong.
Nhìn càng lã-chã giọt hồng,
Rỉ tai, nàng mới giải lòng thấp cao:

妙女亭中嗟復吁　　斑斑血淚洒糢糊
喃喃細訴閨閫事　　休矣今生客夢孤

亭子外王翁與婿應酬酬酢，亭子裏翠翹母女對飲。她黯然看着母親，血淚斑斕，附着耳邊佈達無限心事云：

註：主客，指王翁作東主宴客，此篇並指翁婿之地位。

«Hổ sinh ra phận thơ-đào,
Công cha nghĩa mẹ kiếp nào trả xong?
Lỗ-làng nước đục bụi trong,
Trăm năm để một tấm lòng từ đây!

愧我生成桃柳姿　　深恩未報難爲兒
風塵濁世任顛倒　　一片冰心百歲期

愧我生爲女兒身，夭桃般命薄，對於父母恩情，不知幾生方能報答？而今遭遇不幸，水濁塵清，世事顛倒，百年的恨從此綿綿了！

註：水濁塵清，對理之反常者也。翹以千金之軀，不惜下嫁儈夫，故慨世事顛倒。

Xem gương trong bấy nhiêu ngày,
Thân con chẳng kẻo mắc tay bợm già.
Khi về, bỏ vắng trong nhà,
Khi vào dùng-dằng, khi ra vội-vàng.

馬婿言行信可疑　　陷羅狡猾不勝悲
深閨寂寞無憐惜　　閃縮倉皇屢失儀

爲因這幾天我看他的形樣，此身可能不幸的落於老奸巨猾之手了。當于歸時，他任由我獨處孤房，他入來時行藏閃縮，出去之時也很倉皇。

評：翹具慧眼，一看金重便知高貴，一看馬生便知粗鄙。經此一看，正如小青一見馮生嘈吵憨跳之狀，不覺淚如雨下，慘然嘆息：我命休矣。小青之怨自此始。

Khi ăn khi nói lỗ-làng,
Khi thầy khi tớ, xem thường, xem khinh.
Khác màu kẻ qui, người thanh,
Ngẫm ra cho kỹ, như hình con buôn.

言談魯莽不稱奇　　主僕張惶驚且疑
富貴清高當有別　　看來市儈薄倖兒

他的飲食言談都粗落散漫，主僕禮貌也輕藐平常。綜察起來，絕不類那清高貴派，簡直是一名市儈吧！

註：con buôn 即市儈，祇知錙銖爲利，不計商業道德。Đầu óc Con buôn 市儈頭腦，爲越人所鄙惡之名詞。

Thôi con, còn nói chi con,
Sống nhờ đất khách, thác chôn quê người!»
Vương bà nghe bấy nhiêu lời,
Tiếng oan đã muốn vạch trời kêu lên.

前世無修今折虧　　冥冥報應信無欺
王婆聽說心中苦　　愴地呼天陣陣悲

唉，罷了！女兒還有何言可說呢，甘拚了生爲絕世之人，死爲異域之鬼了！王婆聽了這一番話，冤聲響亮，幾欲撥開雲霧喊上青天去。

註：李陵答蘇武書：嗟乎子卿，夫復何言！相去萬里，人絕路殊。生爲絕世之人，死爲異域之鬼。

Vài tuần chưa cạn chén khuyên,
Mái ngoài, nghỉ đã giục liền ruổi xe.
Xót con, lòng nặng chề-chề,
Trước yên, ông-đã năn-nỉ thấp cao:

三巡酌盞婚推辭　　軋軋車輪馬驅馳
孝女思親多留戀　　王翁攀軾話遲遲

亭外馬生見勢不佳，三巡的勸酒還飲未乾，即忙催促把車兒風馳電掣。王翁痛惜女兒，心情沉滯，攀鞍臥轍底作高低言論的懇請。

註：古人餞別，輒誦陽關三疊之曲：勸君更盡一杯酒，西出陽關無故人。

評：王翁臥轍攀軾，苦苦哀懇馬生照拂：可見父母愛子女之心，無所不至。

«Chút thân yếu liễu thơ đào,
Rấp nhà đến dỗi mắc vào tội ngươi.
Từ đây góc bể bên trời,
Nắng mưa thui-thủi quê người một thân.

鬻身贖父得奉箕　　體念桃夭弱女兒
海角天涯身獨寄　　相親幸不把珠遺

他說道：可憐我女兒夭桃嫩柳般荏弱，因着家庭窘迫，所以淪落做你妾婢。從今後，我與她天涯地角，各處一方，日炙雨淋，風塵僕僕，他鄉外祇有一身了。

註：詩經夭桃章：桃之夭夭，灼灼其華，之子于歸，宜其室家。桃之夭夭，有蕡其實，之子于歸，宜其家室。桃之夭夭，其葉蓁蓁，之子于歸，宜其家人。言少好女子出嫁，和順其家室。

評：人窮氣短，其詞悽惻婉轉，怕阮攸先生乃不出「心聲」如文。

Nghìn tầm nhờ bóng tùng-quân,
Tuyết sương che-chở cho thân cát-đằng.
Cạn lời khách mới thưa rằng:
«Buộc chân, thôi cũng xích-thằng nhiệm trao.

托蔭松筠千萬尋　　蔦蘿免被雪霜侵
歸寧定省望他日　　魚雁頻通慰我心

仰賴你千尋松筠的蔭庇，若遭到霜雪欺凌也請你遮護這葛藤之軀吧！王翁言罷，馬生答云：既然紅絲繫足，這責任也算交付我担當了。

註：詩經：南有樛木，葛藟縈之。樂只君子，福履成之。喻弱質女流，樂大婦之德，依附良人以生活。

Mai sau dầu đến thế nào,
Kìa gương nhật nguyệt, nọ dao quỷ thần !»
Dùng-dùng gió giục mây vần,
Một-xe trong cõi hồng-trần như bay.

聽罷馬生把話宣　　姻緣注定亦繩牽
遺棄嬌娥無好報　　神誅鬼滅在尊前

日後若然我有負薄情，則上有日月鑒照，寧受鬼誅神戮懲罰！王翁再無話可說，便放手任由他去。祇見一輪車兒滾滾在紅塵，猶如風馳電逐般快。

註：風馳電逐，喻馬蹄飛跑如風，車輪旋轉如電。

評：馬生一派胡言，其後果應誓詞。

Tròng vời, gạt lệ chia tay,
Góc trời thăm-thẳm, đêm ngày đăm-đăm.
Nàng thì dặm khách xa xăm,
Bạc phau cầu-giá, đen rầm ngàn mây.

長亭餞別哭聲喧　　塵捲輪飛任倒顛
霜橋馬跡知多少　　暮暗山雲路已玄

王翁夫婦遙望無際，收淚分歧，從此天涯渺渺，惟有日夜祝盼。至於翠翹客途迢迢，披星帶月，早夜奔馳，不盡霜橋曉色，楓樹晚寒之感。

註：旅況詩：雞聲茅店月，人跡板橋霜。指晨早霜途之景色。

按：根據原傳載：翹之賣身爲嘉靖十一年四月十五日，三朝過後，馬生携之出京奔程，沿途景色，當寫仲夏乃合；但阮攸先生遷就寫用秋景，蓋夫秋夜也，景色蕭瑟凄涼，特別撩人傷感。

Vi-lô san-sát hơi may,
Một trời thu để riêng say một người.
Dặm khuya ngắt tạnh mù khơi,
Thấy trăng mà thẹn những lời non sông !

蘆葦霜蒸瀰漫天　　秋深紅葉惹人憐
旅途月色添離志　　惆悵山盟海誓緣

一路上蘆葦蕭蕭瀰漫秋氣，楓林如醉，灑遍離人血淚。當着金風玉露，客途寂寞，對月羞愧，長念山河之盟（與金郎）

註：唐詩：故園蕭瑟當秋候。

西廂記鶯鶯哭宴詞：碧雲天，黃花地，西風緊，北雁南飛。曉來誰染楓林醉，總是離人淚。金聖嘆批爲「絕妙好辭」。余讀翹傳至此，覺阮攸先生「醉 Say」奇妙，不禁爲之如癡如醉

Rừng thu rỗ biếc chen hồng,
Nghe chim như nhắc tấm lòng thần hôn !
Những là lạ nước lạ non,
Làm-truy vừa một tháng tròn tới nơi.

歷盡關山遍大川　　　　思親徒見月重圓
鵑啼聲聲泣血淚　　　　纔到臨淄驛報傳

更那禁秋葉綠稀紅密，耳畔杜宇聲聲不如歸去，撩人子晨昏定省之思。一路上盡是異鄉山川景物，行了一月，方纔得到臨淄。

註：霜葉紅於二月花。王逢源詩：子規夜半猶啼血，不信東風喚不回。
禮記：凡為人子之禮，冬溫而夏清，昏定而晨省。
晨昏定省，實人子之盡孝道。
臨淄昔本齊國京都，管仲相齊，置女閭三百，遺風餘俗，秀媽在此設青樓　地望大海，漢置縣，明清皆屬山東省青州府，令屬山東膠東道。

評：翹一生為情為孝，終憾情孝難全，良足悲矣。

Hồi thứ tám

Gái họ Vương, dao nhọn đã quyết
Sách mụ Tú, mẹo lừa là đây

第八回：王孝女甘心白刃　馬秀媽計賺紅顏

Xe châu dừng bánh cửa ngoài,
Rèm trong đã thấy một người bước ra.
Thoạt trông nhờn-nhợt màu da,
Ăn chi cao lớn, đẫy-đà làm sao ?

馬歇輪停卻轡鞭　　　　珠車簾捲靠牆沿
醜婦濃妝殘粉落　　　　效顰媚笑出階前

那垂罩珠簾的車，停在一家的門前，即見簾內有一婦人跑出來。翹見了嚇得一驚，她的膚色潞滑，高大可怕，兼以晃體臃腫異常。

按：簾內一人，意指婦人。所以不稱為娘，婆等名詞者，以秀媽醜態不像其為婦人也。

評：秀媽初娼後鴇，積數十年之經驗，脂粉鉛毒蝕皮膚至潞滑黯淡，況復吮血吸髓，痴肥臃腫，更是猙獰可怖。是母夜叉？是鳩盤荼？阮攸先生之描寫人物，個個都逼真活現。

Trước xe lơi-lả han chào,
Vâng lời, nàng mới bước vào tận nơi.
Bên thì mấy ả mày ngài,
Bên thì ngồi bốn năm người làng chơi.

車前虛與作周旋　　迤邐升堂態似烟
公子王孫春色好　　鶯喧燕語蛾眉研

雙方在車前虛與周旋，隨着翠翹步入家裏。看到那些人兒，邊坐着濃粧豔抹，蛾眉嬌嬈，邊坐着四五公子哥兒，尋柳問花。
註：詩：螓首蛾眉，喻人之美。白居易詩：黃金不惜買蛾眉。
評：蛾眉環堵，玩客逡巡，一入已知不是好去處。

Giữa thì hương-án hẳn-hoi,
Trên treo bức tượng trắng đôi lông mày.
Lầu xanh, quen lối xưa nay,
Nghề này thì lấy ông này tiên-sư.

香案當前禮至尊　　白眉神像壁間懸
青樓十九多迷信　　敬拜虔心道統傳

中堂擺設香案，懸掛一幅白眉神像，這本是青樓的慣態，凡幹這種生涯就供奉這位先師。
註：野獲編：狹邪家多供關壯繆像，後乃知不然，是名白眉神。神長髯偉貌，躍馬持刀，與關像略肖；但白眉而眼赤。京師詈人曰：白眉赤眼兒，必大恨。

Hương hoa hôm sớm phụng thờ,
Cô nào xấu vía, có thưa mối hàng.
Cởi xiêm, lột áo chán-chường (sỗ-sàng)
Trước thần, sẽ nguyện mảnh hương lầm-dầm

朝朝暮暮百花鮮　　默佑亨通色笑牽
袒裼裸裎諸作態　　多方禱告意纏綿

早晚上都要香花來奉祀，凡是沒彩氣的姑娘都跪來禱告。她們裸裎底跪下，點着炷香在神前喃喃申訴。
註：金史輿服誌：婦人服襜裙，多以黑紫，上編繡全枝花，周身六襞積。

Đồi hoa lót dưới chiếu nằm,
Bướm-ong bay lại ầm ầm tứ vi!
Kiều con ngơ-ngẩn biết gì,
Cứ lời lạy xuống, mụ thì khấn ngay.

輕把鮮花壓蓆邊　　狂蜂浪蝶逐香妍
翠翹初到渾不識　　遵命拜倒理當然

然後把新的花奉獻，將拜了神的花堆在蓆底下睡眠，經這吸引，那狂蜂浪蝶更盡擁底四圍飛來了。翠翹看這光景還是愕然，祇有遵命下拜，那虔婆(秀媽)當即默禱。

註：蜂蝶指一般採花使者，假蕩少年。王駕春晴詩：雨前初見花間蕊，雨後全無葉底花。蜂蝶紛紛飛過去，卻疑春色在隣家。

«Cửa hàng buôn bán cho may,
Đêm đêm Hàn-thực, ngày ngày Nguyên-tiêu.
Muôn nghìn người thấy cũng yêu,
Xôn-xao anh yến, dập-dìu trúc mai!

生涯鼎盛倚門邊　　寒食元宵勝會連
萬千人見皆憐愛　　一枝獨秀燕鶯嗔

說道：望神祇保佑這女兒的生涯鼎盛，日日夜夜賓客絡繹猶如寒食，元宵兩節般熱鬧。千萬人看了個個都鍾愛，那尋芳鶯燕熙熙攘攘，青梅竹馬情愛纏綿。

註：荊楚歲時記：冬節一百五日，即有疾風甚雨，謂之寒食，禁火三日。相傳晉文公使林求介之推，之推抱木而死。文公哀之禁人是日舉火，後世始有寒食之俗。韓翃詩：春城無處不飛花，寒食東風御柳斜。元宵即元夜，在正月十五。韓渥詩：元宵清景亞元正。朱淑貞詞：去年元夜時，夜市燈如晝。

Tin nhạn vẩn, lá thơ bời,
Đưa người cửa trước, rước người cửa sau.»
Lạ tai, nghe chửa biết đâu,
Xem tình ra cũng những màu dở-dang.

送往迎來逐息鞭　　南鴻北鴈羽飛傳
閨閫那曉青樓事　　藥置葫蘆未揭穿

魚雁通訊頻仍，情書繽紛，前迎後送，忙個不了。翠翹聽得很礙耳，而看她情形很不像樣。

註：古人以魚雁傳遞書信。古詩：客從遠方來，遺我雙鯉魚，呼僮烹鯉魚，中有尺素書。恨賦：裂帛繫書，誓報漢恩。晉蘇武雁足繫書報訊漢庭。王僧孺詩：寸心憑鴈足，尺素在魚腸。

Lễ xong hương-hỏa gia đường,
Tú-bà vắt-vẻo lên giường ngồi ngay.
Dạy rằng: «con lạy mẹ đây.
Lạy rồi, sang lạy cậu mày bên kia».

拜罷先師拜祖先　　秀媽坐囑女來前
對我稱娘當下跪　　舅爺叩見禮周全

纔着翠翹禮拜家堂香火，那秀媽便高踞正中盤坐，教訓道；女兒啊，先來拜阿媽，回頭來拜那邊的阿舅。(馬監生)

註：古人設誓必焚香，今多用於夫婦結婚時焚香信誓。
家堂：家中廟堂，奉祀祖先之處。
婦人謂夫之父母曰姑舅。禮：婿親迎見於姑舅。

Nàng rằng: «Phải bước lưu-ly,
Phận hèn vâng đã cam bề tiểu-tinh.
Điều đâu lấy yến làm anh.
Ngây thơ chẳng biết là danh phận gì?

薄命流離把苦宣　　自嗟委屈結姻緣
甘心作妾爲存孝　　快婿呼爺實倒顛

翠翹聲辯道：我遭逢流離，微末之軀，份作小星。今日豈可把鶯作燕，喚郎爲舅，天眞如我，不知究屬何等名份。

註：詩經標有梅章：嘒彼小星，三五在東，肅肅宵征，夙夜在公，寔命不同。嘒彼小星，維參與昴，肅肅宵征，抱衾與裯，寔命不猶。言南國夫人承后妃之化，能不妒忌以惠其下。而衆妾進御於君，見星往還。後世借喻妾曰小星。

評：薄命憐卿甘作妾，傷心千古一紅顏。

Đủ điều nạp - thái vu - qui.
Đã khi chung-chạ lại khi đứng ngồi.
Giờ ra thay bậc, đổi ngôi,
Dám xin gởi lại một lời cho minh ».

于歸納采訂紅箋　　共食同居兩意堅
米已成炊名份定　　求全好事勿更弦

想當初納采，于歸，婚禮具備，况經已同居共爨，起立行坐。而今日顛倒倫常名義，所以敢請你說個分明。

註：納采：男家使人納女家所采擇之禮物。
于歸：女以男爲家，故謂嫁曰于歸。詩：之子于歸。

Mụ nghe nàng mới hay tình,
Bấy giờ mới nổi tam-bành mụ lên.
« Này này sự đã quả-nhiên,
Thôi đà cướp sống chồng min đi rồi ! »

情由聽罷奮雷霆　　撩起三彭眼發星
老畜果然偷弄玉　　我夫敢佔罪當刑

秀媽聞悉情由，當即三彭怒火中燒，喝罵道：這妮子事情果然，你已生刼奪我的丈夫去了。

註：三彭即三尸，上者彭踞在人頭中，中者彭質在人腹中，下者彭矯在人足中。道家謂此等兇神，令人忿怒。

評：秀媽之怒僞也，欲借題發揮，以武力使翠翹屈服耳。

Bảo rằng : «Đi dạo lấy người,
Đem về rước khách kiếm lời mà ăn.
Tuồng vô-nghĩa, ở bất nhân,
Buồn mình thước đã tần-mần thử chơi.

物色鄉間弱妙齡　　能彈善唱耀門庭
慾火薰心思染指　　私行苟合試溫馨

那虔婆先駡馬監生道：我着你去訪尋女兒，帶她回來接客作搖錢樹。而你偏幹出這不仁不義的行爲，偷偷摸摸底先嘗甘醴。

註。娼家以妓女接迎送生涯牟利，曰搖錢樹。

Màu hồ đã mất đi rồi,
Thôi thôi vốn-liếng đi đời nhà ma !»
«Con kia đã bán cho ta,
Nhập gia phải cứ phép nhà tao đây !

女子原來怕失貞　　失貞女子敗名聲
璧玷甑破虧真本　　嚴厲家規要究明

而今守宮褪色紅丸被盜，吧，吧，血本無歸，竟付鬼門關去了！還有這妮子，你已賣到我家了，入我家門，要遵守我家規呢！

註：博物志：守宮俗稱壁虎屬蜥蜴類。以器養之，食以朱砂，體盡赤，所食滿七斤，治擣萬杵，點女人支體，終年不滅，惟房事則滅，故曰守宮。

Lão kia có giở bài-bây,
Chẳng văng vào mặt, mà mày lại nghe!
Cớ sao chịu trót một bề?
Gái tơ mà đã ngứa nghề sớm sao?»

順從引誘且歡迎　　老畜追求不抗爭
末世紅顏多佻蕩　　綳鬟少小把情傾

那老頭兒有甚挑撥引誘，你不摑他嘴巴，而反聽他的話呢？爲什麽你一意跟從，這年紀輕輕的學得這技癢佻蕩呀！
評：潑婦罵街語，兇悍有力，强詞奪理。

«Phải làm cho biết phép tao!»
Chập-bì tiên rắp sấn vào ra tay.
Nàng rằng: «Trời thẳm đất dày!
Thân này đã bỏ những ngày ra đi!

家法森嚴雷厲明　　皮鞭抽起燕鶯驚
呼天踰地聲悲痛　　早拚犧牲付遠行

也好，無論如何，要知老娘的利害吧！隨夾起兩條皮鞭打算猛施强暴。翠翹悲苦哭嘆道：天高地厚啊，你可知道我的冤屈嗎？我出門時此身已拚個犧牲了。
註：屈原傳：人窮莫不呼天也，疾痛慘怛未嘗不呼父母也。
評：秀媽夾鞭叫打，裝腔作勢耳，實則鞭子拼夾，抽時鬆弛，反爲不痛。

Thôi thì thôi có tiếc gì!»
Sẵn dao tay áo, tức thì giở ra,
Sợ gan nát-ngọc liều-hoa
Mụ còn trông mặt nàng đà quá tay.

含羞在世鴻毛輕　　地老天荒無限情
抽出腰刀萌短見　　秀媽搶奪己戕生

吧了！我還有何足惜呢！連忙在袖裏拔出尖刀，指向喉部刺去。秀媽驚得目定口呆，恐怕她玉殞香銷，可是翠翹經已發狠的自殺了。
註：王勃滕王閣序：天高地迥，覺宇宙之無窮。興盡悲來，識盈虛之有數。翹在絕望，仰天太息，聲淚俱下。

Thương ôi! tài sắc bậc này,
Một dao oan-nghiệt dứt dây phong-trần,
Nỗi oan vỡ lỡ xa gần,
Trong nhà người chật một lần như nen.

玉碎香銷負盛名　　可憐才色誤天生

含寃欲斷風塵債　　嘆惜圍觀動滿城

可憐啊！這等才華色藝的女兒，竟欲借一把寃孽的刀子來斬斷風塵的劫運。這宗寃屈事情，瞬即播散到遠近，當堂滿家人叢擠擁不堪。
按：原傳載：翠翹受屈自殺，激動公憤，羣欲鳴官，秀媽多方懇討，方纔停息。

Nàng thì bằn-bặt giấc-tiên,
Mụ thì cầm-cập, mặt nhìn hồn bay.
Vực nàng vào chốn hiên-tây,
Cắt người coi-sóc, rước thầy thuốc men.

奄奄一息闔雙睛　　栩栩若仙赴太清

扶入西軒安息歇　　魂飛魄散假哀鳴

翠翹奄奄一息猶如栩栩仙夢，秀媽嚇得震顫，魂飛魄散。急着人扶掖她入西廂裏安歇，撥些負責料理，延請醫師施予湯藥。
註： thuốc men 藥酙。古之醫師，施藥時多佐以酒使行氣。
李商隱詩：莊生曉夢迷蝴蝶。莊周夢爲蝴蝶，栩栩如蝶。

Hồi thứ chín

Lầm tưởng thư-hương, biết đâu là bợm Sở
Vùi gương bạc-mệnh, rày rõ mặt con buôn

第九回：惜多才錯認賤子
　　　　坑薄命借俠圖財

Nào hay chưa hết trần-duyên,
Trong mê dường đã đứng bên một nàng.
Rỉ rằng: «Nhân quả dở-dang,
Đã toan trốn nợ đoạn-tràng được sao?

誰料塵緣債未通　　淡仙夢裏報從容
姻緣果刼頻相逐　　底事輕生欲碎紅

誰料翠翹的塵緣未斷，迷惘間似有一位姑娘(淡仙)企在旁邊。附耳向她說道：你的果刼姻緣還糾纏未了，怎能够很快底逃避這斷腸債嗎？
按：(翹)爲哲學奇書，故阮攸先生恒以因果律引證。
評：古代男女地位，至不平等，生爲女兒，幾已註定了薄命。故雙珠記傳奇載：(怎奈他血淚紛紛如散，紅顏薄命，古今常見。)讀之令人黯然。

Số còn nặng nghiệp má-đào,
Người dù muốn quyết, trời nào đã cho!
Hãy xin hết kiếp liễu-bồ,
Sông Tiền-Đường sẽ hẹn-hò về sau»

紅顏命薄怨東風　　孽障纏牽天不容
若要完成蒲柳刼　　錢塘江上始相逢

你桃花命薄，業障重重，人欲自決，天豈能答？若要了這蒲柳刼運，他日請在錢塘江上約會有期。
註：錢塘江曲折如之字形，故又稱之江，源出僊霞山脈，東北流與蘭溪江合，更北流與新安江合，至富陽之東稱富春江，至杭縣稱錢塘江，注入杭州灣。
按：十五年後翹果投身錢塘，洗我清白。故范貫適詩：佳人不是到錢塘，半世烟花債未償。

Thuốc-thang suốt một ngày thâu,
Giấc mê nghe đã dàu-dàu vừa tan
Tú-bà chực sẵn bên màn,
Lựa lời khuyên-giải mơn-man gỡ dần;

灌罷藥湯氣舒通　　昏迷竟日醒惺忪
帳前秀媽聊撫慰　　假作慇懃暫戢兇

翠翹迷惘了整日夜長，纔悠然復甦。秀媽早已佇候在幔帳邊，即找胃詞勸諫慰藉，徐徐底排解云：
評：寫秀媽提心吊膽，情景逼眞。

« Một người dễ có mấy thân !
Hoa xuân đương nhụy, ngày xuân còn dài.
Cũng là lỡ một, lầm hai,
Đá-vàng chi nỡ ép nài mưa mây !

嬌姿忍聽逝匆匆　　放蕊春花日正濃
一着差時豈再錯　　莫教雲雨壓貞衷

一輩子的人豈易有幾個身嗎？況且你含苞初放，青春年少，來日方長呢！這事情既然一差再錯，而你秉着金石堅貞，我也不忍壓迫着雲雨逢迎了。

註：俗語：人死不能復生。
唐詩：嫩蕊色金粉，遲遲待日長。

按：一差再錯句，按照情理，應解作馬不進不應買良爲賤，秀媽不應陷烈爲娼。所以後來衞華陽仗義聲討，而翠翹獲脫離火坑。

Lỡ chân trót-đã vào-đây,
Khóa buồng xuân, để đợi ngày đào non.
Người còn, thì của hãy còn,
Tìm nơi xứng-đáng là con-cái nhà

陌落蕭郎路萬重　　夭桃春鎖待情鍾
青山留得人依舊　　快婿乘龍貫始終

吧了！你失足誤入這裏，我願春閨嚴垂，玉樓深鎖你等待賦桃夭于歸之咏吧！爲因你生存則我的血本仍可歸，將來找一個門戶稱對的做人家兒媳吧。

評：翹之自殺予秀媽莫大威脅，豈不祇血本無歸，甚至還要吃官司。故彼對翹慰藉，乃理所當然。

Làm chi tội báo, oan gia !
Thiệt mình, mà hại đến ta hay gì ? »
Kề tai mấy nỗi năn-nỉ,
Nàng nghe dường cũng thị phi rạch-ròi.

犧牲事小害儂兇　　何苦冤冤報應攻
附耳數言多勸解　　是非似覺可通融

你何必作此冤冤相報的罪孽呢？既自喪生，還累及我，想起來有什麼好處呀！這附耳假殷勤懇求話，聽罷了翠翹也似覺是非分明了。

註：佛經冤冤相報。故俗常言：冤家宜解不宜結。

評：這番殷懃話，哄得忒好聽。

Và trong thần-mộng mấy lời,
Túc-nhân âu cũng có trời ở trong?
Kiếp nầy nợ trả chưa xong,
Làm chi thêm một nợ chồng kiếp sau!

宿因注定難彌縫　　神夢叮嚀玄妙充
此刦今生還來了　　他生受累罪加重

翠翹又復自念：况且淡仙神夢的一番話，莫不是夙因業障已由天注定嗎？吧了！今生的刼若不清還，何苦再介來生更蒙一重孽障呢？
註：原傳翠翹自念：今生若不能還債，來世更蒙一業寃。
評：千古艱難惟一死，紅顏歷刼，言之慨然。

Lặng nghe, thấm-thía gót đầu,
Thưa rằng: «Ai có muốn dâu thế này.
Được như lời thế là may,
Hẳn rằng, mai có như rày cho chăng?

愈思愈想感無窮　　刀下輕生有苦衷
金諾如斯何限幸　　怎奈他時可異同

對於秀媽的話，她沉默底靜聽經已始終透澈了。便弊答道：對於死的問題，試問有誰想要這樣幹呢？現在得蒙你說這番話，若然做得到那就眞個幸了，但不知日後可能照如今所說來實踐嗎？
評：自殺者於獲救後，痛定思痛，多煞滅自殺意圖。翹之回心轉意，終致屈服墜溷，乃理所當然。

Sợ khi ong-bướm đãi-đằng,
Đến điều sống đục, sao bằng thác trong!»
Mụ rằng: «Con hãy thong-dong,
Phải điều lòng, lại dối lòng, mà chơi!

不願生存願碎紅　　祇防浪蝶與狂蜂
嬌兒何事多憂慮　　母話無欺表公忠

祇怕弱質飄零，遭逢蜂蝶攀採，春色闌珊，粉褪色黃(人老珠黃，色衰愛弛)，那時候生而汚濁，究不如死去較爲清白了。秀媽解釋道：女兒啊！妳可從容安心吧！這是我的眞心話，豈閒玩笑來哄騙妳嗎？
註：唐詩：雨前初見花蕊間，雨後全無葉底花。蜂蝶紛紛過牆去，却疑春色在鄰家。
按：阮攸先生 ong bướm đãi-đằng 蜂蝶闌珊四字，玄妙異常，既可作狂蜂浪蝶攀採，又可作蝶粉蜂黃闌珊。蓋蜂蝶交尾，粉色零落。張仲宗詞：蝶粉蜂黃都褪却。李商隱詩：何處拂胸資蝶粉，幾時塗額藉蜂黃。厈人宮妝，好似上述兩物作飾。

Mai sau ở chẳng như lời,
Trên đầu có bóng mặt-trời rạng soi».
Thấy lời quyết-đoán hẳn-hoi,
Đành lòng, nàng cũng sẽ nguôi-nguôi dần.

光華日華鑒天中　　信誓如違不善終
聽罷片言心漸慰　　節哀順變伏牢籠

若然日後不符所言，則日月光華在上可鑒照呢！翠翹聽了這眞摯的話，她也甘願接受，而把自殺的意圖漸漸渾忘了。

註：俗語：舉頭三尺有神明。發誓者，多指天信誓旦旦。

評：翹之不死，終召十五年烟花淪落之悲，使天下後世得讀阮攸先生不平凡史詩之頁，亦予吾人一奇緣也。後來重會金郎，丰韻如昨，顏色依然，始信天生尤物，迨非偶然。

Trước lầu Ngưng-bích khóa xuân,
Vẻ non xa, tấm trăng gần, ở chung.

凝碧樓頭春鎖深　　遠山近月寂陰森
茫茫四面添惆悵　　洲渚黃沙鵠沉沉

凝碧樓頭，無限春深，縈廻窖鎖，翠翹獨個兒住在那裏，終日寂寞孤單，惟有遠看山光，仰望月色，聊消鬱積心懷。

註：古詩：遠山排牖戶，明月在簷頭。

秦觀桃源憶故人詞：玉樓深鎖多情種，清夜悠悠誰共。「鎖」字用得神妙。

范仲淹蘇幕遮詞：碧雲天，黃葉地，秋色連波，波上寒烟翠。山映斜陽天接水芳草無情更在斜陽外。黯鄉魂，追旅思。夜夜除非好夢留人睡。明月樓高休獨倚，酒入愁腸化作相思淚。

評：凝碧樓名，改得清雅，前濱臨淄，北望渤海，天風颯爽，眼界一新。原傳中文所寫四句，不倫不類，故刪去不述。

Bốn bề bát-ngát xa trông,
Cát vàng cồn nọ, bụi hồng dặm kia.
Bẽ-bàng mây sớm đèn khuya,
Nửa tình, nửa cảnh, như chia tấm lòng.

渺渺紅塵車馬踪　　白雲碧水映迷濛
此情此景多凄慘　　身在飄遙風雨中

登高一望，四面曠闊，那邊洲渚黃沙，海天無際，這邊道路紅塵，車馬紛紜。而翠翹祇孤零零底早望白雲，夜對青燈，試問此景此情，怎不致她芳心碎呢。

註：王渙之登鸛雀樓詩：白日依山盡，黃河入海流。欲窮千里目，更上一層樓。

長恨歌：回頭下望人寰處，不見長安見塵霧。

評：杜甫秋興：玉露凋傷楓樹林，巫山巫峽氣蕭森。江間波浪兼天湧，塞上風雲接地陰。叢菊兩開他日淚，孤舟一繫故園心。寒衣處處催刀尺，白帝城高急暮砧。此情此景，想當日翠翹心事，定與子美同慼。

Tưởng người dưới nguyệt chén đồng,
Tin-sương luống hãy, rày trông mai chờ.
Bên trời, góc bể bơ-vơ,
Tấm son gột rửa bao giờ cho phai.

回思月下盞杯同　　　　纏綣情深路萬里
海角天涯相永隔　　　　丹心難濯別離衷

回想當日月下同謳的人(金重)他定必早晚纏綣盼望我歸來的霜信了。但我孤零零處在天涯海角，一片丹心，縱受環境變幻的洗濯也永不會淡忘他呢！

註：古今詩話：霜信，雁之別名，色白體小，南歸則霜降，謂之霜信。
周時，萇弘殉國，三年發掘其屍，碧血丹心。

評：唐張九齡望月懷遠：海上生明月，天涯共此時。情人怨遙夜，竟夕起相思。滅燭憐光滿，披衣覺露滋。不堪盈手贈，還寢夢佳期。惟好景當前，乃益撩情懷也。

Xót người tựa cửa hôm mai,
Quạt nồng ấp lạnh những ai đó giờ?
Sân Lai cách mấy nắng mưa,
Có khi gốc tử đã vừa người ôm.

椿萱盼望倚門閭　　　　寒暑晨昏定省疏
萊院戲綵歡娛少　　　　梓木可曾合抱無

又想及父母，倚門倚閭，盼望我歸來，可知道弟妹們能盡了冬溫夏凊的孝道嗎？到而今寒暑幾易，已不能戲綵娛親了，而弟妹們也可能長成如梓木的合抱了。

註：戰國時，王孫賈朝出暮歸，其母倚門倚閭盼望。
孝經：孝子冬溫夏凊。黃香九歲，事父甚孝，扇枕溫衾，克盡子道。
周時老萊子戲綵娛親。詩曰：戲舞學嬌癡，春風動綵衣。雙親開口笑，喜色滿庭闈。
梓，落葉亞喬木，幹高二丈餘，葉掌狀淺裂，夏開唇形花，淡黃微紫，木材頗有用。詩：維桑與梓，必恭敬止。以父母之所植，而加恭敬也。後人因以爲鄉里之稱。

Buồn trông cửa bể gần hôm,
Thuyền ai thấp-thoáng cánh buồm xa-xa?
Buồn trông ngọn nước mới sa,
Hoa trôi man-mác biết là về đâu?

傍晚無聊觀海漁　　　　孤帆遠影有誰居
水流花落多興感　　　　身世飄零增喟歔

當着黃昏時候，她很苦悶的往觀海口，看那遠遠掩映着的孤帆，這可是金郎來找尋我嗎？當着新雨初晴，溪水沖灑，落花飄零，看了又不禁自傷身世。

註：翠翹在凝碧樓，見新水浮溪，早草拖嵐，潮聲曬坐，帆影拂欄。因成一律云：映窗新水浸溪花，早草拖嵐四望賒。近海潮聲曬坐濕，隔城帆影拂欄斜。風扶搜我輕登閣，浪逐征人到印沙。往事不堪頻淚落，爐香漫煑雨前茶。

評：人在無聊中，觸觸景生情。觀望孤帆而冀晤金郎，見飄花而自傷身世。文章寫出妙極。

Buồn trông ngọn cỏ dầu-dầu,
Chưn mây mặt đất một mầu xanh-xanh.
Buồn trông gió cuốn mặt duềnh,
Ầm-ầm tiếng sóng kêu quanh ghế ngồi.

離離原野草青青　　黯黯雲低海渺冥
簾捲秋風腰減瘦　　洶洶澎湃歎伶仃

她又看那原野離離，碧草青翠，白雲低迷，家鄉何處？況復滿面波濤澎湃，震撼坐椅，益發彷徨惆悵了。

翹又題十不借詞云：一不借，一不借，照看未盡禍飛來。咬牙禍飛來，兩分開。二不借，二不借，情短情長積滿懷。咬牙積滿懷，苦難排。三不借，三不借，思到無邊淚滿腸。咬牙淚滿腮，不能借。四不借，四不借，往事新懷排撇開。咬牙難擺開，去又來。五不借，五不借，恨咬銀牙半似呆。咬牙半似呆，強托腮。六不借，六不借，別酒將傾日色歪。咬牙日色歪，頭忽抬。七不借，七不借，怨煞王孫去不來王孫去不來，神鬼差。八不借，八不借，死到黃泉復轉來，黃泉復轉來，孽應該。九不借，九不借，生生拆散鸞凰借，拆散鸞凰借，怎安排。十不借，十不借，悲哀翠翹命兒乖。翠翹命兒乖，真可哀。

Chung quanh những nước non người,
Đau lòng lưu-lạc nên vài bốn câu.
Ngậm-ngùi rủ bức rèm châu,
Cách tường, nghe có tiếng đâu họa vần.

迴環山水盡他鄉　　寄恨題詩度夜長
惆悵舊歡情曷極　　東鄰步韻和聲揚

她迴環山川景物，都是他鄉客途。自傷流落，於是題了一首七律寄意。低倒底垂下珠簾不忍看，隔牆兒聞有和韻的聲音。

註：吳王為西施，鄭旦以椒花之房，貫細珠為簾幌，朝下以蔽影，夕捲以待月。
原傳：楚卿和韻云：樓外誰家青髻娃，長吟瞭轉碧桃花。愁侵簾底低嗚咽，怨句風前叫苦嗟。邀接芳香噴蝶粉，微道兩意寄窗紗。卿顏憐我多才藝，我卻憐卿未破瓜。

評：既然自稱才藝，但有文無行，的是可殺。

Một chàng vừa trạc thanh xuân,
Hình dung chải-chuốt, áo khăn dịu-dàng.
Nghĩ rằng cũng mạch thư hương,
Hỏi ra mới biết rằng chàng Sở-khanh.

斯文一脈少年郎　　俊秀儀容巾飾光
名喚楚卿羈旅客　　看來世系出書香

翠翹覺得奇怪，靜悄悄望去，見一位少年，形容俊秀，衣飾斯文。她暗念這可是書香一派的才子，於是靦覥跑出問詢，方知他名喚楚卿。

註：原傳：翹想伊人，同是書香一派。
書香，言子弟能讀書繼其世業也。林景熙詩：書香劍氣俱寥落。

Bóng nga thấp-thoáng dưới mành,
Trông nàng, chàng cũng ra tình đeo-đai.
«Than ôi ! sắc nước, hương trời,
Tiếc cho đâu bỗng lạc-loài đến đây,

朦朧月影照孤芳　　玉潔冰清冷艷妝
國色天香多眷戀　　嘆卿淪落百花場

那時候月色照入簾櫳，芳姿掩映，那青年緊着翠翹表示眷戀狀態。嘆息道：可憐這天香國色的美人兒，緣何慘遭淪落到這地步呢？
評：何來黃衫客，崑崙奴，說得忑動聽。

Giá đành trong nguyệt, trên mây !
Hoa sao, hoa khéo đọa-đày bấy hoa ?
Tức gan riêng giận trời già,
Lòng này ai tỏ cho ta, hỡi lòng ?

雲間月裡仙子鄉　　憔悴風霜嘆彼蒼
仗義雄心思蠢動　　阿誰為我作橋梁

妳真箇是月裏嫦娥，雲間仙子，緣何名花不幸，墮溷於泥呀？唉！地老天荒何限恨，塡膺悲憤表同情。我的心這樣，妳可能對我說出苦衷嗎？
註：嫦娥一作姮娥，古之仙人。搜神記：后羿請不死之藥於西王母，其妻嫦娥竊之以奔月。

Thuyền-quyên ví biết anh hùng ?
Ra tay tháo cũi, xổ lồng, như chơi !»
Song thu đã khép cánh ngoài,
Tai còn dồng-vọng mấy lời sắt đanh.

嬋娟倘使識英雄　　展施長技脫玉籠
半掩秋窗關不住　　心弦緊扣似操弓

這可愛的嬋娟女兒，若然能慧眼識英雄的話，則我施展手段，出柙脫籠易如反掌呢！翠翹聽了這番話，信疑參半，便退入窗內躲避，但禁不住這甜言蜜語的吸引，耳邊隱隱蕩漾這鐵釘般的音詞。
註：楊素府妓紅拂女張紅塵，慧眼識英雄，黃夜私奔李靖。
　情史：狎妓者思圖脫籍，如出獸於柙，出鳥於籠。

Nghĩ người‘ thôi lại nghĩ mình,
Cám lòng chua-xót, lạt tình chơ-vơ,
«Những là lần-lữa nắng mưa,
Kiếp phong-trần biết bao giờ là thôi?

個郎己自托情輸　　聊慰飄零信可娛
歷劫風塵良足苦　　火坑解脫急應圖

她想及楚卿仗義的話，備加憐愛，而想及自已的身世，也略煞飄零痛苦。自念云：若然長此底淪落火坑，那風塵歷劫要何時纔得了呢？

註：風塵猶言烟花。後村詩話：汴妓蔡奴，元豐中命待詔崔白，圖其貌入禁中。紹興中，潘子賤題其傳神云：嘉祐風塵中人，亦如此，盛哉！

評：翹在絕望中得一線生機，當然易受誘惑，然秀媽楚卿所佈陷阱，的是惡毒陰險。

Đánh liều nhắn một hai lời,
Nhờ tay tế-độ vớt người trầm-luân, !»
Mảnh tiên kể hết xa gần,
Nỗi nhà báo - đáp, nỗi thân lạc - loài.

懇切陳詞訴當初　　挑燈作罷一封書
片箋述盡心中事　　淪落花街別里閭

不如我拚個致意數言，請他施予濟渡，拯救我沉淪之身吧！想罷，她便用片箋叙述一切前因後果，說爲着報答親恩，以致賣身流落在這裏。

註：隋高祖紀：佛法深妙，道教虛融，咸降大慈，濟渡羣品。
沉淪猶言汩沒，杜甫詩：奮飛超等級，容易失沉淪。

Tan sương vừa rạng ngày mai,
Tiện hồng nàng mới nhắn lời gởi sang.
Trời tây lảng-đảng bóng vàng,
Phục thư đã thấy tin chàng đến nơi.

日出如輪懸太虛　　便鴻寄托達鄰居
斜陽冉冉黃昏後　　北雁傳來雙鯉魚

天曉霜散，趁着鴻便，投遞過去那邊。直待到日落黃昏時候，個郎已有覆書來了。

註：鴻較雁爲大，背與頸灰色，翅黑腹白，性勇，聽覺敏銳。世說可用以寄書。詩品沉著篇：鴻雁不來，之子遠行。所思不遠，若爲平生。

按：原傳載：翹致書楚卿時維九月十九日、投於樓下，托汲水啞童帶去。至暮乃接覆書。

Mở xem một bức tiên-mai,
Rành-rành «tích việt» có hai chữ đề.
Lấy trong ý-tứ mà suy;
«Ngày hai mươi mốt tuất thì, phải chăng?»

展開尺幅讀詞章　　昔越分明隱語詳
拆字看來廿一日　　戌時出走匆倉皇

翠翹展開梅箋觀看，清楚的題着「昔越」兩字。她推詳內裏意思：還可是教我二十一日戌時出走嗎？

註：箋，紙之小幅而華貴者，古以供題詠或書翰之用，箋上常繪雲霞花卉。梅箋喻香艷之信札。

Chim hôm thoi-thót về rừng,
Giá đồ-mi đã ngậm trăng nửa vành.
Tường đông lay động bóng cành,
Đẩy song, đã thấy Sở-khanh lẻn vào,

夜鳥歸巢叫吱喳　　下弦月照荼蘼花
東牆搖動疏枝影　　悄見楚卿揭碧紗

她等過一些時候，夜幕低垂，平林漠漠，宿鳥歸飛，吱吱叫遍，下弦月上，光照荼蘼架畔。忽然東牆影動，楚卿悄然，躡手躡脚推窗入來。

註：李白菩薩蠻詞：暝色入高樓，有人樓上愁。玉階空佇立，宿鳥歸飛急。
荼蘼落葉灌木，高四五尺，由根叢生，葉柄皆多刺，夏初開花，色似酒故名。
孟子：踰東牆而摟其處子。後世借用東牆，喻踰牆相從之事。

按：陰曆廿一晚戌時（晚上九時以後）始見下弦月上。

Sượng-sùng đánh dạn ra chào,
Lạy thôi, nàng mới rỉ trao ân-cần.
Rằng: «Tôi bèo bọt chút thân,
«Lạc đàn mang lấy nợ-nần yến anh.

嬌聲忸怩啟門迎　　細訴慇懃心又驚
弱質萍飄蒙搭救　　離羣孤雁保殘生

翠翹大着膽子跑出迎迓，拜見之後，隨低聲慇懃致意云：可憐我還萍泊微軀，離羣孤雁，遭蒙烟花鶯燕之債。

註：萍，水面浮生之植物，葉扁平而小，面背俱青。萍泊，言如萍之飄泊無定也。
雁相次而行，失羣則悲鳴。

«Dám nhờ cốt nhục. tử-sinh.
«Còn nhiều kết-cỏ, ngậm-vành về sau !».
Lặng nghe lẳm-nhẩm gật đầu :
«Ta đây nào phải ai đâu ? mà rằng !

肉骨功深德義尊　　啣環結草報鴻鈞
楚卿點首輕聲說　　我豈施恩圖報云

敢請你起死人而肉白骨，予以拯救。將來誓必結草啣環，報答大德的。楚卿靜聽了頷首輕聲底云：啊，姑娘誤了！我豈是施恩圖報的人嗎？
註：晉魏顆嫁其父之妾，不以爲殉。後與秦人杜回戰，見老人結草以亢回，遂獲之。夜夢老人告以感恩之詞，蓋老人乃婦之父也。
楊寶年九歲，至華陰山，見黃雀爲鴟梟所搏墜地。寶收歸養。後鳥啣白環四枚與寶。

«Nàng đà biết đến ta chăng?
«Bể trầm-luân, lấp cho bằng mới thôi !
Nàng rằng: «Muôn đội ơn người,
«Thế nào? xin quyết một bài cho xong.»

嫦娥能識我真尊　　苦海沉淪决手援
盼望英雄來作主　　慈航普渡善心存

妳可知道：我是仗義行俠的人，拯彼沉淪，塡平苦海，路見不平，故特來相助吧！素馨致謝道：那麼，我千萬的感戴你了，這件問題，無論如何也請你設法解決呢！
評：後生小子作大口氣者，其實多不可靠。

Rằng: «Ta có ngựa truy-phong,
«Có tên dưới-trướng, vốn dòng kiện-nhi.
«Thừa cơ lén bước ra đi,
«Ba mươi sáu chước, chước gì là hơn

追風名馬十分良　　帳下健兒素稱强
錯過時機難走脫　　錦囊妙計勿慌張

楚卿答應道：些件事何必憂慮，我有追風良馬，日行千里，況厠身帳下，素稱健兒。正要趁這機會逃遁，俗語說：三十六着，走爲上着呢！
註：唐韓翃少負才名，天寶未舉進士，鄰居李生贈以妾柳娘。後爲番將沙叱利所刦。韓悵然愁慘，有虞侯將許俊，以義烈自許，願得書當往致之。俊乘一馬牽一馬而馳，逕趨沙叱利之第，即還韓札，挾柳娘歸。
江湖語：三十六着，走爲上着。按：三十六着，即偷天換日，李代桃殭，圍魏救趙，假途滅虢，瞞天過海，金蟬脫殼，聲東擊西，移花接木等。
典出自南史：王敬則曰：檀公三十六策，走是上計。

Dù khi gió kép, mưa đơn,
Có ta đây cũng chẳng cơn-cớ gì!»
Nghe lời, nàng đã sinh nghi,
Song đà quá đỗi, quản gì được thân.

風雨飄搖不用慌　　刀槍劍戟又何妨
聞言戰慄生疑惑　　準備犧牲把苦嘗

縱然問路上或遭風雨飄搖，但有我在此，也無妨碍。翠翹聽這大言，心裏生疑，可是當着這般痛苦，也不管它日後身世了。
按：原傳載：楚卿初哄騙出金爲翹脫籍，旋慫恿翹逃走。
評：明知不是伴，事急且相隨。翹之處境，進退兩難。

Cũng liều nhắm mắt, đưa chân.
Mà xem con Tạo xoay vần đến đâu.
Cùng nhau lén bước xuống lầu!
Song-song ngựa trước ngựa sau một đoàn.

生死存亡聽彼蒼　　全憑造化任汪洋
相將靜悄下樓去　　快馬加鞭塵土揚

也罷！拚個合眼放步，以聽造化小兒循環之安排吧！於是她倆靜悄悄下樓，各跨一馬，前後緊緊相隨。
註：聊齋：合眼放步，以聽造化之低昂。按：造化小兒即天公。翹希望否極泰來。

Đêm thu khắc lậu canh tàn,
Gió cây trúc lá, trăng ngàn ngậm gương.
Lối mòn cỏ nhợt màu sương,
Lòng quê, đi một bước đường một đau.

秋夜更殘月色黃　　風飄葉落感悲傷
小蹊草徑濃霜滑　　步步思鄉九曲腸

那秋夜漫漫裏亂闖亂跑，倏而漏盡更闌，曉風掃葉，殘月凝光。況復小蹊草濕霜滑，崎嶇難行，兼以思歸心切更覺傷感。
註：晉左思冲詩。柔條旦夕勁，綠葉日夜黃，明月出雲崖，皎皎流素光。
評：李白詩：蜀道之難難於上青天。翹之出亡，景色慘絕。

Hồi thứ mười

Bước lưu-ly cũng liều mặt-phấn.
Lời dạy-bảo quen thói lầu xanh.

第十回：破落户反面無情 老娼根烟花教訓

Tiếng gà xao-xác gáy mau,
Tiếng người đâu đã mái sau dậy-dàng.
Nàng càng thổn-thức gan vàng,
Sở-khanh đã giẻ dây cương lối nào!

鷄聲喔喔起村莊　　　　遙擁人聲馬足忙
落魄驚魂心搗碎　　　　楚卿攬轡轉他方

俄而晨鷄報曉，人聲嘈雜。翠翹芳心彷徨，落魄驚魂之際，楚卿策轉馬韁不知馳向那處去了。

註：原傳載；楚卿途中恐伏者耳語，隨縱馬別方，丟翹受苦。

Một mình khôn biết làm sao,
Dặm rừng bước thấp bước cao hãi-hùng,
Hóa-nhi thiệt có nỡ lòng!
Làm chi? giày tía vò hồng lắm nao!

遺棄嬌娥在近郊　　　　落花隨處任風拋
懸崖峭壁多危恐　　　　蹂躪紅顏怨錯交

翠翹獨自不知怎樣應付，惟有高高低低的闖向林裏去，心中無限驚恐。啊！這情景天公眞的忍心了，爲什麼這樣蹂紅躪紫摧殘弱質呢？

註：天地之生成萬物曰化。如：化工，造化，造化小兒，俱指天公。

Một đoán đồ đến trước sau,
Vuốt đâu xuống đất, cánh đâu lên trời,
Tú-bà tốc thẳng đến nơi,
Hăm-Lăm áp điệu một hơi lại nhà.

人聲錯雜四圍包　　翼難飛兮爪難逃
窄路相逢秀媽面　　洶洶押解嘈叨叨

一圍人俄已追到前後包圍，致妳無翼飛天，無爪爬地。秀媽迅速跑上，怒氣冲冲底一路押調翠翹回去。
註：俗語：上天無路，入地無門。言無路可走。李白詩：黃鶴之飛尚不得，猿猱欲渡愁攀援。

Hung-hăng chẳng hỏi chẳng tra,
Dang tay vùi liễu, dập hoa tơi-bời.
Thịt da ai cũng là người,
Lòng nào hồng rụng thắm rời chẳng đau.

手執皮鞭撻撻苛　　摧殘苦命等鴻毛
釜魚鍋蟻任煎炙　　柳慘花愁痛哭號

到了家中，秀媽兇狠底不問不査，盡力施出摧花折柳那手段。唉！這樣朴擊，試問具氣血肌膚的，那個不覺痛苦，遭遇這辣手摧花，零脂落粉那個不覺得傷心呢！
評：全書多用花柳，紅紫，鶯燕，脂粉等香艷詞語作代名詞，而妙在讀者皆會意暗指佳人。

Hết lời thú phục, khẩn cầu,
Uốn lưng thịt đổ, giập đầu máu sa.
Rằng: «Tôi chút phận đàn-bà,
Nước non, lìa cửa lìa nhà đến đây.

叩首徒呼無奈何　　嬌軀難抵折磨多
飄零弱女求恩釋　　恕我青青出水荷

翠翹祗捱不住苦楚，於是首服罪狀，極力懇求，祇見她的玉軀頓然鞠躬，血淚汍瀾叩首。哭訴云：想我弱質婦流，離鄉別井，跋山步川到來這裏。
評：翹至此自稱爲婦人。譜開始有自卑感矣

Bây giờ sống thác ở tay,
Thân này đã đến thế này thì thôi!
Nhưng tôi có sá chi tôi,
Phận tôi đành vậy, vốn người để đâu?

生死存亡權在操　　此身無望出籠牢
自知獲罪誠難逭　　怎奈多虧血本糟

現在生死之權已操在你手，身處絕境，夫復何言。我一死毫不足惜，但你的血本也何歸呢？
評：在吃苦不消中，翹迫得用言圖脫身。

Thân lươn bao quản lấm đầu,
Chút lòng trinh bạch, từ sau cũng chừa!»
Được lời mụ mới tuỳ cơ,
Bắt người bảo-lĩnh làm tờ cung-chiêu.

順從母命息艱訶　　潔白貞操任琢磨
聽罷隨機思轉變　　招供責保莫謬訛

吧了，做到這兒就不管泥首汚辱，從今後一片貞白節操也難保全了！秀媽得到翠翹答允，於是隨機應變的着她找人保領並寫下供招。
註：保領：担任保證其後果。
　　供招：寫供詞自承其過失。
　　原傳：翠翹云：此身如甑既破矣！伴新不如伴舊，願跟阿媽做生涯。

Bầy vai có ả Mã-Kiều,
Xót nàng, ra mới đánh liều chịu doan.
Mụ càng kể nhặt, kể khoan.
Gạn-gùng đến mực nồng-nàn mới tha.

馬翹儕輩息風波　　情願擔當保玉娥
惡毒秀媽加緊縛　　條條苛刻苦張羅

儕輩有一名馬翹，見狀憐憫，她便用來許個保領。秀媽多方要挾，條件或緊或寬，極盡威迫利誘，然後赦過。
按：根據原傳載：翹之賣身在四月底，抵達臨淄爲五月底，自刎後須調理百日，乃遭楚卿哄騙。至是姊妹帮馬翹出予維護保領，飲以散瘀湯藥，翹臥床匝月，始能行動如常。

Vực nàng vào nghỉ trong nhà,
Mã-kiều lại ngỏ ý ra dặn lời.
«Thôi đà mắc lận thì thôi!
Đi đâu chẳng biết con người Sở-khanh?

扶持誘掖返香窩　　仔細叮嚀𢚸度和
應識楚卿是騙子　　狂徒隊裏喚阿哥

翠翹疲不能興，由馬翹扶她返房裏安歇，並囑咐云：吧了！這番中了騙局，那楚卿小子的臭名那個不知道他呢？

註：原傳：馬翹謂翠翹曰：楚卿乃天下薄情子，不知賺了多少姊妹。鴇兒挽他來，許他三十兩銀子，叫他用拖刀計來騙爾。

按：觀察語氣，馬翹殆亦曾經此苦。

Bạc tình nổi tiếng lầu xanh,
Một tay chôn biết mấy cành phù-dung!
Đà-dao lập sẵn chước dùng.
Lạ gì một cốt, một đồng, xưa nay!

贏得青樓薄倖名　　芙蓉薄命任犧牲
拖刀反斫狡施計　　童骨聲通早結盟

這贏得青樓薄倖兒的人兒，一手裏不知埋沒了幾許姊妹變作薄命芙蓉。他的拖刀辦法立下多時，對於神降者與童子報之串騙，有何足驚奇呢！

註：杜牧詩：落魄江湖載酒行，楚腰纖細掌中輕，十年一覺揚州夢，贏得青樓薄倖名。

李白詩：朝爲芙蓉花，暮作斷腸草（昔作芙蓉花，今爲斷腸草）按：芙蓉朝開暮謝，喻美人之先春。斷腸草一名胡蔓，產於嶺南高雷一帶，花色好如芙蓉，葉有奇毒，入口斷腸，號爲妖草。李白詩意指千金小姐一旦落魄，變作丫鬟。

拖刀計：詐敗誘追而卒然回刀殺敵。

Đồng 童子報。cốt 骨，神降者。意指人鬼通同一氣串騙。

Có ba mươi lạng trao tay.
Không dưng, chi có chuyện này, trò kia!
Rồi ra trở mặt tức thì.
Bớt lời, liệu chớ sân si, thiệt đời.»

三十兩銀已付清　　安排陷阱奸謀行
嗔痴切莫隨風擺　　反目無情面轉橫

爲着鴇母交給他三十兩銀行事，無端端那會有生出這宗事情呢！今後他對妳已反而無情了，幸勿太過嗔痴迷戀，徒自討苦吃吧！

註：嗔：忿怒。痴：愚笨，死心迷戀。馬翹勸勉不要對逃亡生怒，莫向楚卿太過痴戀。

評：俗語說：痴心女子負心漢，翠翹一生太過多情，所以偏遇情誤。

Nàng rằng: «Thề thốt nặng lời,
Có đâu mà lại ra người hiểm sâu!»
Còn đương suy trước, nghĩ sau,
Mặt mo đã thấy ở đâu dẫn vào.

山盟海誓把心傾　　　豈肯贏爭薄倖名
作態惺惺真險毒　　　翻簾驀見厚顏呈

翠翹答道：他對我許下重誓，恐未必會變成這樣陰險呢！一言未了，還正思前想後，而楚卿已蒙着厚顏逡巡入來。
註： mặt mo 言人之厚顏如竹，檳榔等籜葉。
按：厚顏：謂不知羞愧。詩：顏之厚也。孔稚珪北山移文：豈可使芳杜厚顏，薜荔蒙耻。

Sở-khanh lên tiếng rêu-rao;
Rằng: «Nghe Mới có con nào ở đây.
Phao cho quyến gió rủ mây,
Hãy xem có biết mặt này là ai?»

身搖步擺並揚聲　　　妮子新來瞎眼睛
胆敢擧誣人誘惑　　　廬山面目看分明

他揚聲嚷嘈云：聽聞這樣有一小妮子，膽敢散播流言謂我向她引誘幹些風雲之事！我特來認真面目，看她是那樣人？
註： phao 拋，phao tiếng dồn 播散流言，
易經：雲從龍，風從虎。喻趁着際遇，即指楚卿黃夜誘翹私奔。

Nàng rằng: «Thôi thế thì thôi!
Rằng không, thì cũng vâng lời rằng không»
Sở-khanh quát mắng đùng-đùng,
Bước vào, vừa sắp thị hùng ra tay.

寒蟬噤口不思鳴　　　留待將來衆批評
喝罵洶洶頻頓足　　　恃雄出手氣猷生

翠翹很憤慨道；吧了，吧了，你既然自謂沒有，我也從言沒有吧！楚卿驟變洶洶喝罵，遙跑上前，打算恃雄施威。
評：儇薄子拋浪頭，是其慣技。

Nàng rằng: «Trời nhẽ có hay!
Quyến anh rủ yến, sự này tại ai?
Đem người đẩy xuống, giếng khơi,
Nói rồi, rồi lại ăn lời được ngay!

哭訴呼天何不幸　　同逃罪孽事誰成
推人落井猶下石　　自食其言踐落英

翠翹悲呼道：天公啊！你可知道嗎？這宗引誘鶯燕事情是誰的罪過呀？他把人推入井，又復即時自食其言呢！
註：韓愈文：擠人入井，又從而下石焉。
　　食言：言之僞也，指言而不行。

Còn tiền «tích việt» ở tay,
Rõ-ràng mặt ấy, mặt nầy chứ ai?»
Lời ngay, đông mặt trong ngoài,
Kẻ chê bất nghĩa người cười vô-lương!

昔越紅箋墨潘瑩　　傖夫面目正清清
言宏氣壯驚鄰座　　負義昧良判顯明

翠翹當衆聲討其罪云：他所寫「昔越」兩字的箋子，於今仍在我手裏，顯然正這面目，還有何面目呢？這番義正詞嚴的話，驚動了國家內外，激起公憤，或嗤他不義，或笑他無良。
評：「昔越」二字，妙文，奇謎也，乃出於賤子之手，殊令文章失色。「無才不足以濟奸」信然。

Phụ-tình án đã rõ-ràng,
Dơ tuồng, nghỉ mới kiếm đường tháo lui,
Buồng riêng, riêng những sụt-sùi,
Nghĩ thân mà lại ngậm-ngùi cho thân.

指証何須到法庭　　理虧竟自潛無形
傷懷身世悲嗚咽　　影隻形單百轉驚

這宗負情案判決顯然，楚卿無地自容，遁匿不堪，惟有抱頭鼠竄。翠翹亦退回房裏嗚咽啜泣，自思自嗟傷悵自憐。
注：負情：辜負恩情。殷桂英魂罵王魁：君輕恩薄義，負約渝盟，使我至此。

«Tiếc thay trong giá trắng ngần.
Đến phong-trần, cũng phong-trần như ai!
Tẻ, vui cũng một kiếp người,
Hồng-nhan phải giống ở đời mãi ru?

清如冰雪白如銀　　淪落風塵世俗身
離合悲歡桃李封　　何堪紅粉任繽紛

她想道：可惜我玉潔冰清之軀，到了淪落風塵也一如人們之淪落風塵。啊！是悲是歡，無論如何也一封了，縱你紅顏絕色也豈能永遠底保留青春嗎？

古詩：清如冰雪白如銀。指美人之玉潔冰清。

評：蘭花不芳，荃蕙化茅，昔日茅草，今爲蕭艾。屈子流放，百世傷悲，而翠娘淪落直千秋恨事也。阮攸先生深爲翠翹哀，亦借酒澆愁耳！

Kiếp xưa đã vụng đường tu,
Kiếp nay chẳng kẻo đền bù mới xuôi!
Dẫu sao bình đã vỡ rồi.
Lấy thân mà trả nợ đời cho xong!»

生前缺德不修真　　今世仍須罰漂淪
曾經破甑難爲惜　　拋却殘身償俗塵

這不過我前生慵懶修行，以致今生少不免酬償方了，啊！橫豎此身如瓶已破了，惟有犧牲色相來還業障。

註：後漢孟敏荷甑，墮地，不顧而去。郭林宗問其意，曰：甑已破矣，視之何益。後世喻女子失貞曰破甑。

評：舊禮教對於貞字，有時失諸偏頗，看得忒重。翠之屈伏，半由遭苦不佳，半也由此意識做成。

Vừa tuần nguyệt sáng, gương trong,
Tú-bà ghé lại thong-dong dặn-dò;
«Nghề chơi cũng lắm công-phu,
Làng chơi ta phải biết cho đủ điều»

光華月影照西廂　　靜聽秀媽說妓章
風月工夫須講究　　生涯發達靠當行

翹在院裏休養一個月，那晚夜晴空若練，月明如鏡，秀媽駐足從容吩咐道：女兒啊這風月場所很講究工夫的，而幹這生涯也要知得透澈纔好。

註：工夫：亦作功夫，指精好巧妙，
風月場所：指男女調情戀愛之場。

Nàng rằng «Mưa gió dập-dìu,
Liều thân, thì cũng phải liều thế thôi!»
Mụ rằng: «Ai cũng như ai,
Người ta ai mất tiền hoài đến đây!

翹云已拚任汪洋　　暴雨狂風草上霜
我女居心如淡薄　　誰能破費入歡場

翹答道：任憑翻雲覆雨，拚了此身承歡而已！秀媽解釋云：女兒有所不知了，因爲人人如是，平平無奇，那能顚倒衆生，長來買笑呢！

註：雲雨指巫山神女典。古詩：爲雲爲雨楚襄王。宋玉高唐賦序：昔者先王嘗遊高唐，怠而晝寢，夢見一婦人曰：妾巫山之女也，爲高唐之客，聞君遊高唐，願薦枕席。王因幸之。去而辭曰：妾在巫山之陽，高丘之阻，旦爲朝雲，暮爲行雨，朝朝暮暮，陽台之下。

Ở trong còn lắm điều hay,
Nỗi đêm khép mở, nỗi ngày riêng chung»
«Này con thuộc lấy làm lòng,
Vành ngoài bảy chữ, vành trong tám nghề.

隱秘虛玄最擅長　　縱橫捭闔温柔鄉
纏綿輾轉鈎魂術　　巧笑微顰密灌湯

當然的內裏大有玄虛，夜間或迎或拒，日間若即若離，來大灌迷湯呢。在表情與行動上，有七字八藝秘訣，女兒啊！妳要口誦心維纔是。

註：七字：泣、剪、刺、燒、嫁、走、死。即詐哭以表眞情。剪髮以示盟誓。刺客姓名於臂以表懷念。燒香共締鴛盟。許嫁以示摯愛。肯走以示追隨。詐死以哄要挾。

八藝：擊鼓催花，金蓮雙鎖，大展旗鼓，慢打輕敲，緊逼暫軼，左扶右持，鎖心追魂，擺神任鎖。俱言床第工夫。

Chơi cho liễu chán hoa chê,
Cho lăn-lóc đá, cho mê-mẫn đời,
Khi khóe hạnh, khi nét ngài,
Khi ngâm-ngượi nguyệt, khi cười-cợt hoa,

花慵柳倦再騰驤　　癡迷顚倒細呼郎
做出千般嬌媚態　　裝成一片假心腸

要使到那尋花問柳的神迷意惘，輾轉顚倒。時或微展杏臉傳情，時或暗感蛾眉顰鎖，時或月下吟哦，時或花前調笑。

註：杜甫漫興：顚狂柳絮隨風舞，輕薄桃花逐水流。

評：秀媽訓導之條件，惟才情色藝如翹者，方克勝任，翹，豈鎖骨菩薩之化身耶？

Đều là nghề nghiệp trong nhà,
Đủ ngần ấy nết, mới là người soi»
Gót đầu vâng dạy mấy lời,
Dường chau nét nguyệt, dường phai vẻ hồng.

個裏玄虛應記詳　　看家本領要知方
數言訓誨從頭囑　　深鎖蛾眉意態愴

這都是青樓裏的看家本領，要達到這水準，方始能吸引，使人暱照迷戀。翠翹聽這訓導，不覺悲從中來，眉黛深鎖，玉容黯淡起來了。
按：soi 或解作 sành sõi 意即工夫老練。

Những nghe nói, đã thẹn-thùng,
Nước đời lắm nỗi lạ-lùng khắt-khe!
«Xót mình cửa các buồng khuê,
Vỡ lòng, học lấy những nghề-nghiệp hay!

憐卿遭際溫柔鄉　　入耳難堪氣不揚
時乖運舛多悽慘　　閨秀開張學這行

因爲這些穢語，令她羞愧不禁，人生遭際可算奇怪慘酷之至了！自憐本是閨閣美才，今日偏來啓蒙學習這些色笑生涯嗎？
註：閨閣：女子所居之所。宋史，涂端友妻陳氏曰：吾聞貞女不出閨閣。
vỡ lòng 啓蒙，啓發蒙昧。指初學入門。

Khéo là mặt dạn mày dày,
Kiếp người đã đến thế này thì thôi!
Thương thay thân phận lạc-loài
Dẫu sao cũng ở tay người biết sao?

送舊迎新靦腆顏　　穿紅著綠舞腰彎
鮮花零落任攀採　　啼笑因人血淚斑

啊！巧作靦覥厚顏事，人生如此，夫復何言！傷哉，我還墮淪淪落身世，生死在人掌握，暫迫處此，雖欲抗拒也無從了。
評：阮攸先生痛爲啼笑因人，送迎顏色之苦，不特爲翠翹悲，亦借作自悲耳！

Lầu xuân, mới rủ trướng đào,
Càng treo giá ngọc, càng cao phẩm người.
Biết bao bướm lả ong lơi,
Cuộc say đầy tháng, trận cười suốt đêm.

初度青樓桃帳垂　　高標聲價碧雲姿
遊蜂玩蝶紛顛倒　　對酒當歌曲幾支

自從翠翹在青樓垂下桃花帳，她的玉貌愈高聲價，她的品評愈發高超。幾許蜂蝶爲她痴迷，竟夕歡娛，竟月醉宴。

註：拾遺記：蜀先主有甘后，玉質柔肌，態媚容冶，河南有獻玉人，乃取置后側，后與玉人齊色。

Dập-dìu lá gió, cành chim,
Sớm đưa Tống-ngọc, tối tìm Trường-khanh
Khi tỉnh rượu, lúc tàn canh,
Giật mình, mình lại thương mình xót-xa.

門庭熱鬧貨居奇　　宋玉長卿夜夜隨
酒醒更殘人去後　　寒燈獨對不勝悲

啊！這眞個枝迎南北鳥，葉送往來風，朝朝暮暮所送往迎來的人客，多是宋玉，司馬長卿風流之士。可是翠翹別有懷抱，當着更闌人散，宿酒回醒的時候，深自警惕，倍添惆悵。

註：薛濤幼聰慧，其父指井梧詠：庭除一古桐，聳幹入雲中。濤續：枝迎南北鳥，葉送往來風。父以爲不祥，後濤在蜀淪作校書。黎文青博士著有：風葉鳥枝（lá gió cành chim）一書，典故卽取於此。

宋玉與司馬長卿俱古代之風流才子。

按：司馬相如慕藺相如之爲人，故套其名，別字長卿。長字應讀上聲乃合。

«Trước sao phong gấm rủ là,
Giờ sao tan-tác như hoa giữa đường!
Mặt sao dày gió dạn sương!
Thân sao bướm chán ong chường bấy thân!»

回憶披羅著錦時　　而今輕絮曉風吹
飄零弱質歸何處　　此恨綿綿無絕期

想當初封錦垂羅（穿紅著綠）何等高貴，到如今墮溷落泊，猶如敗柳殘花。一副厚顏遭受風霜欺壓，大好身披備嘗蜂蝶摧殘。

註：綺羅香指貴家婦女所御衣服：唐詩：蓬門未識綺羅香。

風霜蜂蝶等詞語，俱指喩摧殘名花者。

嘲妓詩：一雙玉手千人枕，半點朱脣萬客嘗。

Mặc người mưa Sở mây Tần,
Nhưng mình, nào biết có xuân là gì?
Đòi phen gió tựa, hoa kề,
Nửa rèm tuyết ngậm, bốn bề trăng thâu.

春雲楚雨假纏綿　　雪月風花不夜天
春去春来何足惜　　笑顰偎倚枉傷憐

恁他倆幹那秦樓楚舘雲雨巫山的事情，但翠翹的內心還有什麼青春快樂呢？好幾囘底高閣乘風，幽徑看花，捲簾賞雪，憑窗弄月，來消磨歲月。

註：秦樓楚舘，俱借指歌舞歡娛之所。李白詞：簫聲歇，秦娥夢斷秦樓月，秦樓月，年年柳色，灞陵傷別，陳師詩：洛川立處花橫水，楚舘歌時燕在梁。
xuân 男女相悅之事曰春。周禮：仲春之月，令會男女。詩：有女懷春，吉士誘之。
驛亭女子題詩：恰似梨花經雨後，可憐零落不成春。

Cảnh nào cảnh chẳng đeo sầu,
Người buồn, cảnh có vui đâu bao giờ!
Đòi phen nét vẽ, câu thơ,
Cung cầm trong nguyệt, nước cờ dưới hoa.

悽愴意緒自年年　　好景當前祇恨塡
詩畫琴棋歡樂少　　酒綠灯紅愁萬千

可是每一景色都祇帶來愁悶，當着傷心之際，何曾足以言歡。她也好幾囘底和人客們描摹丹青，觴詠佳句，月下琴弦，花陰着弈，來相與爲歡。

註：李陵答蘇武書：左右之人，見陵如此，以爲不入耳之歡，來相勸勉。異鄉之樂，祇令人悲增忉怛耳！

評：阮攸先生把風花雪月好景，詩畫琴棋韻事，隨意抑揚，嵌入詩章，志個生動，意到筆到，眞奇才也。

Vui là vui gượng kẻo là,
Ai tri-âm đó mặn-mà với ai!?
Thờ-ơ gió trúc, mưa mai,
Ngẩn-ngơ trăm nỗi, dùi mài một thân.

勉强承歡曲意旋　　知音人渺誰牽纒
竹風梅雨添情思　　苦惱百般怎教宣

但這勉强逢迎色笑，究竟誰是知音，誰是投契呢？當着竹風梅雨之候，惟覺漠然寡歡，悵惘躑躅孑然一身，消磨歲月虛度韶光吧了。

註：今古奇觀：知音說與知音聽，不是知音不笑談。
松竹梅歲寒三友，本指風雅之物，但翹以心情悵惘，好景當前反覺黯黯寡歡。
梅雨：節候名，初夏溼潤多雨，適當梅熟之候，俗稱梅雨。
朱慶餘詩：梅天馬上愁黃鳥，澤國帆前見白雲。古詩：五月江南雨，迎梅又送梅。蘇小小詞：燕子銜將春色去，紗窗幾陣黃梅雨。

評：翹之啼笑因人環境足悲，而阮先生俯仰新朝進退失據，其境遇更足悲也。（不知三百餘年後，天下何人哭素如？）絕命語何等沉痛。

Ôm lòng đòi đoạn xa gần,
Chẳng vò mà rối, chẳng dần mà đau!
«Nhớ ơn chín chữ cao sâu,
Một ngày một ngã bóng dâu tà-tà.

輾轉柔腸遍萬千　　如絲紊繞斷還連
今生鞠育恩深重　　遠盼桑榆眼欲穿

她思前想後，無限懷抱，迴腸盪魄，紊絲繚亂。唉！堪嘆父母生我，劬勞未報，而他倆桑楡將晚，已在暮年，夕陽雖好，祇近黃昏。

註：九字劬勞：詩經谷風章，蓼莪篇：父兮生我，母兮鞠我，拊我、畜我、長我、育我、顧我、復我、出入腹我；欲報之德，昊天罔極。
桑楡謂日落光留，以喻晚年。後漢書：失之東隅，收之桑楡。王勃滕王閣序：東隅已逝，桑楡非晚。

Dặm ngàn nước thẳm, non xa,
Nghĩ đâu thân-phận con ra thế này!?
Sân hòe đôi chút thơ ngây,
Trân cam, ai kẻ đỡ thay việc mình?»

山高水遠隔雲天　　墮落兒身尚惆然
槐院幼小蚩蚩輩　　湯藥甘珍誰代煎

今日山高水遠，千里迢迢，啊！他倆可知我的身世這般淪落呢！？那槐院弟妹還很幼稚，對於珍甘奉侍，他可能代我勞嗎？

註：槐落葉喬木，高二三丈，葉複羽狀，初夏開花如蝶形，色黃。宋瑯琊王氏，世爲公卿，盛於江左。其祖王佑植三槐於堂前曰：後世子孫必有爲三公者
珍甘：珍羞美味，可口品物。

«Nhớ lời nguyện ước ba sinh,
Xa-xôi ai có biết tình chăng ai?
Khi về hỏi liễu chương-đài,
Cành xuân đã bẻ cho người chuyên tay!

廻思月下訂三生　　遙遠誰能寄苦情
重來若訪章台柳　　攀折青條已變更

又憶起當初三生願約，伊人渺渺，金郎呀，你可知我受苦的處景嗎？若然從遼陽回來訪問章台柳，縱使長條依舊垂，也應攀折於他人之手了！

註：韓翊出爲從事，置柳氏於長安，寄詩候之曰：章台柳，章台柳，昔日青青今在否？縱使長條依舊垂，也應攀折他人手？！柳氏答詩曰：楊柳枝，芳菲節，可恨年年贈離別。一葉隨風忽報秋，假使君來豈堪折。其後柳氏爲番將沙吒利刼奪，幸得虞侯許俊奪回。故後人有詩曰：
幾年流落在天涯，萬里歸來兩鬢華。翠袖香殘空浥淚，青樓雲渺定誰家。
佳人已屬沙吒利，義士今無古押衙。回首音容兩沉絕，春蕊休啭沁園花！
天寶十四年七夕，明皇與楊貴妃誓：願生生世世，結爲夫妻。

Tình sâu mong trả nghĩa dày,
Hoa kia đã chắp cây này cho chưa?»
Mối tình đòi đoạn vò tơ,
Giấc hương-quan luống mẫn-mơ canh-dài.

報義酬情重諾盟　　移花接木可曾行
愁懷纏綣如絲捲　　夜夢鄉關隔萬程

啊！你情深似海，義重如山，我所希望用接木移花之計，翠雲妹妹可能代踐了嗎？翠翹情懷纏綣，如繭自縛，似絲自紊，長夜漫漫，鄉關夢繞，益覺惘然。
註：崔顥題黃鶴樓詩：日暮鄉關何處是？烟波江上使人愁。

Song sa vò võ phương trời,
Nay hoàng-hôn đã, lại mai hôn-hoàng.
Lần lần thỏ bạc ác vàng,
Xót người trong hội đoạn tràng đòi cơn!

渺渺碧空瞻彼蒼　　怕黃昏到又昏黃
烏飛兎走流光去　　幾度腸斷幾廻腸

傍晚時分，紗窗遠望，天涯茫茫伊人何處，祇有徒自傷感，生怕黃昏到了又復昏黃。漸而烏飛兔走，日月遞遷，斷腸會裏的薄命女兒，虛度韶光，歷盡悲苦。
註：古詩：哭損雙眸腸欲斷，怕黃昏到又昏黃。斷腸會裏有題名，乃淡仙應夢報告之語。
評：黃昏月上，正酒綠燈紅，紙醉金迷，而娛樂場中，有不少對人歡笑背人愁之可憐紅粉。火坑蓮之苦，實不足爲外人道也。

Đã cho lấy chữ hồng nhan,
Làm cho, cho hại, cho tàn, cho cân!
Đã đày vào kiếp phong-trần,
Sao cho sỉ-nhục một lần mới thôi!

紅顏女子酒家倡　　踐踏殘英亦足傷
償盡風塵寃孽債　　這番恥辱恨難量

這都因爲妳是薄命紅顏，多情種子，所以天公有意多方折磨，備加摧殘，然後稱當名符其實。既然貶謫你淪落這風塵劫數，無論如何也要你遭受一番恥辱方吧！
註：Cân 斤：相等平衡，稱當之意。貶謫：遭受貶斥，流離顛沛。
　　古語：士可殺不可辱。人之受辱，去死幾希！
評：阮攸先生之被迫出仕新朝，備嘗妒忌冷酷，故本書始終爲翠翹悲，實則先生自悲也。連用幾個（cho 要令到）更蘊無限感慨，意態萬千。

◎上集已完◎

盟山誓海

踏青邂逅金郎

念此嬌貴之軀竟同牆花路柳

倘念骨肉之情代姊下嫁

（各幅電版俱由崔瀟然先生供給資料）

秀媽烟花教訓

翠翹蘭湯出浴

官姐竊聽翠翹束生訴情

楚卿約翠翹月夜私奔

越南第一文藝奇書——下集

金雲翹

評講

阮攸先生原著

李文雄譯述

梁流畫室：堤岸医生街六十六號後面三十一號

Kiều mộng Đạm-tiên 翹夢淡仙 120c

1200

Thôi đừng thước dữ, cưu hờn,
Làm chi lỡ dịp, cho đờn ngang cung?
Đã đưa đến trước cửa công,
Ngoài thì là lẽ, song trong là tình.

鵲巢鳩佔棲鴛鴦　　琴瑟莫教亂配簧
惜玉憐香存積德　　情理依判幾參詳

吧了！這宗鵲巢鳩佔的事情，你東翁老人家也無謂兇狠仇恨她了，何必硬生生底琴瑟失調，宮商離譜呢？這件案既然告到公門，表面上公道應要依理判斷，可是內裏察看也要體念骨肉原情寬宥吧！

註：詩經：維鵲有巢，維鳩居之。指鵲有巢而鳩入佔。
官署(公門)判案，多根據情，理，法，三方論斷。

Dâu con trong đạo gia - đình,
Thôi thì dẹp nỗi bất bình là xong!»
Kíp truyền sắm sửa lễ công,
Kiệu hoa cất gió, duốc hồng diềm sao.

宜家宜室卜其昌　　平息風波鼓退堂
准備公儀傳令送　　紅燈花轎靚新妝

啊！這對佳兒佳婦也算遵守家道，不如你老人家收斂那不平之忿悶吧！繼着，傳令整頓儀式，公堂成親，星夜高燒紅燭，風馳乘坐花轎回去。

註：原傳：官命左右修綵旗鼓樂，用雙轎送回束宅。

評：古者百里侯，身爲民父母，秉判處倫常姻配之權。此案以憐才得告團圓，足見文章有價。此公亦可人也哉！

Bày hàng cổ xuý xôn - xao,
Song-song-đưa tới trướng đào sánh đôi.
Thương vì hạnh, trọng vì tài,
Thúc-ông thôi cũng dẹp lời phong-ba.

喧天鼓吹響悠揚　　對對雙雙入帳房
衾枕重溫無限好　　束翁歡喜笑容光

綵旗排行，鼓吹喧天，雙雙抬舁，並肩携手送入桃花帳裏。這宗案告了段落，束翁初時不平，後來因爲重才，憐行，所以對翠翹也歛盡風波了。

註：漢制，樂列於殿庭者曰鼓吹。有短簫，鐃歌，橫簫，大鼓等樂器。臣下受特賜者，亦得用之。（吹字讀去聲）

Hồi thứ mười ba

Nông nỗi biệt ly, dùng - dằng chẳng nỡ,
Trong ngoài kín mít, thói - thái những ghen.

第十三回：別心苦豈忍分離
醋意深全不說破

Huệ lan sực - nức một nhà,
Từng cay - đắng, lại mặn - mà hơn xưa.
Mảng vui rượu sớm, trà trưa,
Đào đà phai thắm, sen vừa nảy xanh.

蕙蘭馥郁室芬芳　　苦盡甘來味遍嘗
箕帚井臼盡婦道　　桃花已落蓮花香

這小家庭，新婚燕爾，蕙蘭馥郁，曾經辛酸，更濃情愛。他倆樂也無涯，朝把盞，午品茗，駒光如駛，春去夏來，桃巳淡紅，蓮正標綠。

註：蕙俗名佩蘭，又名薰草，與蘭同科，俱著芬芳。成語考：子孫昌盛，謂之蘭桂騰芳。此處喻指束生翠翹克盡孝道。
Mảng : man mác 茫茫無涯。

Trướng tô vắng - vẻ đêm thanh,
E tình, nàng mới bày tình riêng chung :
«Phận bồ từ vẹn chữ tòng,
Đổi thay nhạn - yến, đã hòng đầy niên.

流蘇帳裏訴衷情　　離合悲歡甚感傷
蒲柳嬌姿完好夢　　鴈來燕去倏年長

清夜寂靜，流蘇帳裏翠翹很掩抑底與阿郎商量那離合之事。她說：想我蒲柳之姿，一自得圓從夫之道，燕雁代飛，瞬將一年。

註：雁燕俱候鳥，雁秋來春去，燕春來秋去。指光陰迢遞，春復徂秋。世語：燕雁代飛。

Tin nhà ngày một vắn tin,
Mặn tình cát - lũy lạt tình tao - khang.
Nghĩ ra, thật cũng lạ đường,
Tăn - hơi ai kẻ giữ - giàng cho ta ?

澆漓世俗薄糟糠　　葛藟情殷家訊荒
厭舊憐新身不正　　蜚長流短最堪防

你的家書日益疏遠，殷情葛藟(妾)而薄念糟糠(大婦)想起來，還很不像樣，祇恐怕人們洩漏秘密，沒有肯代爲保守消息呢？

註：胡陽公主寡，漢光武帝欲尙宋弘。弘辭曰：貧賤之交不可忘，糟糠之妻不下堂。意謂不可貪新忘舊。

Trộm nghe kẻ lớn trong nhà,
Ở vào khuôn - phép, nói ra mối - đường.
E thay những dạ phi - thường.
Dễ dò rốn (rún) bể, khôn lường đáy sông !

竊聞大婦名聲揚　　獅吼牙張當道狼
訂立家規多束縛　　人心難測海難量

竊聞家中大婦，居處法則，言詞條理，尤恐心懷非常嫉妬，爲因俗語說：海深可測，人心難量呢！

註：古語：江湖雖深尤可測，人心岩險也難量。

評：宦姐之嫉妬險毒，風傳千里外，可知非容易惹取。

Mà ta suốt một năm ròng,
Thế nào cũng chẳng giấu xong được nào.
Bấy chầy chưa tỏ tiêu hao,
Hoặc là trong có làm sao chăng là ?

長年繾綣在他鄉　　訊息播張莫隱藏
內裏玄虛容有計　　風吹草動正堪妨

而我倆相處已一年長了，怎麼樣也很難保守秘密呢，向來她(大婦)沒有表露消息，還或許內裏大有玄虛嗎？

註：Tiêu-hao 消耗，凡受無形之損失；逐漸減少者曰消耗。此處借謂用消息，指吉凶善惡之音信。

Xin chàng kíp liệu lại nhà,
Trước người đẹp ý, sau ta biết tình.
Đêm ngày giữ mực giấu quanh,
Rày lần mai lữa như hình chưa thông» !

請郎準備勿傍徨　　先事通知較老行
終日流連長不返　　東窗事發罪難當

請郎早些料度回去，先使大婦愜意，再查察情意探取消息。爲着日夜底祕密隱瞞，遷延時光終非久計。

註：原傳：束生祕密營金屋藏嬌，住了半年，翹覺終非久計，因勸生歸探訊息，並着坦白諜諸婦，納翹作小星。

Nghe lời khuyên nhủ thong - dong,
Đành lòng sinh mới quyết lòng hồi trang.
Rạng ra gởi đến xuân - đường,
Thúc - ông cũng vội giục chàng ninh gia.

從容數語正知方　　催促檀郎收整裝
啟報束翁歸梓去　　從茲驪唱折鳳凰

束生聽聞翠翹這番從容勸告，也同意了，於是收拾行裝。黎明還向父親稟告，束翁也贊成他早些回去。

註：晉書孔坦傳：疾篤，庾冰省之，乃流涕。坦慨然曰：大丈夫將終，不問安國寧家之術，乃作兒女子相問耶！本文寧家作平治家庭解。

Tiễn đưa một chén quan - hà,
Xuân đình thoắt đã dạo ra Cao - đình.
Sông Tần một dải trong xanh,
Loi - thoi bờ liễu mấy cành Dương - quan.

關津把盞送郎行　　渡過春亭又皐亭
遙望秦川頻折柳　　河梁携手不勝情

翠翹在關河上把盞餞別，渡過春亭，又出皐亭，看那隴頭流水，秦川嗚咽，折楊柳垂陰之絲，唱陽關三疊之曲。

註：古詩：皐亭相別處。屏賦：亭皐分木葉落。鄭谷淮上別友人詩：楊子江頭楊柳春，楊花愁煞渡江人。數聲風笛離亭晚，君向瀟湘我向秦。庾信賦：五里十里，長亭短亭。按亭之設，秦漢已有。建於道旁，以爲行人休憩之所，送行者多假餞別。
隴頭歌：隴頭流水，流離四下，念吾一身，飄然曠野。隴頭流水，鳴聲幽咽，遙望秦川，肝腸斷絕。
唐人灞陵傷別詩云：楊柳含烟灞堤春，年年攀折爲行人，好風倘借低枝便，莫遣青絲掃路塵。
陽關借作臨歧之所。王維送元二使安西詩云：渭城朝雨浥輕塵，客舍青青柳色新。勸君更盡一杯酒，西出陽關無故人。

評：簡短數聲，寫情寫景，包含無限典故。眞奇才也。

Cầm tay dài thở ngắn than,
Chia phôi ngừng chén, hợp tan nghẹn lời.
Nàng rằng : «Non nước xa khơi,
Sao cho trong ấm, thì ngoài mới êm.

長嗟短嘆別離縈　　嗚咽停觴不忍聲
自此關山多阻隔　　安排定奪快来迎

握手踟躕，長嗟短嘆，停盞惜分飛，哽語道合散。翠翹：郎君此去，山川阻隔，怎令到中饋情懷溫暖，然之後外遇居處安寧。

註：原傳：翹送別題今夕是何夕十首云：1, 今夕是何夕，郎君賦遠遊。妾在家中頻記憶，問君何日再回頭。2, 今夕是何夕，情傷臨別離。一曲驪歌兩行淚，送君明日出陽關 3. 今夕是何夕，傷別不成歡。無端陂馬風翻驟，驚散鄉魂就枕難。4. 今夕是何夕，明朝各一天。瞻望鄉關何處是，雲雨不見淚漣漣。5. 今夕是何夕，月圓人且離。兩地江山萬餘里，不知何日是歸期。6, 今夕是何夕，相別難爲言。忽聞天半孤鴻淚，似離離情話未安。7, 今夕是何夕，醉飲不忘悲。人道解悲須是酒，酒入儂腸愁更深。8, 今夕是何夕，怕見月光芒。月圓月缺正十五，郎去郎來不可量。9, 今夕是何夕，强笑媚良人。怕郎憔悴牺儂病，惜郎勞苦慰郎心。10, 今夕是何夕，生離甚死別。死別能期會九泉，生離兩地惟啼血。

Dễ lòa yếm thắm, trôn kim,
Làm chi bưng mắt bắt chim khó lòng !
Đôi ta chút nghĩa đèo-bòng,
Đến nhà, trước liệu nói sòng cho minh.

回家直白要光明　　掩耳盜鈴響有聲
案已經官来判斷　　何須長久掩藏形

因爲顯明如紅裙子能遮，但毫末如針眼也有時明察，閉着眼睛豈易捕雀，還秘密終須敗露的，請記念我倆眷戀情義。到家後先要料度分寸，說個分明。

註：掩目捕雀，掩耳盜鈴。喻秘密無益，欲要人不知，除非己莫爲。

Dù khi sóng gió bất tình,
Lớn ra uy lớn, tôi đành phận tôi.
Hơn điều giấu ngược, giấu xuôi,
Lại mang những việc tầy trời đến sau.

預料風波有不平　　施威撻楚也甘心
遮遮掩掩非君子　　罪惡滔天負臭名

縱然發生了意外風波，她執行大婦之威，我祇得順受做小之份，還勝過左遮右瞞，而蒙受滔天罪愆於將來呢。

註：原傳翹說：盡我做小之道，聽她逆來，我祇順受。

Thương nhau xin nhớ lời nhau,
Năm chầy cũng chẳng đi đâu mà chầy!
Chén đưa nhớ bữa hôm nay,
Chén mừng xin đợi ngày này năm sau »

惜別依依把語申　　花開花落又逢春
今朝餞送君須記　　好待來年再洗塵

我倆相愛請銘記叮嚀數語，縱然此去經年也未算闊別。今朝餞送君須記，好待來年再洗塵。

註：原傳翹贈別詩云：含情傷遠別，樽酒暫流連，故國今將返，他鄉日漸離。帆張河上路，馬鬪渡頭坰。兩地思千里，深愁望眼穿。束生答詩云：千里不爲遠，一年歸未遲。同在乾坤內，何須怨別離。

Người lên ngựa, kẻ chia bào,
Rừng phong, thu đã nhuộm màu quan - san.
Dặm hồng bụi cuốn chinh - an,
Trông người đã khuất mấy ngàn dâu xanh.

郎君上馬妾難分　　秋雨秋風陌上雲
僕僕長途塵土滚　　雙雙鴻雁折離羣

說罷束生上馬，翠翹分袂，一片楓林紅似醉，關山染遍離人淚。紅塵路上，征鞍僕僕，青青陌桑，隱蔽遊子蹤迹

註：西廂記：曉來誰染霜林醉，總是離人淚。
古詩：相思不相見，青青陌上桑

評：昔劉玄德欲盡伐樹林，嫌阻望徐元直之目。可見送行人，常凝望極目。

Người về, chiếc bóng năm canh,
Kẻ đi muôn dặm một mình xa - xôi.
Vầng trăng ai xẻ làm đôi?
Nửa in gối chiếc, nửa soi dặm trường!

深閨孤枕五更風　　夜夜思郎萬里重
誰把玉杯分兩段　　半沉水底半浮空

翠翹獨返閨房，終宵寂寞，念客路迢迢，孤身萬里，今夜月暈朗朗，分照離人，半映床前孤枕婦，半隨客路獨身人了。

註：原傳：翹送別後，思憶不已，詠自君之出矣六首：
（一）自君之出矣，日日望青鸞，青鸞望不至，徒見白雲端。
（二）自君之出矣，不敢上高樓，樓外有楊柳，絲絲會惹愁。
（三）自君之出矣，不言亦不哭，言則無知音，哭恐驚郎宿。
（四）自君之出矣，張燈頻顧影，顧影自徘徊，消瘦可憐憫。
（五）自君之出矣，眠月臨窗床，薄衾不成寐，孤枕怕嚴霜。
（六）自君之出矣，無日不南思，思君君不至，淚滴滿羅襦。

按：漢徐幹有室思詩，其第三章曰：自君之出矣，明鏡暗不治，思君如流水，無有窮已時。後人多仿此體作樂府雜曲歌辭。
范雲元送別傳：秋風兩鄉愁，秋月千里分。
評：翹之惹愁，半因多情。

Kể chi những nỗi dọc đường,
Buồng trong, này nỗi chủ - trương ở nhà.
Vốn dòng họ Hoạn danh - gia,
Con quan Lại - bộ tên là Hoạn - Thư.

僕僕風塵趲返家　　孫幃獨守咬銀牙
簪纓閥閱標聲價　　吏部閨娃甚自誇

現在暫撇開休提束生沿途思念，先且說室內主張（主持中饋）的人吧，束生的大婦原是名家閥閱吏部尚書之女，名喚宦姐。

註：古有六部：吏、戶、禮、兵、刑、工、吏部職司丞相，居百官之首。掌中外文職銓敘，勳階，黜陟之政。

評：束生與宦姐之結合，一則以富，一則以貴，然富不敵貴，故束生似乎注定怕妻矣。

Duyên Đằng sớm thuận gió đưa.
Cùng chàng kết tóc, xe tơ những ngày.
Ở ăn thì nết cũng hay,
Nói điều ràng buộc, thì tay cũng già.

時來風送滕王閣　　出入同驂錦繡車
主持中饋稱老練　　雍容談吐有才華

時來風送滕王閣，當着青春年少，已早與束生結髮締絲，共諧連理。這個人居處性情很覺深沉，談吐案理極之老練。

註：結髮典出自蘇武別妻詩：結髮爲夫妻，恩愛兩不疑。

評：束生是才子，宦姐，翠翹俱佳人，奈甘醬難以分嘗，臥榻豈容鼾睡，終致翹泊鳳飄，可見齊人之福不易享也。

Từ nghe vườn mới thêm hoa,
Miệng người đã lắm, tin nhà thì không.
Lửa tâm càng dập, càng nồng,
Trách người bội - bạc ra lòng trăng - hoa:

藏嬌金屋起疑訝　　音訊稀疏定不差
妬火如焚心若灼　　爲何薄倖戀烟花

自從風聞園裏新添一枝花，人言嘖嘖，家書寂寥。心頭妬火，愈撩愈濃，恨個郎背情薄義，生那花月外慕。

註：心火：受外來刺激，心中驟覺躁急。白居易詩：憂喜皆心火。林寬詩：靜消心火夢魂涼。

"Ví bằng thú thật cùng ta,
Cũng dong kẻ dưới, mới là lượng trên.
Dại chi chẳng giữ lấy nền,
Tốt chi mà rước tiếng ghen vào mình ?

若在儂前莫瞞遮　　原情尚可恕疵瑕
喪心何必存欺騙　　妬意裝呆點不加

譬如向我首告道實，做大之道也可寬量容納小星，何必這般愚笨不守規矩呢？我也詐作不知，莫贏取妬名吧！
註：thú首：有咎自呈。或告發人罪曰首：漢書：驕慢不首。

Lại còn bưng - bít giấu quanh,
Làm chi những thói trẻ - ranh nực cười !
Tính rằng cách mặt khuất lời,
Giấu ta, ta cũng liệu bài giấu cho !

風聲傳播遍荒遐　　可笑豎兒一念差
隔絶音容弄狡計　　欲施哄騙反自嗟

好！你越發秘密隱瞞，幹那可發一笑的豎子行爲。打算音沉响絕來瞞我，我便將計就計還瞞你吧！
註：原傳宦姐自思：他既瞞我，我便將計就計，弄得他啞口無言，看他可能出我範圍否？
Trẻ ranh 豎子：小子也。左傳：晉景公求醫於秦，秦伯使醫和緩視之，未至，公夢疾爲二豎子所匿。
史記：魏龐涓與孫臏戰大敗，乃自刭，曰：遂成豎子之名。

Lo gì việc ấy mà lo,
Kiến trong miệng chén lại bò đi đâu ?
Làm cho nhìn chẳng được nhau,
Làm cho đày - đọa, cất đầu chẳng lên !

籌算操憂不在多　　蟻緣碗口何方爬
相思相愛不相見　　墮落猶如井底蛙

我何必多方憂慮呢，試問蟻附盌口何路可逃？我要令他們相見不能相認，要她千方折磨，昂頭不起吧！
註：宋史：旋蟻附而上。言蟻之緣附也。
折磨猶言磨折。白居易詩：少衰兼招病折磨。

Làm cho trông thấy nhỡn-tiền,
Cho người thăm ván bán thuyền, biết tay»
Nỗi lòng kín chẳng ai hay,
Ngoài tai, dể mặc gió bay mái ngoài.

欲擒先縱計周全　　薄倖教他虧眼前
笑裏藏刀心惡毒　　風波似息散雲烟

要他眼白白的叫苦，使你個貪新忘舊的知我手段呢！這心事秘密莫教人知，任他風吹草動我也詐作不聞。

註：thăm ván bán thuyền 未探板，先賣船。喻未得新，先忘舊。

Tuần sau bỗng thấy hai người,
Mách tin ý cũng liệu bài tấn công.
Tiểu-thơ nổi giận đùng đùng:
«Gớm tay thêu dệt, ra lòng trêu ngươi

長途征逐兩家丁　　呈報邀功到繡屏
形跡昭彰佯不信　　反將責罵動雷霆

過了一時期，忽有兩家人來報告消息，意欲邀功。小姐當即怒火沖沖大罵：這卑鄙的羅織離間手段，敢向我挑撥嗎？

註：小姐：古時稱呼宮人，沿爲貴家女子之號。朱有燉元宮詞：簾前三寸宮鞋露，知是嬌娥小姐來。

Chồng tao nào phải như ai,
Điều này hẳn miệng những người thị phi!»
Vội-vàng xuống lệnh ra uy,
Đứa thì vả miệng, đứa thì bẻ răng.

夫郎那比箇中人　　播弄是非害主名
纖掌隨將頭臉摑　　拔牙懲誡震心驚

我的丈夫豈同別人嗎，這都是你們播弄是非之口說出的。她馬上下令施威，或是掌嘴巴，或是拔門牙。

原傳：有家人說：東生娶小。宦姐大罵，謂離間人夫婦。自己掌他三十下嘴巴，又拔四隻門牙。

評：世上邀功者，恒多反獲罪，昔桑婦告公子重耳私逃之謀，反遭齊姜所殺，是其一例。

Trong ngoài kin-mít như bưng,
Nào ai còn dám nói-năng một lời!
Buồng đào khuya sớm thảnh-thơi,
Ra vào một mực, nói cười như không.

從茲禁口守如瓶　　誰敢閒言再揷釘
桃帳從容早晚展　　顏開色笑等常形

從此一門內外，人人守口如瓶，試問有那個敢談說一言呢！宦姐逍遙快活桃花幛裏，朝暮動態，一律談笑如常。
評：痛懲是非者，誠快事也。

Đêm ngày lòng những giận lòng,
Sinh đà về đến lầu hồng, xuống yên.
Lời tan hợp, nỗi hàn-huyên,
Chữ tình càng mặn, chữ duyên càng nồng.

心情悵惘倚門邊　　遠望郎君策馬前
久別重逢多眷戀　　寒暄握手意纏綿

但她內心裏不勝忿悶的怨恨個郎薄倖，終歸等待到束生抵達紅樓，下鞍相見。兩家談離合衷懷，寒暄安好，說不盡那情緣繾綣。
註，寒暄即寒溫，相見時言天氣寒暖，以為酬應也。

Tẩy trần vui chén thong-dong,
Nỗi lòng ai ở trong lòng mà ra?
Chàng về xem ý-tứ nhà,
Sự mình cũng rắp lân-la giãi bày.

寬容笑臉洗塵筵　　蘊秘心懷別洞天
用意深藏難審察　　慇懃酬酢假周旋

她從容把盞洗塵，掩抑內心，未嘗半言於口。束生這番回去，乃探看內子意思，他的滿懷心事急欲溫存佈達的。
註：置酒歡飲，以迎遠人初至曰洗塵，言借杯盞以洗除風塵。

Mấy phen cười nói tỉnh say,
Tóc-tơ bất động mảy - may sự - tình.
Nghĩ : «đà bưng kín miệng bình,
Nào ai có khảo, mà mình lại xưng ?»

幾番酣笑幾番嗔　　底事休談策萬全
守口如瓶郎失策　　痴迷那識箇中玄

但見她好幾番的談笑，如醒似醉，絲毫些微也不動及這事情。束生自思：啊！這宗事已秘密不洩漏了，沒有人拷我又何苦自稱出呢？
註：增廣賢文：守口如瓶，防意如城。
khảo 拷：刑訊時查問朴打使供招。

Những là e - ấp dùng - dằng,
Rút dây sợ nữa động rừng, lại thôi
Có khi vui chuyện mua cười,
Tiểu-thơ lại giở những lời đâu - đâu.

吞吞吐吐意如淵　　尚恐攀藤動宿鳶
夜夜傾談多風月　　何曾涉及彼嬋娟

他不勝掩抑踟躕，半吞半吐，又恐抽藤動林，影响其他反爲不美呢！結果，提也不提了，很幾回談笑爲歡，而小姐又偏翻那些風馬牛不相及的問題來談話。
註：越諺：抽藤動林，意即打草驚蛇。

Rằng : «Trong ngọc đá vàng thau,
Mười phần ta đã tin nhau cả - mười.
Khen cho những miệng dông-dài,
Bướm ong, lại đặt những lời nọ kia.

金銅玉石判顯然　　義重情深信已堅
播弄是非恆世事　　狂蜂浪蝶總謠傳

宦姐云：我對於玉石金銅之判別，感深情摯，十分相信了。可笑悠悠人口，偏造流言說些狂蜂浪蝶之事，這都是謠傳吧！
註：金玉之與銅石，貴賤攸分，喻事之眞假顯判。

Thiếp dù vụng, chẳng hay suy,
Đã dơ bụng nghĩ, lại bia miệng cười!»
Thấy lời thủng-thỉnh như chơi,
Thuận lời, chàng cũng nói xuôi đỡ đòn.

孤陋寡聞也燭先　　　對人對事誠尚虔
檀郎癡夢真兒戲　　　順水推舟付九淵

妾雖愚陋，豈不明察嗎？這些非思之徒污我心，做出也齒冷人口吧！東生聞婦言溫文安嫺，他也避重就輕底順水推舟說過了。

註：Bia靶子，胃授人話柄，被人齒冷。
Đỡ đòn免捱杖棍，胃免致吃苦。

Những là cười phấn, cợt son,
Đèn khuya chung bóng, trăng tròn sánh vai,
Thú quê thuần hức bén mùi,
Giếng vàng đã rụng một vài lá ngô.

閨中脂粉幾嬌妍　　　月下花前笑並肩
蓴菜鱸魚多飫味　　　梧桐落葉已周年

相處閨中多時，不離調脂弄粉，看鏡畫眉、燈前合影，月下並肩，極唱隨之樂。韶華如水，倏復秋來，飽飫蓴羹魚膾風味，而金井梧桐已飄落葉了。

註：晉書：張翰字季鷹，齊王冏辟爲東曹掾。因見秋風起，乃思吳中菰菜蓴羹鱸魚膾。曰：人生貴適志，何能羈宦數千里，以要名爵乎？遂命駕而歸。按：蓴亦作蒓，葉橢圓形，有長柄，莖及葉背皆有粘液被之，夏日開紅紫花。東生乃江南人，故適用此典。
古詩：金井梧桐辭故枝。指秋來景色。
古施彫飾於井欄，故云金井。吳均詩：玉欄金井牽轆轤。

Tranh niềm nhớ cảnh giang-hồ
Một mầu quán - tái, mấy mùa gió trăng,
Tình riêng chưa dám rỉ răng,
Tiểu-thơ trước đã liệu chừng nhủ qua;

江湖景況最堪憐　　　關塞風光月幾圓
脈脈含情礙啟齒　　　觀顏察色被知穿

東生怔忡迴念江湖旅思，一片關塞景色，幾度風月情懷。他特別衝動，但未敢啓齒。小姐知道了便誘過說道：

評：極寫憧憬江湖旅思，厭倦家鄉風味，東生之愛翠翹乎？愛宦姐乎？此中有人，呼之欲出。

«Cách năm mây bạc xa xa,
Lâm-truy cũng phải tính mà thần-hôn»
Được lời như cởi tấc son;
Vó câu thẳng ruổi, nước non quê người.

白雲縹緲隔長天　　侍奉椿堂莫稍延
竊喜嬌言諗合意　　臨淄直指不停鞭

郎君你回來已隔週年了，遙望臨淄，白雲渺渺。也要料想早去晨昏定省呢？束生得背，心花怒放，即時馬蹄風馳，路上他鄉山川之途。
註：唐狄仁傑登太白山，望白雲思親舍在。
Ruổi 馳 dông ruổi 風馳追逐。

Long-lanh đáy nước in trời,
Thành xây khói biếc, non phơi bóng vàng.
Roi câu vừa gióng dặm trường,
Xe hương, nàng cũng thuận đường qui-ninh.

潛影浮光天水清　　關山雲鎖路難行
披星戴月忙奔逐　　問罪香車也出征

一路上越山涉水，早晚奔馳：看那浮光耀金，水天玲瓏一色，春城烟翠，暮嶺霞黃聊揮馬不停蹄向前程去，而小姐的香車也順路歸寧。
註：戴復古詩：滿船明月浸虛空，綠水無痕夜氣冲。
岳陽樓記：浮光耀金，潛影沉璧。滕王閣序：落霞與孤鶩齊飛，秋水共長天一色。以上俱寫秋水景色。
香車：美人所乘之車。晏殊寓意詩：油壁香車不再逢，峽雲無迹任西東。

Hồi thứ mười bốn

Tay Ưng, Khuyển, lọn-sòng thêm lắm nỗi,
Kiếp hồng-nhan, dày-đọa đủ trăm đường.

第十四回：官鷹犬移花接木
王美人百折千磨

Thưa nhà huyên hết mọi tình,
Nỗi càng ở bạc, nỗi mình chịu đen.
Nghĩ rằng: «Ngứa ghẽ, hờn ghen,
xấu chàng, mà có ai khen chi mình!

假借歸寧訴實情　　　為郎薄倖罷鶯鶯
圖除疥癢原輕易　　　趕逐徒張虓虎名

她把一切事情向萱堂稟告，訴說個郎薄倖，慘遭荼毒，自念：這疥癬之疾，何必妬恨呢，若然出醜阿郎對於本身有何佳譽呢！
註：史記越王勾踐世家：吳有越，腹心之疾，齊與吳，疥癬也。

Vậy nên ngảnh mặt làm thinh,
Mưu cao vốn đã rắp-ranh nhưng ngày.
Lâm-Truy đường bộ tháng chầy,
Mà đường hải-đạo sang ngay thì gần.

裝聾作啞寂無聲　　　妙計安排馬上行
捨陸從舟航半月　　　兼程趕往臨淄城

所以我裝聾作啞，佯作不知，但女兒的妙計經已安排多時了，因為東郎前往臨淄，陸路須行一月，而我若從海途直駛，則近便很多。
註：Làm thinh 作聲，意指不作聲張。
按：由無錫以至臨淄，海陸兩途均約一千華里，距離本屬相等；惟陸行則日行夜宿，海航則日夜兼程，所以較快也。

Dọn thuyền lựa mặt gia-nhân,
Hãy đem dây xích, buộc chân nàng về!
Làm cho; cho mệt, cho mê!
Làm cho đau-đớn, ê-chề, cho coi!

選派家丁駕快船　　　鏘鎗鎖鍊把翹牽
刼磨那管昏迷苦　　　厭悶悽愴慢慢煎

現在我選派些精壯家丁，拿着繩綵縛這姘婦回來，要使她折磨昏迷，要使她痛苦，遭受百折千磨。
註：dây xích：lòi tói 鍊，通作鏈，鐵環相連以鎖繫物者。
評：連用幾個要使她(cho)刻劃出十分妬婦兇狠口吻。

Trước cho bỏ ghét những người,
Sau cho để một trò cười về sau!»
Phu-nhân khen chước rất mầu,
Chiều con, mới dạy: « mặc dầu ra tay.»

心腸不毒恨難填　　笑話何妨做一篇
吏部夫人忙讚妙　　全憑嬌女震威權

先使到對他們(束生與翹)洩憤，後來製造出一段笑話開心。吏部夫人讚賞這一着很妙，吩咐道：順從女意，任施手段。

註：古者諸侯之妻曰夫人，天子之妾亦曰夫人，漢魏時，顯官多授爵，其妻從稱夫人。唐宋以後，爲普通婦人之尊稱

評：宦母縱女行兇，所以後來自食惡果。

Sửa-sang buồm gió lèo mây,
Khuyển ưng, lại lựa một bầy côn-quang.
Dặn-dò hết các mọi đường,
Thuận phong một lá vượt sang biển Tề.

風帆雲纜配周全　　鷹犬張牙舞爪拳
欵乃一聲齊水遠　　隨波逐浪似梭穿

於是差遣阿鷹，阿犬偕同一班光棍，整頓風帆雲纜起程。叮嚀囑咐了每點事情，一帆風送底越向齊海去。

註：俗稱無賴匪徒，以敲詐爲事者，曰光棍。　　臨淄屬齊，地濱渤海。

Nàng từ chiếc bóng song the,
Đường kia nỗi nọ như chia mối sầu.
«Bóng dâu đã xế ngang đầu.
Biết đâu ấm lạnh, biết đâu ngọt bùi,»

紗窗倩影望郎歸　　心事繽紛獨守幃
桑梓遙思空憶度　　慈顏甘旨枕衾違

而今再說翠翹，自從束生遠去，紗窗影寂，百般無聊，千迴縈想，不盡惆悵。她唯自懷念，父母春秋已高，桑榆日晚，未知弟妹可能溫衾冷枕(冬溫夏凊)侍奉甘旨嗎。

註：甘旨，味之美者。韓詩外傳：鼻欲嗅芬香，口欲嗜甘旨。

«Tóc thề đã chấm ngang vai,
Nào lời non-nước nào lời sắt-son?»
«Sẩn bìm chút phận con con,
Khuôn duyên biết có vuông tròn cho chăng?»

垂肩鬢髮久乖離　　海誓山盟人已非
蔦蘿依傍隨處擺　　玉成緣份可幾希

又想念金郎與我山盟海誓，如銘刻鐵券朱書裏，昔剪髮作同心結，今已長披垂肩了，而我淪作蔦蘿渺小之軀，薄命憐卿甘作妾，但不知這姻緣可能蒙邀上蒼玉成將就嗎？

註：昔漢高祖封爵誓曰：使河如帶，泰山如礪，國以永寧，爰及苗裔。又作鐵券朱書頒賜功臣。

按：鐵券，形如瓦，外刻履歷恩赦之詳，以紀其功。中鐫免罪減祿之數，以防其過。字嵌以金，各分左右，左頒功臣，右藏內府，有故則合之以取信。

«Thân sao nhiều nỗi bất bằng?
Liều như cung Quảng ả Hằng nghĩ nao!»
Đêm thu gió lọt song đào,
Nửa vành trăng khuyết, ba sao giữa trời.

孤影伶仃寄渺冥　　素娥夜夜海天清
秋風捲入桃花帳　　一鈎殘月帶三星

啊！此身爲何遍遭不如意事？也吧！拚作姮娥與廣寒宮吧！當着金風蕭瑟，吹翻桃花帳，舉頭望見一鈎殘月帶三星，又觸起東生了。

唐詩：素娥不禁霜露冷，碧海青天夜夜心。

李存勖詩：落日斜，秋風冷，今夜故人來不來？教人立盡梧桐影。

秦少游七夕贈妓陶心兒詞：玉漏迢迢盡，銀漢淡淡橫，夢迴宿酒未全醒，已被鄰雞催起到天明。臂上粧猶在，襟間淚尚盈，水邊燈火漸人行，天上一鈎殘月帶三星。

評：(一鈎殘月帶三星)才子名句也，寓(心)字。阮攸先生讀巧借用，謂翠翹觸景生情，悵念伊人。(東其心)運筆之工，大有手揮五絃，目送飛鴻之妙。

Nén hương đến trước phật-đài,
Nỗi lòng khấn, chửa cạn lời vân vân....
Dưới hoa dậy lũ ác-nhân,
Âm-ầm khóc quỉ kinh thần mọc ra!

心香一瓣誦鵝經　　祇望阿彌佛有靈
叱咤風雲魑魅降　　牛頭馬面擾中庭

長夜寂寥，輾轉不寐，翠翹燃着炷香到佛台前叩拜，還未訴盡心中無限事，忽然花下突起一隊惡人，如魑魅魍魎般鬼哭神號湧來。

原傳：翹夜到園中，方焚香祝天，祈郎君早回，忽被無大並諸匪上前，把迷藥悶倒擄去。

云云：猶言如是如是。漢武帝曰：吾欲云云。

Đầy sân gươm tuốt sáng lòa,
Thất kinh, nàng chửa biết là làm sao.
Thuốc mê đâu đã tưới vào,
Mơ - màng như giấc chiêm - bao biết gì !

刀鎗劍戟亮晶晶　　嚇得嬌娥胆戰驚
悶藥迷魂牽引去　　飄飄渺渺夢蒼冥

滿院子劍拔出鞘冷光晶亮，翠翹吃了一驚，不知如何是好，連隨被迷魂藥迷倒了，魂魄悠悠，恍如一夢。
註：江湖有一種悶藥，名五更鷄鳴還魂香，受薰者至鷄鳴始回復清醒。

Vực ngay lên ngựa tức thì,
Phòng đào, viện sách, bốn bề lửa giong.
Sẵn thây vô chủ bên sông,
Đem vào để đó, lận sòng ai hay ?

扶持上馬衆逃荒　　縱火焚燒錦帳房
趁有遺屍拋屋內　　企圖以李代桃殭

他們扶持翠翹上馬，並把桃房，書院放了一把火，四面燒個清光。趁着江邊有一具無主的屍首，拋入火堆裏以混擾他人耳目。
註：lộn sòng 用老千棍騙，喻偷天換日，李代桃殭。
按：原傳載：江邊有一具無主屍骨，衆鷹犬趁勢拋入火堆，以亂耳目。

Tôi đòi phách lạc hồn bay.
Xông vào bụi cỏ gốc cây ẩn mình.
Thúc - Ông nhà cũng gần quanh,
Chợt trông ngọn lửa thất-kinh rụng - rời.

丫鬟魄散魂飛揚　　竄入花叢去躲藏
附近束翁聞訊起　　冲天煙火甚驚慌

衆丫鬟魂飛魄散，衝入草叢樹根裏隱藏。那時候束翁住在附近，忽見火起吃了一驚，神魂顛喪。
註：人之精神膃髓曰魂魄。疏：附形之靈爲魄，附氣之神爲魂。

Tớ thầy chạy thẳng đến nơi,
Tơi - bời tưới lửa, tìm người lao - xao.
Gió cao ngọn lửa càng cao,
Tôi - dòi tìm đủ, nàng nào thấy đâu !

全家主僕亂糟糟　　月黑風高火更高
車水馬龍忙急救　　翠翹不見那裏逃

主僕急跑上前，紛紛底灌救烽火，喧嘈底四處尋人。怎奈風高火勢更高，結果了疑尋得齊全，祇不見了翠翹。
註：原傳：放火燒得通天赤地。束家衆人並鄰里俱來救火。

Hớt - hơ hốt - hoảng nhìn nhau,
Giếng sâu bụi rậm trước sau tìm quàng.
Chạy vào chốn cũ phòng hương,
Trong tro thấy một đống xương cháy tàn.

倉皇尋覓且呼號　　古井叢林找幾遭
直到故園香帳裏　　一堆殘燼已焦熬

相顧喘息恍惚驚惶，所有深井叢林，前後找遍，結果，跑入昔日故園香帳裏，看見一堆殘骨化爲灰燼了。
註：故園，往日所居之處。柳宗元詩：悽寄還鄉夢，慇懃入故園。
評：原傳所載，道旁檢拾遺骸，情節未免牽强。

Tình ngay ai biết mưu gian.
Hẳn nàng thôi lại có bàn rằng ai !
Thúc - Ông sùi - sụt vắn dài.
Nghĩ con vắng - vẻ thương người nết - na.

實情誤信奸謀高　　斷定嬌娥葬火牢
媳婦温良遭不測　　束翁嗚咽濕襟袍

他們實情那曉奸謀呢，斷定翠翹了，還討論有誰人呢！束翁不禁長嗟短嘆，涕泣嗚咽，念兒郎遠去孤寂，傷翠翹嫻淑慘遭非命。
註：原傳載：衆胥火去尋，果有一燒不化的尸首在那裏，束翁一發認眞。哭道：可憐！可憐！次日買棺木收骨頭，懸靈位祀在廟內，上寫：正側媳王氏神位。

Di - hài nhặt sắp về nhà,
Nào là khâm - liệm nào là tang trai.
Lễ thường đã đủ một hai,
Lục - trình chàng cũng đến nơi bấy giờ.

遺骸檢捨歎消磨　　衾殮營齋葬土坡
等待束郎由陸返　　境遷事過痛蹉跎

檢拾遺骸回家，代爲衾殮營齋各項事情，照常例盡了各點禮，而束生已由陸程返到了。

註：衾：喪禮斂尸之具，加於斂衣之外者。古用黃表素裹。
元稹遣悲懷詩：今日俸錢過十萬，與君營奠復營齋。

Bước vào chốn cũ lầu thơ,
Tro than một đống nắng mưa bốn tường.
Sang nhà cha, tới trung đường !
Linh - sàng bài-vị thờ nàng ở trên.

回來不見那香窠　　四壁蕭條燼痕多
走到中堂忙稟報　　招魂靈位祀嬌娥

他步入故園書樓祇見一堆灰燼，四壁風雨蕭條。連忙跑過父親方面，中堂裏望見設有靈床並寫明翠翹牌位

註：人死後虛設坐臥之具曰靈牀。施幃帳枕衾衣冠帶屨之屬，設盥盆帨巾於側，如生時，及夜，奉魂帛於牀。
木主曰牌，俗曰牌位，書死者籍貫姓氏於其上。

Hỡi ôi ! nói hết sự duyên,
Tơ tình dứt ruột lửa phiền cháy gan !
Gieo mình vật - vã khóc than :
«Con người thế ấy thác oan thế nầy !

呼天搶地哭靈壇　　九曲廻腸火灼肝
眷戀春蠶絲不斷　　卿何薄命殺身寃

束翁當把緣由欷歔述遍，束生聽了愁斷肝腸，恨焦肺腑，他投地輾轉高聲哭喊道：啊！這慧心執質的美人兒呀，緣何死得這樣寃枉呢？

註：原傳：束生聞凶信，到牌位大哭道：我與你別時，約定此際歸期。今來不見你，好叫我哭斷肝腸，愁剜肺腑。

評：一代紅顏，如斯結局，未免太煞風景，即讀者亦不肯淡置也。

Chắc rằng mai trúc lại vầy,
Ai hay vĩnh - quyết, là ngày đưa nhau? »
Thương càng nghĩ, nghĩ càng đau
Dễ ai rấp thảm quạt sầu cho khuây?

如今鏡破月難圓　　有意栽花花轉殘
無限恩愛無限恨　　暫離永訣幾心酸

原祇望青梅竹馬，情愛團圓，誰又料相別之日，竟成永訣呢！他愈傷悲，越發思念，念復悽切。咧！這宗恨事，試問誰能遣此，抑慘吹愁呢？

註：永訣：長別而贈言曰訣。唐書：生死永訣。後漢書：輕行相候，以展訣別。與死者辭亦曰訣。晉書阮籍傳：母終將葬，食一蒸豚，飲二斗酒，然後臨訣。後漢范巨卿哭邵元伯：行矣元伯！死生異路，永從此辭！

Gần miền nghe có một thầy
Phi phù trí - quỉ, cao tay thông huyền,
Trên tam đảo, dưới cửu tuyền,
Tìm đâu thì cũng biết tin rõ - ràng.

清高道士法無邊　　飛符致鬼弄通玄
踪跡訪尋能達遍　　上窮碧落下黃泉

過了一會兒，束生聽聞附近有一位方士，道行高深，通玄燭幽，能夠飛符致鬼。上窮三島，下落九泉，舉凡找尋，得訊息詳明。

註：秦始皇遣方士徐福，往蓬萊，方丈，瀛洲三神山，求不死之藥。九泉：地下也。殷仲文答桓玄曰：殷仲堪雖不能休明一世，足以映徹九泉。長恨歌：上窮碧落下黃泉，升天入地求之遍。

Sắm sanh lễ vật rước sang,
Xin tìm cho thấy mặt nàng hỏi han.
Đạo-nhân phục trước tĩnh - đàn,
Xuất thần giây phút chưa tàn nén hương.

迎來不惜萬千錢　　消息查詢攝玉顏
俯伏淨壇頂禮拜　　出神頃刻未香殘

於是配備禮物延至，請代尋着翹兒幽魂到來問訊。道人俯伏淨壇前，用神環遊太虛，炷香未燼，頃刻經已回報。

註：原傳：有道士名洞玄，能飛符招將，小間亡魂。束生遂築壇拜請求他召問翠翹。淨壇：清淨無垢之法壇。

Trở về minh bạch nói tường :
«Mặt nàng chẳng thấy việc nàng đã tra :
Người nầy nặng nghiệp oan-gia,
Còn nhiều nợ lắm, sao đà thác cho ?

詳明回報正奇觀　　　　那有嬌娥辭世間
陷落災兇冤孽重　　　　風塵宿債尚須還

詳細明白云：玉人不見但事情已調査清楚，此人寃孽業重，情債未了，何能即死？
註：原傳：道士返告：此婦魔頭深重，未能即死，今落在氣孛難中，一年後當得相見，但姻緣不能再續耳！
孛：彗星也，喻凶氣照臨。

Mệnh - cung đang mắc nạn to,
Một năm nữa, mới thăm dò được tin.
Hai bên giáp mặt chiền chiền.
Muốn nhìn mà chẳng dám nhìn, lạ thay !»

命宮太歲見時難　　　　待等期年訊息頒
晤面重逢呼不應　　　　牛郎織女隔津關

她命宮正臨大難，一年之後方得音訊。但奇中奇的雙方睹面情意纏綿，而不敢相認呢！
註：星命家以本人生時加太陽宮，順數過卯爲命宮，以日出於卯也。

Nghe lời nói lạ dường này,
«Sự nàng đã thế, lời thầy dám tin.
Chẳng qua đồng cốt quàng - xiên,
Người đâu ? mà lại thấy trên cõi trần !

言詞隱約意斑斑　　　　難道天機有轉圜
半信半疑安命運　　　　莫非童骨弄癡頑

束生聽聞這番奇異論調，心裏自念：翠翹明明已死，師言豈敢置信。啊！這不過那些神降者旁敲側擊之詞吧！試問人已死落陰間，安能再在塵世呢？
註：俗傳童男女夭死者最靈顯，恆附於巫覡(晉：神降者)報吉凶休咎。

Tiếc hoa, những ngậm - ngùi xuân,
Thân này dễ lại mấy lần gặp tiên !»
Nước trôi hoa rụng đã yên,
Hay đâu địa - ngục ở miền nhân - gian ?

惆悵春遲惜別衷　　仙跡渺渺嘆難逢
落花流水恨何極　　這莫人間地獄中

啊！我有心惜花，怎奈惆悵春遲，從今後天台雲鎖，豈易重逢仙踪。這件事束生已斷定她，花落流水死落九泉了，又焉知道她正在遭受人間地獄之苦呢？

註：杜牧傷湖州女子詩：自是尋春去較遲，不須惆悵怨芳時，狂風落盡深紅色，綠葉成陰子滿枝。漢書：劉晨阮肇上天台遇兩仙女，迨再至則雲鎖洞口。西廂記：花落水流紅，閒愁萬種，無語怨東風。
佛書：善多者升天堂，惡重者入地獄。

按：第三句或寫 Đành rằng nàng đã cửu nguyên 已斷定她死落九原了。
九原在山西北部，晉卿大夫之墓地在焉。

Khuyển Ưng đã đắt mưu gian,
Vực nàng đưa xuống để an dưới thuyền.
Buồm cao, lèo thẳng cánh suyên,
Đè chừng huyện Tích, băng miền vượt sang.

奸謀得逞急邀功　　順水推舟又順風
繭縛蛾眉昏夢裏　　遄飛無錫到從容

話說宦家鷹犬二人，奸謀得逞，扶挾翠翹下船安歇。飽張風帆，緊扯縴繩，船兒一葉遄飛，遙望無錫，直駛前去。

註：遄：往來頻數而疾速也。詩：遄臻于衛。

Giã đò, lên trước sảnh - đường,
Khuyển, Ưng, hai đứa nộp trình dâng - công.
Vực nàng tạm xuống môn phòng,
Hãy còn thiêm - thiếp giấc nồng chưa phai.

捨舟直達廳堂中　　鷹犬聲洪邀首功
暫置門房花徑裏　　芳魂縹緲睡朦朧

既已抵步，離舟進謁廳堂，鷹犬兩名納呈獻功。扶翠翹暫棲在門房裏，而她奄奄一息，濃睡未醒。

註：廳堂：官宦大堂。
門房：司閽者之小房子。

Hoàng - lương chợt tỉnh hồn mai,
«Cửa nhà đâu tá, lâu đài nào đây?»
Bàng - hoàng giở tỉnh giở say,
Sảnh - đường mảng tiếng, đòi ngay lên lầu.

惺忪乍醒黄梁夢　　環顧樓台頗壯雄
如醒如癡心忐忑　　聞聲傳喚可憐虫

黃粱夢迴，梅魂乍醒，不勝嗟訝的嘆道：這是那的家庭，何處樓台呢？心裏彷徨如醒若痴，廳堂上已聞傳喚直帶上樓。

註：唐盧生於邯鄲逆旅，過道者呂翁(呂洞賓)生自歎窮困，翁探囊中枕授之，曰：枕此，當令子榮適如意。時主人蒸黃粱。生夢入枕中，娶崔氏女。女容麗而產甚殷。生舉進士，累官至節度使，大破戎虜，爲相十年，子五人皆仕宦，孫十餘人，其姻媾皆天下望族，年逾八十而卒。及醒，黃粱仍未熟。曰：豈其夢寐耶？翁笑曰：人世之事，亦猶是矣。
隋開皇年間，趙師雄遷羅浮，日暮於林間，酒肆旁舍。見美人素粧出迎，言語，清麗，芬香襲人，因與共飲。師雄醉寐東方旣白，起視乃在梅花樹下。

Ả - hoàn liền xuống giục mau,
Hải-hùng nàng mới theo sau mọi người.
Ngước trông tòa rộng dãy dài,
«Thiên - quan - chủng - tể» có bài treo trên.

阿環催促勢洶洶　　嚇然芳魂散九重
仰望高軒門額上　　天官冢宰帝皇封

丫環們忙下催促，翠翹不勝恐駭隨着各人。仰望台閣巍峨寬敞，中堂懸着(天官冢宰)的大牌坊。

註：殷時置天官。周置天官冢宰，御衆官。唐改吏部爲天官，旋復舊。

Ban ngày, sáp thắp hai bên,
Giữa giường thất - bảo ngồi trên một bà.
Gạn - gùng ngọn hỏi ngành tra,
Sự mình, nàng đã cứ mà gởi thưa.

輝煌蠟燭捲浮龍　　七寶牀間老婦兇
問底查根聲色厲　　翹娥照實把情供

兩行蠟燭輝煌，耀如白晝。中間七寶牀上高坐一位老夫人(宦母)。她查根問根追溯源流，翠翹惟有把自已事情直白申訴。

註：釋家以金，銀，琉璃，硨磲，瑪瑙，琥珀，珊瑚謂之七寶牀。古器物多以七寶飾之者。漢武帝設七寶牀。唐李白被召，明皇以七寶牀置之金鑾殿。

Bất tình nổi trận mây mưa,
Tuồng chi những giống bơ - thờ quen thân.
« Con này chẳng phải thiện - nhân,
Chẳng phường trốn chúa, thì quân lộn chồng.

雷霆雲雨起無情　　責罵洶洶戰慄驚
此女治容非善類　　惹蜂引蝶敗名聲

誰料那虔婆反面無情，驟興雲雨，遽喝罵道：看妳的形狀不是善良，放浪形骸，縱非背主逃走之婢，也是勾搭亂倫之雛。
註：俗諺：天有不測之風雲，人有旦夕之禍福。

Ra tuồng mèo mả, gà đồng,
Ra tuồng lúng - túng, chẳng xong bề nào.
Đã đem mình bán cửa tao,
Lại còn khủng - khỉnh làm cao thế này ?»

山猫野鶩雌狐狸　　抹粉塗脂巧弄姿
賣到我家須守法　　娉婷底事學封姨

看妳這野鶩山貓作態，行藏閃縮，不像樣子。既然把身賣到我家門，還敢自高聲價這般扭擰嗎？
註：山貓野鶩：喻來歷不明，佻蕩淫奔之女子。
評："把身賣到我家門"，一語，何等蠻橫有力。泰山壓頂，令翠翹吃個不消。惡勢力們——秀媽，宦母，居然同一口氣。

«Nào là gia - pháp nọ, bây !
Hãy cho ba chục, biết tay một lần !»
Ả - hoàn trên dưới dạ rân,
Dẫu rằng trăm miệng, không phân lẽ nào !

家規嚴厲不容辭　　三十殺威棒壓枝
上下一聲齊哄動　　百詞莫辯祗含悲

啊！衆人們，家法何在！快給她三十殺威棒，方知道老娘利害。上下堂侍立的丫環齊聲哄動，任你百詞莫辯，難剖理由。
註：殺威棒：給予下馬威，使削減其鋒芒。

Trúc-côn ra sức dập vào,
Thịt nào chẳng nát, gan nào chẳng kinh!
Xót thay đào-lý một cành,
Một phen mưa gió, tan-tành một phen!

重重朴擊任施爲　　苦味難嘗只自知
桃李花枝慘遇刼　　一番風雨一低垂

看那竹棍盡力擊扑，怎樣皮肉不碎，肝膽不驚呢！可憐桃李一枝慘遭刼，幾番雨風幾番愁了！

註：裴度詩：不栽桃李種薔薇，荊棘滿庭君始知。桃李刼：喻弱質之遭受如花風雨摧殘。孫卿子曰：桃李蒨粲於一時，至風雨乃煞。

«Hoa-nô truyền dạy đổi tên,
Buồng thê dạy ghép vào phiên thị-tỳ.
Ra vào theo lũ thanh-y.
Dãi-dầu tóc rối da chì quản bao,

花奴傳令改名呼　　早晚奔馳伺綉幃
出入追隨青衣革　　鬢繚肌鉛身穢污

老夫人既爲女兒出了一口鳥氣，隨傳諭把翠翹改名花奴，吩咐追同侍婢們，伺候綉房裏。可憐這千金小姐，一朝淪落，竟與青衣爲伍，不盡風霜暴晒，髮如亂絲，肌似黑鉛，身世也難管了。

註：楊妃外傳：汝陽王進小字花奴，尤善羯鼓。爲我解穢。蘇軾詩：玉奴絃索花奴
　　手。古以青衣爲賤者服，故稱婢爲青衣。晉時劉聰使懷帝著青衣行酒以示辱
評：一朝蒙霧露，雞棲鳳凰食。

Quản-gia có một mụ nào,
Thấy người thấy nết ra vào mà thương.
Khi chè chén, khi thuốc thang,
Đem lời phương-tiện, mở đường hiếu sinh.

管家老婦性和愉　　眼看無辜痕遍膚
調理傷醫存德義　　多行方便好匡扶

那時候，有一位管家老婦，看見翠翹儀態德行，舉動端莊，生了惻隱之心。於是給飲糖水，服藥酒，使散瘀生新，善自調養，大開方便之門，造以好生之德。

註：佛語，謂隨方因便，以爲利導，誘引衆生，令其漸悟。曰方便。
　　仁愛不嗜殺曰好生。書：好生之德，洽於民心。

原傳：宦家有老姥，憐翹被打，酌燒酒冲沙糖給喝。謂：看爾相貌非常，有出頭日。不知前生作甚冤孽，到此受這折磨，且安心調養身子。若過伏侍小姐，遇着熟人，切記不可看認。

Dạy rằng: «May rủi đã đành,
Liễu bồ mình giữ, lấy mình cho hay.
Cũng là oan-nghiệp chi đây,
Sa cơ mới đến thế này chẳng dưng,

徒嗟禍福胡爲乎　　荏弱嬌軀珍惜呵
孽債未還今乃爾　　將來運轉走鴻途

並勸告云：人之禍福否泰，斯由天定，蒲柳之姿，應自珍惜。這大概是前生冤孽作祟，否則何興波作浪，差機失勢到這地步呢！
註：冤孽：由惡因構致之枉屈事。佛家語：過去世所作種種惡事，致爲今生之障礙。五燈會元載：佛教悲慈，冤報平等。

Ở đây, tai vách mạch rừng,
Thấy ai người cũ cũng đừng nhìn chi.
Kẻo khi sấm - sét bất - kỳ,
Con ong cái kiến, kêu gì được oan?»

隔牆有耳幾窺伺　　故劍相逢切勿呼
叱咤雷霆堪注意　　摧殘螻蟻若拉枯

在這裏隔牆有耳，森林有脈（水源）幾許窺伺行蹤，若然縱遇故人也切莫相認。堪防意外雷霆，這螻蟻蜂蠆微軀怎能呼冤呢？
註：越語：林有脈，牆有耳。喻行藏雖然秘密，也妨走漏消息。詩；耳屬於垣。
評：老管家存心仁慈，經驗豐富，處處維護。後翠翹千金報德，此天意之所以勵斯人歟！

Nàng càng giọt ngọc như chan,
Nỗi lòng luống những bàn-hoàn niềm tây.
«Phong-trần kiếp đã chịu đày,
Lầm-than lại có thứ này bằng hai!

聞言感激淚如珠　　獨自盤桓嘆影孤
歷刼風塵何限苦　　熬煎塗炭倍添愁

翠翹聽罷傷心珠淚繽紛，私念盤桓不勝牽纏，自審度云：我這番淪落風塵，塗炭痛苦，當加倍於從前了。
註：庾信哀江南賦：予乃竄身荒谷，公私塗炭。宋書時至五季，民之塗炭。極矣。
按：塗炭，喻如水益深，如火益熱，痛苦極難抵受。越南詩歌，恆引用之。

Phận sao bạc chẳng vừa thôi?
Khăng-khăng buộc mãi lấy người hồng-nhan!
Đã đành túc - trái tiền - oan,
Cũng liều ngọc nát hoa tàn mà chi»

紅顏命薄究何因　　緊緊絲牽夢裏人
宿債前冤嗟已定　　聊將淚眼望河津

啊！我的命薄還不祇此嗎？蒼天呀！緣何孽障緊牽着這紅顏呢！相信是前寃宿債吧，想起來，我也無謂作玉殞香銷之意念了。
註：隋煬帝時侯夫人自傷詩：色美反成棄，命薄何可量。君恩實疏遠，妾意徒彷徨。
評：阮攸先生大談佛理哲學，既傷紅顏薄命，亦借寃孽解嘲。無限哀怨纏綿，其殆離騷之筆法歟？

Những là nương-náu qua thì,
Tiểu-thơ phải buổi mới về ninh - gia.
Mẹ con trò chuyện lân - la.
Phu-nhân mới gọi nàng ra dạy lời!

歸寧萱草已逢春　　姑訓久違應侍親
俄頃夫人傳口令　　花奴聽着須遵循

這樣的樂天知命，安份度時，有一天宦姐歸寧，母女慇懃談話間，夫人傳諭翠翹出來吩咐道：
註：詩：歸寧父母。言女子既嫁，歸問父母之安否。
原傳：翠翹在宦府半年，又轉往東府作青衣侍婢。

«Tiểu-thơ; dưới trướng thiếu người,
Cho về bên ấy theo đòi lầu - trang.»
Lĩnh lời, nàng mới theo sang,
Biết đâu địa-ngục thiên-đàng là đâu!

發落粧樓侍近身　　姐兒帳下正需人
翠翹拜諾追隨去　　地獄天堂未認真

目前小姐帳下正欠用人，打發妳往那邊侍候粧樓吧！翠翹領命隨同前往，啊！這番去，豈知是入地獄抑或上天堂呢！
註：佛家訂以勸懲之說，謂善人死後，當升天堂，受諸福樂。惡人死後，應入地獄，受炎火，寒冰，刀山，劍樹，拔舌，煎熬等刑。

Sớm khuya khăn mặt, lược đầu,
Phận con hầu giữ con hầu dám sai!
Phải đêm êm-ả chiều trời,
Trúc tơ hỏi đến nghề chơi mọi ngày.

從此櫛巾侍奉虔　　主奴名份判顯然
梧桐葉落秋涼夜　　輒令撫琴引意牽

早晚底侍奉巾櫛，洗臉梳頭，盡心婢侍之道，安敢隕越。適逢晚天晴和，小姐垂詢歸於日常撫弄絲竹技藝。
註：巾以拭手，櫛以理髮。左傳：寡君之使婢子，侍執巾櫛。

Lĩnh lời, nàng mới lựa dây,
Nỉ-non thánh-thót dễ say lòng người.
Tiểu-thơ xem cũng thương tài,
Khuôn uy dường cũng bớt vài bốn phân.

翹娥漫弄十三絃　　嫋嫋宛轉恨綿綿
小姐憐才容貌斂　　威稜漸減不同前

翠翹應命調撥弦琴，其聲嫋嫋，不絕如縷，令人酣醉。小姐聽賞也覺憐才，從玆稜厲威儀，也減煞了三幾分。
註：宋氏宛轉歌：風已清，月朗琴復鳴。掩抑非千態，殷勤是一聲。歌宛轉，宛轉和且長，願為雙鴻鵠，比翼共翱翔。
評：人與人之間在自私方面言，不免發生恨與妬，但在衷誠方面言，也隱不住惜與憐。

Cửa người dày-dọa chút thân,
Sớm than-thở bóng, đêm ngơ-ngẩn lòng:
«Lâm-truy chút nghĩa đèo-bòng,
Nước non để chữ tương-phùng kiếp sau!»

侯門一入似淵深　　朝夕縈思淚沾襟
想及臨淄多眷戀　　今生難望合歡衾

却說翠翹微末身份，淪落侯門，早晚底對影嗟嘆，耐心悵惘。念臨淄束郎一片纏綿恩義，而今河山阻隔，相逢惟留待他生了！
評：緣何徒作臨淄想？辜負遼陽一片心！

Hồi thứ mười lăm

Sợ uy giám ngỏ ra lời, biết đâu địa - ngục
Viết kinh cho khuây - khỏa nỗi, mượn cửa từ - bi

第十五回：脫地獄忍氣吞聲
假慈悲經寫了願

«Bốn phương mây trắng một màu,
Trông vời cố - quốc, biết đâu là nhà ? »
Lần lần tháng trọn ngày qua,
Nỗi gần, nào biết đường xa thế này ?

白雲悵惘望天涯　　故國烟飄那是家
歲月遞邅容易過　　心懷渺緲岐途賒

又遙盼四圍白雲縹渺，極目故國，何處是儂的家鄉呢？這樣的朝思暮想，歲月邅遞，此恨綿綿；啊！這就翠翹本身而言，已足悲傖，又安知渺渺天涯的束郎也一樣的同處苦境呢？
註：周邦彥詞：登臨望故國，誰識天涯倦客。李後主詞：故國不堪回首明月中。
評：翠翹家鄉在北京，故國典運用甚妙。

Lâm - truy từ thuở uyên bay,
Buồng không thương kẻ tháng ngày chiếc thân.
Mây ai trăng mới in ngần,
Phấn thừa hương cũ bội phần xót - xa.

臨淄一別散鴛鴦　　獨守空房恨夜長
新月如鈎天上掛　　殘脂剩粉倍凄愴

又說到束生心方面，自從臨淄構難，鴛鴦分飛，空幃寂寞，孤影自憐。當着新月初上，一彎如鈎，又憶起那玉面蛾眉，檢視剩香殘粉，倍覺悲痛了。
註：潘岳悼亡詩：譬彼翰林鳥，雙飛一旦分。
俗語：夫妻本是同林鳥，大限來時各自飛。
唐女道士元淳詩：舊國經年別，關河萬里思。題詩憑雁翼，望月想蛾眉。白髮愁偏覺，歸心夢獨知。誰堪離亂處，掩淚向南枝。
原傳：束生見月晦而復生，不覺動念翠翹。按：新月頗撩人情思，唐吉中孚之張夫人有拜新月詩。

Sen tàn, cúc lại nở hoa,
Sầu dài, ngày ngắn, đông đà sang xuân.
«Tìm đâu cho thấy cố - nhân ?
Lấy câu vận mệnh khuây dần nhớ thương»

蓮殘菊艷吐霜華　　月暗愁長我獨嗟
渺渺天涯何處覓　　悲嘆命薄比桃花

這樣地漫漫度過愁長日短的時光，殘冬逝過，倏又新春。夏蓮凋零，秋菊吐葩。故人音訊依然杳杳，啊，這般傷感祇有把宿命論來自解自慰吧了！

註：故人猶言舊交之人。古樂府：新人工織縑，故人工織素。
原傳：翠翹遭難明年，束生始歸來相遇。

Trạnh niềm nhớ cảnh gia - hương,
Nhớ quê, chàng lại tìm đường thăm quê.
Tiểu - thơ đón cửa dã - dề,
Hàn - huyên vừa cạn mọi bề gần xa.

思鄉心事亂如麻　　作客束郎告返家
小姐迎門多色笑　　寒喧剴藉慇懃加

束生怔忪縈迴思念家鄉景物，便倘佯束裝回去。宦姐迎門寒喧，慇懃詳詢各點事情。

註：怔忪，惊恐驚懼，心中不安。
按：束其心於去秋往臨淄，今秋復往無錫，計翹之遭難已恰一載矣。

Nhà hương cao cuốn bức là,
Buồng trong truyền gọi nàng ra lạy mừng.
Bước ra một bước một dừng,
Trông xa nàng đã tỏ chừng nẻo xa

香閨高捲起窗紗　　傳喚花奴接少爺
緩步姍姍羞澀態　　相看驚愕夢兮嗟

香閨裏高捲綺羅幃幌，傳喚翠翹快出迎接姑爺。祇見她逶邐蹁躚，姍姍蓮步，遙遙相顧幾度徘徊踟躕。

註：韓愈文：足將進而踟躕。言徘徊不邁進。

«Phải rằng nắng quáng, đèn lòa ?
Rõ - ràng ngồi đó, chẳng là thúc - sinh ?
Bây giờ tình mới tỏ tình,
Thôi - thôi đã mắc vào vành chẳng sai !

莫非日映眼暈花　　坐着郎君豈有差
事到如今春夢覺　　羈縻圈套痛凄其

啊！這莫非我眼暈日映，目眩燈光嗎？明明上坐的正是束生呢？從今事情我已分曉了，吧吧！身陷圈套，定不差了。
註：凡被眼疾者，見日影與燈光，則羞不可審視。
原傳：翠翹想：我怎麽得到這裏？原來是妬婦的計策！

Chước đâu ? có chước lạ đời !
Người đâu mà lại có người tinh ma !
Rõ ràng thật lừa đôi ta,
Làm ra con ở, chúa nhà đôi nơi !

斯人惡毒世間無　　鬼魅精魔信不誣
比翼鴛鴦驚拆散　　分明主僕追稱呼

這般毒辣奇着，世間所無！這個人兒精魔，人間所希！分明底我倆雙雙鴛侶，要迫令作主婢分離。
註：精魔，喻神怪妖魅，不可捉摸。
評；古代階級觀念極深，既爲主僕則勢難論婚嬪。

Bề ngoài thơn-thớt nói cười,
Mà trong nham-hiểm, giết người không dao.
Bây giờ đất thấp trời cao,
Ăn làm sao ? nói làm sao ? bây giờ ? !»

寬容外貌笑聲豪　　肚裏殺人不用刀
霄壤雲天難訴苦　　笑啼不敢暗騷牢

看她（宦姐）外貌寬容談笑，而肚裏陰險殺人不用刀呢！而今我與他天淵霄壤，地位懸殊，教我怎麽樣應付，怎麽對答呢?!
註：唐李林甫：笑裏藏刀。喻人之險毒。
隋楊素與陳舍人徐德言席上，樂昌公主詩：今夕何遷次，新官對舊官。笑啼俱不敢。方覺做人難。

Càng trông mặt, càng ngẩn - ngơ,
Ruột tằm đòi - đoạn như tơ rối bời.
Sợ uy, dám chẳng vâng lời,
Cúi đầu, nép xuống sân mai một chiều.

愈望愈真悵惘多　　柔絲紊亂縛蠶蛾
遵從跪倒禮週到　　生怕猜疑受責訶

翠翹愈看阿郎，越發悵惘，蠶心縈繞，寸寸如麻。但懾於淫威之下，安敢不順從呢！祇有低首下心，俯伏梅階叩見。
註：李商隱詩：春蠶到死絲方盡，蠟炬成灰淚未收。

Sinh đà phách lạc hồn xiêu :
«Thương ôi ! chẳng phải nàng Kiều ở đây ?
Nhân làm sao, đến thế này ?
Thôi-thôi ta đã mắc tay ai rồi !»

魂飛魄散遭坎坷　　心事徒傷没奈何
淪落如斯人間世　　今知中計陷籠羅

那時候束生早已魂飛魄散，暗暗叫苦道：傷心呀！這豈不是翠娘嗎？緣何這般淪落呢？啊！我明白了，中了他人之計了！
註：原傳：束生看去驚得魂飛天外，魄落九霄，暗暗叫苦：中了妬婦計了。想當初我對他不認娶妾，今如何招認，如何解救。這是我害翠娘了。忍不住泪流滿臉。

Sợ quen dám hở ra lời,
Khôn ngăn giọt ngọc sụt sùi rỏ sa.
Tiểu-thơ trông mặt hỏi tra !
«Mới về, có việc chi mà động dong ?»

聲張又怕起風波　　珠淚紛紛嘆折磨
察色觀顏佯查問　　襟懷何故涕滂沱

但束生久懾雌威之下，安敢啓齒吐出半聲呢，忍不住的玉箸（珠淚）汎瀾紛聞。小姐見了詐作詢查：郎君啊！你乍回來，有何感觸而致動容呢？
註：動容，指神色乍變與悲。
評：悲莫悲兮生別離。既別復會，相見而不敢相認，其悲尤苦十分。

Sinh rằng: «Hiếu-phục vừa xong,
Suy lòng trắc-dĩ, đau lòng chung-thiên!»
Khen rằng: «Hiếu-tử đã nên!
Tẩy trần mượn chén giải phiền đêm thu»

恩深鞠育淚偏多　　凋謝萱庭痛蓼莪
孝子原來嗟陟屺　　洗塵把盞慰悲歌

東生祇得勉強把孝思推搪，說道：萱堂孝服初滿，念陟屺之詩，感終天之痛，所以忍不住悲哀呢！宦姐佯解說讚云：啊！夫郎你眞是孝子，今晚秋夜寂寥，特要置酒洗塵，為你解憂呢！

註：古禮，孝子居父母喪三年。
說文：山有草木曰岵。詩經：陟彼岵兮，瞻望父兮。……陟彼屺兮，瞻望母兮。指孝子行役，思念父母。　終天，指父母之喪，雖斬齊有期，而悲痛之懷終永則，此世。韓愈文：懷痛窮天。

評：東生可列入第二十五孝。

Vợ chồng chén tạc chén thù,
Bắt nàng đứng chực trì hồ hai nơi.
Bắt khoan bắt nhặt đến lời.
Bắt quì tận mặt, bắt mời tận tay.

夫妻酬酢乾杯忙　　命令花奴侍席旁
氣勢叱訶嚴且厲　　猶須跪倒奉壺觴

於是開筵酬酢，交杯往還，命令翠翹侍候奔走兩方提壺傾觴，宦姐時寬時緊或喝或罵着翠翹跪在跟前，親遞酒到東生手裏。

註：酬酢，言應對酌飲。易經：是故可與酬酢。

評：昔朱淑貞落花詩：連理枝頭花正開，妒花風雨便相催，願教青帝常為主，莫遣紛紛點翠苔。翹以絕世才華，命遭招妒，乃理所當然。

Sinh càng như dại, như ngây,
Giọt dài giọt ngắn, chén đầy chén vơi.
Ngảnh đi, chợt nói chợt cười,
Cáo say, chàng đã tính bài lảng ra.

如痴如醉忒心傷　　淺酌滿斟淚短長
啼笑皆非喉若哽　　佯狂告醉避悽愴

東生更如呆如痴，淚痕長短紛紛灑，酒盞盈乾密密斟。他痛心已極，不忍睹面，惟有迴望佯作歡笑，辭言不勝酒力，意欲混過。

註：原傳：小姐謂翹不能勸姑爺飲此巨觥者，即以軍令施行，翹不敢違命，低頭奉酒，跪在東生前，東生手足無措，勉強飲盡。

Tiểu thơ vội thét : «con Hoa !
Khuyên chàng chẳng cạn, thì ta có đòn !»
Sinh càng nát ruột tan hồn,
Chén mời phải ngậm bồ - hòn ráo ngay !

喝罵花奴進酒漿　　勸郎不飲用刑將
束生更覺肝腸斷　　苦比黃蓮也免嘗

宦姐忙喝罵花奴，若然不能勸姑爺盡此巨觥，當以花棍施行懲罰。束生聞罷，更覺魂飛腸斷，惟有啞子吃黃蓮般勉强一飲而乾。

註：黃蓮，多年生野草，葉似芹，花白，質黃，根可入藥甚苦，産於四川者良，名曰川蓮。俗諺：啞子吃黃蓮，有苦說不出。

評：束生本書生也，惜早生百年，無緣看聊齋（馬介甫）那一篇文，也未吃過丈夫再造丸，致令翠翹受千般折磨，可嘆！可嘆！然雌虎大喝（花奴）一聲，淩厲叱咤，於今尚有餘響。

Tiểu - thơ cười nói tỉnh say,
Chưa xong cuộc rượu lại bày trò chơi.
Rằng : «Hoa - nô đủ mọi tài,
Bản đàn thử dạo một bài chàng nghe !»

未闌妬意苦追尋　　佯讚花奴絲竹音
責令漫撚歌一曲　　俾郎稍慰孝親心

那時候宦姐恨猶未消，作作歡謔，半醒半醉，酒飲未闌，復開玩笑。云：這花奴婢子具備各種才藝，着她試彈一曲給郎君開心清聽吧！

註：白居易詩：莫辭更坐彈一曲，爲君翻作琵琶行。

按：翠翹所撥者爲胡琴，方柄龍首，形如琵琶，製以桐木，納以四絃。唐文宗朝，女伶鄭中丞善彈此樂器。

Nàng càng choáng - váng tê - mê,
Vâng lời ra trước bình the vặn đàn :
Bốn dây như khóc như than,
Khiến người trên tiệc cũng tan nát lòng.

翹娥奉命似臨深　　屏後輕挑焦尾琴
嫋嫋四弦如哭訴　　教人席上淚淋淋

翠翹奉命更覺暈眩萎靡，悄悄的步出綉屏漫撚輕挑。祇見四絃嫋嫋，如泣如訴，座上聞之，心神悶絕。

註：白居易琵琶行：四絃一聲如裂帛。………絃絃掩抑聲聲思，似訴生平不得志。………淒淒不似向前聲。滿座聞之皆掩泣。

評：唐孟昌期妻孫氏有聞琴詩：玉指朱絃軋復清，湘妃愁怨最難聽。初疑颯颯涼風動，又似瀟瀟暮雨零。近比流泉來碧嶂，遠如玄鶴下青冥。夜深彈罷堪惆悵，露濕叢蘭月滿庭。翠翹當夕之哀怨，差堪似之。

Cùng trong một tiếng tơ đồng,
Người ngoài cười nụ, người trong khóc thầm !
Giọt châu lã-chã không cầm,
Cúi đầu, chàng những gạt thầm giọt sương.

傷哉一曲絲桐聲　　或喜或哀各動情
哭泣笑嬉隨節奏　　教郎俯首淚晶瑩

啊！同是一曲絲桐音，但局外人（宦姐）聽到展臉快意，而局內人（束生）聽到椎心涕泣呢！結果，他的珠淚忍不住底汎濫紛紛了，祇有偷裏俯首，暗抑殘滴。

註桓譚新論：神農氏始削桐爲琴，繩絲爲絃。謝莊賦：於是絲桐練響，音容選和。

按：梧桐落葉喬木，皮色粗白，材可爲琴及箱篋，不生虫蠹。葉圓大，掌狀分裂，秋初零落，花色紫，白萼黃褐，實如豆，名曰桐子，可榨油。俗云鳳凰非梧桐不棲，非竹實不食，喻其高潔。宋代毘陵女子題琴詩：昔年曾笑卓文君，豈信絲桐解誤身。今日未彈心已亂，此心原是不由人。

Tiểu-thơ lại thét lấy nàng :
«Cuộc vui gảy «khúc đoạn-tràng» ấy chi ?
Sao chẳng biết ý tứ gì ?
Cho chàng buồn-bã, tội thì tại ngươi !»

宦門佳麗翠眉橫　　喜席何堪淒厲鳴
未識逢迎違意旨　　惹人煩惱罪非輕

小姐察看到了，便喝罵翠翹道：今晚我們夫妻歡樂，緣何妳偏彈這傷心（薄命曲）呢？爲什麼妳毫不識情趣？使到個郎懊惱，該當何罪呀？

註：薄命曲原文，見本書第九頁裏。晉代嵇康奏（懊憹曲）聞者墮淚。

評：翹一生遭際迍邅，命途坎坷，輒寄情絲絃，稍遣襟懷。傷哉、一曲薄命，讖先兆註定矣。

Sinh càng thảm-thiết bồi-hồi
Vội-vàng gượng nói, gượng cười, cho qua,
Giọt rồng canh đã điểm ba,
Tiểu-thơ nhìn mặt, dường đà cam tâm.

郎心破碎跳怦怦　　佯笑佯歡護愛卿
點滴銅壺更夜永　　折磨滿足告功成

束生更慘切惆悵底，連忙強作歡笑，勉度難關。這般的虐待狂，弄到了滴龍漏滴三更，小姐看個清楚他兩人之悲痛面目，方稍稍算甘心。

說文：漏以銅盛水，刻劃晝夜，後漢殷夔編法於漏器下，爲金龍吐水，上有金人兩手執箭。薛逢宮詞：水滴銅龍晝漏長。秦少游詞：玉漏迢迢恭，銀漢淡淡橫。按銅壺（Đồng hồ）爲古代計時器，今越人喚鐘錶也襲用此名詞。

評：看清楚他兩人之悲痛面目句，活寫出妒婦洩忿後認爲滿足虐待狂之色相。而宦姐佯讚束生之孝思涕泣，賜翠翹之琴音清興，極嘻笑怒罵之能事。

Lòng riêng tấp-tểnh mừng thầm:
«Vui này đã bỏ đau ngầm xưa nay.»
Sinh thì gan héo ruột dầy,
Nỗi lòng càng nghĩ càng cay đắng lòng.

沾沾夙怨告消清　　一吐牢騷氣已平
蹝室尋思郎感慨　　顏容憔悴淚珠傾

她心裏沾沾自足，欣欣暗自歡喜道：啊！我今晚之歡已吐盡了夙苦之恨了！至於束生則肝膽憔悴，柔腸寸斷，獨自尋思倍更辛酸。

原傳：小姐快心滿意，令他二人對面不能認識，一爲座上主人翁，一爲筵前歌婢，今日一席酒，足消從前之氣矣。

評：俗語：棋輸一着，伏手伏脚。束生之謂歟？

Người vào chung gối loan phòng,
Nàng ra tựa bóng đèn chong canh dài.
«Bây giờ mới rõ tăm-hơi,
Máu ghen đâu có lạ đời nhà ghen!

雙雙枕上戲鴛鴦　　顧影自憐苦斷腸
妬大於今方知曉　　河東獅吼懾羔羊

那晚夜，小姐和東生步入鸞房同枕共衾，處于飛之樂，而翠翹則燈明更永，顧影自憐。竊念：這般妬恨的是世間奇妬專家了！

註：Đèn chong 長明燈。古未有煤油，祇以植物油 dầu chong 燃點。

註：原傳：東生自念別人之妬，不過打駡相爭，縱然是妾，丈夫猶俟半響庇護。你用這毒計使我明明認得，而不敢認，實有情而不能傳情也。

評：余生平有數恨：關公之失荊州，恨孔明不發一兵。岳飛之罹冤獄，恨高宗不予一諫。翠翹之受凌辱，恨束生不置一詞。

Chước đâu rẽ thúy chia uyên!
Ai ra đường nấy ai nhìn được ai?
Bây giờ một vực, một trời,
Hết lời khinh-trọng, hết lời thị-phi!?

散鴛分翠幾淒涼　　毒着安排計未央
霄壤天淵相隔絕　　重輕皂白怎經常

想這毒辣手段，硬生生底散鴛分翠，旣然弄到這般地步，想大家也沒法相認了！因爲現在我與他的主婢地位懸殊，天淵隔別。啊！輕重權衡怎能較量。是非皂白怎能分辯呢？！

註：鴛鴦翡翠，俱豔麗水鳥。呂士龍欲杖營妓並麗華，梅聖俞作詩解之曰：莫打鴨，打鴨驚鴛鴦。鴛鴦新自南州落，不比孤洲老禿鶴。

Nhẹ như bấc, nặng như chì,
Gỡ cho ra nợ còn gì là duyên ?
Lỡ - làng chút phận thuyền - quyên,
Bể sâu sóng cả, có thuyền được vay ?»

紅消翠減有誰憐　　孽債難塡了俗緣
飛雨落花驚妾夢　　茫茫苦海沒嬋娟

唉！我命輕若絮，孽重如鉛，縱然得告解脫孽障，那時已難望再問情緣了？而今我嬋娟微末身世，漂流於苦海迷津裏，教如何找得慈航普渡呢？
註：古詩：醋海濤翻急，情波棹轉難。
　　佛語：苦海迷津，回頭是岸。
按：Nhẹ như bấc, nặng như chì 句，越文註釋：或作冷嘲熱諷解，或作看輕看重解，或作刑罰輕似北風，而翹心情若鉛重。

Một mình âm - ỷ đèm chầy,
Đĩa dầu vơi, nước mắt đầy, năm canh.
Sớm khuya hầu - hạ đài - doanh,
Tiểu - thơ chạm mặt, dè tình hỏi tra.

芳心輾轉不成眠　　獨對寒燈淚潸然
閨閣粧台長侍奉　　胭脂虎嘯究源泉

她獨個人兒長夜掩抑，祇見油盡燈枯，淚眼沵瑩，厮守五更，不盡傷情。從此翠翹早晚伺候粧台，兢兢自保，但終不免小姐妒忌，看她眼兒渾紅，便查詢究因何事？
註：長恨歌：日暮螢飛思悄然，孤燈挑盡未成眠，遲遲鐘鼓初長夜，耿耿星河欲曙天。
原傳：小姐見翹星眼紅暈，胥詞顚倒。詰之，自云傷感舊事。乃罵云：我家怎容得收妖怪賤婢，吩咐交束生拷問。

Lựa lời, nàng mới thưa qua :
«Phải khi mình lại xót xa nỗi mình,»
Tiểu - thơ hỏi lại Thúc sinh :
«Cậy chàng tra lấy thực tình cho nao !»

慌忙稟告跪粧前　　偶感傷心沵淚漣
笑托檀郎盤底細　　花奴何故類凝癡

翠翹驚悼便砌詞營答云：這不過為根觸舊事，所以一時傷感呢！小姐猶不干休，吩咐束生拷問得個實情。
評：宦姐之妒，伊於胡底。惟阮攸先生乃以抽絲剝繭之生花妙筆，刻劃得淋漓盡致。

Sinh đà rát ruột như bào,
Nói ra chẳng tiện, trông vào chẳng đang!
Những e lại lụy đến nàng,
Đánh diều mới sẽ lựa đường hỏi tra.

玉郎弗用費詞編　　有口難言若噤蟬
恐累嬌娥心不忍　　愁腸九轉繞朱弦

束生肝腸若割，不知如何應付，緣因是問她已屬不便追究，跟她亦屬不忍睹面，又恐怕不問，連累到翠翹吃苦，祇得硬着頭皮底網開一面，佯作查詢，着翠翹作自辯狀。

註：原傳：束生盤思一計，着翹自寫申供。

Cúi đầu quỳ trước sân hoa,
Thân-cung nàng mới dâng qua một tờ.
Diện tiền trình với Tiểu-thơ,
Thoắt xem, dường có ngẩn-ngơ chút tình.

翹娘秉筆展花箋　　申述情由一大篇
字字行行均帶淚　　心腸鐵石也悲酸

翠翹俯伏花堦前，寫上申供一紙呈上。面前遞與小姐看，宦姐瞥睹也黯然神傷起來。

註：翠翹供狀云：婢妾花奴謹把心事申供如下：竊妾原貫北京，王氏女兒。父因構難，妾乃賣身。青樓寄迹，紅顏陷溺。鶯燕罹蒙孽障，蜉蝣那管污頭。厥後從良，與他鄉客結褵；大郎永別，陷兇徒詭奸謀。自憐自傷：水深火熱，荼蘪幾番淪落；風吹雨打，柏舟再次飄零。早知情乃冤業，命薄正等如桃花；今覺修是福根，誦經願托跡空門。葷齋茹素，慧燭明照浴廬；洗面革心，楊枝熄滅火緣。三皈俾賤妾安身，三多祝小姐獲福。虔誠結草，叩拜妝台。

Liền tay trao lại Thúc sinh,
Rằng: «Tài nên trọng mà tình nên thương,
Ví chăng có số giàu sang,
Giá này dẫu đúc nhà vàng cũng nên!

從頭看罷給郎研　　小小才情尚稱賢
富貴果能具福份　　藏嬌金屋正輝鮮

連隨交回束生云：這女子才藝堪嗟，景況也堪憐，她的命運若然富貴有份的話，金屋藏嬌也很應當呢！

註：漢武帝少時，長公主欲以女配帝，問曰：得阿嬌好否，帝曰：若得阿嬌，當以金屋藏之。

按：金屋喻華麗之居，後世借言納妾曰藏嬌。

評：翠翹眞千古才女也，即妒恨如宦姐，亦動憐惜，可算奇蹟！

Bể trần chìm nổi thuyền - quyên,
Hữu tài, thương nỗi vô duyên lạ đời !»
Sinh rằng : «Thật có như lời,
Hồng nhan bạc - mệnh một người nào vay !

浮沉塵海一嬋娟　　才命相妨獨受寃
人世茫茫誰憐憫　　慈悲救苦望牽援

可憐這浮沉塵海一嬋娟，有才無緣這眞是世事匪夷可想了！束生忙道：實在正如賢妻所云，紅顏薄命，想未必祇她一人受難呢！

註：原傳：小姐看翹供狀云：○可惜有才無命，淪落至此○束生道：紅顏福薄，千古同然，賢妻當慈悲也○古詩：紅顏勝人多薄命○

Nghìn xưa âu cũng thế này,
Từ - bi âu liệu bớt tay mới vừa. »
Tiểu thơ rằng : «ý trong tờ,
Rắp đem mệnh bạc, xin nhờ cửa không.

紅顏飄泊古今寃　　普渡慈航德義尊
姑准詞箋憐恤意　　權將薄命寄空門

千古來大多如是，請你慈悲爲懷濟渡她吧！宦姐道：照她供詞裏的意思，急欲把薄命身世，寄跡空門。

註：佛教謂世界一切皆空，故俗稱佛教爲空門。
白居易詩：自從苦學空門法，消盡生平種種心。佛書文殊菩薩曰：乃至無有言語文字，是眞不二法門。

Thôi thì thôi cũng chiều lòng,
Cũng cho khỏi lụy trong vòng bước ra.
Sẵn Quan - âm các vườn ta,
Có cây trăm thước, có hoa bốn mùa.

順情挽拯火坑蓮　　遠勝家規惡毒煎
百尺菩提花四季　　觀音閣裏靜參禪

罷了！我也順她心願！免致牽累使她跳出樊籠吧！我家後園裏有觀音閣，這裏有菩提百尺常青之樹，蓮座四時不謝之花。

註：古詩：菩提百尺樹，蓮座四時花。喩佛門法力無邊，四季常春。
按：菩提樹常綠亞喬木，高聳入雲，多產深山梵宇中。花白微黃，每朵十二瓣形如蓮，遇閏歲則添一瓣，子可作念珠。昔如來佛祖在其下成正覺。
一解此句曰：香株與燈花

Hồi thứ mười sáu

Gác Quan-âm gặp nhau khi mạo-hiểm
Am Văn-thù thích chí lại đề thơ.

第十六回：觀音閣冒險相親
文殊庵適情題詩

Có cổ-thụ, có san-hô,
Cho nàng ra đó, giữ chùa tụng-kinh.»
Tâng bằng trời mới bình minh,
Hương hoa, ngũ cúng, sắm-sanh lễ thường.

珊瑚古樹壁崖懸　　野鶴閒雲別洞天
齋禮如儀早遣去　　瀰漫蘭若篆爐煙

更兼古樹濃陰，珊瑚雅緻，打發她到這邊長守寺門，敲經念佛吧！於是明日黎明時候，具備香花等五種供物齋禮。

註：五供：香，花，燭，茶，果，用來祀佛。
san hô 或作 san hồ 湖山。

評：宦姐打發翠翹，無異拔去一眼中釘，黎明即譴送去，可知其心急極。

Đưa nàng đến trước Phật-đường,
Tam qui, ngũ giới cho nàng xuất-gia.
Áo-xanh đổi lấy cà-sa,
Pháp danh lại đổi tên ra Trạc-Tuyền.

翠翹前往佛堂前　　改號法名喚濯泉
五戒三皈期正果　　袈裟穿着翠眉娟

送翹娘到佛堂前，代爲剃度，三皈五戒，實行出家。從此脫下青衣，着起袈裟，並由東生改易法名爲濯泉。

註：梁武帝時，達摩祖師自西天來，以袈裟授慧可。三皈(三歸)皈依佛，歸依法，歸依僧。

五戒：一不殺生，二不偷盜，三不邪淫，四不妄語，五不飲酒食肉。大意與仁義禮智信同。

出家：離棄家庭求悟大道。

原傳：小姐謂東生：翹既出家，則應改花奴之名。束生乃易爲濯泉。

Sớm khuya tính đủ dầu đèn,
Xuân-Thu cắt sẵn hai tên hương trà.
Nàng từ lánh gót vườn hoa,
Nhường gần rừng tía, nhường xa bụi hồng.

早晚香灯配備全　　　　春花秋月侍周專
紅塵從此遠相隔　　　　紫竹林中洗俗緣

早晚底配給足够燈油，並撥出春花秋月兩名侍女添香烹茶。自此翠翹隱跡花園裏，遠隔紅塵，祇接近紫竹林了！

註：世說觀音住居紫竹林裏，聯云：紫竹林中觀自在，白蓮臺上現如來。

紅塵：世俗熱鬧繁華之地。班固賦：紅塵四合，烟雲相連。明代孟淑卿題過惠日庵 矮矮闌檣小小亭，竹林深處書冥冥。紅塵不到無餘事，一炷香消兩卷經。

«Nhân-duyên đâu lại còn mong?
Khỏi điều thẹn phấn tủi hồng thì thôi.»
Phật tiền thảm lấp sầu vùi,
Ngày pho thủ-tự, đêm nồi tâm-hương.

斷絃難望續和諧　　　　慚粉懟紅免悵懷
夜裏心香朝手字　　　　禪房寄跡命安排

啊！她心裏自思：大好姻緣尚何望呢？總之我能够避免慚粉懟紅，遭蒙恥辱，於心已願了！祇見她對着歡喜佛前，渾忘了昔日愁慘，日間抄經寫字，夜裏心香唸誦。

註：手字：手書，手寫之字也。蘇軾詩：似省前生覓手書。心香：佛語中心虔誠，如爇香供佛。

原傳：時小姐命翹寫華嚴佛經，窗舒愁懷，宋虔心香（梁簡文帝語）。

Cho hay giọt nước cành dương,
Lửa lòng tưới tắt mọi đường trần duyên.
Nâu sồng từ trở màu thuyền,
Sân thu trăng đã vài phen đứng đầu.

楊枝甘露妙無邊　　　　濯淨塵思泙無牽
緇衲皈依容易過　　　　舉頭秋月幾番圓

可知一滴楊枝甘露妙，濯淨塵緣，滅熄心火。慨自她穿着緇衲，歸依禪門以來，秋院月照，倏已幾回幾度了！

註：佛國記：沙祇國南門道東，佛在此嚼楊枝，刺土中即生，長七尺，不生不滅。古人謂天下太平，則天降甘露。楊枝甘露，喻佛法無邊，恩澤週遭。

評：昔小青出居湖上，朝天竺寺，默占一絕云：稽首慈悲大士前，莫生西土莫生天。願爲一滴楊枝水，灑作人間並蒂蓮。翹之淒涼哀怨，何吻合小青耶？

Dù ai lòng có sở cầu,
Tâm-minh, xin quyết với nhau một lời.
Chứng minh có Đất, có Trời,
Bấy giờ vượt bể ra khơi quản gì ?»

郎如有意結鴛衾　　海誓山盟見赤忱
動地驚天神共鑒　　隨波逐浪也甘心

若然薄郎他眞個好逑，欲結姻緣的話，也請他共決一言，同証心盟。當着天地明証那時候隨波逐浪我也甘心了。

註：詩經：窈窕淑女，君子好逑。
心盟：指心爲盟，喩言不欺，天地可鑒。

Được lời mụ mới ra đi,
Mách tin họ Bạc tức thì sắm-sanh.
Một nhà dọn dẹp linh đình,
Quét sân đặt trác, rửa bình thắp nhang.

薄婆追得此佳音　　倖侄何之到處尋
準備香花龍鳳燭　　掃庭抹桌殺鷄禽

得了翠翹應承，薄婆便出門找尋侄兒，馬上配置妝奩，一家人搬移閒零星器物，打掃前院供奉桌案，洗濯瓶台燃點香燭。

註： Được lời 得言，薄婆千言萬語，祇要追翠翹應承。得言二字用得甚妙。
原傳：薄婆找得侄兒薄倖來，以二十兩銀行聘，購置粧奩。

評：袈裟穿起恨偏多，脫却袈裟恨更多。

Bạc sinh quì xuống vội-vàng,
Quá lời nguyện hết Thành-hoàng, Thổ-công.
Trước sân, lòng đã giãi lòng,
Trong màn làm lễ tơ-hồng kết duyên.

城隍土地稟神明　　旦旦三光信誓盟
交拜堂前心已苦　　鴛鴦帳裏夢猶驚

薄倖連忙下跪，狠狠底當着城隍，土地公神前發重誓。院子前儀式已佈達心爽了，纔又入幔帳行其紅絲結緣之禮。

註：城隍神名，掌佑城池，唐時封王爵，宋以後祭祀遍天下。越俗，每鄉皆勅封一城隍神。
土公：地祇，掌里社之神，俗稱地主公。

Thấp cơ thua trí đàn - bà,
Trông vào đau ruột nói ra ngại lời.
Vì ta cho lụy đến người,
Cát lầm ngọc trắng, thiệt đời xuân - xanh !

可恨玄機一着差　　　忍教弱質被張羅
重重束縛多悽慘　　　玉石不分遣際奇

啊！我今日一着之差，智遜婦人。看到妳時令我腸斷，言出之時令我礙情。這都我累死妳了，致令白玉混沙青春淹沒，虛度一世。

註：白玉混沙，喻翠翹以千金小姐，混雜在侍婢隊裏。
　青春，喻人當少年，猶歲在春。何晏賦：結實商秋，敷華青春。

Quản chi lên thác xuống ghềnh,
Cũng toan sống thác với tình cho xong.
Tông - đường chút chửa cam lòng,
Cắn răng bẻ một chữ đồng làm hai.

臨深履薄縱艱難　　　死義殉情見胆肝
繼後承宗未遂意　　　同心分散幾辛酸

我原本打管不算它涉水登山，拚個死生，全此情義。怎奈宗堂祀續問題，以致未能酬願，啊！今祇有咬牙切齒把同心結拗折爲兩斷吧！

註：原傳：東生謂欲拚個死生與翹出走，怎奈未有子嗣，故迫得忍痛分釵。
　咬牙切齒，喻憤恨痛苦之至。

評：人莫不推諉其過，尤其懦夫，與會說話。

Thẹn mình đá nát vàng phai,
Trăm thân dễ chuộc một lời được sao ? »
Nàng rằng : «Chiếc bách sóng đào,
Nổi chìm cũng mặc lúc nào rủi may !

自慚金石負披肝　　　不惜百身贖舊歡
驚濤柏舟操已定　　　浮沉那怕起波瀾

我自慚把還金石盟盟，黯淡破碎，如可贖兮，不惜犧牲百身。翠翹哽咽答道：我已拚操柏舟，泛彼波濤，身世浮沉，付與禍福定數。

註：詩經：如可贖兮，人百其身。齊姜適衛，夫死守節三年，以柏舟自矢。
詩經：汎彼柏舟，亦汎其流。耿耿不寐，如有隱憂。

評：你敢犧牲一身便了，况出走也未必致死，充其量革去青衿，或無物質享受而已。愛情聖潔云乎哉？可見敝屣功名富貴，原非庸人可爲。

Chút thân quằn - quại vũng lầy,
Sống thừa còn tưởng đến rày nữa sao ?
Cũng liều một hạt mưa rào,
Mà cho thiên hạ trông vào cũng hay !

微軀輾轉淤泥間　　虎口餘生稱慶還
欲拚香消多躑躅　　權門迫命學攸關

我而今微軀輾轉淤泥間，刼後餘生，誰料還有今朝與郎見面？我很幾回底想犧牲這薤露身世，欲使天下聞知看見這妬婦而目。
註：古挽歌，言人生如薤上之露，易晞滅也。
評：東皇既護花無力，翹亦何必言犧牲。

Xót vì cầm đã bén dây,
Chẳng trăm năm, cũng một ngày duyên ta.
Liệu bài mở cửa cho ra,
Ấy là tình nặng, ấy là ơn sâu !»

絲絃己斷痛今辰　　一夜夫妻百夜恩
倘若網開方便路　　深情銘刻感終身

怎奈琴絃已斷，殺身無益，雖然與你不能百年好合，也要念一夜恩情。若能網開一面設法放生，這恩深情重，感戴不盡了！
註：李陵答蘇武書：殺身無益，適足增羞。
按：原傳：翹欲自殺，又恐累束生家聲。

Sinh rằng : « Riêng tưởng bấy lâu,
Lòng người nham - hiểm biết đâu mà lường.
Sợ khi giông tố phũ - phàng,
Thiệt riêng đấy, cũng lại càng cực đây.

臨淄一別斷迴腸　　大舌飛灰葬窈娘
誰料遭逢狼毒苦　　人心巖險實難量

束生云：我夙昔爲妳特別思念，意欲重圓好夢但看她人心岩險難量。恐妨一旦風波摧殘，辜負妳青春一輩，啊！這是我的憂慮也極底苦心之點。
註：類語：人心巖險，甚於山川。潘孟名先生讀至此題云：兜率宮那離恨天，相逢相賞兩凄然。騎馊方博餘歡會，得句渾忘未了緣。玉殿如來應奉佛，仙橋有路可通禪。自聞姊語來遊客，一段重黏一段牽。
評：束生也算多情，怎奈太懦！

Liệu mà xa chạy cao bay,
Ái - ân ta có ngần nầy mà thôi !
Bây giờ kẻ ngược, người xuôi,
Biết bao giờ lại nối lời nước non?

高飛遠颺把身藏　　　　恩愛從今各一方
海誓山盟何日續　　　　相逢無望等參商

最好妳善自安排高飛遠颺，我倆恩愛，至此限度而已！今日東西分散，天各一方，未知將來可有機緣再盟山海嗎？

註：漢卓茂傳：寧能遠走高飛，不在人間乎？蘇武別妻詩：結髮爲夫妻，恩愛兩不疑。歡娛在今夕，燕婉及良時。

評：東生原名東手，祇有同情，並無一策，看他不出些力，不饋些金，累到嫦娥隻身出走，手上不名一錢，啊！可恨，可歎！

Dẫu rằng sông cạn đá mòn,
Con tằm đến thác cũng còn vương tơ !»
Cùng nhau kể - lể sau xưa,
Nói rồi lại nói, lời chưa hết lời

海枯石爛矢鴛鴦　　　　眷戀春蠶情未央
離合悲歡言不盡　　　　焉知黃雀捕螳螂

縱然海枯石爛此恨綿綿，春蠶到死，心仍牽纏呢！這時候，兩人傾吐肺腑，說罷又說，言不盡言

註：海枯石爛喻永久不渝。宋代施伯仁妻鄭允端題望夫石詩：良人有行役，遠在天一方。自期三年歸，一去凡幾霜。登山臨絕巘，引領望歸航。歸航望不及，躑躅空徬徨，化作山頭石，兀立倚窮蒼。至今心不轉，日夜遙相望。石堅有時爛，海枯成桑田。石爛與海枯，行人歸故鄉。唐詩：望夫處，江悠悠，化爲石，不回頭。江頭日日風和雨，行人歸來石應語！

Mặt trông, tay chẳng nỡ rời,
Hoa - tỳ đã động tiếng người nẻo xa.
Ngập ngừng nuốt tủi lẳng ra,
Tiểu thơ đâu đã rẽ hoa bước vào.

相愛相看不分離　　　　遠徑聲傳影動枝
哽咽如癡未遽散　　　　登堂瞬見步遲遲

他倆握手相看，淚眼瑩瑩踟躕難別，蓦而花婢（春花侍女）闖來報告，謂遠處有人聲騷動。東生嗚咽飲恨悄然步出，隨見小姐已分花拂柳踏入。

評：相見爭如不見，有情還若無情，樂莫樂兮新相知，悲莫悲兮生別離。

Cười cười, nói nói ngọt - ngào,
Hỏi : «Chàng mới ở chốn nào lại chơi ?»
Dối quanh sinh mới liệu lời :
«Tìm hoa quá bước, xem người viết kinh».

分花拂柳是嬌娘　　笑問我郎来那方
哄騙砌詞忙啟答　　尋芳誤入寫經房

她坦然談笑溫存詢問：阿郎你剛纔由那裏到來呢？東生慌忙砌詞哄云：我尋花漫步，所以到看寫華嚴經之人呢！

註：程顥春日偶成：雲淡風清近午天，傍花隨柳過前川。時人不識余心樂，將謂偷閒學少年。

Khen rằng : «Bút - pháp dã tinh,
So vào với thiếp Lan - đình nào thua !
Tiếc thay lưu lạc giang - hồ,
Nghìn vàng thật cũng nên mua lấy tài !»

蘭亭筆法正當行　　鐵畫銀鈎書帖香
落拓江湖傷薄命　　千金也值把嬌藏

小姐伴看經文讚道：這筆法精妙，比諸蘭亭書帖，那有遜色！可惜這般才貌淪落江湖，啊！雖費千金也值得買回藏嬌了！

註：晉王羲之爲蘭亭序，自以蠶繭紙鼠鬚筆書之，若有神助，遂深自珍愛。唐太宗摹刻以賜皇子近臣。
江湖二字，本隱者所稱，世俗轉爲浪跡四方之語，且以稱虛浮不可信之人。越語 Gái giang hồ. 指一般浪漫妓女。

Thuyền trà cạn nước hồng - mai,
Thong - dong nối - gót thư - trai cùng về.
Nàng càng e - lệ ủ - ê,
Rỉ tai, hỏi lại hoa - tỳ trước sau.

紅梅茗飲兩三杯　　聯袂翩翩齋裏回
苦煞翠翹肝胆碎　　春花細述箇中来

隨從容坐下，喝罷紅梅禪茗，始偕同東生聯翩返回書齋。翠翹驚心動魄，憔悴淒愴，附耳細詢花婢一切事情。

註：禪門好以紅梅花焙乾作茗，芬芳清冽。

Hoa rằng: «Bà đến đã lâu,
Rón chân đứng núp độ đâu nửa giờ.
Rành-rành kẽ tóc chân tơ.
Mấy lời nghe hết, đã dư tỏ-tường

嬌娘躡足把門開　　蓮步纖輕不着埃
窺伺半時屏後伏　　絲毫畢露現形骸

花婢云：夫人到來許久了，躡足偷聽大約有半個時辰。所有你倆動靜毫末纖微畢現，而雙方所講言詞也聽得詳盡呢！
評：按諸情理，大約束生與翹，眷戀痴迷，所以變生肘腋，還渾然罔覺。

Bao nhiêu đoạn khổ tình thương:
Nỗi ông vật-vã, nỗi nàng thở-than.
Ngăn tôi đứng lại một bên.
Chán tai rồi mới bước lên trên lầu.»

當時彼此訴情懷　　悵惘唏噓不盡喈
阻我階邊着站立　　從容聽罷始安排

所有姑爺悵惘躑躅，姑娘咨嗟嘆息，兩人情傷心苦事情，都洞悉了！夫人阻我企在一旁，聽到厭悶了纔步上閣子呢！
評：束生與翹訴情五半時辰，當然吐出千言萬語，做出纏綿眷戀。而宦姐處之泰然，喜怒不形於色，其狠毒豈匪常人所及。

Nghe thôi kinh hãi xiết đâu:
«Đàn-bà thế ấy, thấy âu một người!
Ấy mới gan, ấy mới tài!
Nghĩ càng thêm nỗi sởn gai rụng-rời!

戰慄驚惶態轉衰　　於今乃見姑中才
惡肝悍胆難猜度　　毛髮聳然冇妄災

翠翹聞了不勝心驚膽震，想道：這般惡婦，世上所希！啊！她眞悍毒，眞够手段了！想罷，更覺毛髮聳然。
評：翹亦婦人，惟婦人能了解婦人心事。故翹決意出亡，乃自救之唯一方法。

Người đâu sâu-sắc nước đời!
Mà chàng Thúc phải ra người bó tay!
Thực tang, bắt được dường này,
Máu ghen ai cũng chau mày nghiến răng.

將來把戲一登臺　　緊鼓密鑼動迅雷
束手旁觀難保護　　遭逢妒害葬香堆

自忖：人而險毒出此絕世惡着，致令束郎祇白白束手旁觀愛莫能助！今日眞贓實証已顯然拿護，想起她妬血潮湧定然咬牙切齒痛恨於我呢！
註：邵子詩：平生不作皺眉事。史記：文臣切齒，壯士衝冠。樊於期曰：此臣之日夜切齒腐心也。俱指奮怒怨恨之意。

Thế mà im chẳng đãi-đằng,
Chào mời vui-vẻ, nói-năng dịu-dàng!
Giận dầu, ra dạ thế-thường,
Cười dầu, mới thực khôn lường hiểm sâu.

陰柔沉默豈干休　　笑裏藏刀惡毒尤
談吐經常無變態　　狼心難測實躭憂

但她沉默冷然，不作鋪張，應酬歡笑語氣溫和。啊！這個人極度妒恨，仍假作常態看她作笑，方知陰險難量呢！
註：屛魚朝恩曰：怒者常情，笑者不可測也。

Thân ta, ta phải lo âu,
Miệng hùm, nọc rắn, ở đâu chốn này!
Ví chăng chắp cánh cao bay,
Rào cây lâu cũng có ngày bẻ hoa.

棲身虎口早籌謀　　蛇吻提妨莫久留
拍翼冲霄籠裏鳥　　轉教花落恨悲秋

吧了！我的身要善自籌謀吧，要不然這虎牙蛇口裏怎能寄身呢？若還不拍翼高飛，纔爬一枝終須會須受摧殘呢！
註：古詩，靑竹蛇兒口，黃蜂尾上針：兩般不算毒，最毒婦人心。語云：猛虎口中劍，長蛇尾上針，兩般猶未毒，最毒婦人心。

«Phận bèo, bao quản nước sa,
Lênh-đênh đâu nữa, cũng là lênh-đênh !
Chỉn e quê khách một mình,
Tay không chưa dễ tìm vành ấm no?»

濁世殘生水上萍　　零仃到處苦零丁
囊空客地何枝寄　　黯淡前途霧渺冥

想我的飄萍身世，也不管它水流了，橫豎怎樣零丁充其量也不過如現在這樣零丁吧！可是我今日出亡，客地一身，腰無半文，教我怎尋一飽暖環境棲宿呢？

註：文天祥詩：惶恐灘頭說惶恐，零丁洋裏苦零丁。

Nghĩ đi, nghĩ lại quanh-co,
Phật-tiền, sẵn có mọi đồ kim-ngân ;
Bên mình giắt để hộ thân.
Lần nghe canh đã một phần trống ba.

左思右想正彷徨　　驀見佛台祭器張
銀磬金鐘多掩護　　收藏黃夜潛逃忙

那夜裏思前想後，不勝彷徨，驀憶佛台前有些金銀祭器，於是准備禮告，臨把各物携帶護身，時已魚更三躍，柝擊初分了。

註：護身，指携帶之物，用以掩蔽庇護身體。越俗稱身份証曰護身符。

Cắt mình qua ngọn tường hoa,
Lần đường theo bóng trăng tà về tây.
Mịt-mù dặm cát đồi cây,
Tiếng gà điếm nguyệt, dấu giày cầu sương.

縱身超過短花牆　　月影向西沿着行
涉水登山臨履薄　　鷄聲喔喔又曙光

翠翹縱身越過花牆，藉着殘月陰影投向西邊跑去。朦朧中經了無數沙坡叢林中，耳畔已聞鷄聲報曉，仰看殘月模糊，人跡跋涉，霜橋濕滑。

註：白居易客中月詩：曉隨殘月行，夕與新月宿，誰謂月無情，千里遠相逐。
　　客中詩：鷄聲茅店月，人跡板橋霜。

評：前敘翹隨楚卿出走，何等迍邅，今敘翠翹出走何等輕鬆。同一境遇，而命意判別若此；足見運筆之工。

Canh khuya, thân gái, dặm trường,
Phần e dường sá, phần thương dãi-dầu,
Trời đông vừa rạng ngàn dâu,
Bơ-vơ nào đã biết đâu là nhà!

嬌姿荏弱路途長　　遭際迍邅境渺茫
東望枌桑漸在目　　白雲何處是家鄉

啊！一個荏弱女子，深夜裏跋涉長途，可憐她兢兢奔跑，說不盡風霜櫛沐！直到東方發亮，光照扶桑，而飄零若此，不知誰是溫暖家庭！
註：淮南子：日出於暘谷，拂於扶桑。
評：此情此景，思之我也動憐。

Hồi thứ mười bảy

Cửa từ-bi nhầm phải yêu ma, sa cơ đọa-lạc,

Miền hoa-khói trở nghề trăng-gió, gặp-gỡ anh hùng.

第十七回：盂蘭會突逢魔頭遭墮落　煙花寨重施風月遇英雄

Chùa đâu trông thấy nẻo xa,
Rành-rành *«Chiêu ẩn-am»* ba chữ bài.
Xăm-xăm gõ mái cửa ngoài,
Trụ-trì nghe tiếng rước mời vào trong.

寺門金碧幾輝煌　　招隱庵牌門額揚
扣啟院扉迎接入　　覺緣師長貌端莊

遙而遠俘看見了一座寺院，行近去看，認清楚題着（招隱庵）三個大字，她關進敲扉，住持開聲，迎人內進。
註：寺庵之主者曰住持，謂居住坐鎮，總持事務。
評：夜行客看見招隱如萬丈光芒，接引迷途，棲身寄跡，名詞改得眞妙。

Thấy nàng ăn mặc nâu sồng,
Giác - Duyên sư - trưởng lành lòng liền thương.
Gạn - gùng ngành ngọn cho tường,
Lạ - lùng nàng hãy tìm đường nói quanh :

凝看巧樣緇衣妝　　追問源流頗細祥
信口雌黃來塞責　　言詞閃爍暫鋪張

那師長法名覺緣，看見翠翹穿着緇衲，即大發慈悲，極表愛護。垂詢詳細原由。翠翹惟有堆砌其詞，信口敷衍。
註： Nâu 薯莨，根塊可作赭色染料。 Sồng 烏木，汁可作黑色染料。
縫綴之衣曰衲。僧衣多染緇色，故名緇衲。

«Tiều - thuyền quê ở Bắc - kinh.
Qui sư, qui Phật, tu-hành bấy lâu.
Bản sư rồi cũng đến sau,
Dạy đưa pháp - bảo sang hầu sư - huynh.»

北京原本俗家鄉　　佛祖皈依歲月長
不久我師來拜訪　　飭携禮物請收藏

說云：敬告師婆，小禪籍貫北京，多年來修行皈師皈佛了。而今雲遊四方，本師不日亦隨來，教我先送法寶到來問候師兄。
註：僧家所用衣鉢，錫杖等曰法寶。鐃鈸鏞磬等樂具曰法器。本文乃屬借用。

Rây vàng diện - biến rành - rành,
Chuông vàng khánh bạc bên mình giở ra
Xem qua, sư mới dạy qua :
«Phải nơi Hằng - thủy là ta hậu - tình,

隨將寶物獻當堂　　手捫心歡口讚揚
推却不恭受有愧　　尊師恆水義情長

那時候翠翹把携帶各物淸楚面獻，如金鐘，银磬等等道具。覺緣師看了便垂詢云：這可是恆水師長很厚情底送給我嗎？
註：恆河 ganges 印度之大河，佛教徒稱為聖河。本文恆水，乃北京一住持法名。

«Chín e đường sá một mình,
Ở đây chờ đợi sư huynh ít ngày.»
Gửi thân được chốn am mây,
Muối dưa đắp đổi tháng ngày thong - dong.

孤身路遠勿徬徨　　暫住雲庵也不妨
從此棲樓蓮室內　　瓜鹽齋素度時光

啊！妳也毋勞往返了，一個人途遠迢迢，不如在此逗留數天等待師兄吧！從此翠翹便寄身在雲庵裏，長齋茹素，度過悠悠歲月。
註：雲庵，謂處無縲紲，逍遙絕俗之尼舍。

Kệ kinh câu cũ thuộc lòng,
Hương đèn việc cũ, trai phòng quen tay.
Sớm khuya lá bối, phướn mây,
Ngọn đèn khêu nguyệt, tiếng chày nện sương.

舊編經偈熟能詳　　貝葉雲旛事佛場
早晚工夫俱巧手　　灯光月照搗玄霜

對於經偈方面，翹早已熟誦，焚香點燈乃是通常，至於齋房烹調也經慣手，早晚底工夫：或寫貝葉經，或刺彩雲旛，或於燈前月下幹佛事，或杵搗玄霜煉丹汞。
註：貝多樹葉如棕櫚，可截爲紙，用以寫經。宋史天竺國傳：僧道圓自西域還，得貝葉梵經四十夾。
旗之吊幅下垂者曰旛，作法事者樹之以招魂。

Thấy nàng thông tuệ khác thường,
Sư càng nể mặt, nàng càng vững chân.
Cửa thuyền vừa cữ cuối xuân,
Bóng hoa dãy đất, vẻ ngân ngang trời.

翹娘聰慧廻尋常　　住持禪師盛讚揚
碧樹煙迷春易老　　落紅遍地滿園香

覺緣師見翹聰慧迴絕尋常，備極讚揚，翠翹立足愈穩了。一住轉已半年，適逢暮春時節，禪院百花繽紛開放，中天明月朗照。
註：聰慧謂心思靈敏。佛謂智慧之力，能證明法性，能自覺入。

Gió quang mây tạnh thảnh-thơi,
Có người đàn-việt lên chơi cửa giài
Giở đồ chuông khánh xem qua,
Khen rằng: «Khéo giống của nhà Hoạn-nương!»

天清雲淨好風光　　檀越訪師到禪房
銀磬金鐘翻覆看　　宦門寶貝值珍藏

風光雲淨，景色清幽，有一位檀越，到來伽藍頂禮。她揭開鐘磬看過，不覺讚道：啊！這纖巧的東西，儲作宦姐家裏之物呢！
註：檀越即檀那，稱布施之人。
伽藍：佛寺之別稱，義爲衆比丘之園。

Giác-Duyên thực ý lo-lường,
Đêm thanh, mới hỏi lại nàng trước sau.
Nghĩ rằng khôn nỗi giấu màu,
Sự mình, nàng mới gót đầu bày ngay:

覺緣聞說細思量　　靜夜生疑問翠娘
潔白心腸難久隱　　隨將始末告端詳

覺緣見她一片虔誠，無限憂慮，到了清夜，便追究翠翹根源。翠翹自思：這宗事神色露了，唉！祇得直白把事情從頭申訴。
註：翹寄身招隱庵半年，暮春時節適開盂蘭大會，衆香客紛紛到來，有檀越認出祭器乃宦家之物，覺緣夜間細詰，因此翠翹逃得出亡。
按：盂蘭盆貯百味，供養諸佛，以救衆生倒懸之苦，世俗於七月中元日結會，誦經施食。

«Bây giờ, sự đã dường này,
Phận hèn dù rủi, dù may, tại người».
Giác-Duyên nghe nói rụng-rời,
Nửa thương, nửa sợ, bồi-hồi chẳng xong.

長吁短嘆甚倉皇　　乍愛乍驚細細商
失火城門妨帶累　　池魚波動受災殃

而今事到如此，我的寒微身世，爲禍爲福也在師的掌中了。覺緣聽了，心神委頓，乍驚乍愛，滿腹徘徊，教她怎打算呢！
評：翹之出亡，宦姐本可張帖懸紅，找諸附近庵院，惟網開一面，等閒置之，還不失仁恕之道。至於覺緣恐妨窩匪犢貫，不敢留翹，也覺有理。

Rỉ tai mới kể sự lòng :
«Ở đây cửa phật, là không hẹp gì :
E chăng những sự bất kỳ,
Để nàng cho đến nỗi thì cũng thương !

為行方便本無妨　　佛殿往来衆目張
一旦東窗遭發覺　　百詞莫辯苦當場

結果，她附耳對翠翹傾吐心事云：這裏禪宗，本應大開方便之門，祇怕事生意外，令你受苦，於心何忍呢？
註：佛言三千世界，最爲廣大。

Lánh xa trước liệu tìm đường
Ngồi chờ nước đến, nên đường còn quê !»
Có nhà họ Bạc bên kia,
Am mây quen lối đi về dầu hương.

籌謀善計要端詳　　擇地爲良占上方
我識薄婆家不遠　　雲庵常到進油香

不如妳洞機先機，尋方遠去。若然呆坐，水到眉頭，悔之晚矣！我憶及有一位薄婆，時常到來雲庵進奉香油的。
註：駱賓王文：坐昧先機之兆，必貽後至之誅。
香油：供奉香燈之油。

Nhắn sang, dặn hết mọi đường,
Dọn nhà hãy tạm cho nàng chứa chân.
Những mừng được chốn yên thân,
Vội - vàng nào kịp tính gần tính xa.

修書指引且飛揚　　暫寄枝棲可躲藏
且喜身安如磐石　　倉皇就道白雲鄉

於是修書囑託，並指示前往路途，請求薄婆代爲權嘗安置托足。翠翹不勝欣悅，未遑前瞻後顧，逕自往了。
評：想翹娘當日天涯茫茫，無地容身，聞薄婆有一枝之寄，便欣然倉皇就道，其情可憫，其態堪憐。

Nào ngờ cũng tổ bợm già,
Bạc - bà học với Tú - bà cùng môn !
Thấy nàng mặn phấn tươi son,
Mừng thầm được mối bán buôn có lời.

薄婆原亦販脂香　　要比秀媽更老行
纖手細腰頻口讚　　搖錢可望積會囊

誰料嬌娥又陷入老奸巨猾之手呢，那薄婆與秀媽原是同門幹這行生涯。她看見翠翹粉臉朱脣，濃豔娟姣，當即暗裏歡悅這宗搖錢樹可獲大利了。
註：同師而學曰同門。後漢書：盧植少事馬融與鄭康成同門相友。
　　娼家以妓女爲搖錢樹。胃種得幾株名花，便可弄錢到手。
按：翹既出家，不施脂粉，故譯詩略爲修改。

Hư không đặt để nên lời,
Nàng đà nhớn - nháe rụng rời lắm phen.
Mụ càng xui giục cho liền,
Lấy lời hung - hiểm ép duyên Châu - Trần.

虛空揑造有原因　　鑄幻搗虛嚇煞人
若即若離施詭計　　兇言强迫結朱陳

她便憑空揑造，危言聳聽，嚇得翠翹幾回惶恐萎靡。其後更連聲催促，運詞兇險迫結朱陳姻緣。
註：虛空：無中生有，憑空揑造。朱陳猶胃婚媾，典見第一三六頁。

Rằng : «Nàng muôn dặm một thân,
Lại mang lấy tiếng dữ gần lành xa.
Giống oan - gia, của phá - gia,
Còn ai dám chứa vào nhà nữa đây !

嬌娘萬里寄浮塵　　竊取豪門箇實珍
堪歎冤家聲譽壞　　窩藏正恐禍臨身

她說云：妳一身飄零萬里，無家可歸，況臍蒙那去善遂惡，醜聲風傳，這寃家到來，可令我破家的，也有誰人敢窩藏妳呢？
註：梁簡文帝與寃家侯景同生日，按：寃家本作怨家，謂仇讐也。佛家因果錄：凡
　　所惡孽，致有寃家，則生出破家之子。
評：翹竊佛器，惟覺緣知之，今乃薄婆亦風聞，此說似覺牽强。這可能從翹之道裝窺出，抑從翹口裏旁敲側擊而知耶？

Kíp toan kiếm chốn xe dây,
Không dưng, chưa dễ mà bay đường trời!
Nơi gần thì chẳng tiện nơi;
Nơi xa thì chẳng có người nào xa.

紅絲及早結婚姻　　倘教蹉跎受苦辛
富貴名家多選擇　　蓬門錯配難居貧

啊！不如妳快些打算找尋門路來繫紅絲吧！若然不應承的話，任妳插翼也難飛天了。而今我為妳設想，嫁近這處的有所不便，嫁遠處的一時又未有門路。

註：薄婆插翼也難飛天句，暗寓宦姐偵騎將及，無路可逃。與其束手受縛，莫若好歹嫁一夫婿隨之遠颺為愈也。

Có chàng Bạc-Hạnh cháu nhà,
Cũng trong thân-thích ruột-rà, chẳng ai.
Cửa hàng buôn bán châu Thai,
Thực thà có một, đơn sai chẳng hề.

侄兒薄倖性溫純　　誠實無欺人可親
作客台州常問訊　　良緣好合結朱陳

祇有我的侄兒薄倖，他是我的骨肉至親，在台州經商，其人一片誠實，永不欺詐。

註：台州屬浙江省，古會稽屬，三國吳置縣，唐置州，元改路，明改府，清因之，舊治即今臨海縣。地濱東海，商賈興盛。
杜牧詩：落魄江湖載酒行，楚腰纖細掌中輕，十年一覺揚州夢，贏得青樓薄倖名。Thật thà 卽老實，華越語凡稱老實者，暗寓有不老實之意。

評：人而名曰薄倖，則雖不愚某亦知其人品矣。

! Thế nào nàng cũng phải nghe,
Thành thân rồi sẽ liệu về châu Thai.»
«Bấy giờ ai lại biết ai,
Dầu lòng bể rộng sông dài thênh-thênh.

成親過後返台州　　立斷當機莫罷休
未識廬山眞面目　　心如恭海也籌謀

這安排無論如何妳也要應承了，不如先在這裏成親，再打算前往台州吧！翠翹答道：而今我還未認看他的面目，縱海量汪涵也難以遽加應允呢！

評：看兩人對答，一則咄咄氣燄，一則淒愴婉拒，可憤亦復可憐。

«Nàng dù quyết chẳng thuận tình,
Trái lời nẻo trước, lụy mình đến sau.»
Nàng càng mặt ủ, mày châu,
Càng nghe mụ nói, càng đau như dần.

順情又怕陷深溝　　逆意恐遭惹别愁
左右爲難焦灼苦　　盈眶珠淚灑悠悠

薄婆見她婉拒，便忿然緊迫道：妳若然眞個不肯順情的話，而今倔强，將反受累不要後悔呢！翠翹在無可奈何之時，惟有涕泣嗚咽，眉黛深蹙，越聽越發傷心了。

註：而今倔强，將反受累句，意指若不應承，將旦報告官府拿人。

評：這一迫，慘過曹操迫宮。秀媽薄婆同門之譜眞不錯，果然各有千秋。

Nghĩ mình túng đất, xẩy chân,
Thế cùng, nàng mới xa gần thỏ-thau!
«Thiếp như con én lạc đàn,
Phải cung, rày đã sợ làn cây cung.

懸崖失足恨千秋　　自古明珠莫暗投
孤雁離羣聲帶淚　　傷弓之鳥怯藤楸

翠翹自念：我今地無立錐，身陷羅網，日暮途窮，如何是好呢！惟有長嗟短嘆底答道：妾如離羣孤燕，失足蹉跎，傷弓之鳥，見曲木而高飛了。

註：國策：傷弓之鳥，聞絃音烈而高飛。喻人之曾經禍患而心怯。

評：翹飽經憂患，遭受色狼，惡鴇，瘋犬，河獅之嬲折摧殘，心裏安得不怯，旣怯猶復不絕，於此可見娼妓制度流毒社會之深矣。

Cùng đường dù tính chữ tòng,
Biết người, biết mặt, biết lòng, làm sao?
Nữa khi muôn một thế nào,
Bán hùm buôn sói chắc vào lưng đâu?

知人知面不知心　　末路茫茫惡酌斟
萬一途中遭不幸　　避狼遇虎禍重侵

我今日窮途，打算從良，但知人知面也不知心呢。將來萬一有甚差㫌，避得狼來又遇虎，教我如何處置呢！

註：增廣賢文：畫虎畫皮難畫骨，知人口面不知心。

評：翹前失身馬監生，今失身薄倖，兩人如出一轍。

Thành thân, mới rước xuống thuyền.
Thuận buồm một lá, xuôi miền châu Thai.
Thuyền vừa đỗ bến thảnh-thơi,
Bạc sinh lên trước tìm nơi mọi ngày.

婚成忙着往台州　　一葉乘風逐水流
薄倖從容登岸去　　販香售粉靜中求

成親之後，迎接翠翹下船，一帆風順直向台州駛去。當着從容抵岸之後，薄倖迅速上岸，找尋平日相識的門路，一去去了大半天纔回來。
評：看內文叙述，足証薄倖平素慣於販香售粉，其與行院勾結，有由來矣。

Cũng nhà hàng viện xưa nay,
Cũng phường bán thịt, cũng tay buôn người.
Xem người, định giá, vừa rồi,
Mối hàng một đã ra mười thì buông.

客媽行院訪優先　　人肉市場說翠娟
訂價成交雙協妥　　十分本利笑欣然

他帶來了那行院中人，這是人肉市場的刀手，人口販子的老行俘，看過了翠翹容顏合意，便商討價格。於是在一本十利原則之下，薄倖放手賣出翠翹了。
註：行院：妓院也。馬非父詞：陌上叫喋，好是賣花行院。按：有營業性者曰行
原傳：翠翹上轎行半日，到一所，見婦人來請玉娘坐。翹看他本戶的行徑，自知孽障未完。

Mượn người thuê kiệu rước nàng,
Bạc đem mặt Bạc, kiếm đường cho xa !
Kiệu hoa đặt trước thềm nhà,
Bên trong thấy một mụ ra vội-vàng.

賃來花轎莫遷延　　薄倖尋途逐去鞭
人貨兩交完手續　　嬌娥從此罹塵緣

却說客媽賃了轎子迎接翠翹，而薄倖收了現款便從間道逃遁遠颺。當那花轎送到花階前，內軒一位婦人連忙出來。
按：薄倖娶翹時付聘儀二十兩銀，轉賣客媽獲二百四十兩銀客媽使人賃轎伕逕接翠翹到院，而薄倖則避面私逃無踪。

Đưa nàng vào lạy gia-đường.
Cũng thần mày trắng, cũng phường lầu xanh!
Thoắt trông, nàng đã biết tình,
Chim lồng khôn lẽ cất mình bay cao.

登階步入家堂前　　瞥覩白眉神像懸
依樣葫蘆曾見慣　　歎儂無異墜深淵

她送翠翹入拜家堂，翠翹瞥見神像吃了一驚，啊！這白眉神豈不是青樓坊裏安奉嗎？我這籠中鳥兒身，也豈易插翼高飛呢！

註：翹飽遭憂患，閱歷滋深，一看行徑，已知身陷牢籠，竟恬然屈伏。蓋曾經滄海，覺反抗徒然無益，而宿命論之見解，更不怨天尤人。

Chém cha cái số hoa đào!
Gỡ ra rồi lại buộc vào như chơi!
Nghĩ đời mà ngán cho đời!
Tài tình chi lắm? cho trời đất ghen!

桃花命薄正堪憐　　已解葳絲又復纏
生我才情渾濁世　　徒招妒恨嘆蒼天

啊！他媽的薄命桃花身世，既經解脫又很容易底重復牽纏了！人生如此，良足厭悶。為什麼使我具此絕世才情，致令天地妒恨呢！？

評：阮攸先生（他媽的）罵話，此為創見，蓋痛之深而恨之切也，然要有此語，文筆方有力。

人之具絕世才情者，常遭天地妒恨。此哲學聖言，惟阮攸先生聰明能想得出，大膽放誇得出。世之庸夫俗子，安足以語此。

Tiếc thay nước đã đánh phèn,
Mà cho bùn lại vẩn lên mấy lần!
Hồng-quân với khách hồng-quần,
Đã xoay đến thế, còn vần chửa tha?

鴻鈞何事妬紅顏　　碧水澄清又濁還
劫數因循定未了　　傷懷身世淚斑斑

深礦水已打礬澄清了，又陷於泥濘幾重渾濁，鴻鈞啊！你對待我紅裙客，這樣循環擺佈還未肯放過我嗎？

註：宋詩：難將一寸膠，救此千丈渾。

鴻鈞即洪鈞，謂造化轉運也。杜甫詩：一氣轉洪鈞。

古美人多服紅裙。何思澄美人詩：風捲葡萄帶，日照石榴裙。

Lỡ từ lạc bước bước ra
Cái thân liệu những từ nhà liệu đi.
Đầu xanh đã tội-tình gì ?
Má-hồng đến quá nửa thì, chưa thôi ?

出門搔首入鷄羣　　苦海沉淪己忘身
束縛青絲何太過　　紅顏易老等浮雲

想我自從搔首出門，失足淪落，此身早已拚個犧牲了，我青春年少究竟有何罪狀呢？半生厯刧還未了嗎？

註：杜甫詩：出門搔白首，若負平生志。
Đầu xanh 少年頭。岳飛滿江紅詞：莫等閒，白了少年頭，空悲切。
范貫適題𩀍詩：半世烟花債未償。

評：老子曰：天地不仁，以萬物爲芻狗。世人之受苦，是天地所造成歟？抑世人自造成歟？請讀者自我解答可也。

Biết thân chạy chẳng khỏi trời,
Cũng liều mặt phấn, cho rồi ngày xanh.
Lần thâu gió mát trăng thanh.
Bỗng đâu có khách biên-đình sang chơi.

油頭粉臉度青春　　賣笑樓前愁帶顰
月白風清辜負夜　　邊庭過訪快迎賓

啊！我明白了，這身寄生天地間，當然免不了天地間折磨刧運，惟有拚這紅顏粉面，犧牲色相，了過這青春韶光吧！這樣底虛度了幾許月白風清夜，忽然邊庭外有一位人客到來相訪。

註：蘇東坡赤壁賦：月白風清，如此良夜何？

評：翹兩度淪落青衣，一度寄居空門，輾轉重入青樓，情節令人悶極，今番得遇徐海，使我精神爲之一振。

Râu hàm, cằm én, mày ngài,
Vai năm tấc rộng, thân mười thước cao.
Đường đường một đấng anh-hào,
Côn quyền hơn sức, lược thao gồm tài.

燕頷蠶眉虬髯鬚　　胸高肩闊好威嚴
昂藏七尺英雄漢　　韜略刀鎗內外兼

他生得虬髯威嚴，虎頭燕頷，倒豎蠶眉，畢竟氣宇不凡，兼以肩寬五寸，身高一丈，更覺一表昂藏，堂堂丈夫，而他的棍拳嫻熟膂力過人，精通韜略，才智過常。

註：漢班超虎頭燕頷。所謂飛而食肉，萬里封侯之相。
關雲長美髯臥蠶眉。
周文王身長十尺。
六韜：文，武，虎，豹，龍，犬，世傳周呂望撰。三略：兵書，舊題黃石公撰。

Đội trời đạp đất ở đời,
Họ Từ, tên Hải vốn người Việt-Đông.
Giang-hồ quen thú vẫy-vùng,
Gươm-đàn nửa gánh, non-sông một chèo.

頂天立地一男兒　　徐海越東遠近知
弓劍半肩威蓋世　　江山一棹任驅馳

這是一位頂天立地的好男兒，姓徐名海，籍貫越東方面，他夙具江湖縱橫豪氣，半肩弓劍，一棹江山，隻身走遍天涯。

註：原傳：徐海字明山，越東人，深明韜略，英雄蓋世。浙江古越國，勾踐霸圖之域。錢塘江東部，俗稱越東。國初新誌余懷記：徐海者，杭之虎跑寺僧，所謂明山和尚是也。
黃巢詩：半肩弓劍憑天縱，一棹江山盡地維。

評：徐海縱橫海上，霸圖一方，阮攸先生以江湖好漢喻之，引用黃巢詩句，運典可稱恰切。

Qua chơi nghe tiếng nàng Kiều,
Tấm lòng nhi-nữ cũng xiêu anh-hùng.
Thiếp-danh đưa đến lầu-hồng,
Hai bên cũng liếc, hai lòng cũng ưa.

翹兒婀娜上林枝　　自古英雄愛艷姿
帖啟妝樓迎接見　　惺惺相識惜嫌遲

他環遊到了台州，聽聞翹兒嬌艷，兒女情長，英雄氣短，於是遞了名帖到紅樓上，兩個兒一見鍾情，惺惺相識了。

註：北史：兒女情長，令英雄氣短。張華之詩：兒女情多，風雲氣少。清文士文康，著兒女英雄傳。人物志：草之精秀者爲英，獸之拔羣者爲雄。故稱出類拔萃，功業烜赫者曰英雄。

評：翹一生遭遇，惟徐海乃標準理想丈夫，英雄美人，一見鍾情，吾人讀書至此，當浮一大白共慶祝也。
阮攸極力爲徐海渲染，但覺威儀凜冽，意態萬千，全書頓生色不少。

Từ rằng: «Tâm phúc tương cờ,
Phải người trăng gió vật-vờ hay sao?
Bấy lâu nghe tiếng má-đào,
Mắt xanh chẳng để ai vào, có không?

披肝欲許百年期　　名不虛傳慰我思
風月場中非所願　　難邀青眼報情痴

徐海啓齒云：我倆結交，心腹相期，豈同那些談風弄月之輩的！很多時聽聞風傳妳這紅顏女子，沒有一人放在青眼裏的，這可是嗎？

註：不淨齋主記：東坡謫杭州通判時，有錢塘名妓朝雲，美姿色，通詩文，惟自視甚高，慕文人雅士而鄙視俗俗，凡欲憑財力圖近者，雲輒峻拒，不稍假辭色。爲東坡所聞，以風塵中有此不染時習之火中青蓮，洵難能可貴。乃置酒召飲，半酣，東坡詢雲墮入風塵爲日幾何？雲答曰：「已四年矣」。坡又詢之：既已四載，日日朝雲暮雨，當其樂無涯？」雲凄然曰：「雲雨雖濃，任風吹送。此身飄泊，如處地獄中，有何樂可言。」至是東坡遂曰：「以卿麗質，何不早謀跳出火坑？」雲答曰：「愛我憐我者，非逐臭之夫即酒肉之徒，而爲妾所敬重者，又以係風塵中人而見鄙。」東坡聞之大笑。曰：「予則不以卿乃風塵中爲嫌，然卿其亦不以予酒肉氣重而見拒否？」雲聞之，叩拜伏不起，謝坡援手。坡遂納雲爲妾。　　晉阮籍善以青白眼睞人。青眼指特別好感垂青。

Một đời được mấy anh hùng,
Bỏ chi cá-chậu chim-lồng mà chơi!»
Nàng rằng: «Người dạy quá lời,
Thân nầy còn dám coi ai là thường!

神龍天矯寧相知　　龍鳥盆魚不足奇
附驥攀追猶未及　　庸脂俗粉敢矜持

也可能世上得有幾許英雄，對於籠中鳥，盆中魚的薄命紅顏未追顧及的呢！翠翹答道：還是人責太過，此墮溷之身，豈敢自高不能容俗嗎？

註：原傳：徐問翠翹，卿來一歲，曾有一人，放在眼內否？翹道：人責過矣，妾因人而交，相品行而識，故不以肺腑輕寄俗流，則有之。若夫眼內，賢愚不忌，何所不容。

評：惟具奇才情者，恆把天下庸夫俗子不放在眼內。正如闕孁長作豪語云：彼土鷄瓦犬之輩耳，安足道哉！

Chút riêng chọn đá thử vàng,
Biết đâu mà gởi can-tràng vào đâu?
Còn như vào trước ra sau,
Ai cho kén chọn vàng thau tại mình?»

令人却憶平原君　　瀝胆披肝玉石分
審慎相交多抉擇　　浸淫日久識蕕薰

不過我也一些底選擇金石知交，試問茫茫，誰復肝膽相投呢？今我隨波逐流，欲要自擇金銅賢愚，也非易事呢？

註：肝膽相照，喻密切誠懇，披肝露膽，無所隱曲。穎州頓氏鏡銘云：同心相親，照心照膽壽千春。

Từ rằng: «Lời nói hữu tình,
Khiến người lại nhớ câu Bình-nguyên-quân.
Lại đây xem lại cho gần,
Phỏng tin được một vài phần, hay không?»

嬌言金玉見超羣　　古昔平原有所聞
就我端詳知梗概　　賢愚良莠任卿分

徐海讚云：妳這番有情話，令我聽了却憶起平原君呢！啊！請妳行近一些來，看我面貌個端詳，我許會令妳可以相信幾分呢？

註：趙公子勝，封於平原（樂陵長淸諸縣）號平原君。豪俠慷慨，養賓客三千人。戰國諸侯，咸慕高義。唐詩：不知肝膽向誰是，令人却憶平原君。

評：看徐招翹前來，活現英雄口吻。世之獻花客，俯伏裙下，喃喃「××小姐笑納」，其醜態，相去何啻霄壤。

Thưa rằng: «Lượng cả bao dong,
Tấn-dương được thấy mây rồng có phen.
Rộng thương cỏ nội hoa hèn,
Chút thân bèo bọt dám phiền mai sau.»

寬容大度見情真　　野草閒花得遇春
鳳翥鸞翔終有日　　萍踪飄泊靠東君

翠翹云：我千萬感戴你大量包容愛護，相信你將來必能如晉陽龍飛風雲際會的。今朝憐及我野草閒花的身世，將來還希冀附托萍踪飄泊之躯呢！

註：唐王李淵，龍飛晉陽（山西省太原省會）滅隋，掃平羣雄，即天子位，是爲唐高祖。

評：昔孫仲堅濃眉虬髯，雄踞扶餘自成大業。今翠翹以此相期，可謂獨具慧眼。

Nghe lời vừa ý, gật đầu,
Cười rằng: «Tri-kỷ trước sau mấy người?
Khen cho con mắt tinh đời,
Anh hùng đoán giữa trần ai, mới già!»

聞言歡悅點頭頻　　世上知心有幾人
慧眼才情均老練　　英雄賞識在風塵

徐海聽了，稱心悅意，頷首笑云：我生平知已，可有幾人嗎？堪讚妳獨具慧眼，閱歷老練，竟然塵埃中斷識英雄。

註：俗諺：識英雄於塵埃。喻英雄當未遇，鮮有識者。

評：惟美人能識英雄，是英雄乃愛美人。讀書至此，精神爲之興奮。

«Một lời đã biết đến ta,
Muôn chung nghìn tứ, cũng là có nhau!»
Hai bên ý-hợp tâm đầu,
Khi thân, chẳng lọ là cầu mới thân.

高山流水知音傳　　千駟萬鍾他日酬
我倆無猜情意合　　卿卿相愛寸心柔

妳一肴心腹，相識於我，他年得志，千鍾萬駟榮享，定不相忘了。那一夜两人心投意合，自然底相親相愛，毫無芥蒂於中了。

註：鍾：酒器也。孔叢子：堯舜千鍾。駟：四馬之車，兩服兩驂。論語：齊景公有馬千駟。千鍾萬駟，喻極盡享受，榮華富貴。

Ngỏ lời nói với băng - nhân,
Tiền trăm lại cứ nguyên ngân phát hoàn.
Buồng riêng, sửa chốn thanh - nhàn,
Đặt giường thất - bảo, vây màn bát - tiên.

囑托冰人價璧償　　紅蓮救出火坑揚
八仙幔帳逍遙樂　　七寶牙床縹緲香

翌日，徐海拜托媒婆與客媽商量迎娶翠翹，發還原銀二百。從此金屋藏嬌，享盡逍遙之樂，設七寶牀，圍八仙帳。
註：原傳：徐海以二百兩黃金，爲翹贖身。
七寶牀已見156頁註
八仙：漢鍾離，張果老，李鐵拐，呂洞賓，曹國舅，韓湘子，藍采和，何仙姑。元劇有八仙慶壽。

Trai anh hùng, gái thuyền - quyên,
Phỉ nguyện sánh phượng, đẹp duyên cưỡi rồng.
Nửa năm hương lửa đương nồng,
Trượng - phu thoắt đã động lòng bốn phương.

英雄美色喜情長　　跨鳳乘龍興未央
半載温柔方繾綣　　丈夫豪氣驀侅張

看他倆男是英雄氣魄，女是嬋娟嬌媚，而今酬償乘龍跨鳳之美滿姻緣，眞個快樂了。相處已有半年，忽而丈夫動了遠遊四方之志。
註：列仙傳：簫史得道，好吹簫，秦穆公以女弄玉妻之。後弄玉乘鳳，簫史乘龍，共昇天去。
黃憲李膺俱娶太尉桓焉女。時人謂桓叔元兩女俱乘龍。
齊姜對公子重耳說：聞子有四方之志…………懷與安實敗名。明屈安人詩送夫入覲：丈夫輕離別，壯志在四方。

Trông vời trời bể mênh - mong.
Thanh gươm yên ngựa, lên đàng thẳng giong.
Nàng rằng : «Phận gái chữ tòng,
Chàng đi, thiếp cũng quyết lòng xin đi».

自古男兒志四方　　天涯劍馬逐茫茫
木蘭出戰稱巾幗　　妾効虞姬侍楚王

祇見他佩着寶劍，騎上名馬，望着天海茫茫，預備登程風馳。翠翹挽袂哭訴道：我是女流，份應從夫，今朝郎君遠去，我決也相隨。
按：根據虞初新誌余懷所紀之事，與本傳微有出入。文云：王翠翹，臨淄人。幼鬻於娼，娼姓馬（馬監生賺之）假母呼爲翹兒。美姿首，性聰慧，携來江南，教之吳歈歌。則善吳歈歌。教之彈胡琵琶。則善彈胡琵琶。吹簫度曲，音吐清越。執板揚聲。往往傾其座客。平康里中，翹兒名籍甚。然翹兒雅淡，頗沾沾自喜。頗不工塗抹倚門術。遇大腹賈，及傖父之多金者。則目笑之。不予一盼。睞，溫語。以是假母日忿而箠詈。會有少年私翹兒金者。以計脫假母。而自徙居嘉興。更名王翠翹云。當是時。歙人羅龍文。饒於財。俠游結賓客，與翠翹交驩最久。狎昵小妓綠珠。而越人徐海者。狡俠。貧無賴。方爲博徒所窘。獨身跳翠翹家。伏匿不敢晝見人。龍文奇其壯士傾身結交。接臂痛飲推所綠珠與之薦寢。海亦不辭。酒酣耳熱攘袂持杯附龍文耳語曰：此一片土非吾輩得意場，丈夫安能鬱鬱久居人下乎。公宜努力吾亦從此逝矣。他日苟富貴毋相忘。因慷慨悲歌，居數日別去。

Từ rằng: «Tâm phúc tương-tri,
Sao chưa thoát khỏi nữ-nhi thường tình?
Bao giờ mười vạn tinh-binh,
Tiếng bề dậy đất, bóng tinh rợp đường.

相知心腹豈尋常　　兒女多情願督襄
十萬雄兵歸掌握　　揚旗動鼓接嬌娘

徐海安慰她云：我倆相知心腹，相期遠大，何必作此兒女子眷戀常情呢？待我將來統領十萬精兵，鼙鼓動地，旌旗蔽天，聲勢煊赫的時侯。

註：漢書馬援語：男兒當死於郊野，以馬革裹屍還葬。何能臥牀上，死於兒女子手中耶？漢樊噲作豪語：願得十萬衆，橫行匈奴中。
長恨歌：漁陽鼙鼓動地來，驚破霓裳羽衣曲。

Làm cho rõ mặt phi-thường
Bấy giờ ta sẽ rước nàng nghi-gia.
Bằng nay bốn bề không nhà,
Theo càng thêm bận, biết là đi đâu?

四海無家我武揚　　心存救世把時匡
金姿玉質枝猶嫩　　戎馬倥傯顧慮忙

要表現我英雄非常面目，那時纔迎接妳回來宜室宜家呢！若然而今我四海無家，天涯茫茫，未定踪跡，妳要相隨，徒增顧慮了。

註：漢書天子以四海爲家。劉禹錫詩；今逢四海爲家日，故壘蕭蕭蘆荻秋

按：四海爲家指帝業之宏大，阮攸先生故意，寫四海無家，示徐海之英雄本色，目空宇宙。世傳阮朝嗣德皇（明命？）讀至此，嘗批改（四海爲家）

Đành lòng chờ đó it lâu,
Chầy chăng là một năm sau vội gì?»
Qnyết lời dứt áo ra đi,
Gió mây bằng đã đến kỳ dặm khơi.

三年兩載短時光　　電掣風馳返故鄉
珍重一聲訣別去　　大鵬振翅任飛揚

不如寧願妳在此等待一個時期，最遲也不過一年之後，又何必急急呢？說了這決斷語，徐海便絕裾遠行，大鵬搏風，瞬息萬里了。

註：原傳：徐海謂：不待三年，我得志，便迎爾于歸。
莊子：大鵬搏風而上者九萬里。

評：徐海之絕裾遠行，頗有當年虬髯客（張仲堅）雄風。

Nàng thì chiếc bóng song mai,
Đêm thâu đằng-đẵng, nhặt cài then mây.
Sân rêu chẳng vẽ dấu giày,
Cỏ cao hơn thước, liễu gầy vài phân.

獨守梅窗淡薄妝　　　蓬門深鎖隱行藏
苔痕不踐上階綠　　　柳絮飄香芳草長

話說翠翹獨個兒守候，梅窗隻影，長夜迢迢，蓬門緊閉，弓鞋半步也不踏出苔院，看那草長逾尺，平添荒蕪，柳瘦幾分，腰蠻斯孱。

註：陋室銘：苔痕上階綠，草色入簾青。
　　李白詩：風吹柳花滿店香。

評：寥寥數語，活現出翠翹深閨寂寞，閉門廝守，望郎憔悴之態。

Đoái trong muôn dặm tử phần,
Hồn quê theo ngọn mây Tần xa-xa.
«Xót thay huyên cỗi xuân già,
Tấm lòng thương-nhớ biết là có nguôi?

梓枌萬里目空張　　　渺渺秦雲憶故鄉
老大椿萱風燭暮　　　承歡菽水豈能忘

她翹望枌梓，相隔萬里，一片鄉魂追同秦雲縹渺。傷念椿萱已屆風燭暮年，鄉心眷戀何時稍歇。

按：翠翹飄泊多年，原可設法托遞魚雁訪尋父母踪跡。何況當徐海雄踞海涯之日，軍威所指，各地恩怨，一網雞蝕，而乃不及父母，此眞令讀者費解也。

評：吳山渺渺，越水茫茫，一片鄉思，悵惘何極。

Chốc đà cách mấy năm trời,
Còn ra, khi đã da mồi tóc sương.
Tiếc thay chút nghĩa cũ-càng,
Dẫu lìa ngó ý, còn vương tơ lòng.

光陰似箭多年長　　　髮白膚鮐已老蒼
舊夢難温空嘆惜　　　絲連藕斷幾悲傷

咧！韶華荏苒，倏已相隔多年了，縱然健在相信也已鷄皮鶴髮蒼老了。又念及故人金重與我一片情義，雖告藕斷而絲還連呢！

註：爾雅：鮐背耆老，壽也。言老人皮膚消瘠，背若河豚。Mồi 玳瑁，龜類，甲起斑斕。
　　李白詩：君不見高堂明鏡悲白髮，朝如青絲暮如雪。

按：原文十幾年長，但細按翹翠自賣身飄泊，以至得遇徐海，時間不過七八年耳。

Duyên em dầu nối chỉ hồng,
May ra khi đã tay bồng tay mang.»
Tấc lòng cố - quốc tha-hương
Đường kia nỗi nọ ngổn - ngang bời - bời.

紅絲代續雁行當　　子滿綠陰橘柚黃
故國他鄉空悵望　　長吁短嘆淚汪汪

譬如翠雲妹能與他續繫紅絲的話，可或手提手抱子滿枝了。她一寸芳心，不盡去國懷鄉之想，縉紛擾排底悵觸瞻顧。

註：翠翹家本北京，故阮攸先生用故國典。唐詩：故國三千里、深宮二十年。古詩：隻履雲護外，慇勤故國心。許渾題咸陽城東樓：行人莫問當年事，故國東來渭水流。羊士諤題登樓：秋風南陌無車馬，獨上高樓故國情。

Cánh hồng bay bổng tuyệt vời,
Đã mòn con mắt phương trờ̀ đăm - đăm.
Đêm ngày luống những âm - thầm,
Lửa binh đâu đã ầm - ầm một phương !

征鴻展翅遠飛翔　　極目歸期正渺茫
夜半思郎難入夢　　漫天烽火起邊疆

至於徐海方面鴻鵠高飛，一舉千里，秋水望穿。天涯渺渺，翠翹日夜底深沉眷念，忽然聽聞烽火遍天，鼙鼓動地。

註：昔商山四老輔太子，漢高祖在無可奈何中要戚夫人作楚舞，自作楚歌。詞云：鴻鵠高飛，一舉千里，羽翮已就，橫絕四海。橫絕四海，無可奈何，雖有矰繳，尚安所施？
蘇東坡赤壁賦：渺渺兮予懷，望美人兮天一方。

Ngất trời, sát khí mơ - màng,
Đầy sông kềnh ngạc, chật đường giáp binh.
Người quen thuộc, kẻ chung quanh,
Nhủ nàng hãy tạm lánh mình một nơi.

騰騰殺氣漫天荒　　鯨鱷盈江兵甲揚
驚動坊鄰忙勸告　　催翹上道避他方

看那殺氣騰騰，彌漫荒郊，海上艦艦密如鯨鱷，陸上甲兵遍執干戈。一時鄰近坊衆，紛紛跑來勸翹暫且趨避別處。

註：鯨鱷俱海中大動物，喻海上艨艟樓船。
阮廌過白藤江詩：鱷斷鯨刳山曲曲，戈沉戟折岸層層。　甲兵：古戰士所穿戎衣與所執武器。

Hồi thứ mười tám

Vương phu-nhân gươm trừ tuồng bội nghĩa
Từ-minh-Sơn vàng tặng kẻ ra ơn.

第十八回：王夫人劍誅無情漢
徐明山金贈有恩人

Nàng rằng: «Trước đã hẹn lời,
Dầu trong nguy-hiểm, dám rời ước xưa.»
Còn đang dùng-dằng ngẩn-ngơ,
Mái ngoài đã thấy bóng cờ, tiếng loa.

徐郎叮囑話當年　　守候蓬門莫亂遷
搔首踟躕方錯愕　　螺聲吹奏彩旗鮮

翠翹答云：徐公早已吩咐，雖逢危險，也不敢輕離此地。當着踟躕悵惘間，軒外已見旌旗招展，法螺喧鬧了。
註：loa 螺，古代軍隊以梭尾螺於其端穿孔吹，響而遠，以示進退。
厚傳：翹守明山約，謂雖兵馬不得擅離此地。

Giáp binh kéo đến quanh nhà,
Đồng thanh cùng hỏi: «Nào là phu-nhân?»
Hai bên mười vị tướng-quân,
Đặt gươm cởi giáp trước sân khấu đầu.

甲兵排列在庭前　　十位將軍態藹然
三祝連聲齊下跪　　夫人座上聽言宣

一時甲兵排滿庭院，同聲詢問：那一位是夫人？翠翹看見兩旁排立十位將軍，解甲按劍，俯伏階前。
註：原傳：俄有大兵數千，將軍十位，稟奉明山千歲令，拜迎夫人。宮娥獻珠冠霞帔，請夫人穿戴，扶上鸞輿，前呼後擁而去。

Cung-nga thể-nữ theo sau,
Rằng: «Vâng lệnh-chỉ, rước chầu vu-qui.»
Sẵn-sàng phượng-liễn loan-nghi,
Hoa-quan phấp-phới, hà-y rỡ-ràng.

宮娥采女步聯蹁　　迎接于歸準備全
鳳輦鸞儀恭侍候　　花冠霞佩蓋嬋娟

還有宮娥彩女隨後，稟告：奉大王命，朝迎夫人于歸，那些鳳輦鸞輿俱已預備，翠翹佩戴花冠霞衣，耀明煊赫，好不榮顯。
註：宮娥：宮中之美女。采女：漢光武宮中置美人，宮人，采女三等。鮑照詩：紫房采女弄明璫。車之以人輓曰輦，王者所御。沈全期詩：鳳輦拂疎節。神仙傳：西王母乘翠鳳之輦來與周穆王歡會。鸞儀：天子出行之儀式。
按：徐海稱王海上，故迎翹儀式，採王者制。

Dựng cờ, nổi trống lên đàng,
Trúc tơ nổi trước kiệu vàng kéo sau.
Hỏa - bài tiền lộ ruổi mau,
Nam - đình nghe động trống chầu đại - doanh.

揚旗擊鼓躦途前　　花轎隨行絲竹喧
開路火牌緊緊急　　南庭遙指大荒邊

衆軍士揚旗鳴鼓登途去，一路上絲竹前導，金轎隨後。並有兩行火牌風馳開道，三日後到了南庭，遙聞大營朝鼓聲動。

註：火牌：符信之一，兵役馳驛者，持以爲沿途具領口糧之用。

按：虞初新誌粟余懷紀：居無何，（歙人羅龍文家）海入倭，爲船主，擁雄兵海上，數侵江南。嘉靖三十五年，閩部撫阮鶚於桐鄉，翠翹綠珠皆被擄。海一見驚喜，命翠翹彈胡琵琶以佐酒。日益寵幸，號爲夫人，斥諸姬羅拜。

Kéo cờ lũy, phát súng thành,
Từ - công ra ngựa, thân nghênh cửa ngoài :
Rõ mình lạ vẻ cân đai,
Hãy còn cằm én, mày ngài như xưa.

徐公躍馬到來迎　　大啟轅門禮炮聲
燕頷虎頭渾似舊　　巾袍玉帶倍鮮明

四面營壘豎起旌旗，中軍鈨砲連珠般响，徐公乘馬親迎門外。翠翹一看祇有身上巾帶服飾不同，至於燕頷蠶眉威儀依然如舊。

原傳：翹行三日到大荒，探馬報來，忽見營中旗腳齊起，鼓樂喧天，刀鎗劍戟，對對而來。時徐海騎逍遙馬，戴三山帽，大紅袍，碧玉帶，皂朝鞋，白面秀眉，虎頭燕頷，來迎翠翹，自思遵過郝生借十六朝官，迎韓玉故事。

大荒指廣莫之野。山海經：日月所入是爲大荒野。柳宗元登柳州城：城上高樓接大荒，海天愁思正茫茫。

按：徐海之根據地在舟山島定海鎮。

Cười rằng : «Cá nước duyên ưa !
Nhớ lời nói những bao giờ hay không ?
Anh - hùng mới biết anh - hùng
Rày xem phỏng đã cam lòng ấy chưa ?»

如魚得水好歡情　　實踐前言見志誠
相識英雄心意足　　酬償夙願問卿卿

徐海笑云：我倆如魚得水般恩愛，妳可曾記得從前的一番話嗎？惟英雄乃能識英雄，今朝看這儀式可酬償妳的夙願嗎？

註：三國時劉備得孔明，如魚得水。管仲對齊桓公曰：涓涓者水，育育者魚。言相得也。

唐房玄齡舉杜如晦，時人許爲識英雄重英雄。

按：此典寓紅拂識李靖，楊基詩：座中紅拂解憐才。

Nàng rằng : «Chút phận ngây - thơ,
Cũng may dây cát được nhờ bóng cây.
Đến bây giờ, mới thấy đây,
Mà lòng đã chắc những ngày một hai ! »

葛藟幸得托松筠　　　荏弱桃花已逢春
苦盡甘來今日見　　　終身感戴有良人

翠翹答道：想我渺小天眞，葛藟幸托松筠庇蔭，到了今天纔看到我郎得志，而實際當初相識的一兩天裏我已相信你這樣了。

註：葛藟草名，蔓生原野，或延緣樹木，引蔓茜長，葉背面色白，莖中有白汁，秋初結實，青黑色。詩：南有樛木，葛藟縈之。喻婦女依傍丈夫。

評：翹慧眼識英雄，守三年之約，兒女情長，終圓好夢。讀書至此，當爲之舒一口悶氣。

Cùng nhau trông mặt cả cười,
Dan tay về chốn trướng - mai tự tình.
Tiệc bày thưởng tướng, khao binh,
Om - thòm trống trận, rập - rình nhạc quân.

两相言笑幾歡欣　　　梅帳談情酌酒醺
鼓樂喧天歌且舞　　　盛筵犒賞遍三軍

他倆相看大笑，於是並肩攜手返回梅帳敘情，徐又下令擺席賞將犒軍，祇聞戰鼓鼕鼕，軍樂喧天，好不熱鬧。

註：以牛酒餉軍慰勞曰犒。左傳：公使展喜犒師。

評：翠翹一生，惟此日最榮顯暢快。

Vinh - hoa bỏ lúc phong - trần,
Chữ tình ngày lại thêm xuân một ngày.
Trong quân có lúc vui vầy,
Thong - dong, mới kể sự ngày hàn - vi.

榮華富貴日初長　　　吐氣揚眉樂未央
漫道寒微悲往事　　　是非曲直不須藏

她享盡榮華，擺脫風塵，春情繾綣，與日俱長。有一天軍中歡娛之際，翠翹從容訴說當年寒微經過。

註；長恨歌：承歡侍宴無閒暇，春從春遊夜專夜。後宮佳麗三千人，三千寵愛在一身。

原傳：海得翠翹，寵擅專房。

«Khi Vô - tích, khi Lâm - truy,
Nơi thì lừa - đảo, nơi thì xót - thương.
Tấm thân rày đã nhẹ-nhàng,
Chút còn ân - oán đôi đường chưa xong.»

臨淄無錫遍遭殃　　　淪落大炕苦備嘗
恩義未酬非巾幗　　　怨仇不報枉脂香

說道：想當初，我賣身臨淄，淪落青樓，被馬監生，秀媽，楚卿等哄騙脅迫，後來得遇束生，被宦犬昏迷刼返無錫，受宦姐，母女諸般凌辱。逃出招隱庵，又遭薄婆薄倖賣到台州。唰！我今遇明公，隻身逍遙得托，但我對於恩怨兩途還未清報呢！

註：惠澤曰恩，讎恨曰怨。翹不忘昔日恩情，怨毒，故托徐海報答，申雪。

Từ - công nghe nói thủy-chung,
Bất - bình nổi trận đùng - đùng sấm vang.
Nghiêm quân tuyển tướng sẵn - sàng,
Dưới cờ một lệnh vội - vàng ruổi sao.

徐公聽罷氣舒張　　　怒髮冲冠威武揚
號令一聲忙集合　　　星馳電掣甚匆忙

徐公聽了這番始終語，不平氣忿，咆哮如雷，立卽嚴命選擇將士，號令一聲，齊集旗下，星夜就道，

註：嚴軍：申嚴號令，整肅軍威。

評：路見不平，拔刀相助，是英雄本色。

Ba quân chỉ ngọn cờ đào,
Đạo ra Vô - tích, đạo vào Lâm - truy.
Mấy người phụ bạc xưa kia,
Chiếu danh tầm - nã bắt về hỏi tra,

一枝無錫一臨淄　　　鼓動三軍振彩旗
負義薄情梟鴂輩　　　按名嚴緝究無私

三軍掀起桃紅旗，一出無錫，一往臨淄，把所有昔日負情薄義之輩，照名尋拿，解回偵查。

註：周制天子六軍，諸侯大國三軍，每軍一萬二千五百人。
李陵文：三軍之士，視死如歸。
古者旗幟色紅，取煊赫之意，岑參詩：風掣紅旗凍不翻。

按：茅坤所撰海寇後編載：嘉靖卅五年，徐海之擁諸倭而寇也，一枝由海陽入略維陽，東控京口。一枝由松江入略上海，一枝由定海入略慈谿等縣。衆各數千人。而海自擁萬餘人，直迫乍浦兩岸，旣岸則破諸舟悉焚之，令人人各爲死戰。准此觀看，則徐兵威祇及江浙兩省，而山東臨淄不與焉。

Lại sai lệnh - tiễn truyền qua,
Giữ - giàng họ Thúc, một nhà cho yên.
Mụ Quản - gia, vãi Giác - Duyên,
Cũng sai lệnh tiễn - đem tin rước mời.

紛傳令箭快驅馳　　　　束宅絲毫不准移
老婦管家存道義　　　　迷途指點覺緣師

並傳下一枝令箭，須要顧全束其心那一家人。舉凡管家老婦，覺緣尼姑，亦派令箭一概迎來。

註：令箭：古代將軍發令之箭，鏃用鐵，三面鈒銀，桿張三角旗，金字。

Thệ sư kể hết mọi lời
Lòng lòng cũng giận, người người giúp uy.
Đạo trời báo phục chỉn ghê,
Chia đi mọi ngả, bắt về đây nơi.

誓師禱告衆神祇　　　　忿忿軍心耀武威
天眼恢恢真可畏　　　　一絲不漏網羅歸

誓師禱告一切，士氣忿怒，三軍用命。啊！天道好還，報復可怕，分途進發，一網歸來。

註：誓師：出兵時告誡將士。書：禹乃會羣后，誓於師曰：濟濟有衆，咸聽朕命。

Quân - trung, gươm lớn, giáo dài,
Vệ trong thị lập, cơ ngoài song phi.
Sẵn - sàng tề - chỉnh uy - nghi,
Bác đồng chật đất, tinh kỳ rợp sân.

長槍大劍與旌旗　　　　侍衛雄師甲冑披
香案琴台多肅靜　　　　聲聲銅砲好威儀

軍中排列大劍長槊帳內侍立衆衞隊，奇兵排列兩方披掛，威儀準備齊整，銅砲滿地，旌旗蔽院。

註：侍衞：侍從防衞之戰士。
奇：出人不意突擊之軍。越俗，古有奇隊，用以衞刹。

Trướng - hùm mở giữa trung - quân,
Từ - công sánh với phu - nhân cùng ngồi.
Tiên - nghiêm trống chửa dứt hồi,
Điểm danh trước dẫn chực ngoài cửa viên.

鼕鼕鼙鼓响三通　　虎帳宏開氣勢雄
衆犯傳齊階下立　　夫人座右左徐公

中軍擺開虎帳，徐公翠翹高踞並坐。鮮嚴鼓響未了三回，先告點名，值候轅門外了
註：南唐書：梁王嘗除地爲廣場，編虎皮大幄，會寮僚於其下，號曰虎帳。古者巡狩困獵之事，以木爲藩，其出入之處，仰車以轅相向表門，謂之轅門。穀梁傳：置旗以爲轅門。

Từ rằng : «Ân oán hai bên,
Mặc nàng xử quyết, báo đền cho minh.»
Nàng rằng :» Nhờ cậy uy - linh,
Hãy xin báo đáp ân-tình cho phu.

恩仇處決要分明　　賞罰任憑辨至精
仰仗威靈孚信義　　荷蒙眷寵感恩榮

徐海云：恩感異途，任妳處決，酬報分明。翠翹云：仰仗威靈，請先報答，俾孚恩情。
註：處决：秉權裁奪。
孚：信義行於天下。
俗諺：恩怨分明大丈夫。

Báo ân rồi sẽ trả thù.»
Từ rằng : «Việc ấy để cho mặc nàng.»
Cho gươm mời đến Thúc - lang,
Mặt như chàm đổ, mình nhường dẽ run.

先要報恩後報仇　　任卿選擇自爲謀
中堂秉劍高聲喚　　嚇煞束郎無限憂

請先報恩，後且報仇。徐公云：此事任妳調動便了。於是翠翹仗劍先傳束郎，祇見他面青若藍靛染，身顫如鷓鴣般。
註：Cho gươm仗劍。古者將帥仗劍號令三軍。此處翠翹仰仗徐公威儀，代傳號令獎罰。
Dõ-dẽ鷓鴣小鳥，胆膽怯，恆棲隱於沙渚草叢。
評：束其心本弱質書生，未嘗見此偉大場面，況恐翠翹啣束皇無力之恨，今新官舊官之間（徐海與束）又恐觸妒，故安得不懼耶？

Nàng rằng: «Nghĩa trọng nghìn non,
Lâm-truy người cũ, chàng còn nhớ không?
Sâm, thương chẳng vẹn chữ tòng,
Tại ai, há dám phụ lòng cố-nhân.

曾憶當年弱女流　　臨淄一別恨悠悠
參商阻隔相思苦　　未遂于飛落葉秋

翠翹高聲云：郎君啊！念你義重如山，今日相逢臨淄舊侶，可記得我嗎？堪歎參商阻隔未完從夫之道，還由於別人而致的，我豈敢負故人之情嗎？

註：杜甫詩：人生不相見，動如參與商。蘇武別妻詩：昔爲鴛與鴦，今爲參與辰。
成語考：參商二宿此出沒不相見。

評：翠翹畢竟多情，在徐海（新夫）面前，敢道昔日恩義，惟翠翹有此坦白，惟徐海有此汪量。
Lâm-truy người cũ, chàng còn nhớ chăng? 臨淄舊侶，郎可憶耶？婉轉嬌聲，打動心坎，如聞其聲，如見其人。

Gấm trăm cuốn, bạc nghìn cân,
Tạ lòng dễ xứng, báo ân gọi là.
Vợ chàng quỉ-quái tinh-ma,
Phen này kẻ cắp bà già gặp nhau!

千斤白錠表情殷　　百疋紅羅報愛君
妬婦精魔多詭計　　心腸惡毒害釵裙

今謹奉錦羅百疋，白銀千斤，算爲聊報恩德，實則未稱銘謝。至於你的夫人宦姐，這個人鬼怪精靈，此番偷兒終須遇着老婦，請看老娘手段吧！

註：越諺 Kẻ cắp, gặp bà già. 小偷遇老婦。謂精靈小偷也有時落於龍鍾老婦之手喻世事之罕有而亦可能有。

Kiến bò miệng chén chưa lâu,
Mưu sâu cũng trả nghĩa sâu cho vừa!»
Thúc-sinh trông mặt bấy giờ,
Mồ-hôi chàng đã như mưa ướt dầm.

冤家路窄竟相逢　　毒計千般有日窮
仰望容光如夢覺　　汗流浹背折腰躬

我看她蟻爬盌口命不久矣！但她有老謀深算，我也大量底還她高義大德吧！那時候束生面對着翠翹，極端感動，汗流浹背，如雨淋漓。

註：蟻緣盌口，語本出宦姐，（見第144頁）今翠翹乃借用之，深得借箸迎擊之妙

Lòng riêng mừng sợ khôn cầm ;
Sợ thay! mà lại mừng thầm cho ai !
Mụ già, sư trưởng thứ hai,
Thoắt đưa đến trước, vội mời lên trên.

心情狂喜復忡忡　　憂慮嬌妻罪不容
老婦覺師推上客　　降階迎接爻尊崇

他乍驚乍喜不能自持，既驚懼嬌妻會清蒙報復，亦欣喜翹湍有今天榮貴！稍後翹傳喚管家老婦與覺緣師長兩人乍前，翹已忙忙延請上坐。

評：翹睹老婦與覺緣師，即忙延上坐，可見故人情深，但束郎未予延接，斯蓋男女有別，況太形親密，亦恐惹遭不測也。

Dắt tay, mở mặt cho nhìn :
«Hoa - nô kia với Trạc - tuyền cũng tôi !
Nhớ khi lỡ bước xẩy vời,
Non vàng chưa dễ đền - bồi tấm thương.

携手開顏揭珮封　　花奴是我濯泉同
慈航普渡恩情重　　酬盡金山難報功

相將携手溫存，自揭鳳冠珠箔給予看認，說道：這是花奴，這是濯泉都是我呢！會憶當年失足墜溷，承蒙搭救。啊！今朝我縱然把金山酬謝，也未足報答你們憐愛之情呢！

註：鳳冠，古代婦人至尊貴之首飾，惟皇后可戴，後世平民嫁女亦假用之。冠飾鳳毛，周綴珠簾，搖曳聯串。翹欲兩人看個清楚，故揭開之。

古詩：失足竟成千古恨，回頭已是百年身。

Nghìn vàng gọi chút lễ thường,
Mà lòng phiếu - mẫu, mấy vàng cho cân !»
Hai người trông mặt tần - ngần,
Nửa phần khiếp sợ nửa phần mừng vui.

千金答謝不爲豐　　漂母義高足可風
相顧低徊難啟口　　乍驚乍喜樂融融

現在奉答千金算作常禮，實際漂母高義，何足報德呢！管家婦與覺緣師相顧低徊，遽難啓口，因爲對她半怯威儀半喜榮貴呢！

註：史記：韓信微時釣於淮陰城下，有漂母哀之，飯信數十日。信曰：吾必有以重報母。母怒曰：大丈夫不能自立，吾哀王孫而進食，豈望報乎？後信爲楚王，召所從食漂母，以千金報德。

Nàng rằng : «Xin hãy rốn ngồi,
Xem cho rỏ mặt, biết tôi báo thù !»
Kiếp truyền chư tướng «hiến - phù,»
Lại đem các tích phạm đồ hầu tra.

親廷上座貌謙恭　　看我嚴懲毒惡兇
大將献俘枷帶鎖　　昭彰罪跡判從公

翠翹說：請你們勉且坐下，看個清楚我報仇雪恨。急傳諸將獻俘，要把衆犯從惡迹偵査。

註：獻俘；國家克敵凱還！以俘囚告成功於廟社。

左傳：晉侯獻楚俘於王。唐書：王世充降，凱旋，獻俘於太廟。

Dưới cờ gươm tuốt nắp ra,
Chính danh thủ - phạm tên là «Hoạn - thư.»
Thoắt trông nàng đã chào thưa :
«Tiểu - thư cũng có bây giờ đến đây !

差官劍戟露芒鋒　　宦姐罪魁當首衝
一見翹娘忙跪問　　原來巾幗大英雄

門旗下劍出鞘亮晶晶，先喚首名正犯是宦姐。一見之下翠翹行禮啓告云：小姐啊！妳也會有今日到來這裏嗎？

評：翠翹也會幽默，正是以其人之道，還治其人之身

Đàn - bà dễ có mấy tay,
Đời xưa mấy mặt, đời này mấy gan !
Dễ - dàng là thói hồng - nhan,
Càng cay - nghiệt lắm, càng oan - trái nhiều !»

牝鷄竟事亂司晨　　毒惡心腸妬婦人
作孽徒招寃孽債　　紅顏易惹罪罹身

我看世上婦女豈易有妳這設手段，古往今來，試問有幾個學得妳這般冷酷面孔、惡毒肝腸呢？妳以爲很容易底捉弄一位紅顏嗎？妳越發作惡苛刻，將招致更多的寃債吧！

註：佛謂孽障，斯由人所作之惡因。書：天作孽，猶可違，自作孽，不可活。

Hoạn - thư hồn lạc phách xiêu,
Khấu đầu dưới trướng, liệu điều kêu ca.
Rằng: «Tôi chút phận đàn - bà,
Ghen - tuông thì cũng người ta thường tình!

魂飛魄散想聲頻　　　叩首求饒把話申
嫉妬共夫非不法　　　杯羹難減自常情

宦姐聽了魂飛魄散，跪在帳下連連稽首，並排解呼籲云：可憐我弱質婦流，對於嫉妒乃屬人之常情。

按：　Rằng: «Tôi chút phận đàn bà»　乃重複句，見107頁裏，翠翹對秀媽言。

許：嫉妬常情，的是至理名言。

Nghĩ cho khi gác viết kinh,
Với khi khỏi cửa, rứt tình chẳng theo.
Lòng riêng, riêng cũng kính yêu,
Chồng chung chưa dễ ai chiều cho ai!

觀音閣上寫經時　　　占盡春光不究追
特別寬容存敬意　　　祇爲恩愛難恂私

想當初大開方便，安置妳到觀音閣寫經，後來妳跑出家門我也漠然不予追究。老實說，我的私心對妳不盡愛慕，但試問兩女共夫（婿）教誰怎能順從得誰呢？

許；宦姐追述寫經，暗示翹不應勾引束生重復繾綣，追述私逃，暗責翹不應挾帶佛器。語語中肯，使翹們心自媿慚而軟弱起來，更進而說兩女難事一夫，臥榻之側豈容他人鼾睡，迫翹難以置責。此女外交家之辯才，雖蘇張復生，亦當爲之讚許。

Trót đà gây việc chông gai,
Còn nhờ lượng bể thương bài nào chăng?»
Khen cho: «Thật đã nên rằng:
«Khôn - ngoan đến mực, nói - năng phải lời.

令知獲罪固難辭　　　海量包涵德澤施
口吐蓮花眞妙諦　　　精乖絶頂算英奇

所以一時愚昧究竟發生了那荆棘事情，對妳不住，但還望妳海量汪涵，可能垂憐一些嗎？翠翹聽了，不胜讚道：妳眞是會講話了，精靈絕頂，辯駁異常。

註：海量汪涵，喻人度量之大，無不容納。

許：宦姐詞鋒尖利，手段高强，翹秉性忠厚，實遠非其敵手。

Tha ra, thì cũng may đời,
Làm ra thì cũng ra người nhỏ - nhen.
Đã lòng tri - quá thì nên !»
Truyền quân - lệnh xuống trướng - tiền tha ngay.

嚴誅跡近挾私仇	赦免猶妨有效尤
旣已當庭知改過	爲酬郎義釋階囚

這一番我輕輕饒恕，於妳未免太過便宜，但出毒手報復也顯見我太過小器量。吧！吧！旣然妳知過就是了！吩咐一聲傳下軍令馬上帳前釋放吧！

按：原傳載：宦姐死罪雖免，刑罰難逃，着受二十花棍。還有宦母計夫人則施百鞭懲誡，夫人年老抵擋不住，兼以羞愧交集，回家斃命。

Tạ lòng, lạy trước sân mây,
Cửa viên lại dắt một dây dẫn vào.
Nàng rằng : «Lồng - lộng trời cao !
Hại nhân nhân hại sự nào tại ta ?

連聲感謝叩塵埃	門外牽囚又進來
自古害人終害已	蒼天鑒察網恢恢

宦姐俯伏雲階，稽首叩拜不殺之恩，轅門外隨又牽引入一連串的罪囚。翠翹高聲道：天網恢恢，疏而不漏，害人終須害己，這冤報不是由我的！

註：老子曰：天網恢恢，疏而不漏。詩：天之降網，維其優矣。傳云：天下網羅，以致有罪。意謂作惡者，終遭天譴。

Trước là Bạc - Hạnh, Bạc - bà,
Bên là Ưng - Khuyển, bên là Sở - Khanh ;
Tú - bà với Mã Giám - sinh,
Các tên tội ấy đáng tình còn sao ?»

薄婆薄倖首傳先	鷹犬楚卿縛兩邊
續喚生媽隨後到	昭彰罪惡跪堂前

首先傳到薄倖與薄婆，還有宦鷹，宦犬，楚卿與及秀媽，馬監生等一班人，罪惡昭彰，還有何言可說？

註：楚卽牡荊，落葉灌木，叢蔓生，葉掌狀，夏季開淡紫色小色。枝幹堅勁，古以爲刑杖，多產於荊楚之地。楚卿：意卽荼毒花卉者。
鷹犬，用以佃獵，藉供驅使奔走者。後漢書：覩鷹犬之勢，極槃遊之荒。薄倖，喻人之薄情。上述各人，俱暗寓其身份個性。

評：寥寥數言，已把那般狗男女，驗明正身，一網打盡。

Lệnh quân truyền xuống nội - đao,
Thề sao thì lại cứ sao gia hình.
Máu rơi thịt nát tan tành,
Ai ai trông thấy hồn kinh phách rời.

安排刀斧立階庭　　按照誓詞判極刑
肉碎血飄狼藉散　　魂飛魄散看皆驚

隨傳令衆內刀門，根據他們誓詞，施予極刑吧！霎時間祇見血流肉碎，人人看見那不魂飛魄散。

巧工記：戈戟刃下接柄處曰內。軍法：凡刺斬之士，謂之內刀。

Cho hay muôn sự tại trời,
Phụ người chẳng bỏ khi người phụ ta!
Mấy người bạc - ác tinh - ma,
Mình làm mình chịu, kêu mà ai thương!

世間萬事總由天　　莫把是非亂倒顛
善惡到頭終有報　　如今彼輩呼誰憐

這纔知到萬事總由天意，凡負人的終歸也不免反受人負。所有薄情，惡毒，精靈的歹徒，到後來自作自受，那能搖尾乞憐呢？

註：曹孟德語：寧使我負天下，莫教天下負我。

評：自作自受句，眞個勸世箴言。

Ba quân đông mặt pháp - trường,
Thanh thiên bạch - nhật rõ - ràng cho coi.
Việc nàng báo phục vừa rồi,
Giác - Duyên vội đã gởi lời từ qui.

三軍集合凜如霜　　罪惡昭彰正法場
吐氣揚眉恩怨了　　光天化日振乾綱

那時候大小三軍齊集在法場裏，青天白日之下，人人看個昭然。這宗恩仇案報復纔了，覺緣師即匆忙向翠翹辭別。

註：古代行刑，在於法場，時間爲午時三刻，當光天化日之下。

Nàng rằng : «Thiên tải nhất thì,
Cố nhân đã dễ mấy khi bàn-hoàn.
Rồi đây bèo hợp mây tan,
Biết đâu hạc nội mây ngàn là đâu ?»

覺緣師長告辭歸　　千載難逢失皈依
尚望盤桓萍合散　　閒雲野鶴九霄飛

翠翹挽留着說：我倆相會千載一時，故人豈易時常盤桓。今後雲萍踪跡，散聚無常、未知閒雲野鶴之身，縹渺何處呢？
註：歸去來辭：撫孤松而盤桓。
古語：雲萍蹤跡，散聚無常。
崔灝詩：黃鶴一去不復返，白雲千載空悠悠。
按：本書結局時，覺緣還翠翹語：若問吾身何處去？常伴飛鶴半空雲。

Sư rằng : «Cũng chẳng bao lâu,
Trong năm năm lại gặp nhau đó mà.
Nhớ ngày hành cước phương xa,
Gặp sư Tam-Hợp, vốn là tiên tri.

雲遊四海在前時　　曾遇高人三合師
過去未來先知兆　　五年之後又逢期

覺緣師答云：我倆會合也不會久的，大約五年之內可以再見了。曾憶當日貧尼行脚遠方，遇着一位先知先覺的三合尼姑。
註：行脚：僧尼遊行十方，如萍踪無定，故謂之行脚。
先知：知識較先於常人者。孟子：使先知覺後知，使先覺覺後覺也。
評：三合名詞志奇，這可是三生註定，離合有期嗎？

Bảo cho hội hợp chi kỳ,
Năm nay là một, nữa thì năm năm.
Mới hay tiền định chẳng lầm,
Đã tin điều trước, ắt nhầm điều sau.

從前告訴不差移　　應驗如神實預知
首次相逢今日起　　瞬間五載又何遲

她說道：我倆會合之期，今年是第一次，五年後又再來一次呢！這纔知道她的前定已不差錯。前言可徵，後事可信了。
原傳：覺緣道：因遇三合道姑，得聞玄解真詮，他先知未來休咎，說我今歲定遇故人於干戈之中

Còn nhiều ân - ái với nhau,
Cơ duyên nào đã hết đâu vội gì?»
Nàng rằng : «Tiền định tiên tri,
Lời sư đã dạy, ắt thì chẳng sai.

恩情無限勿傷悲　　大好機緣應把持
今日師言當緊記　　遵從教訓信無疑

她還說：貧尼與賢姊還有很好恩愛，機緣前定，未遽斷絕呢！翠翹驚愕詢問道：既然她能先知前定之事，相信三合師所說定後來必無訛了。

原傳：覺緣云：三合謂五年間當得再遇，今果有緣見姊，先兆既符，後當自應。

翠翹道：如是者祈爲我問個結局。

Họa bao giờ có gặp người,
Vì tôi cậy hỏi một lời chung thân.»
Giác - Duyên vâng dặn ân cần,
Tạ từ, thoắt đã dời chân cõi ngoài.

終身結果究何如　　拜托代詢三合師
珍重一聲惜別去　　人寰飄遠暫相離

若然妳幾時再遇她時，請代我一問終身之事吧！覺緣師很慇懃底聽了吩咐，珍重辭別，便飄然引去，步出人寰了。

註：cõi người 人寰：長恨歌：迴頭下望人寰處，不見長安見塵霧。

Nàng từ ân oán rạch - ròi.
Bể oan dường đã vơi - vơi cạnh lòng.
Tạ ân, lạy trước Từ - công :
Chút thân bồ - liễu, nào mong có rày !

而今恩怨兩分明　　洗雪奇寃恨已平
拜謝徐公情義重　　身如蒲柳受春榮

翠翹把恩仇分明報復了，她的心坎怨氣似已漸平。隨向着徐公下跪謝恩道：念我蒲柳之軀，何料得有今日！

註：Bể oan 寃海，炎帝女被溺，魂托精衞，常啣西山之石，欲塡東海。

蒲柳喻弱質，典見七十三頁註。

Trộm nhờ sấm sét ra tay,
Tấc riêng như cất gánh đầy đổ đi!
Khắc xương ghi dạ xiết chi!
Dễ đem gan óc đền nghì trời mây!»

全憑一震迅雷霆　　　義薄雲天刻骨銘
卸下重担心願足　　　腦肝塗地報垂青

竊蒙雷霆威震，把我沉重心頭，一朝傾去担負，這恩義使我銘心鏤骨，一刻難忘，雖腦肝塗地，也不足報雲天高義於萬一了。

註：原傳翹云：仗大王天威，一朝洗雪，雖腦肝塗地，不足以報答厚賜。海道：見
不平便起干戈，是吾徒本色，但欲使卿重逢父母，然後吾願酬償。
三國誌；趙雲對劉玄德語：雲雖腦肝塗地，也不足報主公於萬一。

Từ rằng: «Quốc sĩ xưa nay,
Chọn người tri-kỷ, một ngày được chăng?
Anh hùng tiếng đã gọi rằng:
«Giữa đường dẫu thấy bất-bằng mà tha!»

古來國士喜無雙　　　知己相逢一旦祥
路見不平拔劍助　　　英雄本色力能扛

徐海答云：古今來國士，豈易一旦能擇得知己呢？要知道，英雄常言：路見不平，拔刀相助，這纔是我們的本色呢！

註：國士：一國之內，共推爲才士也。豫讓云：遇我以國士者，我亦以國士報之。
史記：若韓信者，國士無雙。

Huống chi việc cũng việc nhà,
Lọ là thâm-tạ mới là tri ân!
Xót nàng còn chút song thân,
Bấy nay kẻ Việt, người Tần cách xa.

况乎家事理應行　　　已結同心願赴湯
上有椿萱高遠望　　　參商秦越幾悲傷

况且還是我們家事，何必深謝纔表示知恩呢！我還傷感妳與雙親，一秦一越，徒勞阻隔已多時。

註：秦越兩國，一在陝西，一在浙江，西北之與東南，相去極遠，意喻疏遠也。宋
史：無秦越肥瘠之視。韓愈文：若越人視秦人之肥瘠。又喻疏遠者，亦曰胡越。淮
南子：自其異者視之，肝膽胡越。

Sao cho muôn dặm một nhà,
Cho người thấy mặt, là ta cam lòng.»
Vội truyền sửa tiệc quân-trung,
Muôn binh nghìn tướng hội-đồng tẩy oan.

距家萬里別離鄉　　務使團聚慶一堂
號令軍中排宴席　　會同兵將各傾腸

怎麼樣會到妳們相去萬里，能够共處一家，使到團聚，我心纔安呢！言罷，隨傳令軍中大擺之席，會同千將萬兵，共慶洗冤之宴。

註：會同：古者諸侯以事來朝天子曰會，衆見曰同。詩：會同有繹。後世引用共同商議辦理者，亦曰會同。越語稱呼議員，亦曰會同。

評：徐海愛翹而愛及其家庭，誠得(老吾老，以及人之老)博愛宗行。

Hồi thứ mười chín

Chiều an kế bị lừa, uổng danh Từ-Hải
Đoạn-trường tên rút sổ, tiêu kiếp Thúy-Kiều.

第十九回：假招安明山殞命　真斷腸翠翹消刼

Thừa cơ trúc chẻ, ngói tan.
Binh-uy từ ấy sấm ran trong ngoài.
Triều-đình riêng một góc trời,
Gồm hai văn võ, rạch đôi sơn hà.

灰飛竹破奮鷹揚　　煊赫軍威震萬方
獨立朝廷興霸業　　排班文武奠山江

從此徐海軍威益震，煊赫中外，乘機攻取各處，勢如破竹瓦解。他在天陬獨立朝庭包括兩班文臣武將，竟劃鴻溝與明朝對分山河。

註：史記：兵威所至，勢如破竹。按：破竹者先破竹頭為四瓣，塞以十字架，推向井字形之木椿，即分散破裂，毫不吃力。中外：指朝中與海外。

評：徐海英雄蓋世，兵威所至，彼衣架飯囊之流，直如土雞瓦犬，不堪一擊，長令竹散瓦解，灰飛烟滅，眞有當年跳雲長雄風。

Đòi cơn gió táp mưa sa,
Huyện thành đạp đổ năm tòa cõi Nam.
Phong - trần mài một lưỡi gươm,
Những loài giá áo túi cơm xá gì!

雷霆風雨勢難當　　五座城池告陷亡
久歷沙場豪劍客　　摧枯拉朽任騰驤

很幾回的憑陵暴風暴雨，把南方五座城池踏破。他久歷風塵，劍氣凌雲，直冲牛斗，看那些衣架飯囊之輩，簡直算什麼一回事。

註：徐海當年稱雄江浙一帶，佔據舟山群島（舟山，衢山，長塗山，關秀島等）與崇明島。即明季之海寇也太倉州。據茅坤所撰海寇後編載：嘉靖卅六年徐海入寇，一枝由海陽，略維揚，東控京口。一枝由松江入略上海，一枝由定海入略慈谿等縣，衆各數千，而海自擁萬餘人直趨乍浦兩岸。
風塵：風起塵揚，大地昏濁，喻戎馬干戈擾攘之象。
按：當日江浙巡撫阮鶚被圍於桐鄉，總督胡宗憲也屢爲所敗。

Nghênh - ngang một cõi biên - thùy,
Thiếu gì cô quả, thiếu gì bá - vương!
Trước cờ ai dám tranh cường,
Năm năm hùng - cứ một phương hải - tần.

縱橫邊塞甚披猖　　道寡稱孤等霸王
所向歸降誰敢敵　　海濱雄踞五年長

邊陲裏大搖大擺底座鎮。部屬下不少稱孤道寡，稱霸稱王。旗幟所指誰敢爭雄，五年長底雄據一方，横行海濱。

註：Nghênh-ngang 迎昂：掀昂磊落，大搖大擺。
王侯之謙稱曰孤，禮：小國之君曰孤。諸侯自稱曰寡人，喻寡德之人。伯與霸通，領袖之稱。項羽自稱爲西楚霸王。孫策號江東小霸王。其號次於皇帝一級。
按：當徐海之雄，擁衆十餘萬，汪直，陳東，葉麻，徐洪等相爲羽翼，稱孤道寡（山大王）與倭聯絡，縱横江浙閩東南沿海。

Có quan Tổng - đốc trọng - thần,
Là Hồ tông - Hiến, kinh - luân gồm tài.
Đẩy xe, vâng chỉ đặc - sai,
Tiện - nghi bạt tiễu, việc ngoài đổng nhung.

胡公宗憲本權臣　　總督邊疆鎮海濱
推轂特差巡各處　　相機剿撫具經綸

那時候有一位胡宗憲，文武經綸，任職總督重臣。奉旨特差推轂，董戎邊防，便宜剿勦。

註：胡宗憲字汝貞，安徽人，舉進士，擢右僉都御史，尋兵部侍郎，嘉靖卅三年巡按浙江，總督江務。時汪直據五島，徐海，陳東，麻葉等擾郡邑。胡揮下軍旗，用反間計，令海縛麻葉陳東來降。又激東黨攻海，海投水死，其餘黨奔舟山，被俞大猷剿平。著有籌海圖編。
又茅坤著倭寇本末，敘徐海事跡，根據史書，徐海確有其人。
總督，外省統轄文武之長官。漢書：昭宣承業，都護是立，總督城郭，三十有六。按楚漢之際，分天下爲三十六郡。
經綸：規劃政治之意。易：君子以經綸。
史記：天子命將推轂，曰閫以外將軍制之。
董戎：督正指揮軍事。

Biết Từ là đấng anh-hùng,
Biết nàng cũng dự quân-trung luận-bàn.
Đóng quân, làm chước chiêu-an,
Ngọc, vàng, gấm, vóc, sai quan thuế-hàng.

稔知徐海乃英雄　　兼有翹娘參贊中
遣使招安爲上策　　先存禮貌後兵戎

他知道徐海乃絕等英雄，並偵悉翠翹也在軍語論參贊戎機。於是駐軍不發，先行招安之着，命羅中軍送上金銀錦綉，前往說降。

註：原傳：胡公知徐海勇而多智，善得軍心，夫人有歸降之意，而徐海又眠愛之。這事成功，全在婦人身上。便送黃金三千，白銀十萬，綵緞十疋，玉帶二圍，寶珠十斗，犀杯四拾對，錦袍二襲，珠冠一頂，我眼一床。又外取宦義娘，因父干命案，俞恩娘，因夫被絞罪，即赦其父其夫，令往服侍王夫人，隨羅中軍同往招降。

Thuế hàng說降，說字應讀去聲。

評：既然經綸滿腹，竟乞靈婦人身上，安邦名將之手段，一何卑怯至此？

Lại riêng một lễ với nàng,
Hai tên thể nữ ngọc vàng nghìn cân.
Tin vào gởi trước trung quân,
Từ công riêng hãy mười phân nghi ngờ:

金珠錦繡禮貌隆　　彩女一雙作暗通
結識翹娘行內線　　徐公考慮碍遵從

還特別具給翠翹一份禮物，两名彩女與千斤金玉。此訊報入中軍裏，徐公不盡底十分懷疑。

註：nghi-ngờ 原文本作 hồ đồ 糊塗，按中文解釋糊塗，不分曉也。宋史：呂端小事糊塗，大事不糊塗　以徐海之英明，對兹甘言厚禮，當洞燭其奸，爲着貫啣文氣，故冒昧略改如上。

«Một tay gây dựng cơ-đồ,
Bấy lâu bể Sở sông Ngô tung-hoành.
Bó thân về với triều-đình.
Hàng-thần lơ-láo phận mình ra đâu?

基圖一手創成功　　楚尾吳頭羽翼豐
轉事朝廷多束縛　　降臣身份位難容

想我一手建樹基圖，多年來縱橫於吳頭楚尾。若然一旦束手投靠朝廷，降臣錯愕，癡呆喪態，身世實覺太不像樣了！

註：吳頭楚尾句，指縱橫長江一帶。吳城龍女題荆州亭柱詞：簾捲曲闌獨倚，江展暮雲無際。淚雨不曾晴，家在吳頭楚尾。數點雪花亂委，撲簌沙鷗驚起，詩句欲成時，沒入蒼烟叢裏。越南歌謠 Cảnh tiên dao 逍遙景 Chồng chài, vợ lưới, con câu, sông Ngô, bể Sở, tới đâu là nhà. Nghêu-ngao vui thú yên hà, mai là bạn cũ, hạc là người quen.夫網妻罟兒釣，吳頭楚尾，到處爲家。嘯遨樂趣烟霞，梅爲良友，鶴乃故人。

按：西貢博物院有梅鶴碟，題以上詩句。由於喃文破綻，王洪盛君斷定是中國製。

Áo xiêm ràng buộc lấy nhau,
Vào luồn ra cúi công hầu mà chi?
Sao bằng riêng một biên - thùy,
Sức này, đã dễ làm gì được nhau?

錦衣冠帶不自由　　屈節卑躬實可羞
稱霸邊陲權在握　　豈輕撼我又何求

況且錦衣冠帶纏縛住了，屈節卑躬，俯首低眉，這王侯究有何價呢？豈及我稱霸邊陲具此雄厚力量，試問豈易奈得我何？

註：luồn cúi 卑屈，喻臣妾逢迎色笑之苦。徐海與翹俱有氣節，不肯爲臣爲妾，故阮攸先生兩引用之。（見第127頁）

評：阮攸先生寫(降臣錯愕，屈節卑躬)，想見當年被迫出仕內心之苦。而其輕視冠帶，笑傲公侯，想見其志氣之高。

Chọc trời quấy nước mặc dầu,
Dọc, ngang nào biết trên đầu có ai!»
Nàng thời thật dạ tin người,
Lễ nhiều nói ngọt, nghe lời dễ xiêu.

掀天揭地自爲謀　　那管何人在上頭
可是翹娘別會意　　言甘幣厚動情幽

任教我掀天揭地，倒海翻江，縱橫凌厲，頭上何曾有人？至於翠翹方面，則她既心相信，況不禁厚禮甘言之引誘，芳心早已動搖了。

註：古者以天子居百官萬民之首。
言之悅耳者曰甘。左傳：幣重而言甘，喻其有詐。

評：『頭上無人』語，惟阮攸先生乃敢吐道出此，惟明命皇這文學之英主，乃能有此汪洋。

Nghĩ mình: «mặt nước cánh bèo,
Đã nhiều lưu - lạc lại nhiều gian truân.
Bằng nay chịu tiếng vương - thần,
Thênh - thênh đường cái thanh - vân hẹp gì?

浪跡萍踪逐水流　　迍邅淪落曷勝憂
奚如歸順求通達　　直干青雲啟遠猷

她想道：我還萍踪飄泊身世，幾許流落，幾許艱迍，苦何時了。不如現在勸夫受封爲王臣，康莊舉步，青雲直上，何等寬暢？

註：青雲指蒼穹高處。北山移文：干青雲而直上。滕王閣序：窮且益堅，不墜青雲之志。俱喻奮發向上之心。

Công, tư, vẹn cả hai bề,
Dần - dà rồi sẽ liệu về cố - hương.
Cũng ngôi mệnh phụ đường - đường,
Nở - nang mày mặt, rõ ràng mẹ cha.

公私两便快心酬　　衣錦還鄉莫與儔
冠冕堂皇封誥立　　光前裕後樂悠悠

在公在私兩全其美，漸漸我且尋途返回故鄉團聚。那時候堂堂一位命婦，揚眉吐氣顯揚父母，豈不快樂呢！

註：命婦：婦人受封號之稱，如郡君，縣君，夫人，孺人之類，俱因夫榮而得封號。幼學詩：揚名聲，顯父母，光於前，垂於後。

評：人莫不多少有些自私，翠翹勸海歸降希冀團聚父母，孝念可嘉；惟沾沾命婦榮顯，效蘇季子之位尊多金，這種虛榮心，實要不得。

Trên vì nước, dưới vì nhà,
Một là đắc hiếu hay là đắc trung.
Chẳng hơn chiếc bách giữa giòng,
E - dè gió dập, hãi - hùng sóng va.»

為家為國古猶今　　忠厚兼全乃稱心
急浪操舟難把握　　奔騰澎湃恐飄沈

上則為國，下則為家，忠厚俱得兩全其美。豈不尤勝這柏舟中流，既妨風雨，也驚波濤呢？

註：柏舟，本喻婦人之操節，此處借言驚濤駭浪裏之孤舟。詩：汎彼柏舟，汎汎其流。

評：婦人見地，想得太天眞。

Nhân khi bàn bạc gần xa,
Thừa cơ nàng mới bàn ra nói vào.
Rằng: «Trong Thánh - trạch dồi - dào
Tưới ra đã khắp, thấm vào đã sâu.

輕聲致意細同斟　　立斷當機百慮尋
聖澤無疆今招撫　　施恩格外德高深

趁着討論參詳時候，翠翹乘機策劃進言云：當今聖澤無疆，德被庶民，沐庇週遭。

按：虞初新誌載：海侵江南，陷桐鄉，翠翹綠珠皆被擄。海一見驚喜，命翠翹彈胡琵琶以佐酒，日益寵幸，號為夫人，斥諸姬羅拜。翠翹既已驕寵無比，凡軍機秘密，惟翠翹與聞。乃翠翹陽為親暱，陰實幸其覆敗，冀歸國。

評：朱柏廬先生居恒以(聽婦言)爲誡，枕頭狀魔力，有時誤盡英雄。

Bình - thành công - đức bấy lâu,
Ai ai cũng đội trên đầu biết bao.
Ngẫm từ gây việc binh đao,
Đống xương Vô-định đã cao bằng đầu.

平成德戴已多時　　物阜民安舉始基
自古兵刀非吉兆　　幾堆白青幾飄離

多年來平成功德，人人皆感戴恩深，竊思我郎動起兵刀以來，可憐無定河邊骨，已堆積齊頭般高了。
註：平城，平治也，指天下太平，民安物阜。書經：地平天成。陳陶詩：可憐無定河邊骨，猶是深閨夢裏人。
按：無定河即桑乾河，出陝西榆林縣邊外，三源合流，東南至清澗入黃河，以潰沙急流，深淺不定，故名。

Làm chi để tiếng về sau,
Nghìn năm ai có khen đâu Hoàng - Sào
Sao bằng lộc trọng quyền cao,
Công danh ai dứt lối nào cho qua?».

姓名遺臭萬年悲　　作亂黃巢後世訾
祿重權高歸掌握　　前途無限莫遲疑

你何必遺臭萬世，試問千古來有何人贊揚黃巢呢？不如歸降朝廷享受祿重權高，前途無限，功名未了，有何出路妙得過呢？
註：桓溫語：不能留芳百世，亦當遺臭萬年。
唐德宗時，王芝仙作亂，黃巢因舉進士不第，從之標掠州縣，殺人八百萬。後李克用為將，始攻逐之。巢為部下所殺。翹引此典，暗寓不可作亂，徒招敗亡

Nghe lời nàng nói mặn - mà,
Thế công, Từ mới trở ra thế hàng.
Chỉnh nghi tiếp sứ vội - vàng,
Hẹn kỳ thúc giáp, quyết đường giải binh.

徐公聽罷轉深思　　攻勢翻降意態遲
整飭儀容迎天使　　限期解甲釋兵師

徐海聽翹這番溫柔婉轉語，竟把攻勢轉念為歸降了。連隨整備儀仗接見天使，約定日期，決定束甲解兵
註：虞初新誌載：胡宗憲遣華老人齎檄招降，海怒，欲斬使，翹勸救之。老人歸告宗憲曰：賊勢方銳，未可圖也。然臣所覘海所幸王夫人者，左右視，有外心，或可餌以殲賊耳，而羅龍文者，微聞是語，自喜，與翠翹有好，乃因幕府上客山陰徐渭以見於宗憲，宗憲以鄉曲故，降階迎揖，曰生亦有意功名富貴乎，吾今用君矣，與語大悅遂受指詣海營，插舊日任俠衣冠投刺謁，海亟延入，坐上座，置酒握龍文手曰，足下遠涉江湖，與胡公作說客耶，龍文笑曰，非為胡公作說客，乃為故人作忠臣耳，汪直已遣子納款，故人不乘此時解甲釋兵，他日必且為虜，海憮然曰，姑置之，且與故人飲酒，鏑綴音樂，備極豪侈，緬然自以為大丈夫得志於時之所為也。酒半，出王夫人及綠珠者一見龍文，龍文改容禮之，宴語不及私，翠翹素習龍文豪俠，則勸海遣人同詣督府輸款，解桐鄉圍。宗憲喜，從龍文計，益市金珠寶玉，陰賂翠翹，翠翹益心動，日夜說海降矣，海信之，於是定計縛麻葉，陳東約降於宗憲。

Tin lời thành hạ yêu-minh,
Ngọn cờ ngơ - ngác, trống canh trễ - tràng.
Việc binh bỏ chẳng giữ - giàng,
Vương - sư nghe đã tỏ tường thực hư.

旌旗漫散守頻移　　城下誓盟信可持
刁斗弛鬆兵卸甲　　營中虛實豹全窺

他深信了城下之盟，便安頓兵馬，祇見旌旗散漫，刁斗鬆懈，軍事也放過不予防備，這時候王師方面已探個虛實詳細了。

註：城下之盟，言敵迫城下，與之言和也。諸侯所深恥。昔楚伐絞，大敗之，爲城下之盟而還。刁斗，以銅爲鐈，受一斗，晝炊飯食，夜擊持行，鳴之以警衆報時。

評：阮攸先生以（信）字保證城下之盟，那知胡宗憲毫無信義，此信字寓意甚妙。

Hồ - công quyết kế thừa cơ,
Lễ tiên, binh hậu, khắc - kỳ tập - công.
Kéo cờ chiêu - phủ tiên - phong,
Lễ - nghi giàn trước, bác - đồng phục sau.

胡公决計早乘機　　調動輕兵四面圍
一片高揚招撫幟　　雄師暗襲快如飛

胡公決計乘機，禮先兵後刻期襲攻。懸起招撫旗幟爲先鋒（先導）前陳儀仗部隊先行，後伏銅礮鐵騎還進。

註：唐詩：千重鐵索沉江底，一片降旛出石頭。礮，以機發石，古人攻戰之具。越范蠡嘗以石砲破吳。潘岳閑居賦：礮石雷駭，激矢蝱飛。三國時曹操發霹靂車擊破袁紹城樓。唐代號將軍礮。南宋虞允文以火礮却元兵，是古代大礮之始。

評：全書用漢文寫著，祇此句耳。妙在全漢文而讀來也如越語。

Từ - công hờ - hững biết đâu?
Đại - quan lễ - phục ra đầu cửa viên.
Hồ công ám hiệu trận tiền,
Ba bề phát súng, bốn bên kéo cờ

徐公中計夢如痴　　禮服大冠擺降儀
暗號一聲埋伏起　　干戈四佈勢頻危

那時候徐公還漠然罔覺，披着冠帶禮服，直詣轅門投誠。胡公在陣前一聲暗號，三方火礮驟發，四面旌旗飄揚。

註：虞初新誌載：海至桐鄉城，甲胄而入。是時趙文華，阮鶚，與宗憲列坐堂皇，海叩首謝罪，又謝宗憲，宗憲下堂，摩其頂曰，朝廷今赦汝，汝勿復反，厚勞而出。海既出見官兵大集，頗自疑。宗憲猶憐海不欲殺降，而文華迫之，宗憲乃下令，命總兵俞大猷，整師而進。會大風縱火，諸軍鼓譟乘之賊大潰殲焉。海倉皇投水，引出，斬其首，而生致翠翹於軍門。

評：徐海大冠禮服，卸甲棄劍，已表歸順至誠，而竟因不備而遇害，可惜，可惜！

Đang khi bất ý chẳng ngờ,
Hùm-thiêng khi đã sa cơ cũng hèn!
Tử sinh liều giữa trận tiền,
Dạn - dầy cho biết gan liền tướng - quân!

人山人海滿城池　　虎落平陽被犬欺
力盡關山圍未解　　將軍豪胆命歸西

當清出其不意，全無防備，神虎雖然威風，但差機失勢之際也毫無能爲力了！啊！壯士陣前拚死生，將軍劍海受無辭，這勇敢心腸的令人感動了。

註：俗諺：龍遊淺水遭蝦戲，虎落平陽被犬欺。

評：徐海之死，的是壯烈，可與烏江楚霸王同垂千古。憶越南詩人世侶題「虎思林」詩，有句：Than ôi! thời oanh liệt nay còn đâu ?! 傷哉！壯烈時今何在？！可借作徐海咏。

Khí thiêng khi đã về thần,
Nhơn - nhơn còn đứng chôn chân giữa vòng!
Trơ như đá, vững như đồng,
Ai lay chẳng chuyển, ai rung chẳng rời.

英靈浩氣附全屍　　屹立依然不動移
搖撼如同山鞏固　　官兵乍舌盡驚奇

當着一股靈氣宣告歸神之後，他的屍體依然屹立在重圍裏。聳峙如山，穩健若銅，任你搖撼也不動移分毫。

註：大將殉難曰歸神。余嘗題天機廟聯云；威武震南天，心在中華身在越；浩氣凌霄漢，生爲大將死爲神。

按：徐海之死，史書略有出入。王婆楊載：宗憲使人說徐海曰：若已內附，而吳淞方有賊何不擊之立功，且掠其舟艇爲緩急計。海以爲計，逆擊之於朱涇，斬四十餘級。宗憲令大猷潛焚其舟，海心怖，以其弟洪來質，獻所藏飛魚冠堅甲名劍及他玩好，宗憲因厚遇洪。方葉麻之縛，而爲僞，達之海也，海疑陳東，宗憲復以簪珥遺侍女翠翹綠珠，令日夜說海縛東，海惑之。茅坤載：胡宗憲督師來剿，度非力能制勝，諜聞海麾下書記葉麻爲長酋，其人驍黠而悍，近與海爭一女子有微隙，非用間急附之，則無以使彼死內附之心。於是遣諜就海帳中諷海縛麻以出，葉麻出，陷諸獄中，故縶麻部曲者稍稍怨且懼矣。怨且懼恐生他變，則又以他罪縛，縛凡百餘人。公又懷陳東於諸部曲中與葉麻聲相倚，頃以桐鄉之役兩雕跳者也。數遣諜持簪珥璣翠遺兩侍女日夜說海。……遂私相鬥，海中傷，衆大亂。明年官兵四面合牆立而進，保靖兵先當之稍卻，河朔兵乘之又卻，俄而胡公擐甲厲聲叱永保兵左右列，大呼而入，鼓譟下擊，會風烈，公麾衆束千餘炬，人各持炬，縱火焚之，海窘甚，遂沉海而死

Quan quân thừa thế đuổi dài,
Ầm ầm sát khí, ngất trời ai đang!
Trong hào ngoài luỹ tan - hoang,
Loạn - quân vừa dắt tay nàng đến nơi.

長驅直進窮相追　　殺氣漫天動地來
塹裏壘前驚散走　　亂軍獲擁嬌姿隨

官軍乘勢長驅直往，銳鋒大震，殺氣漫天，誰能抵當。結果，壕壘內外俱告散渙，而翠翹也在亂軍中被俘虜了。

註：壕，城下池濠。壘，營寨上牆，俱用以掩護防衛者。

Trong vòng tên đá bời bời,
Thấy Từ còn đứng giữa trời trơ - trơ.
Khóc rằng : «Trí dũng có thừa,
Bởi nghe lời thiếp nên cơ hội này !

環城矢石亂紛飛　　望見徐公人已非
哭嘆傷心悲往事　　都爲賤妾誤戎機

她在紛紛矢石交投的重圍裏，看見徐公還是當天屼立。不禁痛感哭云：將軍啊！你智勇有餘，祇爲一時誤聽妾言，致令如斯呀！
註：古時守城者，發矢投石以禦敵。左傳：晉將甫偃，士芒帥卒攻偪陽，親受矢石

Mặt nào trong thấy nhau đây ?
Cũng liều sống thác một ngày với nhau !»
Dòng thu như dội cơn sầu,
Dứt lời nàng cũng gieo đầu một bên.

面目愧對肝胆披　　何堪再覩舊丰儀
秋波濺灑啼鵑血　　拚個追隨觸脰肢

啊！我今有何面目與你相見呢？祇有拚個與你一朝同生共死吧了！說話之間秋波瑩瑩，淚珠奪眶而出，說罷，翠翹把頭撼向徐海身邊。
註：古人結義誓詞：不願同日生，但願同日死。
　　越諺，喻夫妻恩愛，曰：生共床，死共槨。
評：翠翹太過天真，一念之差，犧牲愛郎，可謂終天抱恨。

Lạ thay oan - khí tương - triền !
Nàng vừa phục xuống Từ liền ngã ra.
Qnan - quân kẻ lại người qua,
Xót nàng sẽ lại vực ra dần - dần.

纏綿怨氣信離奇　　一撞徐屍竟不支
來往官兵驚睹狀　　憫憐情景撫翹兒

說也奇怪，翠翹和徐海這兩股生死怨氣互相纏綿，靈感起來，當着翠翹伏下而徐體即倒了！那時候衆官軍或來或往，看見情形可憐，便慢慢地扶持她甦省過來。
註：怨氣，幽恨難平之氣。世說：人而不得其死者，則怨氣冲天。
評：兒女情長，英雄氣短，徐一生祇爲翹顚倒，到死了也爲翹顚倒。阮攸先生把徐之死極力渲染，頓覺神氣活現，磅礴萬千。

Đem vào đến trước trung-quân,
Hồ công thấy mặt ân cần hỏi han.
Rằng : «Nàng chút phận hồng-nhan,
Gặp cơn binh cách nhiều nàn cũng thương

輕扶漫掖向前趨　　參見胡公遠讚呼
嬌小嬋娟昭大義　　遭逢兵革悲歧途

送她到中軍帳前，胡公一看見了即懇懇慰問云：啊！這紅顏弱質，可憐遭遇兵革，飽經憂患。

註：戎器弓矢矛戟之屬皆曰兵。甲冑曰革，古代軍士執兵器從伐，披介冑臨陣，故兵革即借胃征戰。

評：翠翹嬌小嬋娟，人見人愛，惟胡宗憲之愛，乃見色起淫心，此種愛最下流，最卑鄙。

Đã hay thành toán miếu-đường,
Giúp công cũng có lời nàng mới nên.
Bây giờ sự đã vẹn tuyền,
Mặc lòng nghĩ lấy muốn xin bề nào ?»

廟堂謀算勸郎休　　襄助功高賞賜優
大好河山經奠定　　榮華富貴任邀求

還可知廟堂之上，韜略謀算，襄助功高都要靠妳蓮花妙舌，方克於成。現在大功既定，論功行賞，任妳怎樣請求？也得准許。

註：廟堂謂朝廷也。呂氏春秋：夫修之於廟堂之上，而折衝乎千里之外。

評：古今將相，功業煊赫一時，而其成功內幕，竟常出此卑鄙手段者，幸有阮攸先生以溫犀秦鏡，為之洞燭，讀書到此，當為之浮一大白。

Nàng càng giọt ngọc tuôn dào,
Ngập-ngừng mới gởi thấp cao sự lòng.
Rằng : «Từ là đấng anh-hùng,
Dọc ngang trời rộng, vẫy-vùng bể khơi !

嗚咽佈述淚難收　　絕等英雄世罕儔
四海從橫猶奮鬥　　爲儂賚志恨填幽

翠翹對此哄騙語更覺傷心，珠淚洋溢沖眶，哽咽了一會兒纔申訴心事云：徐海原是一等蓋世英雄，縱橫天下，奮鬥海隅。

註：關雲長豪語：吾單刀匹馬，縱橫天下三十餘年，未逢敵手。
草木之精華為英，禽獸之勇猛為雄，人而豪傑超羣謂之英雄。三國曹操對劉備語；天下英雄，惟使君與操耳。

Tin tôi, nên quá nghe lời,
Đem thân bách - chiến làm tôi Triều - đình.
Ngỡ là phu quý, phụ vinh,
Ai ngờ một phút tan - tành thịt xương!

都爲夫貴與妻榮　　勸事朝廷息戰爭
百戰身軀今粉碎　　十年基業空留名

這都是一時太過相信於我，竟把百戰雄軀，臣僕朝庭。本以爲得到夫榮妻貴，誰又料頃刻肉碎骨銷呢！

註：百戰喻久歷沙場。木蘭辭：將軍百戰死，壯士十年歸。歸來見天子，天子坐明堂。項羽云：吾身經百戰未嘗一敗。

評：翹以信字引證，不知胡宗憲當日面有愧色否？

Năm năm trời bể ngang - tàng,
Đem mình đi bỏ chiến - tràng như không.
Khéo khuyên kể lấy làm công,
Kể bao nhiêu lại đau lòng bấy nhiêu!

忍將奇罪作奇功　　無限傷心忿五中
馬革裹屍稱鐵漢　　失機遺算恨無窮

他是昂藏丈夫，五年縱橫天高海闊，引身沙場視死如歸。請勸你莫把我的奇罪作奇功了，你越發讚揚徒令我更傷心呢！

註：昂藏氣宇軒昂也（越語作橫蠻解）北史：高昂，字敖曹，幼有壯氣，及長俶儻，膽力過人，其父以其昂藏敖曹，故以字名之。唐詩：容作昂藏一丈夫。

評：（奇罪而作奇功，大奸而作大忠，）翠翹以一婦人，斷斷想得出來，的是不朽快語。

Xét mình công ít tội nhiều,
Sống thừa, tôi đã nên liều mình tôi!
Xin cho thiển - thổ một đôi (doi),
Gọi là đắp - điếm lấy người tử - sinh!»

論功抵罪不相容　　早把餘生付數窮
但願英靈坏土蓋　　聊將信誓報孤忠

鑒於我罪業重大，功勞薄少；劫後餘生，早應犧牲了！懇求你賜一坏淺土，准予埋葬，也算盡了一點酬答事死如事生的心情吧！

註：李陵答蘇武書：功大罪小，不蒙明察，孤負陵心。

評：翹以功罪相抵；痛切陳詞，乞賜槁葬，免致徐被梟首號令，庶盡夫妻情義，措詞極爲得體。

Hồ-công nghe nói thương tình,
Truyền cho cảo-táng di hình bên sông.
Trong quân mở tiệc hạ công,
Xôn-xao tơ trúc hội đồng quân quan.

胡公聽罷動哀憐　　傳令遺形葬水邊
大擺瓊筵來祝捷　　喧闐鼓樂奏凱旋

胡公聽了也動憐憫，傳令把徐遺骸草草營葬在江邊。於是軍中大排筵席慶賀功勞，會同大小官軍，絲竹管絃，謳啞喧嘩，好不熱鬧。

註：槁葬：草草安葬也。後漢書馬援傳：援妻孥惶懼，不敢以喪還舊塋，裁買城西數畝地，槁葬而已。

Bắt nàng thị yến dưới màn,
Giở say lại ép cung đàn nhặt tâu.
Một cung gió thảm mưa sầu,
Bốn dây giỏ (nhỏ) máu năm đầu ngón tay!

翹娘着帶侍筵前　　迫弄琵琶奏管弦
五指四絲滴沁透　　淒風慘雨恨綿綿

胡並着翠翹侍宴帳下，當着酒意闌珊之候還迫翠翹急奏彈絃助興。翠翹勢迫處此，惟有飲恨服從，祇聽一曲哀怨，淒風慘雨恨綿綿，五指血沁，滴透四絃。

註：趙鸞鸞題彈琴詩：纖纖軟玉削春葱，長在香羅翠袖中。昨日琵琶絃索上，分明滿甲染猩紅。

評：阮公量讀至此批云：慘雨淒風，悲思怨響。想當日翠翹五指上，都從作者一枝筆頭心血中寫出。

Ve ngâm vượn hót nào tày!
Lọt tay, Hồ cũng nhăn mày rơi châu.
Hỏi rằng: «Này khúc ở đâu?
Nghe ra muôn oán nghìn sầu lắm thay!»

猿啼蟬咽由衷宣　　感動胡公愁暗牽
試讚善才何所學　　淒涼一曲渺愁然

啊！這悲聲把蟬咽猿啼也比它不上了，胡宗憲聽到刺耳也爲之皺眉灑淚哽咽起來，問道：這曲調妳從那裏學來的？爲什麼聽起來這樣含有千愁萬怨般傷感呢！

註：處初新誌載：宗憲大饗參佐，命翹部與俞部遍行酒，諸參佐或膝席或起舞捧觴，爲宗憲壽。宗憲被酒大醉，酋亂，亦橫槊鄰袖，與翹兒戲。

Thưa rằng : «*Bạc-mệnh* khúc này,
Phổ vào đàn ấy, những ngày còn thơ.
Cung cầm lựa những ngày xưa,
«Mà gương bạc-mệnh bây giờ là đây !»

紅顏少小學絲弦　　自撰新腔秘不傳
薄命人編薄命曲　　遭逢鑑照是真詮

翠翹答云：這枝薄命曲，乃是我還在少小時候，經已譜入絲絃了。啊！想不到當日自己所編撰的曲調，而竟成借鑑於今時的薄命身世呢！

註：(薄命曲)見第九頁註。原文：懷故國兮嘆郡參商，悲淪亡兮玉容何祥。姊妹固寵兮一朝俱死，東昏不令兮奉先滅亡。侯門似海兮蕭郎陌路。失身非類兮茂陵爭光。爲君憔悴兮及爾同死。離魂情重兮淺唱哀傷。死負父屍兮生代父死。寵衰執扇兮爾生不昌。有始無終兮悲乎失侶，門前冷落兮老大誰將。古今紅顏兮莫不薄命，紅顏薄命兮莫不斷腸　我本怨人兮乃爲怨曲，聞此怨曲兮莫不悲傷！

Nghe càng đắm, ngắm càng say,
Lạ cho mặt sắt cũng ngây vì tình !
Dạy rằng : Hương lửa ba sinh,
Keo loan xin nối huyền lành cho ai».

傾情酣醉意盤桓　　鐵面無私酒色玄
結識嬌娥生有幸　　鸞膠弦續是前緣

啊！這薄命曲，令人聽了不勝酣醉，縱教鐵面御史，對此才色也爲之痴痴迷迷。胡便調情云：我倆香火姻緣，三生早訂，可否的把鸞膠爲妳再續弓弦呢？

註：宋趙抃字閱道，爲殿中侍御史，彈劾不避權幸。京師目爲鐵面御史。
胡宗憲任職御史，故適用此典。
香火指焚香盟誓。唐書：秦王李世民馳騎謂突利曰：爾往與我盟，急難相助。何爾無香火情耶？後世結婚，多用信誓，故借香火盟。　三生典見第卅一頁。

Thưa rằng : «Chút phận lạc-loài,
Trong lòng nghĩ đã có người thác oan.
Còn chi nữa, cánh hoa tàn !
Tơ lòng đã dứt dây đàn Tiểu-Lân

微軀淪落世堪憐　　愧對冤魂日夕思
敗絮殘花何足戀　　小憐心絕斷柔絲

翠翹很悲咽底聲答云：想我淪落微軀，心中緊念祇有那含冤的人罷了！這殘花敗絮的身世還有何足惜，恍似小憐絃絕，心靈兒也跟着斷絕了！

註：小憐，齊後主淑妃也。善琵琶。後主遇害，周武帝以賜代王達甚嬖之。淑妃彈琵琶，因絃絕，作詩云：雖蒙今日寵，猶憶昔時憐。欲知心斷絕，應看膝上弦。

Rộng thương còn mảnh hồng-quần,
Hơi tàn được thấy gốc phần là may!»
Hạ công chén đã quá say,
Hồ-công đến lúc rạng ngày nhớ ra.

汪涵海量憫紅裙　　願得餘生回梓枌
酣醉慇懃情意重　　踰閑蕩檢恐傳聞

還望你海量汪涵可憐這紅裙弱質，一息餘生得返枌榆鄉里那就萬幸了！這晚夜將下賀功，飲得酩酊大醉。一言一動，到明朝醒了，胡公纔自徹起來。

註：枌，木名，榆之白者。漢書：高祖禱豐枌榆社。後世借喻爲鄉里之稱。

評：俗諺酒醉三分醒。惟酒醉時，乃顯出其人之本來面目。

Nghĩ mình phương-diện quốc-gia,
Quan trên ngắm xuống, người ta trông vào.
Phải tuồng trăng gió hay sao?
Sự này biết tính thế nào được đây?

平邊靖亂著奇勳　　下馭三軍上致君
風月撩情失體統　　國家重寄意何云

他自思道：想我受國家方面重寄，羣僚矚目，萬民景仰。豈可幹出這風月調笑的事情嗎？這一回要怎樣應付它呢？

註：方面，獨當一面也。稱封疆大吏。後漢書：尊命方面。

評：諸葛公用人：醉之以酒，以觀其性。胡宗憲一醉，竟把僞君子之醜陋心事，表白無遺。

Công-nha vừa buổi rạng ngày,
Quyết tình, Hồ mới đoán ngay một bài.
Lệnh quan, ai dám cãi lời,
Ép tình mới gán cho người thổ-quan.

公衙治事趁休閒　　決意安排小翠鬟
錯點鴛鴦施妙計　　紅顏迫嫁土司官

早上公衙治事的時候，他決定了一條計策傳令。強迫翠翹嫁給那土官，啊！這上命有誰敢反對呢？

註：虞初新誌載：宗憲醉與翹戲，席亂，罷酒。次日，頗愧悔醉時事，乃以翠翹賜所謂永順酋長。
永順府名，屬湖南省辰沅道。宋置，元爲宣撫司，明改宣慰司，轄峒谿蠻。

評：胡爲體面計，不擁有翹，遂賜蠻酋，也不甘賜愛將，可見占有慾表現之矛盾，亦紅顏薄命招致之主因。

Ông tơ thực nhé đa-đoan!
Xe tơ sao khéo vơ quàng vơ xiên?
Kiệu hoa áp thẳng xuống thuyền,
Lá màn rủ thấp, ngọn đèn khêu cao.

無情月姥惡多端　　亂把紅絲繫彩鸞
花轎下船羅帳鎖　　鳳燈高照淚漣漣

這一回，月姥真作惡多端了，竟把紅絲亂予締結。那土官喜出望外，忙用花轎壓迫翠翹直下船去，羅幔低垂，紅燭高燒成雙行嫁娶。
註：婚禮，高燒龍鳳花燭交拜，低垂鸞鳳錦帳洞房。
áp 壓也，言這宗婚事，乃屬強迫。

Nàng càng ủ liễu phai đào,
Trăm phần nào có phần nào phần tươi?
«Đành thân cát dập sóng vùi,
Cướp công cha mẹ, thiệt đời thông-minh!

花容憔悴幾心酸　　百樣全無樣可觀
潮湧沙埋思了結　　高堂菽水少承歡

可憐翠翹桃臉黯淡，柳眉憔悴，百般神態毫無一些歡容。她在絕望裏寧願投身水國被沙埋波捲，枉了父母生成功恩，斷却一世聰明艷質了。
按：翠翹土酋初結正化，其猥褻骯髒，較馬監生之醜態，更齷齪可嘔，無怪翠翹痛心欲絕。
評：好好一朵牡丹，竟插在牛糞堆裏，我也為之不值。

Chân trời mặt bể lênh-đênh,
Nắm xương biết gởi tử sinh chốn nào?
Duyên đâu, ai dứt tơ đào?
Nợ đâu? ai bỗng dắt vào tận tay!

天涯海角茫茫寬　　委骨隨波性命捐
堪嘆天桃緣破碎　　冤情孽債强牽纏

她在生死關頭中，不堪百感交集，眼望着天海茫茫，這把瘦骨將委在那裏呢？她又哀怨嗟嘆人生，為何把我和金重的美滿姻緣，強行分散？這可惡的冤家(土酋)是誰忽然硬作撮合呢？
註：虞初新誌載：翹既隨永順酋長，去之錢塘江中。恆悒悒撫床嘆曰：明山遇我厚，我以國事誘殺之，殺一酋又屬一酋，吾何面目生乎？向江潮長號大慟，投水死。

Thân sao, thân đến thế này
Còn ngày nào cũng như ngày ấy thôi!
Đã không biết sống là vui,
Tấm thân nào biết thiệt-thòi là thương!»

未知生樂死何悲　　百劫餘生太慘凄
死後無知情已了　　片身付與滄江湄

吧了，我薄命身世緣何弄到這般地步？今後有生之日，我也覺得太多餘了。啊！生時既未知人生之樂，死後也焉知到死是是悲呢？

註：馮小青居西湖致書楊夫人嘆曰：嗟乎！求知生樂，焉知死悲？憾促歡淹，無乃非達？

按：小青乃千古才色絕世女子，而遭逢絕等哀怨，觀其題孤山詩：春衫血淚點輕紗，吹入林逋處士家。嶺上梅花三百樹，一時應變杜鵑花。絕命詩：百結迴腸寫淚痕，重來惟有舊朱門。夕陽一片桃花影，知是亭亭倩女魂。本書翠翹身世與小青相像，故阮攸先生恆引用小青句語。

Một mình cay đắng trăm đường,
Thôi thì nát ngọc tan vàng thì thôi!
Mảnh trăng đã gác non đoài,
Một mình luống những đứng ngồi chưa xong.

千辛萬苦寸心知　　玉殞香銷待漏遲
冉冉月輪天欲曙　　徬徨坐立細尋思

這晚夜，她獨自嘗盡百般辛酸滋味，結果，決拚個玉殞香銷罷了！她推窗遙望，月兒漸落下西山去，獨個兒坐立不安，心情極度紊亂。

註：浙江省錢塘灣形如喇叭形，秋際月明，潮汐最盛，東海之水，洶湧澎湃，浪花紛起，過赭、龕二山，遭遇激拌，更如雷霆萬鈞駱馬奔騰之勢，觀潮地點，最適在於海寧縣小普陀寺院，浪頭隱湧，前後奔騰，相傳爲伍子胥，文種，吳越兩大忠臣之英靈。尤以八月十八子夜爲勝。

評：十八子夜，月向西闌，海潮盤擊澎湃，阮攸先生出使經過中國，乃寫出此細膩妙文。

Triều đâu nổi tiếng dùng - dùng,
Hỏi ra mới biết rằng sông Tiền - đường,
Nhớ lời thần mộng rõ - ràng
Này thôi hết kiếp đoạn tràng là đây!

波濤澎湃勢洶洶　　需是錢塘潮汐洪
憶起淡仙前托夢　　塵緣斷却會相逢

那時候海潮忽起，洶湧澎湃，詢問侍女，乃知這是錢塘江上。猶憶起了當年神夢淡仙的憶環，所說斷腸了劫的一番話，今已應驗了

註：錢塘江又名之江，源出浙江江西兩省之懷玉山脈，東北流與蘭谿附近之信安江合，更北流與建德東南之新安江合，以下水量大增，至富陽縣之東爲富春江。至杭縣附近則稱錢塘江，注入杭州灣。

評：翹一生以淡仙爲背影，神夢兩字，前呼後應，極行文之妙。

«Đạm tiên, nàng hỡi! có hay ?
Hẹn ta thì đợi dưới này rước ta.»
Dưới đèn sẵn bức tiên - hoa,
Một thiên tuyệt - bút gọi là để sau.

莫非神意約相從　　準備深淵迎接儂
忙啟花箋燈下寫　　一篇絕筆寄萍踪

淡仙啊！妳可知道嗎？妳約定了我，請妳在水府下等待我吧！她啓展花箋，在燈下題了一篇絕筆，當為留給後世人看。

註：翹題絕命詞云：十五年前有約，今宵方到錢塘。百世光陰火灼，一生心事黃粱。潮信催人去也，等閒了卻斷腸。　絕筆：絕命書也。

評：昔龍子猶和驛亭女子絕命詩：已拚閒身逐浪遊，何堪自苦正悠悠。紅顏埋沒渾閒事，多少才人不出頭。噫！茫茫浩劫，千古紅顏固多傷心事也。

Cửa bồng vội mở rèm châu,
Trời cao sông rộng một màu bao - la.
Rằng : «Từ - công hậu đãi ta,
Chút vì yêu nước mà ra phụ lòng.

掀簾步出倚船蓬　　海闊天高四顧空
哭訴徐公恩義重　　祇為國事虧心衷

題罷，推開舟蓬，捲起珠簾，寰宇間天高海闊，包羅一色。翠翹大呼道：徐公待我厚，而我祇為國事，辜負於他。

註：織竹夾箬以覆舟者曰蓬。皮日休詩：一蓬衝雪返華陽。篷窗即船窗。汪光華詩：靠看篷窗垂兩目。

評：翹既為徐海殉情，想英靈可以瞑目。

Giết chồng mà lại lấy chồng,
Mặt nào mà lại đứng trong cõi đời ?
Thôi thì một thác cho rồi,
Tấm lòng phó mặc trên trời, dưới sông ! »

殺夫又匹別狂夫　　濁世何顏立海嵎
拚了殘軀還宿債　　冰心一片付江湖

殺了夫而又再嫁夫，試問有何面目，立於人世呢？吧吧，一死以了，我一片冰心，願付與蒼天碧海鑒照吧了。

註：原傳：翹大呼道：明山待我厚，我以國事誤殺之，殺一夫而屬一夫，有何面目立於人世乎？今唯一死以謝。遂飛身跳入江中。

Trông vời con nước mênh - mông,
Đem thân gieo xuống giữa dòng tràng - giang.
Thổ - quan theo vớt vội - vàng.
Thì đà đắm ngọc chìm hương quá rồi !

湧身一躍入洪濤　　　　嚇煞司官操篙撈
玉殞香銷何處覓　　　　急流濁水浪滔滔

她極目無際水潮茫茫，竟把芳軀投下長江水裏，土司驚瘧，匆忙撈救，可奈她已玉殞香銷多時了。

註：con nước 潮水也。 nước dâng 潮長， nước ròng 潮退。

按：翹之 dắm ngọc chìm hương 玉殞香銷，與淡仙之 trâm gãy bình rơi 瓶沉簪折句遙遙相應。

評：土司眞個土頭土腦，始終渾如夢裏，癩蛤蟆無福消受天鵝肉。

Thương thay, cũng một kiếp người !
Hại thay mang lấy sắc tài làm chi !
Những là oan - khổ lưu - ly,
Chờ cho hết kiếp, còn gì là thân ?

從來好事却多磨　　　　才貌雙全月殿娥
萬苦千愁塵世劫　　　　而今一旦濯清波

傷心哉，這一鏖劫，可憐她緣何具此才色而偏遭此慘害呢？嘆她不斷底冤苦流離，等到了劫之時，此身已形銷骨立了

評：美人以絕色而薄命，名士以才高而招妒，無怪蘇公慨嘆「但願生兒愚且魯，無災無禍到公卿」矣！

Mười lăm năm, bấy nhiêu lần,
Làm gương cho khách hồng - quần thử soi !
Đời người đến thế thì thôi !
Trong cơ âm cực dương hồi khôn hay.

紅顏易老幾蹉跎　　　　十五年間恨過多
否極泰來終有定　　　　陽回陰往自調和

在十五中，幾番悲遇，空作紅裙女子一個傷心榜樣。人生至此，夫復何言！但我們可知道天機陰極陽回的玄妙嗎？

註：易經：否極泰來，陰往陽回，指天理循環，禍福倚伏。

評：飄泊十五載，總假錢塘怒潮，還我清白，身世不得了結，無奈作者憐憫，爲續章回，俾得團圓好夢，亦教化世道一好功德也。竊按古來才女名妓，如蘇小小，朝雲，小青等一經文人渲染，芳名直與湖山並壽。而憾翹反寂寞無聞，百五年後有阮攸先生爲作詩賦。再百五年乃生余爲之譯述評講，是豈天地間一大奇談耶？無怪乎余夢魂繚繞，三見亭亭倩影。此可能一往情深積聚思服。然靈感通幽，或許有之。

Mấy người hiếu nghĩa xưa nay,
Trời làm chi, đến lâu ngày càng thương !
Giác - Duyên từ biệt giã nàng,
Đeo bầu quảy tráp rộng đường vân - du.

古來孝義禍相遭　　天道循環形役勞
憶自覺緣師別後　　懸壺負笈救人曹

皇天也會不負好心人的，古來很多孝義的人，雖受折磨到後來也獲天心憐憫。所以而今又說到覺緣師方面，自後與翹別後，即懸壺負笈雲遊四方。
註：後漢書：汝南費長房爲市掾，市中有老翁賣藥，懸一壺於肆頭，及市罷，輒跳入壺中，市人莫之見。笈，書箱也。史記：負笈從師。本文所寫，表示覺緣既行方濟世，亦雲遊從師(三合)

Gặp bà Tam - hợp đạo - cô,
Thong dong hỏi hết nhỏ to sự nàng :
«Người sao hiếu nghĩa đủ đường ?
Kiếp sao chịu những đoạn - trường thế thôi ?»

師姑三合逢從容　　引叩翹娘審與通
孝義雙全多劫難　　蒼天何故不相容

遇到了三合道姑，即從容叩詢關於翠翹因果事情，問道：爲什麼她這般孝義，而遍遭受這斷腸刦數呢？
評：借覺緣三合兩師之問答，闡揚哲學奧妙，佛法眞理，作全書之總論，極洋洋大觀。

Sư rằng : «Phúc, họa đạo Trời,
Cỗi nguồn cũng ở lòng người mà ra.
Có trời mà cũng có ta,
Tu là cõi phúc, tình là dây oan.

禍福由天事在人　　人心向善福天申
多情本是冤家債　　没世修行爲正因

三合師答道：關於禍福雖由天定，但細究根源也由人心生的，天與人是相生的，所以事之演變雖由天定也在人爲了，要知道：修心就是福基，多情自是冤業呢！
評：多情自古空餘恨，好夢由來最易醒。

Thúy - Kiều sắc - sảo, khôn - ngoan,
Vô duyên là phận hồng - nhan đã đành;
Lại mang lấy một chữ tình,
Khư - khư mình buộc lấy mình vào trong.

翠翹嬌艷太聰明　　薄命紅顏苦一生
總是春蠶絲自縛　　爲情迭見訂鴦盟

爲着翠翹這女子太過嬌豔聰穎了，因而紅顏無緣，早已注定。況且她又牽纏一個情字，深深作繭，苦苦自縛呢！

評：天之生人，賢愚美醜不齊，其出類拔萃者，祇占少數。因此大凡才色絕世者，多自負，與世落落寡合，對象找尋亦難。所以才高遭招妒，美色易惹愁。終致失意也，理有固然。

Vậy nên những chốn thong - dong,
Ở không yên ổn, ngồi không vững-vàng,
Ma dẫn lối, quỉ đem đường,
Lại tìm những chốn đoạn - trường mà đi.

逍遙境域本由行　　坐立難安心悸驚
魔鬼推波來誘惑　　斷腸途徑偏相迎

縱令她住在梵門淸淨之地（觀音閣，招隱庵）也覺坐立不安，神思擾亂，被那魔鬼孼障，推送歧途，遍趨向那斷腸途上跑去。

評：修心養性，心安理得，惟其不達觀知命，所以偏易招惹煩惱。

Hết nạn ấy, đến nạn kia,
Thanh - lâu hai lượt, thanh - y hai lần.
Trong vòng dáo dựng gươm trần,
Kề răng hùm sói, gửi thân tôi - đòi.

此刦未完別刦隨　　青樓重墜又青衣
刀鋒遍歷沙場刦　　虎口棲身作小姨

完了這災，又逢彼難，兩度青樓，两着青衣，終致陷入劍戟之塲，啻虎狼之吻，寄婢妾之身。

註：青樓两遭：一在臨淄，一在台州。青衣两度：一在宦母，一在宦姐。
史記：秦虎狼之國，喻其狡悍。此處暗指翹遇胡宗憲與土司輩。

Giữa dòng nước chảy sóng giồi,
Trước hàm rồng cá gieo mồi thủy-tinh.
Oan kia theo mãi với tình,
Một mình mình biết, một mình mình hay.

錢塘濤湧響悲風　　寧委魚龍入水宮
寃孽追隨情未了　　臨流顧影照萍踪

還要遭受驚濤駭浪之劫，投身水晶宮裏，委餌魚龍口中。她的冤與情是是永遠追隨的，這事情惟有她本身自知吧了！

註：唐詩：魚龍寂寞秋江冷。錢起送僧歸日本：上國隨緣住，來途若夢行。浮天滄海遠，去世法舟輕。水月通禪寂，魚龍聽梵聲。惟憐一燈影，萬里眼中明。

按：屈原語：寧赴江流，葬身魚腹之中。此為暗寓翠翹投身錢塘。

范貴適詩：佳人不是到錢塘，半世烟花債未償。玉面豈應埋水國，冰心自可對金郎。

Làm cho sống đọa thác dày,
Đoạn - trường cho hết kiếp này mới thôi !»
Giác - Duyên nghe nói rụng rời :
«Một đời nàng hỡi ! thương ôi còn gì ?»

生當磨折落殘紅　　事到斷腸劫自終
聽罷覺緣心慘痛　　咿嘻如此恨何窮

使到生受折磨死受淪落，斷腸歷劫到死方了呢。覺緣聽罷不勝悽惻，嘆惜道：啊！傷心哉！一輩子永遠底這樣，還有何希望呢？

註：斷腸典，請參閱第廿六與第廿九頁註釋。

評：覺緣之咿嘻嘆息，直作者痛苦之心聲。

Sư rằng : «Song chẳng hề chi,
Nghiệp, duyên ,cân lại nhắc đi còn nhiều !
Xét trong tội - nghiệp Thúy - Kiều :
Mắc điều tình - ái, khỏi điều tà - dâm.

將來結果也無妨　　孽債權衡貴洽當
罪大功高猶可贖　　爲情雖愛少淫荒

三合師解釋道：可是也無大礙的，把她的業緣相抵，爲善還多呢！關於翠翹本人的罪業，深罹情愛煩惱，但卻免邪淫之惡念。

註：佛家以緣業寓善惡，因果相生，循環相對，杳奧無窮，非片言所能詮釋。

評：世間聖潔之愛爲情，卑污之愛爲淫。故人非太上，孰能忘情，全書寫翹，都爲情愛，到此乃點其出發非淫。畫龍點睛，一語道破。世有俗夫謂此書是淫者，觀此寧毋汗顏。

Lấy tình - thâm, trả tình - thâm,
Bán mình đã động hiếu - tâm đến trời !
Hại một người, cứu muôn người,
Biết đường khinh trọng, biết lời phải chăng.

深情酬報彼深情　　贖父賣身動渺冥
害却一人蘇萬衆　　深明大義重和輕

今試把她對於骨肉的深情，來犧牲姻緣的深情，祇賣身一事經已孝感動天了。她雖然誤害了徐海一命，但不息干戈拯救了千萬生靈，的確是能取捨輕重，明白是非大義了。

註：虞舜耕於歷山，象耕鳥耘，孝感動天心。

Thửa công - đức ấy ai bằng ?
Túc - khiên đã rửa lâng lâng sạch rồi !
Khi nên, Trời cũng chiều người,
Nhẹ nhàng nợ trước, đền bồi duyên sau.

無邊陰德似深淵　　且把夙愆洗濯泉
功果垂成天錫喜　　輕鬆業債報良緣

她所做的功德試問有誰及得到？前生罪孽都可淩淩濯洗乾淨！當着成功之時，天也順從人願的，前債既然卸却，後緣也獲酬償了。

註：夙愆，指前世罪過。易經：盡人事，聽天命。西諺：天助自助者。意指凡事須先由人奮鬥，後乃委諸天命。

Giác - Duyên dù nhớ nghĩa nhau,
Tiền - đường thả một bè lau rước người.
Trước sau cho vẹn một lời,
Duyên ta mà cũng phúc Trời chi không !»

師兄念舊動哀憐　　實筏錢塘靠岸邊
早晚踐言桃李刦　　無疆洪福保安全

覺緣師啊！妳若念及恩義，請在錢塘江上擺一寶筏拯救她吧！俾完了前盟後諾，這是我佛門結緣，亦天心福田一種呢！

註：原傳：三合子對覺緣道：福自德修，苦由情愛。翹因爲情愛，遂淪苦境，是以金屋之地，不敢久留，斷腸之天，往往促駕。姻花債着受兩番，青衣罪深經一案。刀兵內伴虎狼之眠共，波浪中作魚龍之鯉食；方能消磨此刦。

又謂：翹舊孽可消、新緣得結，你與彼有情可俟她錢塘沉刦時，擺一之寶筏渡之，亦福田中一種也。

Giác - Duyên nghe nói mừng lòng,
Lần - la tìm thú bên sông Tiền-đường.
Đánh tranh lập mái thảo - đường,
Một gian nước biếc mây vàng chia đôi.

覺緣聽罷幾心歡　　　趕赴錢塘點綴間
編結草堂風雨趣　　　黃雲碧水恬然安

覺緣聽了心中歡喜，逕當尋到錢塘江邊。編茅結砌草堂，一椽縹渺，隱在黃雲碧水間。

註：草堂即草廬，隱者之所居。李白詩：草堂春睡足，窗外日遲遲。
評：綠陰深處，一角草廬，閒雲冉冉，逝水淙淙，想見逍遙化境。

Thuê năm, ngư - phủ hai người,
Đóng thuyền chực bến kéo chài giăng sông.
Một lòng chẳng quản mấy công,
Khéo thay gặp - gỡ cũng trong chuyển - vần !

週年僱聘兩漁翁　　　不管工夫不避風
抛網艤舟長侍候　　　重逢運轉妙其中

長年底僱了兩位漁父，艤舟泊岸結網江上守候。她念念不忘底不管費功，幸而轉運玄機裏竟得相逢。

註：昔達摩一葦渡江，東來傳道。佛家謂慈航普渡，救濟衆生。
　轉運謂運行不已也。溫子昇文：天地開闢，陰陽轉運。

Kiều từ gieo xuống duềnh ngân,
Nước xuôi bỗng đã trôi dần tận nơi.
Ngư - ông kéo lưới vớt người,
Ngẫm lời Tam - hợp rõ mười chẳng ngoa !

翹兒㩳轉滾銀瀛　　　湯漾庵前羽翼輕
舉網漁翁忙搭救　　　方知三合是神明

却說翠翹自從投身銀瀛裏，順潮奔流忽而飄到這裏，漁翁舉網把她撈起，督說至此方知三合之言十分可靠並非虛誑了。

註： duềnh 瀛，海也。史記，荀子傳：乃有大瀛海環其外，天地之際焉。
　銀瀛，喻海上波濤雪白如銀。

Trên mui lướt-thướt áo là,
Tuy dầm hơi nước chưa lòa bóng gương.
Giác-duyên nhận thật mặt nàng,
Nàng còn thiêm-thiếp giấc vàng chưa phai.

羅衣濕透淋漓淹　　玉貌依稀尚可瞻
幸得覺師施手術　　夢醒黃粱體態恬

祇見她羅衣淋漓濕透奄然斃上，雖在深夜裏籠罩烟霧面月貌花容依稀可辨。覺緣細看眞切，翠翹還奄奄一息黃粱之夢未醒。

註： bóng gương 月華，喻美人光彩顏容。
giấc vàng 黃粱一夢，典見第 159 頁。

Mơ màng phách quế hồn mai,
Đạm-tiên, thoắt đã thấy người ngày xưa.
Rằng: «Tôi đã có lòng chờ,
Mất công mười mấy năm thừa ở đây.

悠悠魄桂與魂梅　　夢見淡仙縹緲來
十五年間功果苦　　一心久候喜相陪

她朦朧裏魂魄悠悠，竟與當年淡仙之芳魂相値。淡仙對她說：我有心等候多時了，枉去十數年工夫在此相守。

註：桂魄，月也。世說月宮裏有丹桂。王維秋夜曲：桂魄初生秋露微，輕羅已薄未更衣。銀箏夜久殷勤弄，心怯空房不忍歸。梅魂，指香魂。東坡詩：返魂香入嶺頭梅。此處借指淡仙魂魄悠悠。長恨歌：悠悠生死別經年，魂魄不曾來入夢

Chị sao phận mỏng, đức dày?
Kiếp xưa đã vậy lòng này dễ ai!
Tấm thành đã thấu đến Trời,
Bán mình là hiếu cứu người là nhân,

卿何命薄德崇高　　至孝賣身仁救曹
一片冰心誰可及　　蒼天感動把恩褒

姊啊！妳德義本厚，緣何福薄呢？前時這樣遭劫，一片冰心有誰容易得及！寸誠經已感天了，妳賣身是孝，救人是仁的。

註：二十四孝裏，董永賣身葬父，江革行傭供母，虞舜躬耕歷山，漢文親嘗湯藥：俱孝感動天。

評：借淡仙口裏，申述翠翹之仁德孝義，是亦批評一種筆法。

Một niềm vì nước, vì dân,
Âm - công cất một đồng cân ̛ã già !
Đoạn - trường sổ rút tên ra,
Đoạn - trường thơ phải đưa mà trả nhau.

爲國爲民積隲多　　斷腸簿裏姓名塗
權衡陰德功超過　　還却詩詞洗煩苛

翠妳一心爲國爲民，比對起來陰功已超得多了！現在斷腸簿裏經把妳的名字開除，斷腸詩詞理當璧還妳呢！

釋：陰功即陰德。雜隱詩：事難忘顯報，理合有陰功。
原傳：淡仙謂翹從前苦已歷盡，今日劫又消完，自此福祿終身，情緣如意。斷腸會昨已除名，斷腸詩今當奉璧。斷腸詩詞請參閱費首廿六，廿七等頁。

Còn nhiều hưởng - thụ về sau,
Duyên xưa tròn - trặn, phúc sau dồi - dào !»
Nàng còn ngơ - ngẩn biết sao,
«Trạc - tuyền !» nghe tiếng gọi vào bên tai.

將來禍福不偏頗　　前誓團圓安樂窩
説罷愕然如夢覺　　耳邊頻聽濯泉呼

妳的將來還有長久享受，昔緣團圓，後福綿延。那時候，翠翹尙迷惘罔覺，漸而聽聞覺緣呼喊驚人耳朵。

評：淡仙芳魂與翹三次邂逅，初則宋題斷腸詞，繼則預約錢塘會，終則告除斷腸劫行文有有開有合，前呼後應，亦書中一神妙人物也。

Giật mình thoắt tỉnh giấc mai,
Bàng - khuâng nào đã biết ai mà nhìn.
Trong thuyền nào thấy Đạm - Tiên?
Bên mình chỉ thấy Giác - Duyên ngồi kề.

返魂香入嶺頭梅　　睡眼惺忪淑氣催
不見淡仙何處去　　覺師在側笑容開

吃了一驚，頓醒檻魂，徬徨裏也認不出還是誰人。因爲船裏祇麥淡仙，而坐身旁的正是覺緣。

評：翹之驚夢，與初度夢迴時 trông theo nào thấy đâu nào, hương thừa dường hãy ra vào đâu đây. 開門不見玉人顏，蘭麝餘香繚繞間之句遙遙相應。

Thấy nhau mừng-rỡ trăm bề,
Dọn thuyền, mới rước nàng về thảo-lư.
Một nhà chung-chạ sớm trưa,
Gió trăng mát mặt, muối dưa chay lòng.

百般歡悅岸江隈　　慢慢扶參坐石臺
風月無邊傾佛偈　　瓜鹽清淡拂心灰

兩家相見百般歡悅・移船泊岸，迎接翠翹返回草廬。他倆早晚一處團聚，霽風朗月，共賞秋色、茹素吃齋，同洗心清。

註：風月喻高雅事，騷人墨客每當清風明月夜、輒吟風弄月。徐勉語：今夕祇可談風月，不宜及公事。

Bốn bề bát-ngát mênh-mông,
Trào dâng hôm sớm, mây lồng trước sau.
Nạn xưa trút sạch lầu lầu,
Duyên xưa chưa dễ biết đâu chốn này.

白雲縹渺水滔滔　　四顧茫茫廣漠濤
災難頻消終底止　　前緣追跡空徒勞

這寄庵的是好去處，四面茫茫廣漠，早潮晚汐滂湃上下、朝雲晚霞，籠籠前後。翠翹居此，直把昔日災難，悠然忘却，但至於前度劉郎的金重則匪易尋到洞口桃津了

註：水早漲爲潮，晚爲汐。王勃詩：閒雲潭影日悠悠。

Nỗi nàng tai-nạn đã đầy,
Nỗi chàng Kim-Trọng bấy chầy mới thương.
Từ ngày nghìn dặm phù tang,
Ba năm ở đất Liêu-dương lại nhà.

翹娘痛苦已多時　　金重顛連亦可悲
千里扶喪匪旦夕　　遼陽耽擱三冬期

而今且把翠翹消災滿刦之事暫擱不題，至於金重方面多時來的痛苦更足傷呢，他自從千里扶喪，歷時三載纔由遼陽返到家裏。

註：後漢范式與張劭有三年雞黍之約。

按：北京至遼陽路隔千里。扶喪者日行夜宿，迂徐就道，備嘗山川風雨之阻，故需費時三冬。

評：金重千里扶喪， ngoài nghìn dặm, chốc ba đông. 其別字千里，諧與環境吻合

Vội sang vườn Thúy dò - la,
Nhìn phong - cảnh cũ, nay đà khác xưa.
Đầy vườn cỏ mọc lưa thưa.
Song trăng quạnh - quẽ, vách mưa rã - rời ;

事畢匆回覽翠軒　　蕭條四壁變荒原
廬園到處生禾黍　　風景依稀似去年

冬事停妥，即匆忙跑到覽翠軒重訪玉人，細看故園經已景物全非。祇見滿目蒼涼，盧疎草綠，月透破欞不勝寂寞，雨灑殘垣，無限蕭條。

唐詩註：獨上西樓思悄然，月光如水水如天。同來玩月人何在？風景依稀似去年。

按：覽翠軒乃吳越商家物業，何遽衰敗至此，殊覺費解。

Trước sau nào thấy bóng người,
Hoa đào năm ngoái còn cười gió đông.
Xập - xè (lè-xè) én liệng lầu không,
Cỏ lan mặt đất, rêu phong dấu giày,

去年玩月此園中　　吐艷桃花色正濃
燕去樓空人面寂　　桃花依舊笑春風

他跑遍前軒後院寂無人影，而去年桃花依舊迎着春風搖曳含笑。啊！人去樓空，故燕翩躚，草蔓滿徑，苔封鞋跡，看來淒涼萬千。

註：博陵崔護，清明日遊城南，抵一莊，見女子倚佇桃柯，妖姿媚態，綽有餘妍。崔求飲，互相注目，若不勝情。來歲清明徑訪，門院如故，而已扃鎖，崔題詩云：去年今日此門中，人面桃花相映紅。人面不知何處去？桃花依舊笑春風。後數日復尋，聞中哭聲，老父出謂因女見詩而病絕。崔感慟入舉其首枕股痛哭，須臾女甦，父遂以女妻之。劉禹錫懷古烏衣巷詩：朱雀橋邊野草花，烏衣巷口夕陽斜。舊時王謝堂前燕，飛入尋常百姓家。

Cuối tường gai góc mọc đầy,
Đi về này những lối này năm xưa.
Chung quanh lặng ngắt như tờ,
Nỗi niềm tâm - sự bây giờ hỏi ai ?

分飛勞燕隔長空　　曲徑幽蘭荊棘叢
踏遍故園音影寂　　滿懷心事問村童

再行到隱隅昔年所常經的幽徑，見天棘絲絲，出滿籬牆了。那環境真個死寂如練，個悵心事向能對誰說呢？

註：宋王洪春暮詩：一徑梅粉褪殘妝，塗抹新紅上海棠。開到荼蘼花事了，絲絲天棘出霉牆 như tờ 如諫， hồ thu phẳng lặng như tờ 秋湖澄靜如練。喻其平靜。但亦有解如祠，意謂寂靜如古祠，姑並存之。

Láng-giềng có kẻ sang chơi,
Lân-la sẽ hỏi một hai sự tình.
Hỏi ông, ông mắc tụng đình,
Hỏi nàng, nàng đã bán mình chuộc cha.

毘鄰耆老曉原因　　前事述來句句真
慘矣王翁遭訟累　　翹娘贖罪賣嬌身

稍頃，坊鄰有人經過，金重便把事情慇懃問訊一二，先問王翁，知到他受訟事牽累
問及翠翹，知到他已賣身贖父。
註：原傳：金重尋到王家，見矮牆短屋，殊非昔日規模。
　　訟庭：聽訟之廳事也。李白詩：訟庭垂桃李。

Hỏi nhà, nhà đã dời xa,
Hỏi chàng Vương, với cùng là Thúy-Vân:
Đều là sa-sút khó-khăn,
May thuê viết mướn, kiếm ăn lần hồi.

式微家道雲僜觀　　生活迍邅處處難
落魄爲人常壓線　　書傭茹苦鋏頻彈

至於他們家庭經已遷還，還有王觀與及翠雲兩人，則都已落拓迍邅不堪，一爲人傭
書，一爲人壓線，茍度生活。
註：後漢班超至洛陽，家貧，爲官傭書以供養母。吳步暘詩：近來鄉曲號書傭。
　　唐詩：苦恨年年壓針線，爲他人作嫁衣裳。

Điều đâu xét đánh lưng trời,
Thoắt nghe, chàng đã rụng-rời xiết bao!
Hỏi thăm di-trú nơi nao?
Chỉ đường chàng mới tìm vào tận nơi.

晴天霹靂動容顏　　無限悲傷淚灑潸
再問移居何處去　　鄰翁遙指過重山

金重縣聽此晴天霹靂消息，不禁屆能失魄，神氣不揚。隨又訪問移居那處？依着指
示金重便直尋到那地址。
評：王翁因訟，家道中落，翹便賣身，案情本了。但要委棄故屋，別營茅舍，此又
　　何必，敘事似覺牽强。

Nhà tranh, vách đất tả - tơi,
Lau treo rèm nát, trúc cài phên thưa.
Một sân đất cỏ dầm mưa,
Càng ngao - ngán nỗi, càng ngơ - ngẩn đường!

蕭條四壁一茅寮　　苦竹黃蘆疎落凋
滿地泥濘風雨透　　凄凉景况不勝描

抵達門前見一座頹敗的荒僻茅寮。稀疏黃蘆似垂籬，瘦弱苦竹如編籬。滿階草長雨一濺。啊！這眞個無限悵惘不勝躑躅之悲了。
註：白居易琵琶行：住近湓江地低濕，黃蘆苦竹繞宅生。

Đánh liều lên tiếng ngoài tường,
Chàng Vương nghe tiếng, vội - vàng chạy ra.
Dắt tay, vội rước vào nhà,
Mái sau, Viên - ngoại ông bà ra ngay.

隔籬窺望把門推　　驚動王郎忙出來
嗚咽相看握手訢　　王翁夫婦哭聲哀

他強着胆兒在牆外揚聲，王觀聽聞忙跑出來。互相握手延入裏坐，員外夫婦也從後座忙着迎迓。
註：古詩：握手叙平生。蘇武詩：握手一長歎，淚爲生別滋。

Hồi thứ hai mươi

Chiêu - hồn đủ lễ thường, chàng Kim thương không xiết,
Tái - sinh rày lại gặp, nàng Kiều mừng lấy chi cân.

第二十回：金千里苦哀哀招生魂
王翠翹喜孜孜完宿願

Khóc than kể hết niềm tây :
«Chàng ôi biết nỗi - nước này cho chưa ?
Kiều nhi phận mỏng như tờ,
Một lời đã lỗi tóc tơ với chàng !

逢門不幸降奇災　　家散人離復損財
忍辱賣身思贖罪　　鴛盟背負恕無追

王翁哭號對金重申述宿悃道：金郎啊！你可知道這淪落地步嗎？可憐翹兒她命薄如花，一旦訣別，辜負與郎結髮深情了。

註：原傳：王翁對金重云：翹出走時囑咐將妹氏代盟約。謂與你今生不得諧連理，願到來生續此盟。

tóc tơ 絲髮，指結髮。蘇武詩：結髮爲夫妻，恩愛兩不疑。

Gặp cơn gia - biến lạ dường,
Bán mình nó phải tìm đường cứu cha.
Dùng - dằng khi bước chân ra,
Cực trăm nghìn nỗi, dặn ba bốn lần.

翹兒命薄失英才　　欲去踟躕步步推
四次三番仍囑咐　　一心專望玉郎回

爲因我們驟遭家庭巨變，以致要賣身贖父。當着出門搔首踟躕，三番四囑，百苦千愁。

註：杜甫夢李白詩：出門搔白首，若負平生志。冠蓋滿京華，斯人獨憔悴。

Trót lời nặng với lang - quân,
Mượn con em nó Thúy - Vân thay lời.
Gọi là trả chút nghĩa người,
Sầu này dằng - dặc muôn đời chưa quên !

臨行吩咐告郎知　　此恨綿綿無絕期
膠續鴛盟妹代取　　聊將善意報情痴

最後她寄語郎君，爲托舍妹代續鴛盟。這算作略酬吝份的高義，此恨綿綿永無絕期了。

註：白居易長恨歌：天長地久有時盡：此恨綿綿無絕期。

Kiếp nầy duyên đã phụ duyên,
Dạ - đài còn biết sẽ đền lai - sinh.
Mấy lời ký trú đinh - ninh,
Ghi lòng để dạ, cất mình ra đi.

緣慳福薄望來生　　藕斷絲連負誓盟
刻骨銘心情未了　　諄諄致囑始成行

此刦經已辜負良緣，夜台有知，當願報答於來生。她叮嚀囑咐的幾句話，早已銘心鏤骨，纔肯飄然遠颺呢！

註：夜台，來生等典故，請參閱第七十，七十三數頁。

Phận sao bạc bấy, Kiều - nhi!
Chàng Kim về đó, con thì đi đâu ?»
Ông bà càng nói, càng đau,
Chàng càng nghe nói, càng dầu như dưa.

傷哉飲恨我嬌兒　　兒去郎回兒不知
海角天涯何處寄　　郎聞黯傷更淒其

王翁說到此高聲痛哭道：翹兒啊！妳緣何這般薄命？金郎回矣，嬌今何去？王翁夫婦越說越發心痛，金重聽了越發辛酸。

評：金郎回矣，嬌今何去？聲如猿啼鵑泣，悽惻動人肺腑。

Vật mình, vẫy gió, tuôn mưa,
Dầm - dề giọt ngọc, thẫn - thờ hồn mai!
Đau dời đoạn, ngất đòi thôi,
Tỉnh ra lại khóc, khóc rồi lại mê.

風號雨灑不勝悲　　幾度傷心珠淚垂
死去活來暈復醒　　如顛如醉哭痴迷

那金重極度傷感，輾轉倒仆，淋漓痛哭，幾度暈厥，醒罷又哭，哭了復迷。

註：原傳載：金重聞言，哭到口吐鮮血，死去移時，甦而復哭。

評：金重鍾情，曠古所稀。

Thấy chàng đau nỗi biệt - ly
Ngập - ngừng, ông mới vỗ-về giải khuyên.
«Bây giờ ván đã đóng thuyền,
Đã - đành phận bạc khôn đền tình - chung

未知死別與生離	順變節哀要自持
死別難酬緣已定	生離千里有逢期

王員外還見金重太傷別離了，哽咽中他勉強向金重勸解道：現在事過境遷，木已成舟了，薄命還沒注定，一片鍾情想也難以酬償呢！

注：原傳轉：員外初哭得兇，後見金重這光景，也收了眼淚，勸道：木已成舟，哭亦無益，徒自傷耳！ tình chung 鍾情，請參閱七十七頁。

Quá thương chút nghĩa đèo - bòng,
Nghìn vàng thân ấy, dễ hòng bỏ sao ?»
Dỗ - dành khuyên - giải trăm chiều,
Lửa phiền càng dập, càng khêu mối phiền !

纏綿恩愛太情癡	忍拚金軀不自持
勸誘千般終莫解	憂心如爇捧滾爬

而今你一片情深義重，太過纏綿，無奈千金之軀，豈可徒自毀傷嗎？員外雖百般的勸解誘諭，但金重煩憂愈熾，愈悶愈焚。

注：千金之子，謂富家之子弟。留侯論：千金之子，不死於盜賊。

Thề xưa giở đến kim - hoàn,
Của xưa lại giở đến đàn với gương.
Sinh càng trông thấy càng thương,
Gan càng tức - tối ruột càng xót - xa,

金釵取出並盟箋	明鏡月琴擺桌前
睹物傷懷情更慘	柔腸寸斷實堪憐

後來，王媽把翠翹留下的書詞，金環，信物與及琴鏡各件交付。金重看了更覺心肝悲憤，柔腸苦楚。

注：原傳：王媽以翹留下的詞書，別詩，金環琴鏡等物付與金重。金重披讀詩書，每讀一句嗚咽一聲，一家莫不淚下。
詩書請參閱第七十二頁。

Rằng : «Tôi chót quá chân ra,
Đề cho đến nỗi trôi hoa giạt bèo.
Cùng nhau thề - thốt đã nhiều,
Những điều vàng đá, phải điều nói không ?

都爲叔父遠歸天　　那識卿家被禍連
一失足成千古恨　　山盟海誓竟徒然

金重嗚咽自怨自嘆道：爲因我遠行遠去，致使卿妳花泊萍飄。想當初幾許盟誓，這金石堅貞之詞，豈是徒具虛文嗎？
金重與翠翹盟誓詞，請參閱第四十七頁。

Chưa chăn gối, cũng vợ chồng,
Lòng nào mà nỡ rứt lòng cho đang ?
Bao nhiêu của, mấy ngày đàng,
Còn tôi, tôi một gặp nàng mới thôi !»

衾裯未抱也結緣　　耿耿此心絲永牽
踏破鐵鞋無底止　　今生務獲玉人旋

啊！雖然我與卿未同衾枕，但也有夫妻名義，此心耿耿何忍淡忘？我縱然攜帶幾許錢財，幾許時光，此生未了，我也決意與卿相會。
註：衾大被也。詩：抱衾與裯。張衡詩：願爲羅衾裯，在上衛風霜。世說夫妻恩愛，曰同衾共枕。

Nỗi thương, nói chẳng hết lời,
Tạ từ, sinh mới sụt - sùi trở ra.
Vội về sửa chốn vườn hoa,
Rước mời Viên - ngoại ông bà cùng sang.

一聲珍重志持堅　　整理花園屋數椽
用作王家棲托所　　匆忙諏吉告喬遷

這傷心話，道不盡，嗚咽涕泣，然後辭別。金重回去把花園整理妥當，隨迎員外夫婦等人前往居住。
評：金重敦厚殷勤，觀其善遇王翁家人，而知其福澤綿長，諒有由矣。

Thần hôn, chăm-chút lễ thường,
Dưỡng thân thay tấm lòng nàng ngày xưa.
Đinh-ninh mài lệ chép thơ,
Cắt người tìm-tõi, đưa tờ nhắn nhe.

晨昏定省未虛疎　　奉養旨甘意自如
磨勵經書閒暇日　　叮嚀尋訪寄魚書

他晨昏定省，克盡孝道，代翹昔日人子奉養父母之心。平時磨礪詩史，揣摩文藝，並差遣人找尋，寫信訪問。

註：磨礪：琢磨砥礪也。喻其孜孜屹屹，揣摩學問。

評：世人愛屋及烏，尤其愛人所愛者，更不惜逢迎以媚愛。故孝親有時遜於孝岳。觀於金重歸來未嘗致慮高堂片語，一心惟念翠翹家人。寫小說者有時疏忽，然此亦世態之常。

Biết bao công mượn của thuê,
Lâm thanh mấy độ đi về dặm khơi.
Người một nơi, hỏi một nơi,
Mênh-mông nào biết bể trời nơi nao?

金錢那管費工夫　　幾度臨清遍九衢
怎奈東西南北背　　玉人聲息依然無

他費盡幾許工夫錢財僱人奔走，幾度前往臨清，跑遍天涯長程，可是伊人在天一方，偵者詢問彼方，茫茫天海教怎追尋呢？

註：馬監生買翹返臨淄，而詭言地址爲臨清，故令金重差使徒勞往返。

Sinh càng thảm-thiết khát-khao,
Như nung gan sắt như bào lòng son.
Ruột tằm ngày một héo hon,
Tuyết sương ngày một hao mòn mình ve.

金生慘切少歡娛　　夜半思翹細喚呼
火炙心肝痛肺腑　　形銷骨立色黃枯

金郎失望之餘，更渴念慘切，鐵肝如炙，丹心若刨。一天天底憔悴，春蠶纏綣，潘郎消瘦，身軀似蟬，鬢髮也漸霜雪白了。

李商隱詩：春蠶到死絲方盡。

古詩：相思一夜頭爲白。李白詩：朝如青絲暮如雪。

Thẫn-thờ lúc tỉnh lúc mê,
Máu theo nước mắt, hồn lìa chiêm bao.
Xuân huyên lo sợ xiết bao,
Quá ra, khi đến thế nào mà hay!

如痴如醉夢糊塗　　喀血隨涎唾垂壺
嚇煞椿萱多掛慮　　驚心追訊胡爲乎

神魂驚駭，如痴如迷，血隨淚下，魂斷夢裏。他的父母不盡驚惶，恐怕他傷心過度可能會遭不測呢！
註：夢魂相會句，應第四十七頁 biết đâu rồi nữa, chẳng là chiêm bao? 他日許還夢裏見。
評：父母愛子之心，無所不至。

Vội vàng sắm-sửa chọn ngày
Duyên-Vân sớm đã xe dây cho chàng.
Người yểu-điệu, kẻ văn-chương,
Trai tài gái sắc, xuân đương vừa thì.

倉皇諏吉定佳期　　膠續鴛盟妹代之
早賦桃夭歌窕窈　　男才女貌正相宜

當即諏吉擇日，置備聘儀，早娶翠雲與之結合。那雙男才女貌，一個文章蓋世，一個窈窕可人，可謂春正及時了。
註：詩經：窈窕淑女，君子好逑。
男文章，女窈窕句與二零一頁 trai anh hùng, gái thuyền quyên。男英雄，女嬋娟句遙遙相應。

Tuy rằng vui chữ vu-qui,
Vui này, đã cất sầu kia được nào!
Khi ăn ở, lúc ra vào,
Càng âu duyên mới, càng dào tình xưa.

翠雲燕爾喜于歸　　歡樂難忘姊別離
共守閨帷常敘舊　　爲情繫念會興悲

雖然云已詠于歸之樂，但對茲新歡仍難渾忘舊愛之愁。所以當着同居相處，新歡愈深舊愛更濃了。
註：女以男爲家，故謂嫁曰于歸。詩：之子于歸，宜其家人。
評：金重面對新歡，念念不忘舊愛，的是多情種子。

Nỗi nàng nhớ đến bao giờ,
Tuôn châu đòi trận, vò tơ trăm vòng.
Có khi vắng - vẻ thư phòng,
Đốt lò hương, giở phím đồng ngày xưa.

愈思愈想愈傷心　　陣陣辛酸淚沾襟
踱步書齋聲寂靜　　焚香漫撚昔年琴

他悵惘翠翹的傷心事，不禁珠淚陣陣痛灑柔腸百結迴盪。書房裏幽靜之候，時或燃點爐香，彈撚昔日銅琶。

註： Phím đồng 銅琶。坡公詞宜用銅琵鐵笛，高唱大江東去。
焚香弄琴句應第七十三頁。 đốt lò hương ấy, so tơ phím này. 日後挑彈燃炷香。

Bẻ - bai, rũ - rỉ tiếng tơ,
Trầm bay nhạt khói gió đưa lay rèm.
Dường như trên nóc bên thềm,
Tiếng Kiều đồng - vọng, bóng xiêm mơ - màng.

絲弦掩抑訴情深　　陣陣陰風動影臨
裊裊炊煙飄滿室　　嬌魂縹渺似來尋

祇聽絲弦縷縷翩翩，如怨如慕，令到檀飄淡烟，風動疏簾。很似[illegible]嬌聲，迷漫倩影，依稀徘徊於屋樑階際。

註：赤壁賦：其音翩翩，不絕如縷。此句應第七十三頁 Trông ra ngọn cỏ, lá cây, thấy hiu-hiu gió, thì hay chị về 草梢樹葉風翻起，魂魄歸來見玉郎.

Bởi lòng tạc đá ghi vàng,
Tưởng nàng, nên lại thấy nàng về đây.
Những là phiền muộn đêm ngày,
Xuân thu biết đã đổi thay mấy lần ?

貞堅一片嘆悠揚　　相見情痴在夢鄉
寒暑屢更人杳杳　　迴腸九轉幾年長

這由於金蘭銘刻金石，一念堅貞，思憶深處而夢幻她魂兮歸來。接續底日夜煩悶，春復徂秋，時光不知轉換幾度了。

註：金石盟句應第四十五頁 thì đem vàng đá mà liều với thân 共訂盞盟金石堅。

Chế - khoa gặp hội tràng văn,
Vương, Kim cùng chiếm bảng xuân một ngày.
Cửa trời rộng mở đường mây,
Hoa chào ngõ hạnh, hương bay dặm phần,

制科三載又逢場　　金重王觀赴試忙
春榜題名雙及第　　揄枌爭看綠衣郎

那一年，恰逢文場制科，金重王觀二人赴試，一旦同登春榜。青雲有路，天門大啓，在杏園御宴之後，一路上春風得意馬如飛底返回梓里去。

註：古代會試稱制科，考經制之科目。通考：既曰制科，則天子親策親覽之。庶之制科，則全付之有司矣。

古代春闈會考，揭榜及第者曰春榜。杏，落葉亞喬木，葉似梅，仲春開花，燦爛如霞，實黃熟甘而不酸。唐時，新科進士，御宴杏園。及第者俱穿綠袍。古詩：春風杏花香十里，萬人爭看綠衣郎。

梁灝魁多士，友賀詩云：自有青雲足下生。

Chàng Vương nhớ đến xa gần,
Sang nhà Chung-lão, tạ ân chu - tuyền.
Tình xưa ân trả nghĩa đền,
Gia thân bèn mới kết duyên Châu - Trần.

王郎一旦姓名揚　　拜謝終翁恩義昌
報答蓬門叨耀彩　　朱陳共訂常流芳

王郎念及當年事，即前往差衙終公家裏答謝周全之恩。两家一片深情，無限恩義，於是親上加親共結朱陳之好了。

註：當年王翁遇難，終公爲之奔走，不受酬報，見第六十一頁　今王觀一舉成名，聯結朱陳，所以報答其恩。

原傳載，翠翹賣身馬監生之時，終公認她爲義女，今王觀娶其女，故說親上加親。

Kim từ nhẹ bước thanh - vân,
Nỗi nàng, càng nghĩ xa gần càng thương.
Ấy ai hẹn ngọc thề vàng,
Bây giờ kim - mã ngọc đường với ai?

檀郎步步上雲梯　　憶起嬌娘實慘悽
金馬玉堂難共享　　伊誰鴻案效眉齊

至於金重自從青雲得志，扶搖直上，心心懷念翠翹，刻未能忘。他想着：啊！昔年妳預期我位列玉堂，名登金馬，而今句已應驗，伊人何去，與誰共享富貴呢？

句應三十一頁 chẳng sân ngọc bội cũng phường kim môn.

註：漢武帝使學士待詔金馬門，備顧問。漢未央宮前有銅馬，故曰金馬門。漢書：歷金門，上玉堂。按：玉堂翰林官署，宋太宗詩：翰林承旨貴，清淨玉堂中。

Rễ bèo, chân sóng lạc loài,
Nghĩ mình vinh-hiển, thương người lưu-ly.
Vâng ra ngoại nhậm Lâm-truy,
Quan san nghìn dặm, thê nhi một đoàn.

旨諭任命長臨淄　　一旦顯榮卿已離
浪跡萍蹤無處覓　　登程赴任帶妻兒

念她萍蹤浪跡，隨風飄泊，而自己身居榮顯於心何安呢？不多時，應詔外任臨淄知縣，千里關山，偕同妻兒一團前往。

註：萍蹤浪跡，喻行蹤無定，如萍生水面，根無所據，隨風飄泊。王稱詩：十年滄寄海萍蹤，
京官發委出外者曰外任。

Cầm-đường ngày tháng thanh-nhàn,
Sớm khuya tiếng hạc, tiếng đàn, tiêu dao.
Phòng xuân trướng rủ hoa đào,
Nàng Vân nằm, bỗng chiêm bao thấy nàng.

琴堂聲譽遍人間　　政簡刑清恤衆艱
桃帳低垂春夢裏　　翠雲乍見姊愁顏

縣署裏政簡刑清，逍遙歲月，早晚彈琴娛鶴，心安理得。一夕，翠雲在桃花帳裏春眠，忽然夢見了翠翹倩影。

註：呂氏春秋：宓子賤治單父，彈鳴琴，身不下堂，而單父治，故稱縣署曰琴堂。
宋趙抃赴任，祇攜帶一琴一鶴。表示清高廉潔。

Tỉnh ra mới rỉ cùng chàng,
Nghe lời chàng cũng hai đường tin nghi.
«Nọ Lâm-thanh, với Lâm-truy,
Khác nhau một chữ, hoặc khi có lầm?

醒來轉告玉郎知　　半信半疑事可奇
話在臨清多受苦　　莫非誤會在臨淄

醒來附耳向阿郎說，聽罷金重也半信半疑，他參詳云：從前所說臨清現在今的臨淄，祇差了一字，這或許有所誤會呢？

評：宋王逢原送春詩：三月殘花落更開，小簷日日燕飛來。子規夜半猶啼血，不信東風喚不回。翠翹淪落，夢魂恆縈繞鄉關，giấc hương quan luống, mẫn-mơ canh dài. 夜夢鄉關萬程。這可能魂兮歸來與阿妹夢裏相見。

Trong cơ thanh, khí, tương tầm,
Ở đây hoặc có giai-âm chăng là? »
Thăng đường chàng mới hỏi tra.
Họ Đô có kẻ lại già thưa lên:

蜘絲馬跡訪嬌姿　　錯過机緣悔莫追
擊鼓升堂詢屬吏　　都頭啟答告無遺

細測同聲同應，同氣相投的玄機裏，在這裏或可訪聞得佳音呢？翌早，金重昇堂向各屬員查問，當有一位老都頭詳稟一切。

註：易乾文，同聲相應，同氣相投。故兄弟姊妹曰同氣連枝。

都頭：衆差衙之頭目。

«Sự này đã ngoại mười niên,
Tôi đà biết mặt, biết tên rành-rành.
Tú-bà cùng Mã-giám-Sinh,
Đi mua người ở Bắc-kinh đưa về.

說來此事十年長　　惡棍馬生拐女郎
籍隸北京冰雪質　　秀媽迫落温柔鄉

他說：這事情已隔十多年了，卑職對這一般人到還清楚的。當初那秀媽與馬監生合營妓坊，前往北京購買一女子回來。

註：北京，古幽燕京都，北倚長城，南控中原，形勢重要。遼金元俱以此爲國都。明成祖由應天府遷都北平，遂稱應天府爲南京，順天府爲北京。

按：翠翹京籍北京，到此始予說明。

Thúy-Kiều tài sắc, ai bì.
Có nghề đàn, lại đủ nghề văn thơ!
Kiên trinh chẳng phải gan vừa,
Liều mình thế ấy, phải lừa thế kia.

翠翹才貌世無雙　　詩書琴棋壓衆芳
肝膽堅貞非俗品　　幾番風雨百花場

她名喚翠翹，才華容貌絕世，具備詩書琴棋諸般藝術。她膽量堅貞非常，入門即引刃犧牲，秀媽隨用別種方法哄騙。

註：堅貞指翠翹署踐金石之盟。thì đem vàng đá mà liều với thân 共訂鷹盟金石堅。（見第四十五頁）

Phong-trần chịu đã ê-chề,
Dây duyên, sau lại gả về Thúc-lang.
Phải tay vợ cả phũ-phàng,
Bắt về Vô-tích, toan đường bẻ hoa.

平康遭刦苦難當　　　結識束生作小娘
大婦不容施詭計　　　捉回無錫受災殃

結果淪落風塵，歷刦苦難，後來與束郎共結絲蘿。又遭大婦千般折磨，拿回無錫，棘手排花。
註：風塵猶言烟花刦，典見（一〇二頁）。

Bực mình, nàng phải trốn ra,
Chẳng may lại gặp một nhà Bạc kia.
Thoắt buôn về, thoắt bán đi,
Mây trôi bèo nổi, thiếu gì là nơi!

河東獅吼十分苛　　　迫得私逃遇薄婆
販玉售香謀益利　　　隨波逐浪嘆多磨

迫於無奈，她逃亡出外，不幸又落於薄婆之家。這惡婦轉入了即販出去，教她萍飄雲渺，不盡凄迷。
註：雲飛萍飄，言人之遭際淪落，見第七十五頁。Để con bèo nổi mây chìm vì ai？萍飄雲渺害兒曹。

Bỗng đâu lại gặp một người,
Hơn đời trí dũng, nghiêng trời uy-linh.
Trong tay muôn vạn tinh-binh,
Kéo về đóng chật một thành Lâm-truy.

忽然邂逅客精英　　　掌握雄師十萬兵
揭地掀天威武震　　　三軍進駐臨淄城

忽然又遇了一位人客，智勇過人，威震蓋世，手握十萬精兵，率隊遍駐臨淄縣城。
註：掀天揭地，喻創出偉大事業。白居易詩：白浪掀天盡日風。言浪高起如與天接。

Tóc-tơ các tích mọi khi,
Oán thì trả oán, ân thì trả ân.
Đã nên có nghĩa, có nhân,
Trước sau trọn-vẹn, xa gần ngợi khen.

絲毫恩怨報分明　　替代翹娘抱不平
仁至義昭隨發落　　從公判斷顯名聲

把從前絲毫事蹟，所有恩怨都報昭明，完了仁義之道，前後顧慮周全，遐邇同聲讚揚。

評：十五年風塵淪落事，借都頭之口，一一述來頭頭是道，須覺清楚眉目。然都頭能清楚翹十五年之經過，而不識徐海姓名，此說似覺欠解。但可能作者故意描寫翠翹萍蹤無定，並顯出金重多方偵尋。

Chưa tường được họ được tên,
Sự này, hỏi Thúc-sinh viên mới tường »
Nghe lời Đô nói rõ ràng,
Tức thì đệ thiếp mời chàng Thúc-sinh.

東郎當日見斯人　　經過詳情事瞭真
聽罷都頭忙遞帖　　其心應請述原因

至於此人姓名，可惜未詳，此事可問東生員乃知分曉。金重聽了都頭的話，即忙遞帖請東其心到來。

註：生員，本指肄業太學之諸生。宋以後州縣皆設學館，乃通指讀書之士。科舉時代，凡入學者，統稱生員。今越人稱大學生曰生員。

評：東生十年來始終都是生員一名，可見其不長進。

Nỗi nàng hỏi hết phân-minh,
«Chồng con đâu tá, tính-danh là gì ?»
Thúc rằng : « gặp buổi loạn-ly,
Trong quân, tôi hỏi thiếu gì tóc-tơ.

翹娘經歷細查詢　　夫子姓名何許人
憶昔流離遭際裡　　軍中曾聽說良因

把翠翹的悲傷事詢個分明，他的夫子究在那裏？姓甚名誰呢？東其心云：當遇亂之際，我過在軍中絲毫也打聽清楚了，

註：chồng con 夫子，婦人稱夫子之詞。孟子：無違夫子。

竊按：阮攸先生精通中國文學，全譯俱把漢文化爲越語，例如 bốc rời 抔靈，一差兩錯 lỡ một lầm hai 等，其溝通文化之功，誠令後輩欽仰不置。

Đại-vương tên Hải họ Từ,
Đánh quen trăm trận, sức dư muôn người.
Gặp nàng khi ở châu Thai,
Lạ gì quốc-sắc thiên-tài phải duyên.

徐海大王百戰身　　萬夫莫敵氣如神
台州買笑相逢處　　國色天才締夙姻

這大王姓徐名海，久歷戎行，身經百戰，力敵萬夫。當初在台州與翹娘相遇，一是國色，一是天才，無怪乎締結姻緣了。

註：史記，項羽云：劍一人敵，不足學，學萬人敵。於是項梁乃教籍兵法。
　三國孔明云：翼德世之虎將，萬夫莫敵。

Vẫy-vùng trong bấy nhiêu niên,
Làm cho động địa kinh thiên đùng đùng.
Đại quân đồn đóng cõi đông,
Về sau, chẳng biết vân mồng làm sao?»

縱橫共歷五年長　　動地驚天霸一方
屯在浙東瀛海上　　而今音訊渺茫茫

他驚天地動雄霸一方，縱橫多年。大軍屯駐在越東海上，後事如何？我也不曉得許多了。

vân mồng 芸芒。芸，多年生草，葉羽狀繁複，夏開黃綠花，味香烈。芸芸，多貌。老子：夫物芸芸，各歸其根。芒多年生草，葉細長而尖，秋開紅白色花，其莖可織草履。芒芒，多貌。東晳詩：芒芒其稼。按：越語 vân vân 云云：芸芸。意即等等。

評：徐海與東𠀋心，份屬新歡與舊愛，多少會有些酸素味，惟力讚徐海，可見其心誠悅服，實出由衷。

Nghe tường ngành-ngọn tiêu hao,
Lòng riêng, chàng luống lao-đao thẫn-thờ.
Xót thay chiếc lá bơ-vơ!
Kiếp trần, biết giũ bao giờ cho xong?

聽罷原由心更傷　　情懷悵惘實難忘
風飄葉落歸何去　　歷盡紅塵萬刦殃

聽罷音訊源由，心情特別潦倒茫然。想道：可憐這片葉隨秋飄零，紅塵歷刦何時得了。

註：范仲淹詞：紛紛墜葉飄香砌。

此詩與第九九頁翠翹在凝碧樓痴想金重時，遙遙呼應。Tưởng người dưới nguyệt chén đồng, tin sương luống hãy, rày mong mai chờ. Bên trời, góc bể bơ-vơ, tấm son gột rửa bao giờ nào phai.
回思月下盞不同，縋綣情深路萬重。海角天涯相永隔，丹心難濯別離衷。

Hoa theo nước chảy xuôi dòng,
Xót thân chìm-nổi đau lòng hợp-tan!
Lời xưa đã lỗi muôn vàn,
Mảnh hương còn đó, phím đàn còn đây.

落花逝水向東流　　苦海浮沉曷勝憂
憶昔香箋盟已逝　　琴弦依舊失良儔

啊！落花逝水向東流，浮沉身世慘遭離散。昔日盟誓千言萬語，於今已辜負，祇剩香箋胡琴依舊在了。

註：李後主詞：問君還有幾多愁，恰似一江春水向東流。此句應第七十三頁 mai sau dầu có bao giờ, đốt lò hương ấy, so tơ phím nầy. 弦琴信物須珍藏，日後挑彈燃炷香。

評：文章極呼應結構之能事，殊足作後學者之楷模。

Đàn cầm khéo ngẩn-ngơ dây,
Lửa hương biết có kiếp này nữa thôi?
Bình-bồng còn chút xa-xôi,
Đỉnh-chung sao nỡ ăn ngồi cho an!

惘然追憶倍增愁　　香火姻緣怎罷休
葉落萍飄無定止　　鼎鐘獨享轉悠悠

當然弄萍去不勝惘然，此生香火姻緣可能有日重訂嗎？每想到弱質飄零如萍蓬流浪，而自己鐘鳴鼎食，又豈能自安呢？

註：李商隱詩；此情可待成追憶，只是當時已惘然！
萍，小植物，面青背紫飄浮水面。蓬，野草，葉如柳，花小色白，秋枯根拔，風捲而飛。萍蓬　飄蕩無定。潘岳西征賦：飄浮萍而蓬轉。杜甫詩：萍蓬無定居。越歌謠：Bình bồng bay nổi giang tân, bên tình bên nghĩa biết thân bên nào? 萍蓬飄蕩江津，情義兩方知歸向誰？
滕王閣序：鐘鳴鼎食之家。指富貴人家列鼎而食，食時鳴鐘。

Rắp mong treo ấn, từ quan,
Mấy sông cũng lội, mấy ngàn cũng qua.
Giấn mình trong áng can-qua,
Vào sinh, ra tử, họa là thấy nhau,

辭官掛印拚追尋　　萬水千山盡熱忱
隱跡干戈一擲去　　出生入死會知音

很幾回想辭官掛印，無論千山萬水也要跋涉追尋。投身干戈陣裏，出生入死，可或是相見。

註：古者爲官綰印綬，戴冠帽，凡致仕則掛冠還印。
干戈，古代武器之總名。禮：能執干戈以衛社稷。

Nghĩ điều trời thẳm vực sâu,
Bóng chim, tăm cá, biết đâu mà nhìn!
Những là nấn-ná đợi tin,
Nắng mưa đã biết mấy phen đổi-dời?

天高地廻與淵深　　魚雁稀疏訊息沉
歧途徬徨何處覓　　凄風苦雨度光陰

但想到天高冥冥，雁蹤何弋，淵深渺渺，魚訊安尋，因此因循等待，空恨望凄風苦雨，寒暑屢更了。

註：魚雁指音訊　古詩：客從遠方來，遺我雙鯉魚。呼僮烹鯉魚，中有尺素書。漢蘇武被留匈奴，繫書雁足報訊漢庭。王僧孺詩：尺素在魚腸，寸心繫雁足。戴復古詩：天邊魚雁幾浮　。

Năm mây, bỗng thấy chiếu Trời,
Khâm bán sắc-chỉ đến nơi rành-rành:
Kim thì cải-nhậm Nam-bình,
Chàng Vương cũng cải-nhậm thành Phú-dương.

朝庭五彩降恩榮　　勅旨欽頒氣宇清
金重南平縣調任　　王觀改署富陽城

這　年，欣逢詔旨欽頒，五雲祥瑞，諭令金重改任南平縣尹，王觀昇赴富陽府官。

註：五色雲祥瑞之兆：宋韓琦舉進士，名列第二。方唱名，太史奏日下五色雲見。五朵祥雲，仙人所御。李白詩：五色亚暉翟紫清。尊敬帝皇之詞曰欽。欽頒即帝王頒賜，

詔命曰敕。敕旨即諭旨

原傳：金重調任南平知縣，王觀任富陽府尹。

按：南平，縣名，後漢末置，晉改爲延平，元明清皆爲福建省延平府治，富陽即漢富春縣，晉改富陽，明清皆屬浙江省杭州府，錢塘道。

Sắm sanh xe ngựa vội-vàng,
Hai nhà cũng thuận một đường phó quan.
Xảy nghe thế giặc đã tan,
Sóng êm Phúc-kiến, lửa tàn Chiết-giang.

車馬匆忙結綵旌　　兩家同便赴官程
遙聞賊勢紛披散　　閩浙治平息戰爭

兩家怱忙安備車馬，順着途兒一同由運河南下赴官去。而忽聞道路相傳賊勢已戢了，閩浙沿海俱已風波平息，兵燹告誠。

註：古者官員出行乘車馬。畫錦堂記：一旦高車駟馬，旗旄道前，而騎卒擁後。

按：徐海敗亡，在嘉靖三十三年。

Được tin, Kim mới rủ Vương.
Tiện đường, cùng lại tìm nàng sau xưa.
Hàng-châu, đến đó bấy, giờ,
Thật tin hỏi được tóc-tơ rành-rành.

中途金重約王郎　　尋覓伊人天一方
直達杭州遍查訪　　來踪去跡問端詳

得訊之後，金重即邀王觀，順道前往浙東找尋翠翹，瞬息間杭州到了，對於詢問實訊，經已線索清楚，
註：杭，浙江省會。唐置州，治餘杭。元爲路，明置杭州府，統仁和，錢塘二縣，

Rằng : « ngày hôm nọ giao binh,
Thất cơ Từ đã thu linh trận tiền.
Nàng Kiều công cả, chẳng đền,
Lệnh quân lại bắt ép duyên Thổ-tù.

當時鏖戰在疆場　　失勢徐公陷陣亡
大義翹娘功未賞　　官威迫嫁土司郎

據一般人說：當日交兵之際，差机失勢，徐海已收聲（殞亡）在陣前，而翠翹大功未報，反被胡宗憲強下軍令自嫁與土酋。
註：交兵，雙方以武器交戰
收聲；結束聲氣，指英雄戰歿。
評；翠翹千古傷心事，功過糊塗一海冤。

Nàng đà giao ngọc, trầm châu,
Sông Tiền-đường đó, ấy mồ hồng-nhan ! »
Thương ôi ! không hợp mà tan,
Một nhà vinh-hiển, riêng oan một nàng !

錢塘江裡葬紅顏　　玉碎珠沉辭世間
悵念前歡心更苦　　傷哉悲慘絕塵寰

她已玉碎珠沉，含冤水底，此錢塘江裏正是紅顏歸宿之所，金重各人聞了，同聲哭嘆，傷哉！我們不合而散，現在闔家榮顯祇苦了妳一人受冤呢！
註；此句應七十頁翠雲云：Cơ trời dâu bể đa-đoan, một nhà để chị riêng can một mình. 家庭幾度滄桑變，大難臨門妹受冤，
評；十娘投海，綠珠墜樓，千古來最煞風景事也。況以絕代紅顏，竟逢斷腸之劫，可謂慘絕人寰。

Chiêu hồn, thiết vị lễ thường,
Giải oan, lập một đàn-tràng bên sông.
Ngọn triều, non bạc, trùng-trùng,
Vời trông còn tưởng cánh hồng lúc gieo,

招魂祭奠在江干　　香燭壇場淚未乾
兩岸依稀人影渺　　銀濤起伏晚風寒

於是依照俗例，安設牌位在江濱招魂，立起壇場爲她解冤。但見波濤洶湧，山起白仞，重重而來，海門外望去，想見當日鴻毛一擲捐軀輕之感。

註：古喪禮以死者衣服登屋，北面三號，所謂復也。後世對於死而不得尸者，始具衣冠招魂而葬。

楚辭有招魂篇。序曰：宋玉憐屈原，厥命將落，作招魂欲以總其精神，延其年壽也。設壇於廣場中以作法事。曰壇場，史記：擇良日，齋戒，設壇場，

紹興府誌；錢塘濤起重重，俗傳乃伍子胥，文種之英靈。

Tình thâm, bể thẳm, lạ-điều,
Nào hồn tinh-vệ biết theo chốn nào?
Cơ-duyên đâu bỗng lạ sao?
Giác-duyên-dâu bỗng tìm vào đến nơi.

情深義重海般深　　精衛銜冤何處尋
自古奇緣多巧合　　覺緣師長到來臨

啊！情意悠悠，恨深似海，試問精衛魂化，托向那方而招呢？這事情也巧有機緣，拜祭間覺緣師倘徉到訪了。

註；精衛，海濱小鳥，似鳥，文首，白喙，赤足。古稱炎帝女溺死，魂化精衛，常銜西山木石，以塡東海。故凡人有幽恨者，恆以此爲喻。

古文；精魂不至，弔祭何依。

評；覺緣師眞覺世机緣者。

Trông lên linh vị chữ bài,
Thất kinh mới hỏi: « những người đâu tá?
Với nàng thân-thích gần xa?
Người-còn, sao bỗng làm ma khóc người? »

靈牌姓字朗淸眞　　想必翹娘有遠親
查問根由知底蘊　　空抛珠淚祭生人

望上牌位姓名，使他吃了一驚，便詢問道；請教各位善信，從那裏來？與翹妹究有什麼親屬關係？爲什麼她還健在而你們哭祭她呢？

註；鬼神，死者稱曰靈。楚辭；靈皇皇兮旣降。靈位，指祀奉死者之牌位。

Nghe tin ngơ-ngác rụng-rời,
Xúm quanh kể-lể, rộn lời hỏi tra:
« Này-chồng, này mẹ này cha,
Này là em ruột, này là em-dâu

乍驚乍喜曉原因　　難道翹娘在世塵
父母郎君齊在目　　夫妻弟妹更凝神

各人聞了錯愕委頓，紛來問訊，詳述原由。並道出這都是翠翹的夫郎，父，母，弟，妹，與及妯娌、（王觀之妻）

評；一句詩而包涵一家王翁夫婦，王觀夫婦，金重夫婦六人的是奇筆，先介紹金郎。可知彼乃翠翹之最關心者。

Thật tin nghe đã bấy lâu,
Pháp-sư dạy thế, sự đâu lạ dường! »
Sư rằng: « nhân-quả với nàng,
Lâm-truy buổi trước' Tiền-đường buổi sau.

法師說話莫荒唐　　人是翹娘實未亡
因果相逢幾度過　　臨淄重會復錢塘

事實上我們得訊多時了，但而今法師這般說，事情又怎生奇怪呢！法師說：我與她互有因果，前度在臨淄相見，後乃在錢塘相逢。

註：法師，僧尼道士之尊稱言，其道法優異也。

Khi nàng gieo ngọc, trầm châu,
Đón nhau, tôi đã gặp nhau rước về.
Cùng nhau nương cửa Bồ-đề,
Thảo-am đó, cũng gần kề chẳng xa.

當年殞玉沉銷香　　舉網錢塘接淡妝
皈依菩提奉正果　　棲身暫駐草庵堂

當翠翹娘碎玉沉香之候，我已慈航普渡，接引回來，相將棲身菩提法門，置的草庵，距離這裏也不遠呢！

菩提典見一七五頁註

草庵；結草爲廬之尼舍。

評；安得千萬慈航，普渡沉迷衆生！

Phật-tiền ngày bạc lân-la,
Đăm-đăm nàng cũng nhớ nhà khôn khuây».
Nghe tin, nở mặt, mở mày,
Mừng nào lại quá mừng này nữa chăng?

敲經唸佛過時光　　日夕深情渾未忘
聽罷師言皆大喜　　歡呼雀躍笑眉揚

白天裏佛前盤桓，但內心就念家庭豈易云忘。各人聞了，眉張色舞，今番之樂真個沒有什麼樂得及了。

註：唐詩：遲遲白日晚。喻歲月之悠悠。

đăm-đăm 耽耽，指翹思家。應八十七頁 trông vời gạt lệ. chia tay. góc trời thăm thẳm. đêm ngày đăm đăm 長亭餞別哭聲喧，熱捲輪飛任倒顛。

«Từ phen chiếc lá lìa rừng,
Thăm tìm luống những liệu chừng nước mây.
Rõ-ràng hoa rụng hương bay,
Kiếp sau họa thấy, Kiếp này hẳn thôi,

葉落花飄歲月長　　山雲渺渺水茫茫
分明花散香消去　　春雨淋漓復艷芳

因爲自從那一葉隨風遠離出林，漂泊水雲之鄉，音訊渺茫，真個認定已玉殞香銷了，相逢惟有來世，誰料尚有今生呢！

註：伽娘詩；一葉隨風忽報秋，縱使君來豈堪折！隨飄泊江南，放浪水雲之鄉，故用水雲二字。仇遠詩：蕉鹿夢回天地枕，純鱸興到水雲船。古詩：那堪地隔水雲村。

唐詩：他生未卜今生休。

Minh, dương đôi ngả chắc rồi,
Cõi trần mà lại thấy người cửu nguyên.»
Cùng nhau lạy tạ giác-duyên,
Bộ hành một lũ, theo liền một khi.

幽明已拚兩途歧　　生死重逢曠世希
拜罷覺師忙舉步　　遙擁隨去恐延遲

斷定是幽冥陽世，異途永隔，豈意陽間復見九泉人！於是相率拜謝覺緣救命之恩，連隨簇擁舉步前往找尋。

註：冥陽；幽冥與陽間，意指生死異途，幽明永隔。

Bẻ lau vạch cỏ tìm - đi,
Tình-thâm luống hãy hồ nghi nửa phần.
Quanh-co theo dãy giang-tân,
Khỏi rừng lau đã tới sân Phật đường.

披蘆撥草向前跂　　半感情深半怪疑
荆棘縈環多曲折　　佛堂在望見無遺

一路上折蘆披草追尋，可是深情繾綣不還免有些狐疑。灣灣曲曲地沿着江津，過了蘆叢叢莽便到佛堂場前。

註：蘇軾赤壁賦：履巉岩，披蒙茸

Giác-Duyên lện tiếng gọt nàng,
Buồng trong, vội-dạo sen vàng bước ra.
Trông xem đủ mặt một nhà,
Xuân già còn khỏe, huyên già còn tươi :

高聲呼喚翹兒知　　催動金蓮向外移
望見合家人齊至　　椿萱並茂悅容儀

覺緣高聲呼喚，禪房裏翠翹輕移蓮步出來開門。乍然見了一家團聚，椿萱還健，精神矍鑠，

註：成語考：父母雙全，謂之椿萱並茂。

Hai em phương-trưởng hoà hai,
Nọ chàng Kim đó, là người ngày xưa !
Tưởng bây giờ, là bao giờ,
Rõ-ràng mở mắt còn ngờ chiêm-bao !

兩傍弟妹十分真　　瞥睹金郎若夢辰
流淚眼看流淚眼　　斷腸人對斷腸人

而弟妹也都已方長大，昔年恩愛的金郎也顯然在場。她相逢疑在夢裏，細看還不敢相信呢！

註：疑在夢裏句應第四十七頁Bây giờ rõ mặt đôi ta, biết đâu rồi nữa chẳng là chiêm bao？今天幸識廬山面，他日許還夢裏見。

唐詩：夜闌更秉燭，相對如夢寐。

Giọt châu thánh-thót quyến bào,
Mừng mừng, tủi tủi. xiết bao sự tình!
Huyên già-dưới gối gieo mình,
Khóc than, mình kể sự mình đầu đuôi.

哀哀樂樂不勝情　　半信半疑喜乍驚
初合久離歡亦苦　　膝前嗚咽淚瑩瑩

悲喜交集中情感衝動，她珠淚涓涓竟濕透了絹袍。把身投向慈母膝下，哭哭嘆嘆訴盡心中無限事情。

註：Quyến bào，絹袍指翠翹出家穿着素絹道袍。人子對於父母稱膝下。孝經：故親生之膝下以養父母。唐書高宗紀：願得事至尊居膝下。

評：讀至此悲喜交集，我也爲之淚下。

« Từ-con lưu lạc quê người,
Bèo trôi, sóng vỗ, chốc mười lăm năm!
Tính rằng, sông nước cát lầm,
Kiếp này, ai lại còn cầm gặp đây! »

女兒淪落在天邊　　顛沛流離十五年
早念懷沙永訣去　　於今何幸慶團圓

她說：自從女兒流落他鄉，萍蹤浪跡倏忽十五年。打算懷沙光消去，此生誰料慶團圓。

註；懷沙，楚辭九章篇名。史記屈原列傳；乃作懷沙之賦，遂自投汨羅以死。翹言生而無望，易若投身江流，隨屈大夫去。

Ông bà trông mặt, cầm tay,
Dung quang chẳng khác chi ngày bước ra.
Bấy-chầy dãi nguyệt dầu hoa,
Mười phần xuân, đã gầy ba bốn phần.

椿萱握手嘆希嘘　　別後容光渾若殊
幾度狂風幾暴雨　　花顏消瘦減肌膚

王翁夫婦握手凝看，容光宛舊如出門時，縱幾經花殘月缺，十分春色未免消瘦三四分了。

容光指顏容之光彩。徐幹詩；髣髴君容光。

鶯鶯詩；自從消瘦減容光。

評；翠翹歷盡辛酸，容光宛舊，豐韻如昨，始信天生尤物，殊非偶然。

Nỗi mừng, biết lấy gì cân ?
Lời tan hợp, chuyện xa gần, thiếu đâu ?
Hai em hỏi trước, han sau,
Đứng trông, chàng cũng trở sầu làm tươi.

悲歡離合嘆交輸　　幸遇全家更可娛
弟妹上前勤問訊　　金郎轉喜亦歡呼

啊！這番喜慶還有誰及？直把悲歡離合細訴前後事不盡，而弟妹也慇懃問訊，金郎站在一旁也轉然爲喜了。

註；蘇軾水調歌頭；人有悲歡離合，月有陰晴圓缺。此事古難全。但願人長久，千里共嬋娟。

Rủ nhau lạy trước Phật - đài,
Tái - sinh trần - tạ lòng người từ - bi.
Kiệu hoa giục - giã tức thì,
Vương-ông dạy rước cùng về một nơi.

相將頂禮佛台前　　叩謝慈悲再世緣
花轎登時忙催請　　王翁催促共回軒

相率在佛台前頂禮叩拜，並陳謝覺緣慈悲再生之恩。於是王翁教把花轎來，即時催促翠翹同返回去。

原傳：翹訴諸苦楚，並述覺緣師拯救之恩，王員外合家人俯伏佛堂前，拜謝覺緣深恩。

再生典見第七十頁。應 Tái sinh chưa dứt hương thề 再生未絕溫馨誓。

Nàng rằng : chút phận hoa rơi,
Nữa đời nếm trải mọi mùi đắng-cay.
Tính rằng mặt nước chân mây,
Lòng nào còn tưởng có rày nữa không ?

微軀飄泊已多年　　世味酸辛都晏然
水際雲間縹渺過　　斯心何望有今天

翠翹婉辭云：念我落花飄絮，半生嘗盡幾許辛酸。早拼此身付諸水雲鄉裡，何期還有今朝。

註： Đắng cay 辛苦，喻味之難嘗，猶困頓勞役之在身。

史記：越王爲人能辛苦。指勾踐臥薪嘗膽，誓復國仇之故事。後世言 ngậm đắng nuốt cay 含辛茹苦者蓋做此。

Được rày tái - thế tương - phùng,
Khát - khao đã thoả tấm lòng lâu nay !
Đã đem mình bỏ am - mây,
Tuổi này gởi với cỏ cây cũng vừa.

雲庵寄跡不旁求　　重會全家願已酬
一片冰心供佛法　　偕同草木樂參修

而今重逢恍若再世，多時渴念已算酬償了。我既然依靠雲庵，百劫餘生應寄與草木同腐吧！

註：再世相逢典已見紀載。
宋末彭城程萬里被張萬戶所虜，配以玉娘，娘勸生早圖脫網，生反告之萬戶，玉娘因此被鬻。臨行，以綉鞋易夫舊履懷之，後萬里南奔，輾轉任陝西參知政事，乃遣僕密訪綉鞋之事，縱跡至尼庵，因得鞋履復合，已二十餘年矣。萬里具禮迎歸復聚，以宦貴終。

Mùi thiền, đã bén muối dưa,
Màu thiền, ăn mặc đã ưa nâu-sồng.
Sự đời, đã tắt lửa lòng,
Còn chen vào chốn bụi hồng làm chi ?

禪門風味慣瓜鹽　　緇服袈裟意自恬
看破紅塵心火熄　　惟慚孝義實難兼

且我久慣禪門瓜鹽風味，緇緒道服，心清意恬，凡塵早滅，何必又再踏入紅塵之境呢？

註：瓜鹽，喻出家人茹齋吃素，
緇服，指僧尼穿黑色衣服。
紅塵，指繁華熱鬧之場，故仙境者謂遠隔紅塵三千里。實隔絕凡間塵世。

Dở - dang, nào có hay gì ?
Đã tu, tu trót, qua thì thì thôi !
Trùng-sinh ân nặng bể trời.
Lòng nào nỡ rứt nghĩa người ra đi ? »

半途還俗太支離　　情願出家志莫移
更得覺師恩似海　　遽然斷絕亦堪悲

況且半途還俗太覺支離既然修行且修行到底吧！我感覺緣師再造功高，恩深似海，又那能忍心拋棄她呢？

註：修行：修習佛法。晉書：鳩摩羅什不拘小檢，修行者頗疑之。後遂以此爲佛教徒習。越語凡出家者曰 đi tu.
重生，指恩深再造，如父母再生。

Ông rằng : «Bỉ thử nhất thì,
Tu hành, thì cũng phải khi tùng-quyền.
Phải điều cầu Phật, cầu Tiên,
Tình kia, hiếu nọ, ai đền cho đây?

彼一時兮此一時　　從權應變要三思
求仙求佛非家福　　為孝為情正相宜

王翁勸解云：彼一時此一時也，雖然修行是好果，但有時也要從權變。今日妳要酬答為情為孝，又安能求佛求仙呢？
註：俗諺：此一時彼一時也。言處世須適應環境時勢而行事。
從權：隨機應變之意。孟子答淳于髡；嫂溺援之以手，權也。

Độ-sinh nhờ đức cao dày,
Lập am, rồi sẽ rước thầy ở chung. »
Nghe lời, nàng phải chiều lòng,
Giã sư, giã cảnh, đều cùng bước ra,

度生幸托覺緣師　　設立庵堂近坡坻
迎接同居長侍奉　　順從父旨告辭歸

吧了！妳若念度生高義厚意，儘可建一座雲庵相迎覺師同住吧。結果，翠翹聽聞也要順從，辭別覺師禪院一同回去。
註：佛教以慈悲為主，普渡眾生，救濟世人。
cảnh 境，指佳勝地，通曰 kiểng。越語 kiểng chùa cửa phật 寺院佛門。

Một đoàn về đến quan-nha,
Đoàn-viên vội mở tiệc hoa vui-vầy.
Tàng-tàng chén cúc dở say,
Đứng lên' Rân mới giãi-bầy một hai,

隨同一路返官衙　　祝喜瓊筵分外加
菊酒頻傾微醉後　　翠雲起立啟銀牙

一班人返抵官衙，大排花席共慶團圓，當着菊酒頻斟，酡顏半醉之際，翠雲起立致詞云。
註；西京雜記；菊華舒時，並采莖葉，雜黍米釀之，至來年九月九日始熟，就飲焉。故謂菊華酒。幼學詩；春遊芳草地，夏賞綠荷池，秋飲黃花酒，冬吟白雪詩。

Rằng : « Trong tác-hợp cơ trời,
Hai bên gặp-gỡ, một lời kết-giao.
Gặp cơn bình-địa ba-đào,
Vậy đem duyên chị buộc vào cho em :

雙方邂逅證前因　　盟誓結交作合身
平地風波驀倏起　　姊緣妹代誤良辰

想當初天緣巧合，雙方邂逅，一言交結鴛盟。不幸遭逢平地波濤，竟把姊緣牽及妹身。

註：平地波濤，喻風雲不測，禍起倉卒。天作之合，喻天爲配合

評：翠雲爲姊發言，身份恰當，正合其時。細觀全書，翠雲之站在主動地位者，祇此而已。

Cũng là phận cải, duyên kim,
Cũng là máu chảy, ruột mềm, chớ sao ?
Những là rày ước mai ao,
Mười lăm năm ấy, biết bao nhiêu tình !

針分芥綴幾酸辛　　十五年來志未伸
碎胆斷肝情正苦　　朝思暮想黯傷神

這可算是針雖分而芥仍綴，怎奈血淚紛灑，能不柔腸寸斷？想十五年間幾許情緒纏綿，朝夕期待。

註：針芥典見七十五頁，應 Vì ai rụng cải, rơi kim 芥散鍼分事已糟。

Bây giờ gương vỡ lại lành,
Khuôn-thiêng lừa lọc, đã đành có nơi,
Còn duyên, may lại còn người,
Còn vầng trăng bạc, còn lời nguyền xưa.

於今鏡破喜重圓　　歸主名株實妙玄
千里有緣人再見　　月明花媚總由天

到而今破鏡還圓，釵分復合，彼蒼玄妙，名花應有主了。情緣依舊，人面如故，月圓花好，志酬願償。

註：破鏡重圓典見七十三頁，應 Bây giờ trâm gãy, gương tan 鏡破釵分嘆彼蒼句。Khuông thiêng 句，應卅八頁 Khuông thiêng dù phụ tấc thành. 蒼天若負寸心誠。Vầng trăng 句，應四十七頁 Vầng trăng vằng vặc giữa trời, đinh ninh hai mặt, một lời song song. 朗朗月明天半照，雙雙盟誓結鴛鴦。

Quả mai ba bảy đương vừa,
Đào non sớm liệu xe tơ kịp thì ».
Dứt lời, nàng vội gạt đi :
« Sự muôn năm cũ, kể chi bây giờ ?

標梅三七正逢時　　　灼灼夭桃紅葉詩
聽罷嬌娘忙攔阻　　　千秋舊事莫重提

標有梅分，三七及時，夭桃早賦，紅絲正牽呢。翠曉聽了隨攔住云；此乃千秋舊事請莫重提吧！

註：詩經國風篇；標有梅，其實七分，求我庶士，迨其吉兮。標有梅，其實三分，求我庶士，迨其今兮。標有梅，頃筐墍之，求我庶士，迨其謂之。此詩言春過梅子成熟零落，南國女子，懼嫁不及時，致遭强暴，故急求庶士，詹吉，相期，告約，而定婚媾。

Một lời tuy có ước xưa,
Xét mình dãi gió dầm mưa đã nhiều.
Nói càng hổ-thẹn trăm chiều,
Thà cho ngọn nước thủy-triều chảy xuôi ! »

從前舊約付東流　　　難洗今朝滿面羞
風雨摧殘心已死　　　寧隨潮水任沉浮

雖然是昔曾盟誓，但念我嫩蕊嬌花久經風雨摧殘，而今重提徒增百般慚愧，不如寧赴東流，隨波逐浪之爲愈了。

註：dãi gió dầm mưa 櫛風沐雨，言備受艱辛。莊子謂禹治水勞苦曰：沐甚雨，櫛疾風。此文喻翹備受摧殘。

Chàng rằng : « Nói cũng lạ đời !
Dẫu lòng kia vậy, còn lời ấy sao ?
Một lời đã trót thâm-giao,
Dưới dày có đất, trên cao có trời !

嬌卿說話太無由　　　九鼎一言未可收
憶昔香盟猶在耳　　　神明共鑒決難休

金重忙啓言云：啊！你爲甚這樣說呢？縱然冰心一片，但誓詞怎假？憶當年一言深交，皇天后土，共相明證。

註：天高地厚，喻人生天地間，凡事冥冥間俱有天地主宰鑒察。

Dẫu rằng vật đổi sao dời.
Tử sinh, cũng giữ lấy lời tử sinh!
Duyên kia có phụ chi tình,
Mà toan chia gánh chung tình làm hai? »

縱然物換與星移　　生死鴛盟共守之
自問良心無負義　　情鍾詎肯把情遺

縱然物換星移，環境變易，但我倆生死之盟，雖同生共死也要實踐。昔緣何會辜負了情，爲何你硬生生的想把鍾情兩字分散呢？

註：滕王閣序：閒雲潭影日悠悠，物換星移幾度秋。言歲月遷遞，人事已非。

Nàng rằng : « Gia-thất duyên hài,
Chút lòng ân-ái ai ai cũng lòng.
Nghĩ rằng : trong đạo vợ chồng,
Hoa thơm phong nhị, trăng vòng tròn gương.

宜家宜室已和諧　　百世姻緣妹代偕
婦道有虧今缺德　　月圓花好嘆時乖

翠翹婉轉啓答云：關於家室和諧的問題，舉凡懷着恩愛莫不人同比心。但竊想夫妻之道，應要花香含蕊，月朗全輝纔是。

註：新婚之際，恆祝花好月圓，燕爾于飛，同諧白首。聞見錄：人家納采，以雜綵絨縷金銀絲裹蘭花水仙合成一處，號夫婦花，以爲夫婦永諧之兆。語曰：不貽夫婦花，金玉亦咨嗟。夫婦花一盒，笑語喧閭閣。

評：金郎的是多情種，翹姐應教憐煞人。

Chữ trinh đáng giá nghìn vàng,
Đuốc hoa chẳng thẹn với chàng mai xưa.
Thiếp từ ngộ biến đến giờ,
Ong qua bướm lại đã thừa xấu xa.

貞操至上值千金　　花燭負郎一片心
蜂蝶採攀慚穢垢　　厚顏何賞合歡衾

貞字價値千金，今後花燭光照，寧不羞郎？自從遇變以來，幾度任蜂浪蝶攀折殘脂剩粉，早慚形穢。

註：羞郎句出崔鶯鶯語：自從消瘦減容光，萬轉千迴懶下床。非爲旁人羞不起，爲郎憔悴却羞郎。蓋當時鶯鶯已構鄭恆，故偎衾前歐羞見張君瑞也。

Bấy chầy gió táp mưa sa,
Mấy trăng cũng khuyết, mấy hoa cũng tàn!
Còn chi là cái hồng nhan?
Đã xong thân-thế, còn toan nỗi nào?

花花月月愧紅顏　　風雨闌珊花早殘
葉落花飄空月照　　浮生徒托在人寰

飽閱風吹雨灑，教他幾輪月也缺，幾株花也殘了！還怎能自豪是紅顏佳人呢？身世如此，夫復何言？

註：句意第廿四頁翹嘆淡仙，Người mà đến thế thời thôi! Đời phồn-hoa cũng là đời bỏ đi! 人生在世總堪憐，似夢浮華何有案。

Nghĩ mình, chẳng hổ mình sao?
Dám đem trần-cấu dự vào bố kinh!
Đã hay chàng nặng vì tình,
Trông hoa đèn, chẳng thẹn mình lắm ru?

自慚形穢復自傷　　塵垢何堪曉鏡妝
義重情深偏棄置　　爲郎憔悴却羞郎

深夜自思，寧不羞慚？怎能以塵垢之軀列入布荊之道呢？我很明白郎你重於用情，但紅燭花燈實覺無顏相向了！

註：塵垢，喻之身世汚俗。
孟光事梁鴻，御布裙，飾荊釵，舉案齊眉，後世贊爲賢德。

Từ nay khép cửa phòng thu,
Chẳng tu thì cũng như tu mới là!
Chàng dù nghĩ đến tình xa,
Đem tình cầm sắt đổi ra cầm cờ.

從今長夜掩秋帷　　强勝修行我法師
似海情深終報答　　願將琴瑟作琴棋

不如今後長門秋扇，心持消極，强勝修行。若然郎君不忘舊情，寧把琴瑟之好，改作琴棋之友吧！

註：秋收也，愁悶肅殺。翹自分凋零，應予秋扇見捐。
琴瑟喻夫婦之和合。詩：窈窕淑女，琴瑟友之。妻子和合，如鼓瑟琴。
琴棋詩酒，本騷人之雅事，此處指閨中膩友。

評：琴瑟作琴棋句，詞語奇妙。

Nói chi kết tóc xe tơ,
Đã buồn cả ruột, lại dơ cả đời ! »
Chàng rằng : « Khéo nói nên lời,
Mà trong lẽ phải có người, có ta !

漫言結髮與綰絲　　憔悴心懷獨可悲
我我卿卿共一體　　隨機應變要權宜

無謂再談綰絲結髮了，言之徒令我飲恨終天，愁腸纏綣吧！金重申辯云；你措詞太巧了，豈不明家室之道，要有你有我糯合呢！

註：情詩；同取一碗水，共塑一塊土。我像身嫌輕，取你脂肉補。你身自有我，我身自有你。以爲你無緣，因何共處所？以爲我有幸，奈何不終古？

按：此詩脫胎自管道昇致夫趙孟頫詞。

Xưa nay trong đạo đàn bà,
Chữ trinh kia cũng có ba bảy đường :
Có khi biến, có khi thường,
Có quyền, nào phải một đường chấp kinh.

古今婦道說清規　　七出三從不算奇
應變常守明大義　　執經也要隨時機

古來爲婦之道女慕貞潔，雖有三從七出之說，但也要守常權變豈可執經不易？

註：儀禮；婦人有三從之義，無專制之道。故在未嫁從父，既嫁從夫，夫死從子。古者出妻條件有七。儀禮疏；無子一也。淫佚二也。不事舅姑三也。口舌四也。盜竊五也。妬忌六也。惡疾七也。

按：三從之說合理，七出之道太酷。

Như nàng lấy hiếu làm trinh,
Bụi nào cho đục được mình ấy vay ?
Trời còn để có hôm nay,
Tan sương đầu ngõ, vén mây giữa trời ;

如嬌移孝作堅貞　　蜂蝶何嘗玷辱身
天道無虧因果報　　雲開見月證良辰

譬如你本人以孝代貞，試問有何塵埃能濁心台？天可憐兒還得今朝相見，正如撥開雲層，消却霜霧重睹天日了。

註：神秀偈曰；身如菩提樹，心如明鏡台。了然無一物，不必染塵埃。

六祖慧能偈語；菩提本無樹，明鏡亦非台，本來無一物，何事染塵埃。

評：阮攸先生精通佛學，運典中肯，欽佩之至。

Hoa tàn mà lại thêm tươi,
Trăng tàn mà lại hơn mười rằm xưa.
Có điều chi nữa mà ngờ,
Khách qua đường để hẵng-hờ chàng Tiêu?»

花殘重發更增妍　　月到中秋分外圓
何必懷疑多掛慮　　蕭郎陌路毀盟箋

而今花雖殘仍復增妍，月既缺仍復團圓，那又何必懷疑迷惘，徒令陌路蕭郎長孤寞呢？

註：唐秀才崔郊，寓居漢上，與姑婢通。姑貧，鬻婢於連帥于公。郊思慕無已，强親府署，願一見，相値柳下，崔贈以詩曰：公子王孫逐後塵，綠珠垂淚濕羅巾。侯門一入深如海，從此蕭郎是路人。事爲于公覺，召生慰藉，命偕婢同歸。

Nghe chàng nói đã hết điều,
Hai thân thì cũng quyết theo một bài.
Hết lời khôn lẽ chối lời,
Cúi đầu, nàng những ngẩn dài thở-than.

至情至理正堪憐　　更得雙親進一言
不便推辭情默默　　長吁短嘆倚窗前

這番話至情至理，她的雙親也決意這樣，頓教翠翹無詞推託，惟有俯首短嘆長嗟。

評：阮攸先生把抽絲剝繭之筆，借題發揮，闡揚佛理，全書開合呼應，畫龍點睛，使我輩後學，懂得處世權變，明瞭文章寫作秘訣，正如一盞明燈，光耀萬丈。

Đoàn-viên tiệc mở nhà lan,
Hoa soi ngọn đuốc, hồng chen bức là.
Cùng nhau giao bái một nhà,
Lễ đà đủ lễ, đôi đà đủ đôi.

蘭閨花燭擺瓊筵　　錦帳紅羅佈置鮮
合巹交杯齊跪拜　　雙雙對對大團圓

這晚夜闔家開席慶團圓，並爲金翠兩人舉行婚禮大典，祇見花燭與龍燭相輝，紅裙共羅帳交映，好不燦爛璀璨。

註：夫婦拜堂曰交拜。通禮：婿親迎歸，引婦升西階入室，交拜訖，行合巹宴。

Động-phòng dìu-dặt chén mời,
Bàng-khuâng duyên mới, ngậm-ngùi tình xưa.
Những từ sen ngó, đào tơ,
Mười lăm năm, mới bây giờ là đây!

洞房酬酢玳杯鮮　　十五年來始結緣
惆悵前情悲復喜　　桃華蓮蒂赤繩牽

洞房之夜共舉玳杯酬酢，新緣乍寓諧連理，舊愛倏興恨幾蹇，慨自十五年來無限希冀，蓮開並蒂，桃夭灼華，今方酬償宿願。

註：新婚詩；銀燭光搖玳瑁筵，絳河初渡鵲橋仙。黛眉恰似新鉤月，玉貌何殊並蒂蓮。紅葉溝邊題好句，紫簫聲裡佳飛泉，行看夢叶熊羆吉，鼓瑟聲聲正妙年。

Tình duyên ấy, hợp tan này,
Bi hoan mấy nỗi, đêm chầy trăng cao.
Canh khuya bức gấm rủ thao,
Dưới đèn tỏ dạng má-đào thêm xuân.

情緣合散幾悲歡　　待漏遲遲月色闌
錦帳低垂銀燭照　　桃顏春色笑相看

這般情緣，如斯離合，訴不盡悲歡恩情，更籌漫點，月朗中天。深宵時候，相攜玉手，深垂羅帷，珊瑚交柯，燈映桃顏，平添春色。

註：蘇東坡水調歌頌；人有悲歡離合，月有陰晴圓缺。

評：願天下有情人，終成了眷屬。是前生註定事，莫錯過姻緣。

Tình-nhân lại gặp tình-nhân,
Hoa xưa ong cũ, mấy phân chung tình!
Nàng rằng: « Phận thiếp đã đành,
Có làm chi nữa, cái mình bỏ đi!

有情人遇有情人　　眷戀依稀分外親
自念妾身緣已了　　風塵歷盡又翻新

喲！這對兒情人重會情人，恍似故蜂再遇夙花，更覺十分鍾情。翠翹很不安底道；自念妾身早已犧牲，夫復何言！

註：鍾情二字，析字暗寓金千里，青心才子。句見第七十七頁評。

Nghĩ chàng nghĩa cũ tình ghi,
Chiều lòng gọi có xướng-tùy mảy-may.
Riêng lòng đã thẹn lắm thay.
Cũng đà mặt dạn mày dày khó coi!

唱隨勉强酬歡娛　　　義重情深感丈夫
惴惴私心存愧慙　　　容顏靦覥少欣愉

祇爲我郎情深義重，迫得勉强承歡，于飛唱隨。私自裡實難爲情，未免厚顏濃眉，太覺靦覥呢？

註：關尹子三極；夫者倡，婦者隨。參同契，徐琰曰；藥升之時，金爐火熾，玉鼎湯煎，虎先嘯，龍後吟，猶夫唱而婦隨也，後世喻琴瑟好合者曰唱隨。

Những như âu yếm vành ngoài,
Còn toan mở mặt với người cho qua.
Lại như những thói người ta,
Vớt hương dưới đất, bẻ hoa cuối mùa.

多番淪落弄嬌姿　　　愧對郎君作笑嬉
拾翠掃紅春已晚　　　殘脂賸粉自心知

究不如外表上才色互相恩愛，差還略可施脂粉，以對君子。又何必效那般掃紅拾翠，春晚折枝呢？

註：古者婦女春時採百花以爲娛樂。曹植洛神賦；或采明珠，或拾翠羽。江總文；洛川拾翠，仙遊無雙。杜甫詩；仙人拾翠春相問。黛玉詩；花謝花飛飛滿天，紅銷香斷有誰憐。杜牧懷湖州女子詩；自是尋春去較遲，不須惆悵怨芳時。狂風盡落深紅色，綠葉成陰子滿枝。杜秋娘；花開當枝直須折，莫待無花空折枝

Khéo là đơ nhuốc bày trò,
Còn tình đâu nữa, mà thù đấy thôi!
Người yêu, ta xấu với người,
Yêu nhau, thì lại bằng mười phụ nhau!

偎褻如斯已拚休　　　有何情趣益增仇
纏綿見愛徒相辱　　　想到負郎倍覺羞

這般褻狎俗態，有何情感，徒益增仇。因爲愈蒙寵愛，益發增羞，這般愛更似十分辜負了。

註：原傳翠翹對金重云；以郎愛妾出於格外，故含羞以相從。若不必於褻狎，使妾忘情，倘可略施顏色，以對君子。若必以妾受辱時者辱妾，是非愛妾也，仇妾也。左傳：嘉偶曰配，怨偶曰仇。

Cửa nhà dù tính về sau,
Thì đà em đó, lọ cầu chị đây?
Chữ trinh còn một chút này,
Chẳng cầm cho vững lại giày cho tan!

情深家室結良儔　　比翼鴛鴦妹好逑
看破紅塵今覺悟　　保持情義渡春秋

雖然是婚姻之道，要宜爾室家，但既有翠雲妹替代，又何必好逑於伊如呢？而今一念之貞，願爲郎慎於保守，豈可再施蹂躪？

註：cửa nhà家門，借言家室。古者女以男爲家，男以女爲室。詩；之子于歸，宜其家室。故後世喩指夫婦。

評：翠翹飄泊多年，身雖玷污，但心靈仍潔白。范貴適題詩云；玉面豈應埋水國，冰心自可對金郎。此聖潔之愛遠較肉體之愛爲高尙。惟阮攸先生有此心聲字，惟知己如范先生乃看得出端倪。

Còn nhiều ân-ái chan-chan,
Hay gì vầy cái hoa tàn mà chơi?»
Chàng rằng: «Gắn bó một lời,
Bỗng không cá nước chim trời lỡ nhau.

相親相愛重精神　　採折殘花玷污身
記否一言先許諾　　睽離魚鳥不相親

我倆心懷長瀰漫着無限恩愛便了，何必要再蹂躪這一朵殘花呢？金重解釋云；前者我倆一言繾綣，相訂白首，遽爾慘遭分散，猶如天鳥海魚，冥冥渺渺弋人何慕

註：殘花句應前言路柳牆花。　俗諺；夫妻本是同林鳥，大難來時各自飛。

Xót người lưu-lạc bấy lâu,
Tưởng thề-thốt nặng cũng đau-đớn nhiều!
Thương nhau sinh tử đã liều,
Gặp nhau còn chút bấy nhiêu là tình.

可憐淪落已多時　　訪跡天涯志不移
欲報香盟尋踏遍　　相逢今日慰情癡

可憐底你多年流落。每念山海重誓，倍更傷感。我早拚生死度外，決爲着情愛，今幸得重逢，請稍予慰藉一些愛慕吧！

註：相愛句應 45 頁Thời đem vàng đá mà liều với thân.

Chừng xuân tơ-liễu còn xanh,
Nghĩ rằng chưa thoát khỏi vành ái-ân.
Gương trong chẳng chút bụi trần,
Một lời quyết hẳn muôn phần kính thêm !

青春正合柳絲垂　　恩愛花開應折枝
明鏡澄清未染垢　　丰姿俊逸敬光儀

況且你青春及時，柳絲還綠，而人非太上，孰能忘情？心如明鏡未染塵埃，我請斷定一言，對於你祇有增加萬分敬愛吧！

註：柳絲喻其嬌嫩。歐陽修䜩小蠻詞；江南柳，葉小未成陰；人爲絲輕那忍折，鶯爲枝嫩不勝吟，留取待春深。十四五，閒抱琵琶尋，堂上簸錢堂下走。恁時相見已留心，何況到如今。

評：阮攸先生，博通今古，每句皆有出處。予生平心折，至不能已於言。噫，恨不早生與之同世，俾增教益也。

Bấy lâu đáy biển mò kim,
Là nhiều vàng đá, phải tìm trăng-hoa ?
Ai ngờ lại hợp một nhà,
Lọ là chăn gối, mới ra sắt cầm ! »

尋嬌恰似海摸針　　金石團圓始稱心
誰料鴛盟變友好　　枕衾擱去弄弦琴

多年來對你找尋，猶如海底摸針，都祇爲欲踐金石之盟，豈徒尋花月之事？誰料今得團圓於願已償，想起來實不必共衾枕猥褻方算爲琴瑟和諧了。

註：海底摸針，指大海茫茫，摸索管針，喻事之非輕易爲。
衾，大被也，衾枕，言共枕席衾裯之間也。曹植詩；何必同衾裯，然後展慇懃

Nghe lời sửa áo cài trâm,
Khấu đầu lạy tạ cao thâm nghìn trùng :
« Thân tàn gạn đục, khơi trong,
Là nhờ quân-tử khác lòng người ta.

翹聞檢衽理雲簪　　叩拜高深致謝忱
激濁揚清叨庇護　　今生幸得遇知音

翠翹聞他肯接納了，當即結束衣冠，整理簪釵，叩謝金重厚天高義之深情云；今我殘餘身世得蒙激濁揚清，這都是君子高深與別不同。

註：君子，指才德出衆者之稱。此處指婦人稱夫之詞。詩；未見君子，憂心忡忡。

Mấy lời tâm-phúc ruột-rà,
Tương-tri dường ấy, mới là tương-tri!
Chở-che đùm-bọc thiếu gì?
Trăm năm danh-tiết cũng vì đêm nay!»

推心置腹夜長談　　不少恩情托海涵
難得郎君多庇蔭　　今宵名節湛恩深

你這番心肝肺腑語，人之相知，貴相知心了。今後多蒙包涵蔭庇，但我百年名節都雖今宵得告保全呢！

註：心腹猶言衷情。漢書趙陵漢傳；吏見者皆輸寫心腹。

李陵答蘇武書：人之相知，貴相知心。

Thoát thôi tay lại cầm tay,
Càng yêu vì nết, càng say vì tình.
Thêm nến giá, nối hương bình.
Cùng nhau lại chuốc chén quỳnh giao-hoan.

相攜玉手並扶參　　眷戀纏綿樂且耽
檀熱香薰氣馥郁　　交歡瓊盞醉微酣

繼而玉手相携，德容倍愛，情緒更纏。於是銀架添香，金瓶爇檀，雙雙擧起瓊盞交杯共歡。

註：原傳：爾時又喚侍女，重整金樽，相對而飲。評；金重翠翹把琴瑟之好改琴棋之友，是眞聖潔之愛者。世有短視之流，對本書妄加譏諷者，請再三細讀本文。

Tình xưa lai-láng khôn hàn,
Thong-dong lại hỏi ngón đàn ngày xưa.
Nàng rằng: « Vì mấy dường tơ,
Lầm người cho đến bây giờ mới thôi!

情苗茁茁復纏綿　　笑問曩時弄管弦
一曲惹愁何可再　　風塵孽債恨年年

於是舊情新愛，盈溢瀰漫，金重從容復問及彈琴舊事。翠翹答云：都爲着這幾條絲絃，竟爲所誤以至於今方罷！

註：原傳：金重說：記與卿相見時，胡琴一曲，至今餘音在耳。今幸相逢，請爲再彈一曲。

評：金聖嘆先生爲本書作評，嘗謂：情長生恨，才高招妒。余本過來人，深同此感。

Ăn-năn thì sự đã rồi !
Nể lòng người cũ, vâng lời một phen ».
Phím đàn dìu-dặt tay tiên,
Khói trầm cao thấp, tiếng huyền gần xa.

勉從失子再周旋　　信手彈來妙萬千
音韻柔和歌婉轉　　琴聲遠近繞檀烟

悔恨深覺已晚，但今順從故人，謹遵命爲彈一曲吧！祇見她仙手輕弄柔和婉轉，檀煙繚繞時高時下，絃聲嫋嫋或遠或近。

註：原傳：翠翹云：妾昔就此，不覺爲此所誤，及悔已遲，但今相逢，自是故人，且爲君彈一曲。

琵琶行：莫辭更坐彈一曲。

Khúc đâu đầm-ấm dương-hòa !
Ấy là hồ-điệp, hay là Trang-sinh ?
Khúc đâu êm-ái xuân tình !
Ấy hồn Thục-đế, hay mình đỗ-quyên !

曲韻陽和意暗牽　　莊生曉夢蝶翩翩
春心藹藹多親愛　　蜀帝魂歸化杜鵑

啊！這一曲陽春白雪，無限溫馨，這可是莊生曉夢迷蚨蝶嗎？再聽到情愛纏綿處，這可是蜀帝春心託杜鵑嗎？

註：唐李商隱錦瑟詩：錦瑟無端五十絃，一絃一柱思華年，莊生曉夢迷蚨蝶，望帝春心託杜鵑。滄海月明珠有淚，藍田日暖玉生煙。此情可待成追憶，只是當時已惘然。

陽和：指高歌難和。宋玉文：客有歌於呈中者，……其爲陽春白雪，國中屬而和者，不過數十人。岑參詩：陽春一曲和皆難。春情，卽春心，泛指春時傷感之心情。

莊生夢化蚨蝶，栩栩如蝶。

華陽國志：周失綱紀，蜀王杜宇稱帝曰望帝。後以東遊，被臣篡位。帝魂化爲杜鵑鳥。少岩賦草：西川委去恐千古，錦綉江山啼太苦。縱使欲歸歸未得，歌台舞榭皆塵土。

Trong sao châu rỏ duềnh quyên !
Ấm sao hạt ngọc Lam-điền mới đông !
Lọt tai nghe suốt năm cung,
Tiếng nào, là chẳng não-nùng xôn-xao.

如魚戲水躍清淵　　幾曲宮商耳鼓傳
滄海月明珠鮫潔　　藍田日暖玉生烟

清暢漂渺處如滄海月明珠有淚，溫和嬌媚處若藍田日暖玉生烟。這宮商角徵羽五音嫋嫋入耳，眞個是追憶華年，情緒惘然了。

註duềnh quyên涓滴，鮫潔滄海。

博物誌：南海外有交人，水居如魚，其眼泣則能出珠。

雍伯種玉於藍田，後得徐氏佳婦。

吳王夫差女紫玉，死後魂從墓出，夫人抱之，玉如烟然。

Chàng rằng : « Phổ ấy tay nào ?
Xưa sao sầu-thảm, nay sao vui-vầy ?
Thương, vui bởi tại lòng này,
Hay là khổ tận, đến ngày cam lai ? »

斯人譜曲斯人彈　　昔日憂愁此日歡
苦樂全由心轉變　　甘來苦去見懷安

曲終，金重評云：這薄命曲譜雖來可不是你彈嗎？當年一何愁慘？今日一何歡娛？想一悲一喜都由心生，抑或是苦盡而甘來吧？

註：唐書：樂有悲喜，乃由心生，非由樂也。

苦盡甘來，指否極泰來也。

評：音調之悲歡，斯由情感所影響。能道出此語，乃眞賞識藝術者。

Nàng rằng : « Vì chút nghề chơi,
Đoạn-trường tiếng ấy hại người bấy lâu !
Một phen tri-kỷ cùng nhau,
Cuốn dây từ đấy, về sau cũng chừa ».

都爲技藝嘆流連　　一曲斷腸自可憐
女子無才便是德　　從今高閣束琴弦

翠翹答云：爲這些玩意兒，斷腸之聲，累得我苦很久了。今晚夜最後酬答知己，爲彈一曲，而將來也請池弦擱置不復問了。

註：原傳：彈罷翹云，君有官守，妾有婦箴，此後不可復問。

Chuyện trò chưa cạn tóc tơ,
Gà đà gáy sáng, trời vừa rạng đông.
Tình riêng, chàng lại nói sòng,
Một nhà ai cũng lạ-lùng khen-lao.

談恩說愛幾纏綿　　報曉晨鷄欲曙天
無限歡懷無限趣　　闔家同口贊婚賢

兩家纏綿傾吐，倏已東方發亮，鷄鳴報曉，金重把昨夜經過詳說與翠雲，雲再對父母說，一家皆贊美不盡。

原傳，次日起來，金以昨晚事說與雲，雲再對父母說，一家皆贊美不盡。

Cho hay thục-nữ chí cao,
Phải người sớm mận tối đào như ai?
Hai tình vẹn-vẽ hòa hai,
Chẳng trong chăn gối, cũng ngoài cầm thơ.

総知淑女志高深　　報李投桃匪素心
情孝兼全知重義　　不同衾枕共詩琴

這纔明白了淑女懷抱高志，豈同那般朝迎暮送投桃報李之流嗎？從此金重兩情和諧，雖不同衾枕，但亦作琴詩之友了。

淑女，言女德之幽閑貞靜也，詩，窈窕淑女，君子好逑。

歸去來辭，悅親戚之情話，樂琴書以消憂。

評，借此一筆爲翠翹洗脫風塵債，仁者毫末應有此交代。

Khi chén rượu, khi cuộc cờ,
Khi xem hoa nở, khi chờ trăng lên.
Ba-sin đã phỉ mười nguyền,
Duyên đôi lứa cũng là duyên bạn-bầy.

閒常把盞或圍棋　　待月花開作笑嘻
朝夕相依心願足　　何須夜夜伴羅幃

時或把酒言歡，時或圍棋遣興，晨看花開，夕觀月上。三生姻緣，十分美滿，看起來這對天生佳偶也是知心賦友呢！

評，詩酒琴棋，風花雪月，本佳人才子之韻事，昔者對之抑挹寡歡（見一一〇頁）今則舒暢快樂，可知佳景當前，還要同心唱對，方有快樂可言。

Nhớ lời, lập một am mây,
Khiến người thân-tín rước thầy Giác-Duyên.
Đến nơi đóng cửa, cài then,
Rêu trùm kẽ ngạch, cỏ lên mái nhà.

前言憶起立雲庵　　迎接覺緣把佛参
扣緊禪扉師已杳　　苔封幽徑满烟嵐

他們憶起了前言，便築一座雲庵，差遣親信人往延請覺緣。誰料到時已門扉緊扣，寂無一人，祇見苔痕上階綠，草色入簾青了。

句應王翁促駕向鄰許諾。

陋室銘，苔痕上階綠，草色入簾青。

Sư đà hái thuốc phương xa,
Mây bay hạc lánh biết là tìm đâu.
Nặng vì chúc nghĩa bấy lâu,
Trên am cứ giữ hương dầu hôm mai.

想來採藥往山林　　野鶴閒雲何處尋
夙昔恩高多繫念　　香油代點盡丹心

詢問坊鄰，方知大師已遠方採藥去，但閒雲野鶴之身又何處尋呢？翠翹感念多時來恩義，早晚裡庵，為點香油，聊表寸衷。

唐詩，松下問童子，言師採藥去。祇在此山中，雲深不知處。

原傳，爾時覺緣飄然遠引，留題詩句云，空門色相幻疑眞，宜爾鴛盟比翼親，若問吾身何處去？常伴飛鶴半空雲。

評，把書中人物，陸續交代，悠然化外，紆徐有緻。

Một nhà phúc lộc gồm hai,
Nghìn năm dằng-dặc, quan-giai lần-lần.
Thừa gia chẳng hết nàng Vân,
Một cây cù-mộc, một sân quế hòe.

一家福祿慶雙全　　歲歲官階迭上遷
且喜翠雲承福業　　滿園瓜瓞喜綿綿

還下去他們一家福祿雙全，千年綿遠，官階迭昇，且喜翠雲承家有道，善佐夫子，膝下兒女，蘭桂騰芳。

詩，南有樛木，指木下曲勾，意稱美男子之惠能及下也。

宋史，竇儀舉進士，其弟儼，侃，稱，僖，俱相繼登科，時人號為五龍折桂。

北宋王佑手植三槐於庭，曰，吾子孫必有為三公者。

，聯賀生子，滿室異香濃，誇王平章三槐有種。

合門喧樂動，看竇諫議五桂聯芳。

Phong-lưu phú-quí ai bì,
Vườn xuân một cửa, để bia muôn đời.
Ngẫm hay muôn sự tại trời.
Trời kia đã bắt làm người có thân.

榮華富貴與風流　　百世留芳慶未休
萬事由天先註定　　渺然有我獨悠悠

看他們風流富貴，誰與倫儔，合園春色，萬世碑傳。由此可知萬事都由天意，人生天地間，渺然一身，逃不了宇宙循環歷刦之理。

晉，王謝二家，富貴風流。此處指金重擢昇御史，王觀位居巡撫，旋致仕歸侍兩老。

宋儒，謂人生天地間，渺然有一身。

陳子昂登幽州台歎，前不見古人，後不見來者；念天地之悠悠，獨愴然而淚下。

按，原傳到此收筆，惟阮攸先生開合呼應，平添哲理演述，乃覺生動有緻。

Bắt phong-trần, phải phong-trần,
Cho thanh-cao, mới được phần thanh-cao.
Có đâu thiên vị người nào,
Chữ *tài* chữ *mệnh*, dồi-dào cả hai.

風塵淪落染風塵　　清雅輪廻清雅身
天意無偏人自覺　　消長才命兩因循

當淪落風塵，少不免遭受支配，到了清高時候，也變苦盡甘來。天是公道的豈偏為誰人，才命洋溢，兩相消長，兩相因循呢。

漢史，天者，公也，非有所親疏。

偏為，偏於那方面。

評，人生天地間，瞬如電光火石，渺然一身，免不了循環定律，歷刦推移。阮攸以如椽之筆，揮灑自如，恍似長江大河，至此乃注納東海。由才華說起，以才華說終，發揚哲學玄機，直臻眞善美之妙境。

Có tài mà cậy chi tài :
Chữ tài liền với chữ tai một vần.
Đã mang lấy nghiệp vào thân,
Cũng đừng trách lẫn Trời gần, Trời xa.

多才切記莫恃才　　自古多才惹禍災
積德修身杜避過　　尤人何及天恩開

所以奉勸世人切莫恃才傲物，才與災一韻相連，剛則易折，驕則受辱的。啊！我們人生在世，既罹塵緣業障，凡事也無謂怨天尤人了。

按，此段總論，才高招孽障，德厚培善根。

評，才災二字相同韻，勸寓世間才人，幸莫恃才傲物，自貽伊戚，句應卷首 Chữ tài, chữ mệnh, khéo là ghét nhau ! 才命相妨竟如斯。開合一氣呵氣，極文章之奇妙。

Thiện-căn ở tại lòng ta,
Chữ Tâm kia mới bằng ba chữ Tài.
Lời quê chắp nhặt dông dài,
Mua vui cũng được một vài trống canh.

翠翹曾把善根栽　　心善勝如三倍才
俚語村言漫道說　　快哉結果証蓬萊

請大家修心養性，栽培善根吧！臻於至善尤勝懷才三倍了，村語俚言，這不過括全傳梗大意，說來縷縷，聊可慰藉虛度更漏時光的歡娛吧！

評，收筆勸人為善，以修心養性，擺脫俗慮，為無上妙法。止於至善之念，尤勝懷才慣溺三倍。其離騷之遺意歟？佛偈之眞詮歟？讀者當焚香頂禮，細細味之。

ĐÔI LỜI CẢM-TƯỞNG VỀ SỰ ĐỌC "KIỀU"

"KIỀU" là một áng văn-chương kiệt-tác bất-hủ, đứng bậc nhứt trong vườn văn-nghệ Việt-Nam, do nhà thi-hào Nguyễn-Du sáng-tác. Truyện đã chấn-động vang-dội lẫy-lừng suốt 150 năm, và được biết bao văn-sĩ Đông-Tây sùng-bái, học, đọc và nghiên-cứu.

Từ ngày tôi được hân-hạnh đặt chân đến nhà trường Chấn-Trung, dưới sự thụ giáo dùng tiếng Việt giảng-giải rất rành-mạch, tường tận của Ngài hiệu-trưởng Lý-văn-Hùng, nên trước quyển Kiều, tôi cảm thấy dường như phát lộ những tia sáng rực-rỡ tưng-bừng chói lạng cả cõi lòng, trí não tôi, và lúc trong giờ học hỏi, văn-chương sâu-sắc huyền-diệu của "Kiều" đang bắt đầu hấp-dẫn con người tôi phải mê say truy-tầm, tựa bị một mãnh-lực vô-biên lôi cuốn tâm-hồn tư-tưởng tôi.

Hôm nay xin ngỏ cùng quý Ngài độc-giả thân-mến một vài nhận xét vụn-vặt của tôi đối với "Kiều" khi đã lĩnh-hội đôi phần :

Âm-vận — Tiếng Việt là một thứ tiếng gồm những âm-vận trầm bổng, bóng-bẩy thanh-tao, yểu-điệu, du-dương, nghe rất êm tai, đọc rất suôn miệng, bất luận ai khi đã hiểu phớt một ít văn-nghệ Việt-Nam, họ đều không thể phủ-nhận điều ấy; nên Ngài Nguyễn-Du đã vận-dùng cả sở-trường của điệu âm-vận Việt-Nam dưới ngọn bút thần-diệu linh-hoạt của Ngài, ghép nên những vần thơ lục-bát phổ vào truyện: miêu-tả những cảnh-vật tha-ma, cõi lòng niềm-nỗi của nàng Kiều. Một khúc "Đoạn trường tân thinh" là một điệu nhạc hùng-hồn mê-ly, du-dương tê-tái, khi tẻ khi vui, lúc mê lúc tỉnh, nên ta bất cứ đọc đến đoạn nào, đều cảm thấy trong lòng phát lộ sự hấp-dẫn nồng-nỗi thất-tình "vui giận, thương mừng, yêu, ghét thích", đôi phen thơ-thới hoặc ngẩn-ngơ, tùy theo giọng điệu của nhân-vật hay cảnh-sắc trong ấy mà thay đổi.

Hành-văn — Tuy văn-thể theo lối thơ lục-bát, song dưới ngọn bút vô-cùng linh-hoạt và lưu-loát của tác giả, "Kiều" đã được biến thành một áng văn sắc-sảo mầu-nhiệm, và vạch rõ một đường lối hành-văn riêng biệt của nhà đại văn-hào Nguyễn-Du rất thông-minh bởi thiên-tài Hơn nữa, tác-giả đã dày công

trích-lục những điển-tích của các tác-phẩm giá-trị Trung-Hoa, như : Kinh-Dịch ; Kinh-Thi ; Đường-Thi ; Tây-Sương-Ký và Cổ-Văn v. v... để tạo ra những tiếng mới rất bình-dân, hầu siết chặt cũng như dung-hòa cả tư-tưởng lẫn tinh-thần, để lĩnh-hội nhau giữa hai khối đại dân-tộc Đông-phương ; để câu-thông hai nền văn-hóa Việt-Hoa.

Nội-dung và chất lượng — Thúy-Kiều, một gương hồng-nhan bạc-mệnh, sắc nước hương trời, tài-hoa tuyệt thế. Vì nhớ ơn chín chữ cao sâu, giữ vẹn niềm hiếu-thảo của đạo làm con trẻ, nàng phải bán mình chuộc cha, hy-sinh tấm thân trong ngọc trắng ngà, chung-chạ với lũ chất cỏ mình rơm, mặc người mưa Sở mây Tần, trải bao bước long-đong chìm nổi trôi giạt. Tác giả đã khôn-khéo mượn câu chuyện thục-nữ chí cao, để tỏ bày niềm-nỗi thắc-mắc của riêng mình, cùng khoả-khuây những bậc "hoài tài bất ngộ"; nên Ngài Nguyễn-Du đã gắng công diễn tả mẫu truyện hơn ba ngàn câu thơ lục bát, thật là một kiệt-tác và có thể nói không tiền tuyệt-hậu, đáng thay là một vật bửu vô-giá của nước Việt-Nam.

Hơn nữa, tôi thiết nghĩ "Kiều" là một "khố văn vạn hữu" của Việt-Hoa, nhờ có quyển ấy mà giúp cho kẻ hậu học ta biết bao tài-liệu quý-báu, và gầy nên sự quan-hệ gắn bó tất-giao về văn hoá của hai nước nhà.

Giờ đây trào-lưu đã đặt ra một câu hỏi : Ta phải sao để rực-rỡ nền văn-hoá của hai nước nhà ?

Câu-thông nền văn-hoá Việt-Hoa ư ? Chính chỉ có phương-pháp ấy mới đủ sức duy trì vững-chãi và khai-thác cho hai nền văn-hoá vỹ-đại. Song-le trên bước đường đầu tiên sẽ trải bao thắc-mắc chông-gai ; sự sưu-tầm nhân-tài lại là một vấn-đề cốt yếu. Nay Ngài hiệu-trưởng Lý-văn-Hùng đã bao công-trình hoàn-thành dịch-thuật quyển **Kiều-Bình-Giảng** bằng Hán-văn, ngỏ hầu giúp đỡ những thanh-niên Hoa-kiều chóng hiểu biết chữ Việt trong giai-đoạn học hỏi.

Hỡi các bạn thân mến ! Ngài hiệu-trưởng đã đặt cả hy-vọng tương-lai vào chúng ta đấy, vậy chúng ta hãy cố gắng để rạng gương sáng-suốt của Ngài cùng nối gót tiến theo nhé !

LƯU-VỸ-BỒI

HOA ĐÀO VỚI TRUYỆN "KIỀU"

Đào là một thứ hoa thắm ánh tươi đẹp thơ-yếu thướt tha, tượng trưng cho mảnh hồng-nhan sống cuộc đời thơ-mộng. Trong quyển truyện, bà viên-ngoại mộng điềm hoa đào rồi sanh ra nàng Kiều. Cành đào ấy trổ nẩy ngổn-ngang hơi vẻ tàn-tạ. Thành thử tạo hóa sẵn sắp-đặt mệnh vận nàng Kiều mỏng manh. Ngài Nguyễn-Du viện theo lý-thuyết đó khéo đặt để những câu văn-chương bóng bẩy linh hoạt ngụ trong mỗi hoàn-cảnh sự-vật của nàng Kiều và luôn cả những vai phó trong truyện.

Tôi ra chút công mọn tìm-tòi, lượm-lặt những vần thơ có quan hệ đến chữ "Đào" đấy xin hiến trình các bậc Đại-nhã cùng thưởng thức về một cuộc thanh-tao.

Khi Kiều mộng Đạm-tiên.

Rước mừng, đón hỏi dò-la ;
" Đào nguyên lạc lối đâu mà đến đây ? "

Nhập đề câu truyện Kim-Trọng ngộ Kiều.

Cách tường phải buổi êm trời,
Dưới đào nhường có bóng người thướt-tha.

Chàng Kiêm lượm được cành kim-thoa.

Lần theo tường gấm dạo quanh,
Trên đào nhác thấy một cành kim-thoa.

Mở màn cho cuộc tình duyên.

Sẵn tay mở khoá động đào,
Rẽ mây trông tỏ lối vào thiên Thai.

Trang-hoàng trong viện-sách Kim-Trọng.

Vội mừng làm lễ rước vào,
Đài-sen nối sáp, lò-đào thêm hương.

Kiều tự sánh một đoá yêu-đào,

Vẻ chi một đoá yêu-đào,
Vườn hồng, chi dám ngăn-rào chim xanh ?

Sân đào của Kim-Trọng.

Nàng thì vội trở buồng thêu,
Sinh thì dạo bước sân đào vội ra,

Khi thất-thân cho Mã-giám-Sinh, Kiều ngỏ lời hối tiếc.

Biết thân đến bước lạc-loài,
Nhị-đào thà bẻ cho người tình Chung!

Khi đọa-đày sa tay phàm-tục.

Đào-tiên đã bén tay phàm,
Thì vin cành quít cho cam sự đời.

Viên-ngoại gởi-gắm thân Kiều cho Mã-giám-Sinh.

Chút thân, yếu liễu, thơ đào,
Rắp nhà đến nỗi mắc vào tôi ngươi.

Đạm-tiên báo mộng Kiều hay.

Số còn nặng nghiệp má đào,
Người dù muốn quyết trời nào đã cho!

Tú bà an-ủi nàng Kiều.

Lỡ chân trót đã vào đây,
Khoá buồng xuân, để đợi ngày đào non.

Màn đầu tiên dập-dìu lá gió cành chim.

Lầu xanh mới rủ trướng đào,
Càng treo giá ngọc, càng cao phẩm người!

Khi Thúc-kỳ-Tâm tìm viếng.

Trướng tô giáp mặt hoa đào,
Vẻ nào chẳng mặn, nét nào chẳng ưa!

Hai đàng thanh-khí tương đầu.

Sớm đào, tối mận lân-la,
Trước còn trăng-gió, sau ra đá vàng.

Kiều cam chịu phép gia-hình.

Phận đành, chi dám kêu oan,
Đào quen quện má, liễu tan-tác mày.

Cuộc tình-ái ấm-áp của Kiều với Thúc-Sinh.

Mảng vui rượu sớm, cờ trưa,
Đào đà phai thắm, sen vừa nẩy xanh.

Nỗi ghen giận ngấm-ngầm của Hoạn-Thư, nhưng bề ngoài tỏ vẻ.

Buồng đào khuya sớm thảnh-thơi,
Ra vào một mực, nói cười như không.

Khi gió thu hiu-hắc Kiều thấy trăng mới nhớ tưởng Thúc-Sinh.

Đêm thu gió lọt song đào,
Nửa vành trăng khuyết, ba sao giữa trời.

Kiều bị tầm thuốc và bị bọn Ưng-Khuyển bắt đi.

Vực ngay lên ngựa tức thì,
Phòng đào, viện sách, bốn bề lửa giong.

Kiều sa vào Hoạn môn bị tồi-tàn khổ-sở.

Xót cho đào-lý một cành,
Một phen mưa gió, tan-tành một phen!

Khi Kiều lâm cảnh gió bụi lần nữa.

Chém cha cái số hoa-đào,
Gỡ ra, rồi lại buộc vào như chơi!

Từ-Hải ngỏ lời tâm-phúc.

Bấy lâu nghe tiếng má-đào,
Mắt-xanh chẳng để ai vào phải không?

Lúc báo ân báo oán ngọn cờ đào phất-phới rực-rỡ.

Ba quân trỏ ngọn cờ đào,
Đạo ra Vô-tích, đạo vào Lâm-truy.

Khi Hồ-tông-Hiến ép duyên xe tơ cùng thổ quan.

Nàng càng ủ liễu, phai đào,
Trăm phần, nào có phần nào phần tươi?

Nàng tuyệt-vọng với cuộc tình éo-le cay-nghiệt.

Duyên đâu ai dứt tơ đào?
Nợ đâu ai đã dắt vào tận tay?

Về sau chàng Kim viếng chỗ cũ, nếm mùi thất-vọng.

Trước sau nào thấy bóng người,
Hoa đào năm ngoái còn cười gió đông.

Đến khi nàng Vân chấp mối tình duyên và mộng thấy nàng Kiều.

Phòng xuân trướng rủ hoa đào,
Nàng Vân nằm, bỗng chiêm-bao thấy nàng.

Chàng Kim-Trọng trùng-phùng được Kiều nhưng vẫn chưa muộn.

Quả mai ba bảy đường vừa,
Đào non sớm liệu xe tơ kịp thì.

Rốt cuộc đem đến cảnh đoàn-viên mặn-mà.

Những từ sen ngó, đào tơ,
Mười lăm năm, mới bây giờ là đây.

Kiều từng trải cuộc sống long-đong mười lăm năm trời nhưng vẫn tươi-đẹp.

Canh khuya bức gấm rủ thao,
Dưới đèn tỏ rạng má đào thêm xuân.

Một câu kết khen ngợi phẩm chất cao cả của Kiều.

Cho hay thục-nữ chí cao,
Phải người sớm mận tối đào như ai.

LƯU-TRÙNG HƯNG

王翠翹傳介紹　趙賞

明嘉靖間，北京女子王翠翹，天香國色，才華絕世。清明日偕弟妹踏青，憑吊淡仙墓前，與書生金重邂逅。一見鍾情，不盡纏綿。夜夢淡仙命題斷腸詞十首，覺而興悲前程。金重別後，日夕思維，借遊學爲名，僑寓覧翠軒裏。軒與翹比鄰，因拾釵機會，得常接近，花前月下，海誓山盟。詎好景無常，金以奔叔喪往遼陽去，翹則慘遭家庭變故，賣身贖父，隨馬監生赴臨淄。馬與惡鴇秀媽，狼狽爲奸，迫翹應客。翹矢志不從，引刀自刎，頤養凝碧樓頭。詎被惡少楚卿所誘，僞遞「昔越」，黃夜私奔，竟遭截回，横施夏楚。翹自念寃孽牽纏，腸斷曆刼，乃俯首屈服。

桃帳初垂，春色無邊，幾許狂蜂浪蝶，顛倒楚館秦樓。有巨賈兒束其心者，與翹情投意合，賠營金屋藏嬌。事爲父覺，控諸府尹，幸翹「木枷」題詞，家官憐才代爲撮合此美滿姻緣。

既而束生南歸，翹遭大婦宦姐賠算，擄回無錫，迫作青衣。束生護花無力，惟有長嗟短嘆。翹呈詞請入觀音閣修道，束生乘間至，又爲宦姐偵悉，翹決出亡自救，題偈閣上，挾鐘磬投招隱庵裏。然而天妒紅顏，終難安居。輾轉落於薄婆，薄倖之手，鬻於台州行院。會江湖豪客徐海慕名往訪，一見傾心，爲之脫籍，旋迎回大荒，共享富貴，報德報怨，大快恩仇。

嘉靖卅三年，詔命胡宗憲督師綏靖，屢戰不利，乃改行誘降計，海誤聽遊說，解甲歸誠，竟遭誅戮。而宗憲食言，强迫翠翹配合土酋。

處此絕境，生無可戀，乃湧身錢塘江怒濤，還我清白，了刼斷腸。後人哀之，爲續金王再會，破鏡重圓，青心才人編次(考證即徐文長)「金雲翹傳」貫華堂金聖歎氏，加以評述，而余懷氏也作王翠翹傳，刊於虞初新誌。

按：徐文長名渭，一字天池，晚號青藤，浙江山陰人，天才超拔，善書畫，工詩文。佐胡宗憲幕，結交翠翹，計殺徐海。事定翠翹失志死。徐悼之，作四聲猿。其詠木蘭從軍，殆傷紅顏薄命，詠玉禪師翠鄉一夢，寓因果哲理。俱與翹傳有密切關係。

百五年後，越南詩人阮攸出使中國（1813）道過杭州，讀其遺本，悵觸身世，遂把內容改編，著「斷腸新聲」一書。友人范貴適代爲刊行，題詩代序。其在廣東佛山福文堂出版者謂之坊版，明命，紹治，嗣德各帝修訂出版者，謂之京版。歷代名士，如阮公著、阮勸、楊林、朱孟貞、裴慶演、潘孟名、阮進景、阮鼎覺、朱騰蠡、阮奇南、朱勵行常開酒文勝會，聯吟唱酬。潘孟名氏特爲題詩三十首，裴慶演氏把賦註释（1887）由哲嗣裴善根刊行。近半世紀間，河内、順化、西貢各地文人，奉爲唯一文藝奇書，相率註释，啟示後學。計喬瑩懋著新刻斷腸新聲。（1902）阮文永譯法文本金雲翹（1912）阮維禺譯金雲翹小說（1925）裴杞陳重金合註金雲翹(1925)傘沱阮克孝著王翠翹註解新傳（1927）法人基禮塞氏René Cray ssac譯金雲翹詩(1927)當一九一九年河内啟智進德會特爲阮攸先生立碑，由陶元溥氏作序。至一九二八年南風雜誌主筆范瓊於陰曆八月初十日（阮攸先生逝世紀念日）發行仙田先生紀念特刊。一九二九胡得涵著翹傳引解。一九三〇年玄默道人著金雲翹傳引解。一九三五年阮竿夢著翹傳。一九四二年楊廣涵著阮攸的金雲翹傳。是年秋順化廣治會出版阮攸紀念文畫集，由漢學專家陳貞恰氏繕寫内容詩文，全越名藝人作畫渲染。一九四三年陶維英著關于金雲翹的考究。一九四八年陳久振作法文本金雲翹的註解。一九五〇年段數永著翹傳文章評論，附題詠詩六十二首。一九五三年黎文槐集各家之大成，著翹傳註解，洋洋大觀，厚四百餘頁。

╳八年前，中越文化研究專家崔瀟然君振筆寫王翠翹傳，刊諸新生雜誌，吸引一般讀者興趣，紛請把全書註释翻譯。李師文雄乃奮起爲竟其志，經三年之刻苦磨礪，綜合各家註述，參考青心才人原傳，譯全書作古風詩體，一氣呵成，計二萬三千餘言。旁及引證，評述，註释，與演作語體文解，計又十萬餘言。當日余在師資班受訓，朝夕蒙悉心指導，畧窺堂奧，而於出版工作，亦稍盡棉薄，今樂觀厥成，謹書些微所得，爲我研究越文同學告。

致謝詞

爲着溝通中越文化的神聖任務，我很慚愧底勉力把越南第一文藝奇書阮攸先生原著「金雲翹傳」評講譯述。這本書能夠出版，首先應感謝當局檢閱方便。西貢博物院主任王洪盛君惠供珍貴資料。黎玉柱，裴光嵩，林晉璞，黎壽春，杜少陵各先生指示意見。雲鶴與鮀江遊子兩先生題詞。崔瀟然，覃祥，周錦如，趙賞，劉重興，劉焯培，周修傑各位助理。西堤日夜各越文班男女同學踴躍預訂。並蒙新華書局，豔豔書庄代理推銷，成績優異。這精神上物質上多方的幫助，平添了我無限感激興奮。今當出版，特誌數言，藉表謝意。

王翠翹年譜

明嘉靖三年至三十三年（公元1524—1554）

三年春，母河氏夢桃花開半謝而誕生。

十三年，相士爲之斷語：穎絕天資最惹愁，才華薄命恨千秋。

十六年，擅弄胡琴，譜成薄命一曲新腔。

十八年，清明踏青與金重邂逅。夜夢淡仙而知註定斷腸歷刼。

十八年夏初，與金重相訂百年鴛盟。旋遭逢家變，四月十五日賣身於馬監生。一月後，抵達臨淄，不屈於秀媽，引頸自刎獲救。頤養於凝碧樓。

同年九月廿一日戌時，隨楚卿出走，被捕，因而墮涸。芳名翹兒。

十九年冬結識束其心，初由唱酬風月，繼乃互訂山河。

二十年五月，托言竹院乘凉，擺脫火坑，束生爲之金屋藏嬌。

廿一年春，束翁控子，翹題木枷，官府憐才，爲之撮合姻緣。

同年秋，翹勸束生返江南，探大婦聲息。

廿二年秋，束生北上路中，翹被鷹犬輩架走，管束於宦府，婢名花奴。（金重往遼陽奔喪歸來）

廿三年春，轉受辱於宦姐家，至秋間重會束生，呈請修行於觀音閣裏，法號濯泉。

廿三年秋末，因閣裏幽會事洩，翹走出，投身招隱庵。

廿四年春暮，被樽越看出祭器乃宦物，翹投身薄婆家，被迫嫁薄倖，鬻於台州。

廿五年，棲身台州馬媽行院。

廿六年，徐海爲翹脫籍，相處半年、徐圖大舉訣別，約三年後再會。

廿九年春，徐海雄踞海上，翹報恩報怨，覺緣謂五年後再會。（金重與王觀赴試，同登春榜。金重挈翠雲赴臨淄任，訪悉翠翹蹤跡。）

卅年至卅二年，參贊戎機，晉位夫人。

卅三年秋八月，胡宗憲行誘降計，徐海歸神，翹投身錢塘江裏（金重改任南平，王觀改任富陽，同往杭州探訪翠翹，在海濱設壇招魂）

清軒詩集選　阮攸

舟行即事

西粵山川多險戲　行行從此向天涯
崩崖怪石怒相向　水鳥沙翁狎不飛
天地扁舟浮似葉　文章殘息弱如絲
爲憐上國風光好　莫鎖鄉情未放歸

趙武帝故境

暴楚强秦相繼誅　雍容揖遜霸南陬
自娱儻可稱皇帝　樂善還能屈竪儒
百尺高臺傾嶺表　千年古墓没番隅
可憐世代相更迭　不及蠻夷一老夫

過楊妃故里　(廣西容縣)

山雲削翠岸花明　見説楊妃此地生
自是舉朝空立仗　枉教千古罪傾城
萋萋南内蓬蒿遍　寞寞西郊丘隴平
狼籍殘紅無覓處　東風城下不勝情

三烈廟

蔡女生離卓女奔　落花飛絮不勝言
千秋碑碣顯三烈　萬古綱常勵一門
地下相逢無愧色　江邊何處吊貞魂
清時多少鬚如戟　説孝談忠各自尊

永州柳子厚故宅

衡嶺浮雲瀟水波　柳州故宅此非耶
一身貶逐六千里　千古文章八大家
血指汗顏誠烈矣　清溪嘉木奈愚何
壯年我亦爲才者　白髮秋風空自嗟

湘潭吊三閭大夫　兩首

好修人去幾千載　此地猶聞蘭芷香
宗國三年悲放逐　楚詞萬古擅文章
魚龍江上無殘骨　杜若州邊有衆芳
極目傷心何處是　秋風落木過沅湘

楚國冤魂葬此中　煙波一望渺何窮
直教憲令行天下　安有離騷繼國風
千古誰人憐獨醒　四方何處托孤忠
近時每好爲奇服　所佩椒蘭更不同

漫興二首

百年身世委風塵　　旅食江津又海津
高興久無黃閣夢　　虛名未放白頭人
三春積病貧無藥　　卅載浮生患有身
遙憶家山千里外　　澤車段馬愧東憐
行脚無根任轉蓬　　江南江北一囊空
百年窮死文章裡　　七尺浮生天地中
萬里黃冠將暮景　　一頭白髮散西風
無窮今古傷心事　　依舊青山夕照紅

琴者引

龍城佳人，不記其名字，獨擅撥琴。衆城之人以琴名，學得先朝宮中「宮風曲」，自是天上人間第一聲。余在少年曾一見，鑑湖湖邊夜開宴。此時三七正芳年，春風掩映桃花面：緩如陣風度松林，清如隻鶴鳴在陰，裂如薦福碑頭碎霹靂，哀如莊舄病中微越吟。德者靡靡不知倦，盡是中華大內音。西山諸臣滿座盡醉倒，澈夜追呼不知曉，左拖右轉爭纏頭，泥土金錢酬草草。豪華綺氣凌公侯，年少五陵不足道，算將三十六宮春，換取長安無價寶。此夕回頭二十年，西山敗後余南遷，咫尺龍城不可見，何況城中歌舞宴？宣撫使君為余重買笑，席中歌妓皆年少，中有一人髮半華，顏醜神枯形器小。狼藉茶蘼不飾妝，誰知自是當年城中第一調！舊曲新聲淚暗垂，耳中靜聽心中悲！惘然憶起二十年前事，鑑湖湖邊曾之見，城郭衰微人事改，幾處桑田變滄海，西山功業一旦盡消亡，歌舞空留一人在。瞬息百年能幾時，傷心往事淚沾衣，雙眼澄澄空想象，可憐對面不相知！

阮攸先生簡史

1665--1820　黎朝景興廿六年乙酉至阮朝明命元年庚辰八月初十

阮攸先生以黎末河靜省宜春縣仙田鄉人。春郡公阮儼之子，字素如，號清軒，才藝縱橫，風流倜儻。黎末，先生起義師，兵敗，棲身荒澤，自署鴻山獵戶。二十年後，西山敗亡，阮朝代興，詔徵出仕。先生屢辭不獲，追得就常信府尹。然黎朝舊臣輩受排擠嘲辱：「一隊夷齊下首陽，共言薇苦不堪嘗。」先生內心之痛可知矣。繼昇勤政殿大學士，一八一三年出使中國。途過杭州，檢讀翠翹傳，悲其遇，傷其志，回越後，演古賦體章為著「斷腸新聲」借酒澆愁。已而疾發，不肯服藥賫志以歿。遺著有清軒詩集，北行雜錄，南中雜吟，阮家風韻集，驩州宜春，阮家世譜等。尤以金雲翹最有價值，譽為越南第一文藝奇書。

歷代詩人對翹傳題評摘錄

調寄月兒高：薄命似桃花，悲來泥與沙。縱美不足惜，雖香何足誇。東零西落，知向誰家？想到傷心眉懶畫，只落數番悵惆幾度咨嗟。呀呀！不索怨他。從來國色招人妒，一聽天公斷送呵！

大都玉不磨不知其堅，檀不焚不知其香，凡天下才貌雙全之女，生不遇辰，皆小青之類也，亦可與小青並傳不朽。

……………貫華堂評論聖嘆外書………………

於原傳青心才人編次

敘事逼真，直是文中有畫。看到夢醒斷腸猶緣未了，琴絃薄命怨恨難消。雖時隊世遠，莫覩其人，而毫端血洒，紙上流生。讀之者令人心醉，令人魂銷，感慨淋漓，有不勝其腸之欲斷也。

………明命仲春仙峯蓮夢堂主人………

其辭麗彩，其調圓響，其選材也博，其敘事也詳。言情則描合離甘苦之形，而情不離景。敘景則繪雪月風花之趣，而景自關情。

………成泰戊戌太平芹江阮派濤………

大丈夫賞聚三牌，飲正泰茶，讀翠翹傳，真是合趣。

………越謗………

我國之文，如翠翹傳，真所謂前無古人，後無來者。此先生氣節，勃勃不可遏抑而形於文章。

………楚狂………

極人間之品價風月情懷
最世上之風流江湖氣骨

………秀昌………

有明一代無雙妓　　大越千秋絕妙詞

………明鄉潘石初………

一院琴樽人既去　　大家文字世空傳

………同僚拜輓………

莫償夙債仍留恨　　猶帶前緣未了因

………潘孟名………

王翠翹傳觀感　維山樓雲鶴

佔盡人間譽卓餘　金雲翹集託清虛
譯成一卷緣情作　傳到千秋尚愛渠
默想紅顏真絕代　細看典跡是奇書
生逢何限滄桑感　歷刦猶存寄此詩

題　翹　編者

天地悠悠俯仰空　紅顏薄命古今同
才情絕世偏招妒　色笑因人痛隱衷
眼底何曾留俗子　心中惟有識英雄
斷腸夢覺千秋感　一曲新聲恨未終

跋

或有問於予曰：所謂翠翹者古有其人乎。曰不知也。曰然則曷為有翠翹之傳也。曰茫茫無始以至有始，自太極而兩儀，而四象，渾然變化，莫知其經。其間寒暑往來，陰陽代謝，消息盈虛之運，或不能皆如其常。既不能皆如其常，則所謂變者，於是乎出矣。是以或五六百年一變，或三四百年一變，或五六拾年一變。變者又不能皆如其常，則凡身履其辰，身歷其境，觸感變事之多端，攄發胸中之塊磊，於是乎借之筆墨以記之，雄英之譜，艷史之函，忠臣烈女之編，道士尼姑之稿，凡皆借之筆墨以記其身之所履歷之境界焉耳。翠翹之傳，殆諸譜函編稿所借之筆墨者與。偶然生，偶然美，偶然而多情，偶然而踏青，偶然而凝碧，偶然而斜陽暮遇來人，偶然而流水桃花往事，又偶然而火坑，而木累，而水困悒快，金與團圓，將筆墨於紙上往來淋漓之句，委靡之詞，頓挫之文，解舒之節，活畫拾多年才命的人。凡以其人之履歷，其身之迍邅，有如是之淋漓，如是之委靡，如是之解舒，如是之頓挫焉耳。若然則翠翹蓋不必有其人，然後有其傳，而亦必有其人然後有其傳也。予曰，小子何莫學夫詩，詩可以觀，可以興，可以羣，可以怨。孟子曰：善讀詩者，不以文害辭，不以辭害意，以意逆志是為得之。讀翠翹者而有得於此言焉，則所謂翠翹其人者，旦暮遇之可也。風雪主人十青氏，述于錦潭次樵。明命戊子年桃月既望。

Truyện Kiều

Nguyên tác chữ Nôm của NGUYỄN-DU

Bản dịch Hán văn

của LÝ VĂN HÙNG

越南第一文藝奇書——下集

金雲翹

評講

阮攸先生原著

李文雄譯述